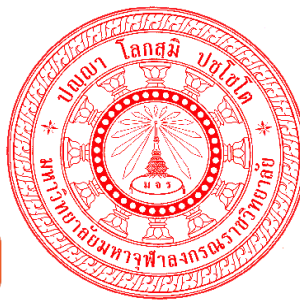

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๕ เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ
Development of Desirable Local Leadership Curriculum
in Chaiyaphum Province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

หลักสูตรผู้นำพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่น
ของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ

Executive Training Program for Local Leaders: Learning to Local
Development of Leader in Chaiyaphum Province

โดย

ดร.กาญจนพงศ์ สุวรรณ

พระครูใบฎีกาสุพรรณ ปสนนมนโน

อาจารย์สรศักดิ์ชัย ไชยสกุลวงศ์

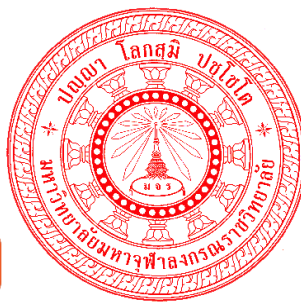
พระภัทรชาพงษ์ สิริภทโท,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765021

รายงานการวิจัย

รายงานวิจัยย่อยที่ ๕ เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ
Development of Desirable Local Leadership Curriculum
in Chaiyaphum Province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่น
ของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ

Executive Training Program for Local Leaders : Learning to local
development of leaders in Chaiyaphum province

โดย

ดร.กาญจนพงศ์ สุวรรณ

พระครูใบฎีกาสุพรรณ ปสนนมนโน

อาจารย์สรศักดิ์ชัย ไชยสกุลวงศ์

พระภัทรชาพงษ์ สิริภทโท,ดร.

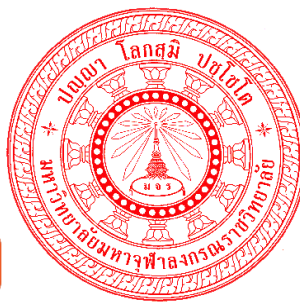
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม

MCU RS 800765021

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Research Sub - Report 5

Development of Desirable Local Leadership Curriculum
in Chaiphum Province

Under Research Program

Executive Training Program for Local Leaders : Learning to local
development of leaders in Chaiphum province

By

Dr.Kanchanapong Suwan

Phrakhrubaidika Supan Pasannamano

Sanchai Chaisakunwong

PhraPhatthachapong Siriphattho,Dr.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiphum

Buddhist College

B.E.2565

Research Project Funded

by Science Research and Innovation Promotion Fund

MCU RS 800765021

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ
ผู้วิจัย:	ดร.กาญจน์พงศ์ สุวรรณ, พระครูใบฎีกาสุพรรณ ปสนนมนโน, นายสรรค์ชัย ไชยสกุลวงศ์, พระภัททชาพงษ์ สิริภทโท, ดร.
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๕
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ ๒) เพื่อดำเนินกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ ๓) เพื่อประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยค้นหาข้อมูลปฐมภูมิจากการหาแนวทาง ความต้องการ ของหลักสูตร การสนทนากลุ่ม ด้วยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ เพื่อหาข้อมูลที่ต้องการหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์จังหวัดชัยภูมิ อบรม ประเมินผลกิจกรรม จำนวน ๒ ตำบลๆ ละ ๑ กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ ตำบลเทศบาลหลวงศิริ อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

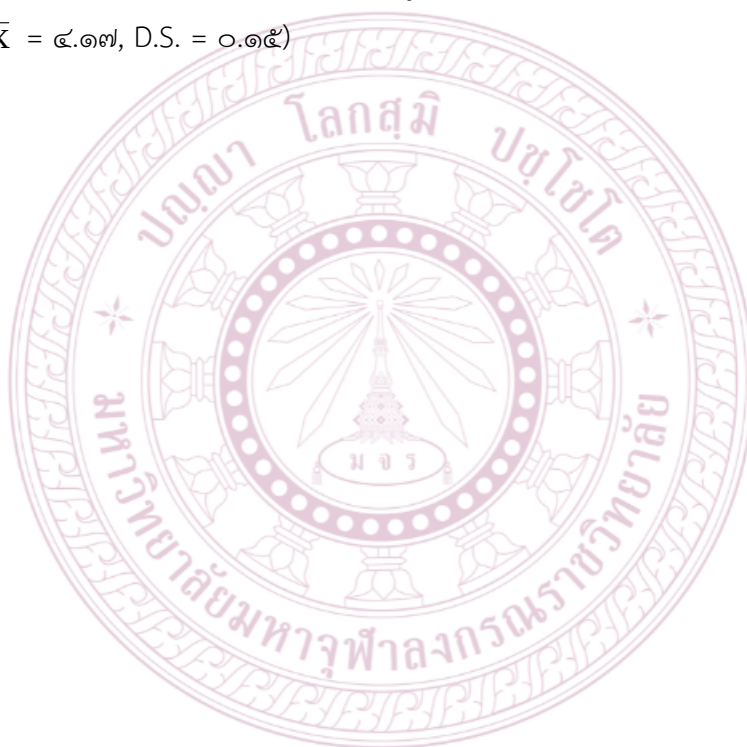
ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบหลักสูตร ผู้นำ ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถ ความรอบรู้ในการทำงาน ควรศึกษาเพิ่มเติมให้ทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีทักษะในการสื่อสารการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ มีความยุติธรรม คุณธรรมและจริยธรรม มีเมตตากรุณาสูง ซื่อสัตย์ จริงใจ เน้นทำงานเป็นทีม ผู้นำแบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้ต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานดี มีจิตใจกว้างขวาง รักเพื่อนร่วมงาน และทุกวันพระทุกคนเข้าวัดปฏิบัติธรรม รักษาศีล เจริญภาวนา เพราะผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดี

การดำเนินกิจกรรมหลักสูตรการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม รูปแบบการเรียนรู้แบบนี้สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้นำได้ เพราะพบเห็นมากับตัวเอง ซึ่งผู้นำการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เราๆมองเห็นกันอยู่นั้นส่วนใหญ่มองเห็นเป็นค่ายกิจกรรมที่จัดขึ้น ก่อนการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของตนเองได้อย่างชัดเจน ทิศ ๖ สังคหะวัตถุ ๑ อปริหานิย

ธรรม ๗ มีสามัคคีธรรม เป็นคุณธรรมที่คอยเกื้อหนุนให้การปฏิบัติตามนั้นเกิดเป็นผลจริง เป็นการฝึกทักษะเรียนรู้ของผู้นำ ทำให้มีการผ่อนคลาย สนุกสนาน มีกำลังใจเพิ่มขึ้น

การประเมินผลกิจกรรมพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นโดยรวม ด้านเจตคติต่อกิจกรรม ($\bar{X} = 4.17$, D.S. = 0.14) ด้านเนื้อหากิจกรรม ($\bar{X} = 4.13$, D.S. = 0.18) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.19$, D.S. = 0.19) ด้านสื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.12$, D.S. = 0.16) ด้านการประเมินผลกิจกรรม ($\bar{X} = 4.17$, D.S. = 0.15)

Research Title: Development of Desirable Local Leadership Curriculum in Chaiyaphum Province

Researchers: Dr.Kanchanapong Suwan, Phrakhrubaidika Supan Pasannamano, Sanchai Chaisakunwong, PhraPhatthachapong Siriphattho,Dr.

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Chaiyaphum Buddhist College

Fiscal Year: 2565/2022

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The research paper has the following objectives 1) to study the format of the local leadership curriculum in Chaiyaphum Province, 2) to perform activities of the desirable local leadership curriculum in Chaiyaphum Province, and 3) to evaluate the activities of desirable local leadership curriculum in Chaiyaphum Province. The research methodology was the qualitative research through in-dept interviews with key informants by deep interviewing the people involved. And the method mixed with the quantitative research was used to survey questionnaires for studying the data collection.

The results of the research found that

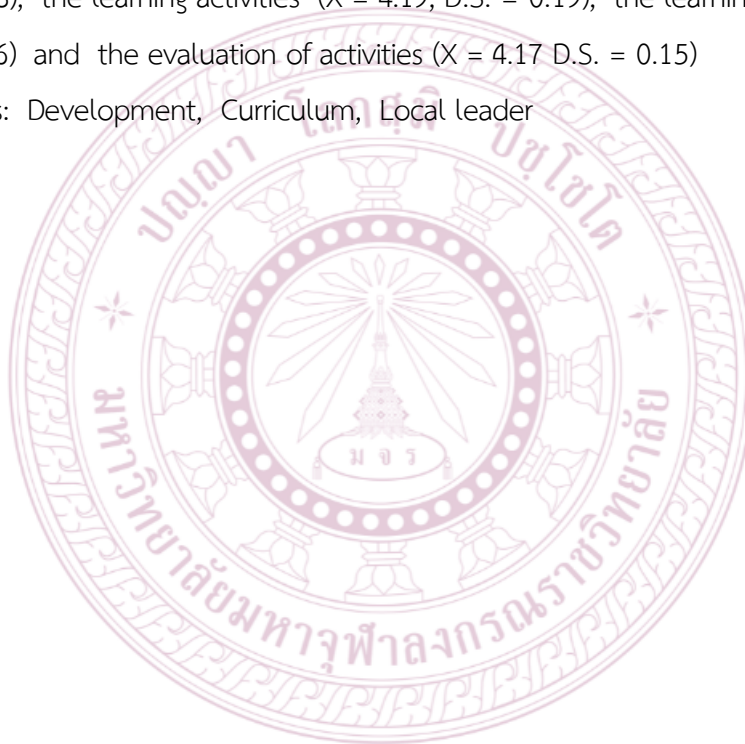
For the curriculum format, the leaders and administrators must have long visions, abilities, working skills, update knowledge in the changing situations, good human relation, skills in communication and development. The desirable leadership must have fairness, virtue and morality, kindness, honesty, sincerity, team working. Furthermore, participating leaders must have skills of good human relation, good cooperation and generosity, and love the colleagues. On Buddhist holy days everybody should practice the Dhamma, observe precepts, take insight development because the leaders must be good models.

For forming the learning curriculum by activities, the learning of this type can develop the leaders' potentials because they have done by themselves. The learning leaders mostly learned by activities organized by activity camps. Before learning with

any activity of animals one Disa or direction indicated to show oneself clearly. Disa 6, Sangahavatthu and Aparihaniyadhamma 7 are effective by Samaggidhamma. This training of the learning skills caused relaxation, entertainment and more encouragement.

For evaluation of developing activities of the desirable local leaders in Chaiyaphum Province, the opinion levels of the participants in the training were analyzed by mean, standard deviation and the opinion levels overall were as follows: the opinions about activity ($X = 3.17$, D.S. = 0.14), the contents of activities ($X = 4.13$, D.S. = 0.18), the learning activities ($X = 4.19$, D.S. = 0.19), the learning media ($X = 4.12$, D.S. = 0.16) and the evaluation of activities ($X = 4.17$ D.S. = 0.15)

Key Words: Development, Curriculum, Local leader

กิตติกรรมประกาศ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ โดยได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือของหลายฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ สถาบันวิจัยพระพุทธศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ได้ให้โอกาสและสนับสนุนทุนในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์เจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ ผู้นำและประชาชนทั่วไป ในตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ และเทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ที่ได้เมตตาให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิที่เป็นประโยชน์ในงานวิจัยครั้งนี้

บุญกุศลและประโยชน์ใด ๆ อันจะพึงมีจากงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัย ขออุทิศบุญกุศลและประโยชน์นั้น ๆ ให้แก่บิดา แม่บารมีให้แก่มารดา และครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ผู้เป็นแรงบันดาลใจ รวมทั้งผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน ที่ได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์ สงเคราะห์ จึงทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

ดร.กาญจนพงศ์ สุวรรณ และคณะ

๒๗/ธันวาคม/๒๕๖๕

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	จ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ที่มาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๕
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๕
๑.๕ วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๖
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์	๘
๒.๒ แนวคิดที่เกี่ยวกับผู้นำ.....	๑๑
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตร	๑๙
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม	๒๒
๒.๕ หลักจริยธรรมที่เกี่ยวข้อง.....	๒๓
๒.๖ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม.....	๓๔
๒.๗ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้นำ.....	๓๕
๒.๘ ทฤษฎีการเรียนรู้.....	๓๗
๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๘
๒.๑๐ กรอบแนวคิดการวิจัย	๗๖

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๔๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๔๗
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๔๙
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๕๒
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๕๓
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๓
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๕๔
๔.๑ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ ๑.....	๕๔
๔.๒ ผลของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒.....	๙๘
๔.๓ ผลของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓.....	๑๐๒
๔.๔ ผลของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓.....	๑๑๓
บทที่ ๕ สรุปผลวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๑๑๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๑๕
๕.๒ อภิปรายผล.....	๑๒๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๔๐
บรรณานุกรม.....	๑๔๑
ภาคผนวก.....	๑๔๗
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย.....	๑๔๗
ภาคผนวก ข หนังสือบันทึก.....	๑๕๔
ภาคผนวก ค หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์.....	๑๕๙
ภาคผนวก ง ภาพประกอบ.....	๑๖๑
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบจากงานวิจัย.....	๑๖๕
ภาคผนวก ฉ ประวัติผู้วิจัย.....	๑๖๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์

พระไตรปิฎก = เล่ม/ข้อ/หน้า

ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระสุตตันตปิฎก

ขุ.ป.	(ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ปฐีสัมภิตามรรค	ภาษาไทย
ที.ม.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	ภาษาไทย
ที.ปา.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	ปาฏิภวรรค	ภาษาไทย
ม.ม.	(ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก์	ภาษาไทย
ส.ม.	(ไทย)	=	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	ภาษาไทย
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	อังคตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	ภาษาไทย
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย	ธรรมบท	ภาษาไทย

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาหลักสูตรเป็นการจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยมีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน ซึ่งแนวคิดนี้ ที่ว่ามีความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร มี ๒ ลักษณะ คือ การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและอีกความหมายหนึ่งคือการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่ การพัฒนาหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาอยู่เสมอ หลักสูตรใดก็ตามเมื่อสร้างขึ้นมาใช้ระยะหนึ่งต้องมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองความต้องการ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งมีผู้อธิบายความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้หลากหลาย

โลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์ที่สลายข้อจำกัดในมิติเวลาและพื้นที่เกิดการเชื่อมโยงถึงกันอย่างไร้พรมแดน สภาพการณ์เช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยในปัจจุบันและในอนาคต ทั้งนี้สภาวะการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงของโลกดังกล่าวนี้วันจะทวีความรุนแรง และรวดเร็วขึ้น ส่งผลให้สังคมไทยเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมและจริยธรรม มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่ยึดวัตถุนิยมและเงินทองเป็นตัวตั้ง การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วผ่านกระแสโลกาภิวัตน์ และโลกไซเบอร์ องค์ประกอบที่สำคัญของผู้นำก็คือ จรรยาบรรณของผู้นำ หรือของผู้ปกครอง ในฝูงโคแต่ละฝูง ย่อมมีโคที่เป็นผู้นำฝูงและฝูงโคนั้นย่อมเดินตามโคหัวหน้านั้นฉันใด ในหมู่มนุษย์ย่อมต้องมีหัวหน้าเป็นผู้นำหมู่คณะ และหมู่คณะนั้นย่อมดำเนินตามผู้นำของตนฉันนั้น “เมื่อฝูงโคว่ายข้ามน้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปคด โคหมดทั้งฝูงนั้นก็ไปคดตามกัน เพราะมีผู้นำที่ไปคด ฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้นบุคคลผู้ใดได้สมมุติให้เป็นใหญ่หากบุคคลผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็ประพฤติเสียหาย แวันแคว้นทั้งหมดยกจะยกเชิฐหากผู้ปกครองเป็นผู้ไร้ ศีลธรรม เมื่อฝูงโคว่ายข้ามน้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปตรงโคหมดทั้งฝูงนั้นก็ไปตรงตามกันเพราะมีผู้นำที่ไปตรง ฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้น บุคคลผู้ใดได้รับสมมุติให้เป็นใหญ่ หากผู้นั้น

ประพาศิชอบธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็พลอยดำเนินตาม ทั้งแว่นแคว้น ก็จะอยู่เป็นสุขหากผู้ปกครองตั้งใจอยู่ในธรรม”^๑

ผู้นำในหมู่มนุษย์เราสมมติเรียกกันว่านักปกครอง จะเป็นนักปกครองระดับใดก็ตามถือว่า มีหน้าที่เป็นผู้นำสังคมในระดับของตนทั้งสิ้น และจัดว่าเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในสังคมนั้น ๆ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ศศิธรเสาวภาได้สรุปกล่าวไว้ว่า^๒ “ผู้นำท้องถิ่นจึงต้องมีภาวะผู้นำสูง ต้องสามารถวางแผน ตัดสินใจกำหนดกลยุทธ์ มีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถจูงใจและสื่อสารกับชาวบ้านได้ และมีความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นได้อย่างมีวุฒิภาวะสูง” อาจนำสังคมของตนให้เจริญก้าวหน้าโดยไม่หยุดยั้งก็ได้ ทั้งนี้อยู่ที่มีโนธรรมสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมรวมไปถึงนโยบายและวิธีการที่ผู้นำนั้นจะนำมาปกครองหรือบริหารหมู่คณะของตน การเคารพนับถือ และรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ในการปกครองของพระสงฆ์จะให้ อำนาจแก่ผู้ที่มีความสามารถตามบรรดาศักดิ์เช่น ภิกษุผู้ใหญ่สังฆปริณายก ภิกษุทุกรูป จะต้องปฏิบัติตามลำดับชั้น เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม หมายความว่า ต้องเคารพไม่ฝ่าฝืนต่อท่าน เป็นธรรมดาของคนที่อยู่ร่วมกัน เป็นหมู่ เป็นวัด เป็นบ้านจนถึงเป็นประเทศ ถ้าไม่มีหัวหน้า มีแต่คนวางท่าเสมอกันไม่มีใครเคารพยำเกรงใคร ก็มีแต่ความเสื่อมความยุ่งยากลำบาก การอยู่ร่วมกันคนที่เสมอกัน (ด้วยกิเลส) นำทุกข์มาให้ ดังนี้^๓ เพราะคนมีกิเลสกับคนมีกิเลส เมื่อเอากิเลสมาใช้เป็นกำลังตัดกำลังคน ไม่มีใครยอมใคร ไม่มีผู้ใหญ่ ไม่มีผู้น้อย ไม่มีผู้นำ ไม่มีผู้ตาม ในที่สุดก็หมดกำลังพังพินาศไปด้วยกัน เหมือนกองทัพที่ไม่มีแม่ทัพจะไปสู้ กับใครได้ ฉะนั้น ทุกหมู่ ทุกคณะ ทุกประเทศ จำต้องมีหัวหน้า จะขาดเสียมิได้ และผู้เป็นหัวหน้านั้น ต้องไม่เป็นคนพาลเกร ไม่เป็นคนโง่ คนพาลหรือคนโง่ ไม่ควรเป็นหัวหน้า^๔

ในจังหวัดชัยภูมิมีนักปกครองผู้มีจรรยาบรรณเป็นหลักปฏิบัติ มีปฏิปทานักแน่นในจรรยาบรรณ ย่อมทำหน้าที่ปกครองได้เป็นอย่างดี และสามารถยกระดับฐานะของตนให้สูงขึ้นได้เรื่อยๆ ทั้งจะสามารถนำสังคมที่ตนปกครองอยู่ให้เกิดสันติสุข ให้พัฒนาก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไปได้ด้วย ในจังหวัดชัยภูมิ ปัจจุบันมีปัญหามากมาย เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด การฉ้อราษฎร์บังหลวง หรือการคอร์รัปชัน ปัญหาความยากจน เป็นต้น สาเหตุของปัญหาต่าง

^๑ อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๗๐/๔๘.

^๒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ศศิธรเสาวภา, ภาวะผู้นำกับการปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๐), หน้า ๖.

^๓ ช.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๑/๓๘.

^๔ ช.ชา.ท. (ไทย) ๒๗/๓๑๓/๘๙.

ๆ ยากที่จะชี้ชัดลงไปได้ว่ามีสาเหตุมาจากส่วนใด ทั้งนี้เพราะปัญหาต่าง ๆ มีความซับซ้อนหลายประการยากที่จะตัดสินว่าเป็นปัญหาส่วนใดส่วนหนึ่งเพียงด้านเดียว การแก้ปัญหาจึงเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก ไม่ง่ายต่อการจัดการได้อย่างถูกต้อง เมื่อปัญหาเกิดขึ้นประชาชนมักปิดความรับผิดชอบกลับโทษสถาบันปกครองบ้าง สถาบันครอบครัวบ้าง สถาบันการศึกษาบ้าง สถาบันศาสนาบ้าง โทษสังคมบ้าง สิ่งแวดล้อมบ้าง เมื่อแก้ปัญหาแก้ไม่ถูกจุด

การพัฒนาของผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ที่ผ่านกระบวนการอบรมแล้วทำให้มีเป้าหมายในชีวิตหรืองานที่ได้รับ รวมถึงสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ย่อมทำให้ผู้นำสามารถพิชิตเป้าหมายของตนเอง และมีความสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคลรอบข้าง รวมถึงการเป็นผู้นำที่มีจริยธรรมที่ดีขององค์กร และเข้าใจภาวะผู้นำ กับการเปลี่ยนแปลงและการสร้างนวัตกรรมได้เป็นอย่างดี จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิน สุขสมกิจ เรื่อง “พุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำระดับกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า หลักพุทธปรัชญามีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมความเป็นผู้นำ ทั้งนี้เพราะหลักพุทธปรัชญา มีหลักธรรมะสำหรับการปกครองตนเองและผู้อื่น หลักในการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดี ความสามัคคีของหมู่คณะและความดีงามแห่งสังคม นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้นำที่ปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา ยังก่อให้เกิดอำนาจทางใจหรืออำนาจแห่งธรรม ที่จะทำให้ผู้อื่นรัก ศรัทธา และเชื่อถือด้วยความจริงใจ อำนาจนี้เป็นอำนาจที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามหลักความดี ความงาม และความจริง อันถูกต้องตามหลักแห่งเหตุผลที่เกิดจากปัญญาผู้นำชนิดนี้จะมีธรรมานุภาพ แต่ผู้นำประเภทนี้จะเป็นผู้นำในทางวิญญาณ (Spiritual Guide) ด้วย โดยจะใช้อำนาจเพื่อการครองใจผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นศรัทธาและเชื่อฟัง และสามารถชักจูงโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้คล้อยตามไปในทางที่ถูกที่ควร โดยไม่จำเป็นต้องใช้อำนาจการบังคับการให้รางวัล การให้คุณและโทษ ตามระเบียบแบบแผนหรือธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้น หลักพุทธปรัชญาจึงมีคุณค่าสำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำ มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยของ ถวิล ไพรสมนต์ ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางการบริหารของนายกเทศมนตรี แม้จะเป็นเพียงการศึกษาภาวะผู้นำของผู้นำท้องถิ่นแต่ก็เป็นผลสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของการบริหารของผู้นำทางการเมือง จากการศึกษพบว่า^๖ ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนต่อความสำเร็จของผู้นำเทศบาลในการตอบสนองความต้องการของประชาชน ก็คือ การมีผู้นำทางการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำนิยมอย่าง

^๕ สุวิน สุขสมกิจ, พุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำระดับกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๒๙๖.

^๖ ถวิล ไพรสมนต์, ภาวะผู้นำทางการบริหารของนายกเทศมนตรี, วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๒), หน้า ๑๕๐.

ง่าย ๆ ว่า คือ วิธีการที่ทำให้บุคคลแต่ละคนได้รับการกระตุ้นให้บรรลุถึงเป้าหมายของกลุ่ม นี่เป็นความต้องการประการแรกของการบริหารงานที่ประสบความสำเร็จภาวะผู้นำจึงมีความเกี่ยวพันกับกระบวนการบริหาร ในฐานะที่เป็นทั้งขั้นตอนและกลยุทธ์ในการที่จะผลักดันงานนั้นสำเร็จไปได้และมีความยุติธรรมซึ่งตรงกับงานวิจัยของ รัชตกาญจน์ ดิษฐอ่วม ได้ศึกษาเรื่อง ตัวแบบผู้นำองค์การในทศวรรษหน้า ศึกษากรณี บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ผลการศึกษาพบว่า ๗ คุณลักษณะที่พึงมีของผู้นำสรุปได้จากการวิจัยสำหรับผู้นำองค์การในทศวรรษหน้า ที่มีความสำคัญและจำเป็นสูงสุด ๑๐ อันดับแรกมีดังนี้คือ มีลักษณะความเป็นผู้นำ มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มี วิสัยทัศน์ มีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีการยืดหยุ่นและปรับตัว มีการวางแผนการทำงาน มีวุฒิภาวะ และมีความยุติธรรม ผู้นำจะต้องการมีส่งเสริมด้านจริยธรรม กล่าวคือ ผู้นำในการส่งเสริมค่านิยมด้านจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นต่อความอยู่รอดขององค์กรโดยวิธีการในการส่งเสริมค่านิยมด้านจริยธรรม ได้แก่ การสร้างกฎแห่งจริยธรรม การจัดตั้งกรรมการทางจริยธรรม การฝึกอบรมและสร้างระบบสอดส่องดูแลซึ่งกันและกัน ในหมู่บุคลากร ซึ่งเป็นการเรียนรู้และนำแนวทางไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวเองอย่างเข้าใจตามแนวทางของจริยธรรมนั้น จะทำให้ผู้นำได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่แล้วอย่างเต็มที่และเต็มกำลังด้วยจริยธรรมอันดีงาม นั่นก็หมายความว่า จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติงาน ของแต่ละบุคคลที่ดีขึ้นที่ประกอบไปด้วยศีลธรรมและจริยธรรม จึงทำให้เกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและมีคุณค่าต่อสังคม

โดยที่การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์จะสอดคล้องกันและทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีหลักจริยธรรม เช่น หลักของสมาธิเข้าไปเป็นพื้นฐานของชีวิต และเพิ่มเติมในส่วนของจริยธรรมอันดีงาม จะทำให้หลักสูตรจริยธรรมผู้นำท้องถิ่น เป็นสำหรับที่ยั่งยืนแล้วเป็นต้นแบบเพื่อองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ได้นำไปปรับใช้ให้เข้ากับวัฒนธรรมขององค์กรตัวเองการเป็นผู้นำที่ดีและมีจริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ผู้นำจะประสบความสำเร็จตามที่ได้ วางไว้ได้อย่างไรดี มีองค์ประกอบมากมายที่จะนำมาพิจารณาการทำงานให้บรรลุเป้าหมายและไปในทิศทาง เดียวกันนั้น

^๒ รัชตกาญจน์ ดิษฐอ่วม, ตัวแทนผู้นำองค์การในทศวรรษหน้า : ศึกษากรณี บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒๐.

^๓ พิชายพ พันธุ์แพ,ผู้นำกับการจัดการการเปลี่ยนแปลง,พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๕) หน้า ๒๒๑.

จะ ใช้ความรู้ความสามารถเพียงด้านเดียวคงจะไม่พอต่อการถึงจุดหมายปลายทาง จึงต้องตระหนัก และให้ความสำคัญกับการมีจริยธรรมด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยและคณะ จึงเห็นความสำคัญของการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อเป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาปรับใช้เป็น แนวทางการศึกษาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ตามความคิดเห็น และข้อ ข้อเสนอแนะอันจะเป็นประโยชน์ในทางพัฒนาหลักสูตรต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ
- ๑.๒.๒ เพื่อดำเนินกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ
- ๑.๒.๓ เพื่อประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๒.๑ ต้องการทราบรูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิเป็นอย่างไร
- ๑.๒.๒ ต้องการทราบกิจกรรมพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ
- ๑.๒.๓ ต้องการทราบการประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีรูปแบบการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ใน จังหวัดชัยภูมิ คณะผู้วิจัยได้มีการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยเป็นการวิจัยเชิง คุณภาพ (qualitative research) โดยมีแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลอันประกอบด้วย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากหนังสือ บทความในวารสาร เอกสาร วิชาการ วิทยานิพนธ์ แผนพัฒนา และฐานข้อมูลที่เป็นแหล่งสืบค้นงานวิจัย (Data sources) เพื่อใช้ ในการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยนี้จะมีการลงพื้นที่สัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลที่ต้องการจากกลุ่มเจาะลึก (in-depth interview) เป็นข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพจากการเก็บจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่จัดเก็บข้อมูลในการรวมกลุ่มสมาชิก จากการทำงานร่วมกัน จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชน จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย

พื้นที่ทำการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยไว้ที่ จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่

๑ ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

๒ เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยนี้จะเน้นกลุ่มผู้นำ ระดับผู้ปฏิบัติการ และระดับผู้รับบริการ ในพื้นที่ ๒ อำเภอ ประกอบด้วย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ, เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ, โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ตำบลละ ๕ รูป/คน รวม ๑๐ รูป/คน ๒) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ๒ ตำบลละ ๑๕ คน รวม ๓๐ คน ๓) กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น ๒ ตำบลละ ๓๐ คน รวม ๖๐ คน รวม ๑๐๐ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ” คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงแต่ละกลุ่มเพื่อค้นหาประสบการณ์ ความรู้และข้อคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งสามารถแยกกลุ่มการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด ๑๐๐ รูป/คน โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ๒ ตำบลละ ๕ รูป/คน รวม ๑๐ รูป/คน

๒. กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ๒ ตำบลละ ๑๕ คน รวม ๓๐ คน

๓. กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น ๒ ตำบลละ ๓๐ คน รวม ๖๐ คน

รวม ๑๐๐ รูป/คน

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๖๔ ถึง กันยายน ๒๕๖๕

๑.๕ วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมินั้นเป็น การวิจัยเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์ โดยการลงพื้นที่ และศึกษาผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เชิงปฏิบัติการ อันได้แก่ หลักการและเหตุผล เป้าหมายหลักสูตร สารการเรียนรู้ การวัดและ ประเมินผล ประกอบด้วยกิจกรรมกลุ่มการสนทนากลุ่มผู้นำท้องถิ่น /ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ ในพื้นที่ ๒ อำเภอ ประกอบด้วย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง, เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง, เป็น ต้น

๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง กระบวนการสร้างหลักสูตรพัฒนาให้ดีขึ้น สอนเพื่อให้ผู้นำได้รับ ประสบการณ์และการเรียนรู้อันจะนำไปสู่ความสำเร็จ

หลักสูตร หมายถึง แผนหรือแนวทางเนื้อหาที่เหมือนกันทั้งหลักสูตรใหม่หรือหลักสูตรเก่า ที่มีอยู่แล้วนำมาประยุกต์เข้ากับหลักจริยธรรมในสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ตระหนักถึงคุณธรรม จริยธรรมมากยิ่งขึ้นในการดำเนินชีวิต

ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งในการดูแลและบริหารท้องถิ่น เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมนุษย์จึงต้องมีกฎเกณฑ์ในการควบคุม ความประพฤติของมนุษย์ ดังนั้นผู้นำที่ดีจึงต้องเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติอย่างเข้มงวด เพื่อเป็น การปลูกฝังความคิดและ ทักษะด้านคุณธรรมจริยธรรม

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ได้ศึกษารูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิว่ามีแนวทางอะไรบ้าง

๑.๘.๒ ได้พัฒนารูปแบบกิจกรรมหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๘.๓ ได้ประเมินผลหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ในบทนี้จะกล่าวถึงแนวคิดพัฒนามนุษย์ ความเป็นผู้นำ ทฤษฎีผู้นำ พัฒนาสังคม และการเรียนรู้หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ มีการทบทวนวรรณกรรม ดังนี้คือ

๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตร

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม

๒.๕ หลักจริยธรรมที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม

๒.๗ ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ

๒.๘ ทฤษฎีการเรียนรู้

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์

การพัฒนามนุษย์ (human resource development) ภาษาไทยมีใช้หลายคำที่คล้ายๆกัน เช่น การพัฒนาบุคคล การพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เป็นต้น ปัจจุบันจะนิยมใช้คำว่า การพัฒนามนุษย์ ซึ่งมีรากฐานอยู่ในเรื่องของการฝึกอบรมและการพัฒนา (training and development) เพื่อให้มนุษย์มีศักยภาพสูงขึ้น โดยนักวิชาการได้ให้ความหมาย การพัฒนามนุษย์ไว้หลากหลายแตกต่างกันทั้งในเชิงกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาระดับบุคคลเพื่อมุ่งปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานและเชิงเป้าหมายซึ่งเป็นการมองการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในความหมายที่กว้างขึ้น โดยเน้นการพัฒนาระดับบุคคล การวางแผนอาชีพ การจัดการผลการปฏิบัติงาน และการพัฒนาองค์กรเพื่อความอยู่รอดขององค์กรและความก้าวหน้าของบุคลากรโดยบางท่านได้ อธิบายการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในความหมายของการฝึกอบรมและการพัฒนาว่าเป็นความพยายามขององค์กรที่มีเป้าหมายปรับปรุงผลการปฏิบัติงานในปัจจุบันและอนาคตเพื่อให้บุคลากรได้รับทักษะความรู้และ

ทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการแข่งขัน บางท่านให้ความหมายว่าเป็นกระบวนการพยายามจัดให้บุคลากรได้รับข้อมูล ทักษะความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรและเป้าหมายขององค์กร โดยเป็นกระบวนการที่ออกแบบมาเพื่อช่วยให้บุคลากรสามารถมีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและบางท่านก็ให้ความหมายอย่างกระชับว่าการพัฒนาบุคลากร เป็นการที่บุคลากรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะมีความรู้ ทักษะ และความสามารถที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา นักวิชาการตะวันตกหลายท่านนิยามคำว่าพัฒนาบุคลากรไว้อย่างน่าสนใจซึ่งเป็นที่ยอมรับของนักรัฐประศาสนศาสตร์ส่วนใหญ่ บางท่านให้ความหมายไว้ใกล้เคียงกันเช่นให้ความหมายว่าเป็นกลไกที่องค์การจัดการเรียนรู้ให้แก่พนักงานเพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงานและสร้างโอกาสในความก้าวหน้า อีกท่านหนึ่งให้ความหมายการพัฒนาบุคลากรว่า เป็นการเพิ่มโอกาสการเรียนรู้และให้บุคลากรมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานซึ่งไม่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่เป็นอยู่ ปัจจุบันโดยเป็นการมองระยะยาวเพื่อให้บุคลากรสามารถรองรับหรือเตรียมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต

ในส่วนของนักวิชาการไทยหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้อย่างน่าสนใจ เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมมนุษย์เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^๑ หรืออธิบายว่าเป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้างและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ทักษะในการทำงาน (Skills) และทัศนคติ (Attitude) ให้เอื้ออำนวยต่อประสิทธิภาพในการทำงาน^๒

จากหนังสือ รัฐประศาสนศาสตร์ : ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ ของ อุทัย เลาหิเชียร ได้พูดถึงองค์ประกอบของการบริหาร ซึ่ง คน คือส่วนประกอบที่น่าสนใจ โดยกล่าวถึงการบริหาร ไว้ว่า เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าหมายถึง คน (man) เงินหรืองบประมาณ (money) วัสดุอุปกรณ์ (material) การจัดการ (management) หรือเรียกกันว่า 4 M โดยเฉพาะคน กล่าวได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากกว่าทรัพยากรทุกชนิดในองค์กร^๓ เพราะคนสามารถใช้ทักษะและความรู้ในการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรอื่นๆ ขององค์กรเป็นสินค้าและบริการในการสร้างกำไรและสิ่งมีค่าอื่นๆ ให้กับองค์กร

^๑กุลธนา พงศธร, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๒.

^๒เกรียงไกร เจียมบุญศรี และจักร อินทจักร, คู่มือการบริหารทรัพยากรบุคคล, (กรุงเทพมหานคร: บิ๊คแบงก์, ๒๕๔๔), หน้า ๓๒.

^๓อุทัย เลาหิเชียร, รัฐประศาสนศาสตร์ : ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๖๘.

ปัจจุบันมุมมองเกี่ยวกับคน เปลี่ยนแปลงจากการที่ถูกมองเป็นต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายมาเป็นสินทรัพย์ขององค์กร โดยถือเป็นทุนทางปัญญาและทุนมนุษย์ที่เป็นการให้คุณค่าทางเศรษฐกิจของความรู้ ทักษะและความสามารถขององค์กร ไม่ว่าจะองค์กรภาครัฐหรือภาค เอกชนโดยเฉพาะองค์กรภาครัฐ ข้าราชการ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันการดำเนินการหรือนโยบายของรัฐบาลให้ประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลว หากบุคลากรภาครัฐมีคุณภาพและคุณธรรมโอกาสในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าจะมีมากขึ้นตรงกันข้ามหากบุคลากรภาครัฐขาดคุณธรรมจริยธรรม ภาครัฐจะไม่สามารถปฏิบัติภารกิจสำคัญที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลและประชาชนให้สำเร็จลุล่วงไปได้^๔

ท่ามกลางความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมการจัดการทรัพยากร มนุษย์เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้เกิดการขยายตลาดไปสู่ระดับโลก ความก้าวหน้าของ เทคโนโลยีในการทำงาน ลักษณะของงานซึ่งเปลี่ยนแปลงจากการใช้แรงงานไปใช้สมองหรือความรู้ โดยเฉพาะจากการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กร ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของแรงงานที่มีความ หลากหลาย เช่น ผู้หญิง ชนกลุ่มน้อย และผู้สูงอายุ ตลอดจนความอยู่รอดขององค์กรอย่างยั่งยืน และการเกิดช่องว่างของทักษะในการทำงาน จึงขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กรในการจัดการ ทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อความอยู่รอด ประสิทธิภาพ และความสามารถในการ แข่งขันขององค์กร รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและความอยู่รอดของ องค์กรท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา^๕

दनय เทียนพุม^๖ ได้กล่าวว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีกระบวนการพัฒนาอยู่ ๒ ระดับดังนี้

๑. ระดับจุลภาคเป็นระดับการเรียนรู้ในองค์กร มี ๓ ระดับคือ

๑.๑ การเรียนรู้ของบุคคล หัวใจอยู่ที่การเรียนรู้แนวคิดในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

^๔ อีริชท์ หล่อเลิศรัตน์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : ญุณแจสู่ความสำเร็จในการปฏิรูปราชการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๔๓). หน้า ๓๕-๓๗.

^๕ สุจิตรา ธนารักษ์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิต พัฒน บริหารศาสตร์, ๒๕๕๐). หน้า ๑๑.

^๖ ดนัย เทียนพุม, การจัดการทรัพยากรมนุษย์ : ภารกิจที่ท้าทาย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บุ๊ค แบงก์, ๒๕๔๒). หน้า ๖๕.

๑.๒ ทีมการเรียนรู้ เป็นรูปแบบการพัฒนา การทำงานที่เป็นทีมที่มีลักษณะข้าม ฝายงาน (Cross Functional) การสั่งตนเอง (Self-Directed Management) และการจัดการ ความคิดที่แตกต่าง

๑.๓ องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ระดับสูงสุด ในองค์กรที่มีพื้นฐานมา จากทีมการเรียนรู้ การพัฒนาองค์กรให้เป็น “องค์กรแห่งการเรียนรู้” เน้นในเรื่องการเรียนรู้ในที่ ทำงาน (Workplace Learning) การมีความคิดแบบเป็นระบบหรือบูรณาการ การพัฒนาตนเองให้ เป็นบุคคลรอบรู้ การมีเป้าหมายร่วมกัน และการบูรณาการเพื่อจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ระดับมหภาค เป็นระดับการพัฒนาในองค์กร มี ๓ ระดับคือ

๒.๑ การพัฒนาระดับชุมชน/ประเทศ

๒.๒ การพัฒนาระดับภูมิภาค

๒.๓ การพัฒนาสู่ระดับโลก

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ

ผู้นำมีความหมายกว้างขวางมาก ส่วนใหญ่มักจะหมายถึงบุคคลที่เป็นหัวหน้า หรือ ผู้ที่มี บทบาทสำคัญในสถานการณ์นั้นๆ อาจจะด้วยหน้าที่ บุคลิกหรืออำนาจก็ตาม

ภิญโญ สาร^๗ ได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ ๓ ประการคือ ๑) ผู้นำ คือบุคคลใดบุคคลหนึ่งใน กลุ่มหลายๆคน ที่มีอำนาจอิทธิพลหรือความสามารถในการจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการหรือคำสั่งของเขาได้ ผู้มีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติงาน หรือพฤติกรรมของผู้อื่น ภาวะผู้นำ เกี่ยวกับความเป็นผู้นำมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความมากน้อยของอำนาจอิทธิพล หรือ ความสามารถในการจูงใจคน ๒) ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอำนาจเหนือในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๓) ผู้นำ แตกต่างจากหัวหน้าหรือผู้บริหาร คนสองคนนี้อาจเป็นคนเดียวกันก็ได้ แต่ไม่จำเป็นเสมอไป หัวหน้าหรือผู้บริหารหลายคนมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่ง แต่อาจไม่ใช่ผู้นำที่แท้จริงของกลุ่ม ผู้นำที่ แท้จริงอาจเป็นคนอื่น ซึ่งไม่ใช่หัวหน้าหรือผู้บริหาร แต่มีอำนาจ มีอิทธิพลและมีความสามารถจูงใจคน ให้ประพฤติปฏิบัติตาม ความคิดเห็นความต้องการหรือคำสั่งของตนได้ ทั้งๆ ที่ไม่มีอำนาจโดยตำแหน่ง ใดๆ

^๗ ภิญโญ สาร, หลักการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๖๕). หน้า ๒๕๙.

เนตรนภา ห่างภัย^๙ ได้ให้ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำไว้ว่า ผู้นำคือบุคคล ที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการยกย่องจากกลุ่มที่ให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำเช่นการชี้แนะ สั่งการ และช่วยเหลือให้กลุ่มได้ปฏิบัติงานได้สำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ และภาวะผู้นำคือกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนเหนือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำ ผลักดันให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์กรเป็นเป้าหมาย

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^๙ กล่าวว่า ผู้นำ คือ ผู้มีคุณสมบัติ เช่นสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันกันไปสู่จุดมุ่งหมายที่ดีงาม

น้อย สุปิงคลัต^{๑๐} ให้ความเห็นว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับสถานการณ์ที่กลุ่มยอมรับนับถือ และมอบหมายความไว้วางใจ ให้นำสมาชิกไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ด้วยความราบรื่นเรียบร้อย

ในสถานการณ์ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าทุกองค์กรมีการแข่งขันกันเพื่อช่วงชิงความเป็นเลิศในด้านต่างๆ และปัจจัยของชัยชนะอยู่ที่ผู้นำเป็นสำคัญการเป็นผู้นำนั้นเป็นไปได้ไม่ยากนักแต่การที่จะเป็นผู้นำที่ดีได้มักจะต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของการเป็นผู้บังคับบัญชา ภาวะผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำในหน่วยงานของรัฐหรือหน่วย งานทางธุรกิจก็ตามจำเป็นที่ผู้นำจะต้องรู้ในทุกอย่าง การรู้ทุกอย่างของผู้นำไม่ได้มีไว้เพื่ออวดรู้หรืออวดเก่งแต่มีไว้เพื่อแสดงภูมิรู้หรือเมื่อจำเป็นต้องตัดสินใจ เพื่อให้งานที่ทำอยู่นั้นบรรลุวัตถุประสงค์ ภาวะผู้นำเกิดขึ้นในตัวบุคคลได้ไม่เท่ากัน บางคนมีลักษณะผู้นำมาตามธรรมชาติ เช่น มีน้ำเสียงในการพูดนุ่มนวล มีบุคลิกภาพดี หน้าตามีความเป็นมิตรสูง ก็อาจจะได้เปรียบผู้อื่น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้ไม่มีบุคลิกดังกล่าวจะเป็นผู้นำที่ดีไม่ได้ ทั้งนี้เพราะการเป็นผู้นำที่ดีได้ต้องได้รับการฝึกฝน อบรม มาอย่างดีและสม่ำเสมอด้วยการที่คนๆ หนึ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรหรือทำอะไรได้สำเร็จนั้นกล่าวกันว่าร้อยละ ๘๐ เกิดจากภาวะผู้นำและอีก ๒๐ เกิดจากการอบรมเรียนรู้

^๙ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา. ๒๕๔๕. ความหมายของผู้นำ. [Online] Available URL ; <http://www.rin.ac.th/article/leadership/page1.1.html> ค้นเมื่อ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๙ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ภาวะผู้นำ, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๕.

^{๑๐} น้อย สุปิงคลัต, ภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน, (มปท), ๒๕๓๗, หน้า ๔.

ผู้นำมีหลายแบบ เช่นผู้นำทางธุรกิจ ผู้นำทางการเมือง ผู้นำทหารในสภาวะสงคราม เป็นต้น ดังนั้นวิชาผู้นำที่มีสอนกันในชั้นเรียนไม่ได้เป็นสูตรสำเร็จว่าถ้าเรียนจบได้คะแนนดีก็สามารถออกไปปฏิบัติงานเป็นผู้นำที่ดีได้ แต่การเป็นผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้มีศิลปะในการนำ รู้กาละ เทศะ รู้ขนบธรรมเนียมประเพณีและรู้จักการวางตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ นอกจากนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ เช่น ผู้นำทางธุรกิจต้องรู้ถึงความผันผวนของเศรษฐกิจ ผู้นำทางทหาร ในสนามรบต้องมีความรู้ในขีดความสามารถของอาวุธยุทโธปกรณ์ที่มีอยู่ต้องรู้ขีดความสามารถของข้าศึก เป็นต้น ฉะนั้นผู้นำต้องหมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ ต้องผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดเดิมที่เชื่อว่าผู้นำเป็นเรื่องของการสืบทอดทางสายเลือดเกิดขึ้นเฉพาะตระกูลหรือบุคคลสืบเชื้อสายกันได้ การเป็นผู้นำคือเป็นมาแต่กำเนิด ถ้ายทอดทางพันธุกรรมแนวความคิดนี้เริ่มเปลี่ยนไปเมื่อมีการศึกษาเกี่ยวกับผู้นำอย่างจริงจัง โดยมีการรวบรวมทฤษฎีที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำไว้หลายทฤษฎี ซึ่งในปัจจุบันมีการศึกษากันอย่างจริงจังมากขึ้น

๑) ความหมายของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึงสัมพันธภาพในเรื่องของการใช้อิทธิพลที่มีต่อกันและกันระหว่างผู้นำกับผู้ตามที่มีมุ่งหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยสะท้อนถึงวัตถุประสงค์ที่มีร่วมกัน ภาวะผู้นำ เกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพล (Influence) เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มบุคคล โดยกลุ่มบุคคลเหล่านั้นมีความตั้งใจที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ที่มีร่วมกันระหว่างผู้นำกับผู้ตาม โดยอิทธิพล หมายถึงสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่ไม่ใช่การยอมจำนนและการบังคับซึ่งมีลักษณะเป็นการยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างผู้นำกับผู้ตามบุคคล ในระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความต้องการการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นภาวะผู้นำจึงเกี่ยวข้องกับการสร้างและการพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่การรักษาสถานภาพเดิม ยิ่งไปกว่านั้นการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการผู้นำไม่ได้เป็นผู้กำหนดแต่เป็นที่วัตถุประสงค์กำหนดร่วมกันระหว่างผู้นำและผู้ตาม อันจะก่อให้เกิดแรงจูงใจที่จะโน้มน้าวบุคคลให้มุ่งไปสู่ผลสำเร็จที่ต้องการอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายภาวะผู้นำไว้อีกหลายท่าน เช่นภาวะผู้นำ คือ ศิลปะ หรือความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการ โดยการใช้กระบวนการสื่อความหมายหรือติดต่อกันและกันให้ร่วมใจกับตน ดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินการจะเป็นไปในทางที่ดีหรือชั่วก็ได้^{๑๑}

^{๑๑} กิติ ตยัคคานนท์, เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ, (กรุงเทพมหานคร: เพลวอักษร, ๒๕๔๓), หน้า ๒๒.

ภาวะผู้นำ คือ มารยาทหรือพฤติกรรมของการใช้อิทธิพล ต่อผู้อื่นให้ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จ โดยการใช้กระบวนการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน^{๑๒}

ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถในการจัดการให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม โดยทำงานร่วมกับกลุ่มคน และยังมีความหมายรวมถึงอำนาจหน้าที่ที่ติดมากับตำแหน่งผู้บังคับบัญชานี้จะมีค่าเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาเคารพและเชื่อถือในตัวผู้บังคับบัญชา^{๑๓} มีการค้นคว้าและพัฒนาในช่วง พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๕๐๓ แนวคิดหลักของทฤษฎีนี้ได้แก่ การมองในสิ่งที่ผู้นำปฏิบัติและชี้ให้เห็นว่าทั้งผู้นำและผู้ตามต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน เช่น

การศึกษาของ Kurt Lewin ได้แบ่งผู้นำออกเป็น ๓ แบบ คือ

๑) ผู้นำแบบอัตถนิยมหรืออัตตา ผู้นำแบบนี้มักจะตัดสินใจด้วยตนเองไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่แน่นอน ทุกอย่างขึ้นอยู่กับผู้นำคิดถึงผลงานแต่ไม่คิดถึงคน ผู้นำลักษณะนี้ใช้ได้ในช่วงวิกฤตเท่านั้น บางครั้งทำให้เกิดศัตรูได้ ผลของการมีผู้นำในลักษณะนี้จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองและไม่เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์

๒) ผู้นำแบบประชาธิปไตย ผู้นำแบบนี้มักใช้การตัดสินใจของกลุ่มหรือให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รับฟังความคิดเห็นส่วนรวม ทำงานเป็นทีม มีการสื่อสารสองทางทำให้เกิดผลผลิตและความพึงพอใจในการทำงาน ข้อเสียคือการหาข้อยุติต้องใช้เวลาเวลานานในช่วงเวลาที่ต้องการการตัดสินใจที่ฉับไว ผู้นำลักษณะนี้ไม่เกิดผลดี

๓) ผู้นำแบบเสรีนิยม ผู้นำแบบนี้จะให้อิสระกับผู้ใต้บังคับบัญชาเต็มที่ในการตัดสินใจหรือแก้ไข ปัญหา จะไม่มีการกำหนดเป้าหมายที่แน่นอน ไม่มีหลักเกณฑ์ ไม่มีระเบียบจะทำให้เกิดความไม่พอใจของผู้ร่วมงาน ได้ผลผลิตต่ำ

การเป็นผู้นำที่ดีนั้นจึงพอสรุปได้ว่า

๑) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักมองการณ์ไกล มองภาพในอนาคตได้ก่อนผู้อื่น มองเห็นโอกาสในอนาคตแล้วนำมากำหนดเป็นเป้าหมาย วางแผนไปสู่เป้าหมายนั้นให้สำเร็จ

๒) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักการใช้คนให้เหมาะกับงาน คือการนำแผนงานที่วางไว้มอบหมายให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาตามความเหมาะสมของแต่ละคนเพื่อให้การปฏิบัติงานของแต่ละคนมี

^{๑๒} วาสนา สุขประเสริฐ, “ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี โรงเรียนปทุมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดยโสธร”,วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา.(บัณฑิตวิทยาลัย,สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี), ๒๕๔๗,หน้า ๑๒.

^{๑๓} วิฑูรย์ สิมะโชคดี,ทฤษฎีและเทคนิคปฏิบัติสำหรับยอดหัวหน้างาน,(กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด,๒๕๓๘),หน้า ๑๐๔.

ประสิทธิภาพสูงสุด ในการนี้ผู้นำจะต้องมอบความไว้วางใจและเชื่อในความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา

๓) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักสร้างทีมงาน ผู้นำต้องมีทักษะในการสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชามีความเป็นธรรมกับทุกคนในทีมงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันรับผิดชอบร่วมกัน

๔) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักสร้างแรงบันดาลใจ ต้องรู้จักกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีจิตใจอีกเต็ม มีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จและให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนมีความคิดว่างานที่กำลังทำนั้นเป็นงานของตน

๕) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักพัฒนา คือต้องพยายามพัฒนาตนเองและผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความรู้ มีทักษะมีความสามารถอยู่เสมอ

๒) หลักการสำคัญของผู้นำ

จากทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำ ซึ่งเริ่มมีการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำอย่างจริงจังในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๓-๒๔๘๓ แนวคิดนี้พัฒนามาจากทฤษฎีมหาบุรุษ (Great man Theory of Leadership) ของกรีกโบราณ ที่มีความเชื่อว่าภาวะผู้นำเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติหรือติดตัวมา ตั้งแต่เกิดไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่สามารถพัฒนาขึ้นได้ ลักษณะผู้นำที่ดี มีประสิทธิภาพต้องกล้าหาญ เฉลียวฉลาด มีบุคลิกภาพดี มีความสามารถ เช่นพ่อขุนรามคำแหงมหาราช, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช, สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช, นโปเลียนมหาราช หรือฮิตเลอร์ เป็นต้น

ตัวอย่างการศึกษาทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำของ Gardner ได้แก่

(๑) ผู้นำจะต้องมีหน้าที่ หรืองานที่ผู้นำจำเป็นต้องมี ๙ อย่าง คือ

- มีการกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม
- มีบรรทัดฐานและค่านิยมของกลุ่ม
- รู้จักสร้างและใช้แรงจูงใจ
- มีการบริหารจัดการ
- มีความสามารถในการปฏิบัติการ
- สามารถอธิบายได้
- เป็นตัวแทนของกลุ่ม
- แสดงถึงสัญลักษณ์ของกลุ่ม
- มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

(๒) ส่วนประกอบของการเป็นผู้นำ เชื่อกันว่าผู้นำต้องมีพลังวิเศษเหนือมนุษย์ธรรมดา เพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่น และสามารถตอบสนองความต้องการของสังคม ผู้นำต้องมีบุคลิกภาพดี แข็งแรง สามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลาและดำรงตนอย่างอิสระ

๓) องค์ประกอบของผู้นำ

ในสังคมไทยโดยปกติจะให้ความเคารพ เชื่อฟัง ศรัทธาและปฏิบัติตามผู้นำ อยู่แล้ว ทั้งนี้ เพราะสังคมไทยถือในเรื่องการให้เกียรติ ความอ่อนน้อมถ่อมตนระหว่างผู้ใหญ่กับผู้ย่อย หรือระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ดังนั้นผู้นำในสังคมไทยจึงมักจะมาจากบุคคลที่มีชาติตระกูลสูง หรือมีการศึกษา มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี เพราะเชื่อว่าบุคคลเหล่านี้ได้รับการฝึกฝน กล่อมเกลา ทางสังคมมาดี แต่ในความเป็นจริงแล้วสังคมไทยยังมองลึกลงไปกว่าผู้นำที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติอีกหลายประการซึ่งประกอบไปด้วย

- ๑) ผู้นำจะต้องรู้จักควบคุมตนเอง หมายถึง
 - (๑) มีความอดทนอดกลั้น
 - (๒) มีความซื่อสัตย์สุจริต
 - (๓) มีความประพฤติปฏิบัติตนดี
 - (๔) มีความรู้ความสามารถ
 - (๕) มีเหตุมีผล
 - (๖) มีการควบคุมอารมณ์ที่ดี
- ๒) ผู้นำจะต้องรู้จักปฏิบัติตนต่อผู้อื่น หมายถึง
 - (๑) มีมนุษยสัมพันธ์ดี
 - (๒) มีความเสียสละ
 - (๓) มีความจริงใจ
 - (๔) มีความสามารถในการจูงใจ
 - (๕) มีความปรารถนาดี
- ๓) ผู้นำจะต้องมีความสามารถ หมายถึง
 - (๑) ริเริ่ม สร้างสรรค์
 - (๒) รับผิดชอบ
 - (๓) ตรงต่อเวลา
 - (๔) มุ่งมั่นในกิจการงาน
 - (๕) สร้างงานให้เป็นที่ประจักษ์
 - (๖) กล้าหาญที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง

จากคุณสมบัติที่กล่าวมาแล้ว การเป็นผู้นำที่ดีนั้นจึงพอสรุปได้ว่า

- ๑) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักมองการณ์ไกล มองภาพในอนาคตได้ก่อนผู้อื่น มองเห็นโอกาสในอนาคตแล้วนำมากำหนดเป็นเป้าหมาย วางแผนไปสู่เป้าหมายนั้นให้สำเร็จ

๒) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักการใช้คนให้เหมาะกับงาน คือการนำแผนงานที่วางไว้มามอบหมายให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาตามความเหมาะสมของแต่ละคน เพื่อให้การปฏิบัติงานของแต่ละคนมีประสิทธิภาพสูงสุด ในการนี้ผู้นำจะต้องมอบความไว้วางใจและเชื่อในความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา

๓) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักสร้างทีมงาน ผู้นำต้องมีทักษะในการสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชา มีความเป็นธรรมกับทุกคนในทีมงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน

๔) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักสร้างแรงบันดาลใจ ต้องรู้จักกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีจิตใจฮึกเหิม มีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จและให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนคิดว่างานที่กำลังทำนั้นเป็นงานของตน

๕) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักพัฒนา คือต้องพยายามพัฒนาตนเองและผู้ใต้บังคับบัญชาให้ มีความรู้ มีทักษะมีความสามารถอยู่เสมอ

๔) กระบวนการของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการสร้างสิ่งเร้ากระบวนการพัฒนาและการทำงานกับคนในองค์กรเป็นกระบวนการมุ่งคน การมุ่งสร้างแรงจูงใจให้กับคน การใช้มนุษยสัมพันธ์หรือการปฏิสัมพันธ์ในองค์กร การสื่อสารระหว่างบุคคล การสร้างบรรยากาศในองค์กร ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ความเจริญและการพัฒนานอกเหนือจากนั้นก็คือปัจจัยของมนุษย์ที่ส่งเสริมการผลิต ภาวะผู้นำจะเกิดขึ้นในการปฏิบัติการขององค์กร เพราะฉะนั้นจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจในจุดหมาย การตัดสินใจเลือกทางเลือกใหม่ การสนับสนุนส่งเสริมการบริการการศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น การนำหลักการเปลี่ยนแปลงมาใช้ในองค์กรและปัจจัยต่างๆ ซึ่งสร้างความพึงพอใจหรือบางครั้งมีผลในทางตรงกันข้าม คือสร้างความไม่พึงพอใจของมนุษย์ในองค์กร^{๑๔}

กระบวนการของการทำให้เกิดภาวะผู้นำก็คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั่นเอง การกระตุ้นให้เกิดภาวะผู้นำไม่เพียงแต่ในระดับผู้บริหาร ผู้จัดการหรือหัวหน้างานเท่านั้น แต่หมายรวมถึงพนักงานทุกคนในองค์กร ด้วยความจริงที่ไม่อาจปฏิเสธ ได้ว่าคนไทยเราไม่ค่อยกล้าแสดงออกถึงความเป็นผู้นำ มักรอให้ผู้อื่น เริ่มต้นทำก่อน แล้วจึงทำตาม หากจนแล้วจนรอดในกลุ่มไม่มีผู้กล้าเลย ก็ต้องมีคนหนึ่งซึ่งถูกสถานการณ์บังคับให้เป็น “ผู้นำจำเป็น” จากสถานการณ์ที่บีบบังคับให้เราต้องเป็นผู้นำนั้น ทำให้เห็นว่าเป็นจริงแล้วภาวะผู้นำมีอยู่ภายในตัวเราทุกคน หากมีการเรียนรู้ ฝึกหัดและอบรมอย่าง

^{๑๔} ประชุม โพธิกุล, ภาวะผู้นำในการบริหารการศึกษา, สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ.๒๕๕๑.

สม่ำเสมอ ก็ไม่ยากที่จะกระตุ้นภาวะผู้นำในตัวบุคคลออกมาได้ คุณลักษณะที่จะก้าวสู่การเป็น “ผู้นำ” ประกอบด้วย

๑. ความเชื่อมั่น ผู้นำที่ดีต้องมีความเชื่อมั่น เป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับผู้นำ เพราะถ้าเรายังไม่เชื่อมั่นในตัวเองแล้ว การที่ใครมาศรัทธาและไว้วางใจในตัวเราก็คงเป็นไปได้ยาก นอกจากนั้นผู้นำที่ดีต้องรู้จักรับฟังผู้อื่นด้วย

๒. ทักษะในการฟัง ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่รับฟังอย่างตั้งใจและมีศิลปะในการฟังเมื่อเราพูดเราจะรู้เท่าที่เรารู้ แต่เมื่อเราฟังเราจะรู้ในสิ่งที่เราไม่รู้ ผู้นำจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจคนที่เรานำ เพื่อรับฟังปัญหา ตลอดจนความคิดเห็นต่างๆ และเป็นที่ปรึกษาในการแก้ปัญหา ปรับปรุง การทำงานให้สัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมาย

๓. การตัดสินใจ ผู้นำที่ดีต้องกล้าตัดสินใจ ทั้งนี้ก่อนที่ตัดสินใจนั้นในเรื่องใดๆลงไปในนั้น ผู้นำต้องมีกรอบความคิดและการวางแผนงานอย่างเป็นระบบ เรียนรู้ที่จะหาข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม หากยังไม่มั่นใจควรมีที่ปรึกษาไว้ช่วยในการตัดสินใจด้วย

๔. การยอมรับในจุดอ่อน การกระทำที่ผิดพลาดอย่างหนึ่งของผู้นำคือการพยายามแก้ปัญหาทุกอย่างด้วยตัวเองไม่ยอมพึ่งพาผู้อื่น หากเราไม่ยอมรับในจุดอ่อนของตนและพยายามสร้างสมมติฐานเอาเอง เมื่อนั้นโอกาสที่เราจะตัดสินใจผิดพลาดมารออยู่ตรงหน้าแล้ว ดังนั้นเราต้องยอมรับจุดอ่อนของตน และหาคนที่ไว้วางใจได้มาเป็นที่ปรึกษา ดังนั้นผู้นำต้องไม่อายที่จะถาม

๕. การมีส่วนร่วม ผู้นำที่ดีต้องไม่ยึดติดกับตำแหน่งและอำนาจ ผู้นำที่จะมัดใจลูกน้องได้คือคนที่เข้าหาพวกเขา ร่วมเผชิญปัญหาและฝ่าฟันไปพร้อมๆ กับพวกเขาให้คำแนะนำพวกเขาในสิ่งที่เราเคยผ่านมารวมทั้งยินดีในความสำเร็จร่วมกับพวกเขา

วิธีฝึกตนสู่การเป็นผู้นำที่ดี

๑. กระตุ้นผู้ใต้บังคับบัญชาเสนอความเห็นต่าง หากได้รับแต่คำสรรเสริญและเห็นด้วยจากผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอๆ ให้ระวังว่านี่คือสัญญาณอันตราย เพราะการที่ผู้ใต้บังคับบัญชากลัวที่จะพูดความจริงอาจนำไปสู่ปัญหาใหญ่ขององค์กรได้ในวันข้างหน้า

๒. ให้อำนาจผู้ใต้บังคับบัญชาบ้าง ให้อำนาจผู้ใต้บังคับบัญชาที่อยู่ภายใต้การดูแลปล่อยให้เขาตัดสินใจด้วยตนเองบางครั้งผู้นำที่ดีก็ไม่จำเป็นต้องอยู่ข้างหน้าเสมอไปผู้นำที่ดีควรปล่อยให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงฝีมือ ส่วนผู้นำก็คอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

๓. อย่าซ้ำเติมเมื่อพนักงานทำผิดพลาด การตอกย้ำความผิดพลาดของผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ใช่สิ่งที่ผู้นำพึงกระทำ แต่ควรสอนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้เรียนรู้จากความผิดพลาดของพวกเขาเพื่อเป็นบทเรียนและจดจำว่า อย่าทำผิดซ้ำสอง

๔. มีเมตตากับผู้ใต้บังคับบัญชา การมีเมตตากับผู้ใต้บังคับบัญชาจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเคารพนับถือ เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้การเคารพ การมอบหมายงานก็จะสะดวกผู้ใต้บังคับบัญชาจะทำได้ด้วยความเต็มใจ เต็มความสามารถ

๕. รู้จักตัวเอง ผู้บังคับบัญชามักประเมินคนอื่นอยู่ตลอดเวลา แต่ไม่เคยย้อนมองดูสิ่งที่ตัวเองได้ทำลงไป พฤติกรรมที่แสดงออกไปนั้นจะส่งผลต่อคนอื่นเสมอ

๖. มุ่งมั่นในการทำงานทีละอย่าง ผู้นำมักจะตั้งเป้าหมายหลายอย่างในเวลาเดียว แต่จริงๆ แล้วควรมุ่งไปในงานครั้งละอย่าง จะให้โอกาสตัวเองได้ประสบความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดีกว่าคืบหน้าทุกอย่าง แต่ไม่เสร็จเลยสักอย่าง

๗. ฝึกฝนทุกวัน ยิ่งฝึกฝนบ่อยแค่ไหน ยิ่งพัฒนามากขึ้นเท่านั้น ทักษะการเป็นผู้นำก็คล้ายกับการฝึกเล่นดนตรีที่ต้องรู้จุดมุ่งหมายเสียก่อน จากนั้นก็ต้องฝึกฝนทุกวันจนกว่าจะเล่นเป็นเพลงที่ไพเราะเพราะพริ้ง

๕) การประยุกต์ใช้และการพิจารณาความเป็นผู้นำ

๑. ผู้นำมีผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ใช่ผู้บริหารทั้งหมดที่เป็นผู้นำ ผู้บริหารมีผู้ใต้บังคับบัญชาที่ต้องให้การนิเทศ แต่ถ้าบุคคลเหล่านี้ไม่เต็มใจยอมรับหรือปฏิบัติตามการนิเทศแสดงว่าผู้บริหารมิได้เป็นผู้นำ ผู้ใต้บังคับบัญชา อาจปฏิบัติตามเพราะเกิดความกลัวก็ได้แต่มิใช่การปฏิบัติตามเพื่อสนองตอบภาวะผู้นำในลักษณะที่เหมือนกันนั้น ไม่ใช่ผู้นำทุกคนที่เป็นผู้บริหาร ผู้นำอาจไม่ใช่ผู้บริหารก็ได้ ตัวอย่างเช่นผู้นำที่ไม่เป็นทางการในกลุ่มการทำงานเป็นผู้นำมีภาวะผู้นำแต่ไม่ได้เป็นผู้บริหาร

๒. ผู้นำต้องเป็นผู้ตัดสินใจ ความแตกต่างของความคาดหวังของพฤติกรรมของผู้บริหารกับผู้นำ ผู้บริหารถูกคาดหวังให้เป็นผู้ตัดสินใจและผู้แก้ปัญหา บรรดาผู้บริหารทั้งหลายใช้ความคิดในการวิเคราะห์ในขบวนการที่จะนำไปสู่เป้าหมายขององค์การประสบผลสำเร็จ ผู้นำถูกคาดหวังว่าต้องเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ มีทรรศนะกว้างไกล จะทำให้ผู้ร่วมงานมีความหวังและความคาดหวังสูง

๓. ผู้นำต้องรู้ใจลูกน้อง ทั้งผู้บริหารและผู้นำต้องรู้ความต้องการขององค์การและความต้องการของสมาชิก อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารต้องปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การในขณะที่ผู้นำต้องรู้ความต้องการของสมาชิกผู้บริหารไม่สามารถจะเป็นผู้บริหารที่ดีได้ ถ้าไม่ทราบเป้าหมายขององค์กร ผู้นำก็ไม่สามารถเป็นผู้นำที่ดีได้ถ้าไม่ทราบความต้องการและความพึงพอใจของสมาชิกของตนเองได้

สรุปผู้นำควรมีความชาญฉลาด มีไหวพริบปฏิภาณของผู้นำ รวมทั้งการมีคุณธรรมจริยธรรมของผู้นำ คือคุณสมบัติของผู้นำที่ดีหรืออาจเรียกสิ่งเหล่านี้ว่าภาวะผู้นำก็ได้ ภาวะผู้นำนั้นถึงแม้จะมีติดตัวผู้นำโดยธรรมชาติ เป็นนิสัย แบบอย่างที่ดีงาม แต่ภาวะผู้นำก็สามารถเสริม สร้างให้เกิดขึ้นได้ด้วยการฝึกฝนอบรมและการเรียนรู้เพิ่มเติม หรือเรียกอีกอย่างว่าการพัฒนาภาวะผู้นำ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตร

๒.๓.๑ ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นคำศัพท์ที่มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน บางความหมายมีขอบเขตกว้างบางความหมายมีขอบเขตแคบขึ้นอยู่กับมุมมองความคิดเห็นประสบการณ์ โบแฮมฟ์กล่าวว่า ความหมายของหลักสูตรจะมีขอบเขตอยู่ภายใน ๓ สถานะดังต่อไปนี้ คือ หลักสูตรในฐานะของข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ หลักสูตรในฐานะของระบบการทำงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร และหลักสูตรในฐานะของศาสตร์แขนงหนึ่งในวิทยาศาสตร์ ซึ่งความหมายของหลักสูตรอย่างที่สองนั้นเป็นการศึกษาหลักสูตรในลักษณะของความหมายที่หนึ่งและสอง สามารถมองได้เป็น ๒ ลักษณะคือ ความหมายที่แคบ ซึ่งหมายถึง ตำราเรียนหรือเนื้อหาสามารถใช้เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้ผู้เรียน เป็นสิ่งที่สังคมมุ่งหวังที่จะให้เด็กได้รับอาจเป็นแผนสำหรับจัดโอกาสทางการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่ผู้เรียนและความหมายที่กว้างไปจนถึงมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้ผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะที่ตั้งจุดหมายเอาไว้ดังนั้นความหมายของหลักสูตรจะต้องครอบคลุมเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

- ๑) เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชาซึ่งประกอบด้วย เนื้อหาสาระที่ได้จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
- ๒) เป็นสิ่งที่ประกอบด้วย ประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้าเพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
- ๓) เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
- ๔) ประกอบไปด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนซึ่งผู้เรียนได้ทำ ได้รับรู้และได้ตอบสนองต่อการแนะแนวทางของโรงเรียน

Taba กล่าวว่า^{๑๕} หลักสูตรคือแผนสำหรับการเรียนรู้ หลักสูตรทุกประเภทต้องประกอบด้วยส่วนประกอบที่แน่นอน ตามปกติหลักสูตรจะบรรจุข้อความที่เป็นจุดมุ่งหมายและจุดมุ่งหมายเฉพาะหลักสูตรนี้ชี้ให้เห็นถึงการเลือกและการจัดเนื้อหา ทั้งยังบ่งบอกหรือแสดงแนวทางที่แน่นอนของ

^{๑๕} Taba,H. Curriculum Development Theory and Practice.New York : Harcourt, Brace and World., 1962.

การเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นเพราะมีจุดมุ่งหมายหรือการจัดเนื้อหาเป็นตัวกำหนดหรือไม่ก็ตาม ประการสุดท้ายหลักสูตรจะรวมแผนการประเมินผลเข้าไว้ด้วย

ณัฐพงศ์ชัย ไทรพงษ์พันธุ์ ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า^{๑๖} มวลประสบการณ์ที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายตาม ความสามารถซึ่งหลักสูตรสามารถอธิบายความหมายได้ ๒ อย่าง คือ ๑) หลักสูตรความหมายอย่างกว้าง และ ๒) หลักสูตรความหมายอย่างแคบ

หลักสูตรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับการจัดการศึกษาของประเทศในระดับและประเภทต่างๆ เป็นเครื่องมือที่ทำให้ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของประเทศมีประสิทธิภาพ ซึ่งความสำคัญของหลักสูตรอาจสรุปได้ดังนี้^{๑๗}

๑) เป็นแผนและแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติให้บรรลุตามความมุ่งหมายและนโยบาย

๒) เป็นหลักและแนวทางในการวางแผนวิชาการ การจัดและการบริหารการศึกษา การสรรหาและการพัฒนาบุคลากร การจัดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ นวัตกรรม การเรียนการสอนงบประมาณ อาคารสถานที่

๓) เป็นเครื่องมือในการควบคุมมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของประเทศ และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

๔) ระบบหลักสูตรจะกำหนดความมุ่งหมาย ขอบข่ายเนื้อหา แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แหล่งทรัพยากร และการประเมินผลสำหรับการจัดการศึกษาของครูและผู้บริหาร

๕) เป็นเครื่องบ่งชี้ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาทางสังคม

หลักสูตรเปรียบเสมือนแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและเป็นแนวทางสำคัญในการบรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดสำคัญของมาตรฐาน

^{๑๖} ณัฐพงศ์ชัย ไทรพงษ์พันธุ์, *การพัฒนาหลักสูตร*, (ราชบุรี: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒๐

^{๑๗} วิชัย วงษ์ใหญ่, *กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาหลักสูตร*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๔๗.

การศึกษาในแต่ละประเทศ ทั้งนี้เพราะการศึกษาของแต่ละประเทศจะดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้เป็นสำคัญ หลักสูตรยังมีความสำคัญอีกประการหนึ่งต่อการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน กล่าวคือผู้สอนจะใช้หลักสูตรเป็นเสมือนแม่แบบในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่หลงทางและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างครบถ้วน สำหรับความสำคัญของหลักสูตรกับผู้เรียน หากหลักสูตรนั้นเป็นหลักสูตรที่ดีจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงสร้างทักษะอื่นๆทั้งการเคารพสิทธิมนุษยชนและสามารถยอมรับในความหลากหลายของผู้คนได้

๑.๓.๒ รูปแบบหลักสูตรแบบต่างๆ

มารุต พัฒนา ได้สรุปรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่^{๑๘} มุ่งเน้นบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการ พัฒนาหลักสูตรในการออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม การยกร่างเนื้อหาสาระแต่ละกลุ่มประสบการณ์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยปรึกษาหารือจากผู้เชี่ยวชาญ การนำหลักสูตรที่พัฒนาได้แล้วไปทดลองใช้ในสถานศึกษานำร่อง การเตรียมความพร้อมด้านผู้สอน ผู้บริหารทุกระดับ และบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าใจหลักสูตรใหม่ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม

๑.๔.๑ ความหมายของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นกระบวนการหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กรหนึ่งๆ ให้สามารถเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ทักษะความชำนาญและเจตคติ โดยการจัดการศึกษาให้แก่คนกลุ่มหนึ่ง แต่การจัดการศึกษานี้ทำขึ้นภายใต้เงื่อนไขบางประการ โดยมุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการอบรมมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทั้งในด้านความรู้ ทักษะในการปฏิบัติงาน รวมทั้งทำที่ที่แสดงถึงความพอใจในการทำงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ส่วนใหญ่พบว่า^{๑๙} การฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งในการเพิ่มคุณภาพการทำงานของบุคลากรหรือเตรียมการให้บุคลากรพร้อมที่จะทำงานในหน้าที่นั่นเอง

^{๑๘} มารุต พัฒนา,รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรร่วมสมัย,(กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้, ๒๕๖๒),หน้า ๒๐.

^{๑๙} อติญาณ์ ศรเกษตริน .“การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับพยาบาล”.ปริญญาานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,๒๕๔๓, หน้า ๕๒.

๑.๔.๒ ความสำคัญและความจำเป็นในการฝึกอบรม

องค์กรรัฐบาลหรือองค์กรธุรกิจเอกชนต่างมีความพยายามบริหารและดำเนินงานในหน่วยงานของตนให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร การบริหารบุคคล คือ^{๒๐} การจัดการทรัพยากรมนุษย์ซึ่งการบริหารงานบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องพัฒนาให้มีประสิทธิภาพสูงสุดและทันเหตุการณ์เสมอเพราะองค์กรต้องดำเนินการอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อม สภาพสังคม การเมือง เศรษฐกิจในประเทศและโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา การพัฒนากำลังคนด้วยการพัฒนาปริมาณและคุณภาพของบุคลากร จัดกิจกรรมวิเคราะห์ทักษะ ความรู้ พฤติกรรมและเจตคติของผู้ทำงานแต่ละงาน และจัดการฝึกอบรมแต่ละบุคคลตามงาน เพื่อปรับปรุงให้การทำงานมีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญยิ่งผู้บริหารหรือผู้มีส่วนรับผิดชอบองค์กรดังกล่าวต้องมีความสามารถในการกำหนดความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร โดยต้องสำรวจหาข้อมูลให้ทราบว่าเมื่อไรมีความจำเป็นต้องอบรมบุคลากรกลุ่มใดในเรื่องอะไรและควรใช้วิธีใด ซึ่งความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรอาจจะมาจากปัจจัยภายในหรือภายนอกองค์กรหรือหน่วยงาน

๒.๕ หลักจริยธรรมที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๑ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ

การพัฒนาภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนานั้น ท่านมุ่งการพัฒนาไปใน ๓ ด้านพร้อมๆ กัน คือด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา นั่นคือไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญานั้นเอง ความเจริญหรือการพัฒนาที่จะทำให้มนุษย์มีความสมบูรณ์ขึ้นอย่างยั่งยืนต้องได้รับการพัฒนาขึ้นพร้อมๆ กัน จึงจะสามารถเป็นคุณถ่วงในตัวมนุษย์ให้เป็นผู้มีความเจริญได้อย่างแท้จริง

มุมมองการพัฒนาภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนามี ๒ มิติ คือ^{๒๑}

- ๑) มองมนุษย์ในฐานะที่เป็นบุคคล หมายถึงการมองว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งของสังคมเรียกว่าทรัพยากรมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าอย่างยิ่งและจำเป็นต้องมีการพัฒนา
- ๒) มองมนุษย์ในฐานะที่เป็นชีวิต คือทั้งกายและใจ การพัฒนาในข้อนี้เป็นการวางกรอบการพัฒนาคนมนุษย์ในเชิงรูปธรรมและนามธรรม คือการมองมนุษย์ในแง่ขององค์ประกอบของชีวิต

^{๒๐} เดชชัย สีนเจริญ, “การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล”. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเพื่อการพัฒนา, (มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์นครราชสีมา, ๒๕๕๖), หน้า ๒๐.

^{๒๑} พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครอง”, เอกสารประกอบการเรียน ปี ๒๕๕๐, (อัสสัมชัญ).

ความหมายของการพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา

“พัฒนา” ในภาษาสันสกฤตมาจาก “วรุณ” แปลว่าความเจริญมาจากบาลีว่า “วฑฺฒน” หรือ “วฑฺฒนะ” แปลว่าความเจริญ ความงดงาม เพิ่มขึ้น ฟึกฝน ทำให้ยืนยาวขึ้นและนำมาใช้ในภาษาไทยก็มีความหมายว่า ความเจริญ ความงอกงาม การขยับขยาย^{๒๒}

“วฒนา” ในภาษาบาลีนั้นแปลว่า รกคือรกอย่างหนาแน่น เช่นรกหญ้า ฌมบนศรีษะรก ก็เรียกว่าพัฒนา คือเป็นความเจริญด้วยเหมือนกันถ้าบุคคลมีความประพฤติมีการกระทำที่ไม่มีประโยชน์อะไรในโลกนี้ ก็เรียกว่าคนทำโลกให้รก รวมความคำว่า “พัฒนา” แปลว่าทำให้รกหรือสร้างความรก ถ้าจะให้รกไปด้วยคนดีหรือทรัพยากรมนุษย์ที่ดีแล้ว จำเป็นต้องส่งเสริมปลูกสร้างทัศนคติโดยต้องพัฒนาทางจิตซึ่งเป็นผู้นำของกาย ถ้าจะให้รกไปด้วยปัญหายุ่งยากรกไปด้วยความโกลาหลวุ่นวายก็ต้องพัฒนาวัตถุ การพัฒนาที่สมบูรณ์แบบจำเป็นต้องพัฒนาให้ครบทั้ง ๒ ด้าน กล่าวคือควรพัฒนาทั้งทางวัตถุและทางจิตใจให้ควบคู่กับทัศนคติ โดยเฉพาะทัศนคติเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจจะต้องเน้นเป็นพิเศษ เพราะการพัฒนาถูกต้องดีแล้วก็จะสามารถควบคุมการพัฒนาทางด้านวัตถุให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องได้และการพัฒนาจิตที่ถูกต้องก็คือพัฒนาจิตใจให้มีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ จนกระทั่งพัฒนาจิตให้มีสมาธิ ตั้งมั่น มั่นคง สะอาด สว่างจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลายจนเป็นจิตที่ควรแก่การทำงานสามารถจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้^{๒๓}

ธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ คือเป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและฝึกได้ การที่มนุษย์เราจะมีชีวิตที่ดีงาม เราจะต้องศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นไปในระบบการดำเนินชีวิตของเราซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรม จิตใจและปัญญา เมื่อเราฝึกฝนพัฒนามีการศึกษาทำให้การดำเนินชีวิตของเราดีขึ้น แต่ถ้าเราไม่เรียนรู้ ไม่ฝึกฝน เราที่เป็นมนุษย์นั้นก็จะดำเนินชีวิตได้ไม่ดีเลย ทั้งนี้เพราะมนุษย์อยู่ด้วยสัญชาตญาณอย่างเดียวไม่พอ^{๒๔}

^{๒๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๕๘๐.

^{๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๙๒ .

^{๒๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ถึงเวลาพัฒนาคนกันใหม่, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๓๐.

การพัฒนาตามความหมายของพระพุทธศาสนา ก็คือภาวนา หมายถึงการทำให้เป็น ให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา ซึ่งมีการพัฒนา ๔ ประการ คือประกอบด้วย^{๒๕}

๑) กายภาวนา คือการเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒) สีลภาวนา คือการเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

๓) จิตภาวนา คือการเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตให้เข้มแข็ง มั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณาขยันหมั่นเพียรอดทนมีสมาธิและสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

๔) ปัญญาภาวนา คือการเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทัน เห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

ดังนั้นการพัฒนาบุคคลจึงต้องมีการปฏิบัติศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งตรงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน อันประกอบด้วยด้านพฤติกรรม,ด้านจิตใจและด้านปัญญาการศึกษาที่สมบูรณ์ต้องทำความเป็นมนุษย์ให้ถูกต้องสมบูรณ์ อันประกอบด้วย

๑) ความฉลาดหรือสติปัญญาในขั้นพื้นฐานพอตัวคือพอแก่ความต้องการคือการเรียนรู้หนังสือ

๒) มีความรู้เรื่องวิชาชีพและอาชีพพอตัว คือการเรียนรู้อาชีพ

๓) มีมนุษยธรรม คือมีความเป็นมนุษย์อย่างถูกต้อง คือการเรียนรู้ความเป็นมนุษย์ซึ่งกระทำได้ด้วยการสอการอบรมจริยธรรม^{๒๖}

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์เชิงพุทธ เป็นกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ในองค์กรโดยการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นฐานคิดให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานมีความเจริญเติบโตทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญา ด้วยวิธีการพัฒนาองค์การและการพัฒนา

^{๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๐.

^{๒๖} พุทธศาสนิกฯ (เงื่อม อินทปญโญ), เป้าหมายของการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิพนพาน, ๒๕๓๗), หน้า ๑๕.

ฝึกอบรมมีจุดประสงค์ในการปรับปรุงผลงานและพัฒนามนุษย์ไปสู่ภพภูมิที่ดีกว่าเดิม^{๒๗} พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อเรื่องจิต เพราะจิตเป็นผู้บงการให้บุคคลมีพฤติกรรมต่างๆ ได้ในการพัฒนาจิตของบุคคลตามแนวพุทธนี้ เป็นการฝึกให้บุคคลมีจิตใจสงบถือว่าการกระทำทำให้บุคคลได้พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามที่สังคมต้องการ ผู้ที่ได้รับการอบรมทางจิตให้ถูกวิธีจะสามารถพัฒนาจิตได้ เพราะเมื่อบุคคลมีจิตใจสงบและคิดในสิ่งที่ดีแล้วก็จะมีผลทำให้ร่างกาย พฤติกรรม หรือการประพฤติปฏิบัติเป็นไปแต่ในสิ่งที่ดีงาม การพัฒนาจิตตามแนวพระพุทธศาสนานั้น บุคคลทุกคนจำเป็นต้องลงมือฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจึงจะสามารถพัฒนาจิตได้ เพราะการพัฒนาจิตในลักษณะนี้เป็นการฝึกจิตให้หลุดจากกิเลสและเกิดความอดกลั้นต่อสิ่งชั่วร้ายทั้งหลาย^{๒๘} การพัฒนามนุษย์มีแหล่งใหญ่อยู่ที่มโนกรรม ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติที่ปรากฏในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความเห็น ความเชื่อ เจตจำนงหรือทัศนคติ เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้เกิดกายกรรมและวจีกรรมตามมาอย่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือเมื่อคิดอย่างไรก็จะทำและพูดเช่นนั้น หรือเมื่อทำและพูดอย่างไรก็จะสะท้อนความคิดว่าเป็นอย่างไร ดังนั้นการมีความเข้าใจในมโนกรรมว่ามีความสำคัญและส่งผลอย่างไรทั้งต่อตนเองและต่อโลกย่อมจะทำให้เราสามารถเลือกที่จะประกอบมโนกรรมที่ถูกต้องและส่งผลดีทั้งต่อตนเองและต่อโลกนั้นคือการทำให้เกิดการพัฒนาตนและโลกไปในทิศทางที่ถูกต้องพร้อมกันไป^{๒๙}

การพัฒนามนุษย์โดยมองคนในฐานะเป็น “มนุษย์” มีความหมายว่ามนุษย์มีความเป็นมนุษย์ของตัวเอง ชีวิตมนุษย์นั้นมีจุดหมายจุดหมายของชีวิตคือ ความสุข อิสระภาพ ความดี ความงามของชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล^{๓๐} และความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้สำคัญที่สุด เมื่อพัฒนามนุษย์ขึ้นไปก็จะค่อยๆ ทำให้คนนั้นห่างออกไปจากการที่จะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลครอบงำน้อยลงก็เป็นอิสระแก่ตัวมากขึ้นสามารถทำสิ่ง

^{๒๗} ฌาน ธรรมกิจจารณ์, **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

^{๒๘} พระมหาศุภกิจ สุภกิจโจ (ภักดีแสน), “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗). หน้า ๖๙.

^{๒๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **การศึกษากับการวิจัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๘๓.

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ทศวรรษธรรมทัศน์พระปิฎก หมดศึกศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๕๑.

ที่ตีงามได้มากขึ้น การที่จะสร้างสันติก็มีทางเป็นไปได้โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็คือการศึกษา ซึ่งได้แก่ “ศึกษา” นั้นเอง^{๓๑} ยังรวมไปถึงแนวคิดเกี่ยวกับสมาธิว่าเป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิตหรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่างๆของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่นความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในด้านความสามารถของจิต เช่นความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความมีสติ สมาธิ และในด้านความสุข เช่นความอิ่มใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจ พูดสั้นๆว่าพัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพของจิต และยิ่งกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับหลักของปัญญาว่าเป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริงเริ่มตั้งแต่ความเชื่อความเห็น ความรู้ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรองตรวจสอบ คัดการต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริงหรือรู้เห็นตามที่มันเป็น ตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมตาของโลกและชีวิตที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระปลอดปัญหาไร้ทุกข์(คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ดับทุกข์เป็น)^{๓๒}

ซึ่งความสำคัญของการศึกษาไว้พอสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาทุกอย่างให้เสริมสร้างมนุษยธรรม ความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องไม่มีปัญหาแก่ฝ่ายใดจัดการศึกษาทุกอย่างให้เสริมสร้างมนุษยธรรมคือสร้างมนุษยธรรมขึ้นมาแล้วเสริมมนุษยธรรมให้ก้าวหน้า ก้าวหน้าไปนับตั้งแต่ว่าละสัญญาตญาณอย่างสัตว์แล้วก็มีความคิดนึกอย่างมนุษย์ ก็เป็นมนุษยธรรมก็ส่งเสริมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ดังนั้นเป้าหมายของการศึกษาก็คือการพัฒนามนุษยธรรมให้มันมาในทิศทางที่ถูกต้อง คือละอหังการ ละความเห็นแก่ตัว กิเลสไม่อาจจะเกิดบุคคลก็จะมีสันติสุข สังคมก็จะมีสันติภาพ นี่คือนเป้าหมายของการศึกษา ส่วนการพัฒนาของประเทศในเชิงบริหารบุคคลไว้น่าคิดว่า มนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาสังคม สังคมที่เกื้อกูลต่อความเป็นอยู่ที่ดีงามนั้นจักต้องเป็นสังคมที่สงบสุข มั่นคงและราบรื่น มีโภคทรัพย์ ปราศจากความยากจนและสามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ มีการจัดระเบียบหรือองค์การทางสังคมที่เอื้อให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกด้วยเหตุนี้ การพัฒนาสังคมเพื่อการพัฒนาบุคคลจัดต้องสร้างเงื่อนไขแวดล้อมดังกล่าวให้เกิดมีขึ้นในสังคม พุทธธรรมนั้นมองโลกและชีวิตอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นเหตุปัจจัยอาศัยกัน การพัฒนาชีวิตหรือการพัฒนาบุคคลจึงแยกไม่ออกจากการพัฒนาสังคม^{๓๓}

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖ .

^{๓๒} พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ), การศึกษาสมบูรณ์แบบ: คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด, (กรุงเทพมหานคร: อุษากการพิมพ์, ธันวาคม ๒๕๔๙), หน้า ๒๐๕ – ๒๐๖ .

^{๓๓} พระไพศาล วิสาโล, การศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (คณะครุศาสตร์, สถาบันราชภัฏ เชียงราย, ๒๕๔๒), หน้า ๒ .

ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้สูงขึ้นนั้นเป็นความปรารถนาของทุกองค์การแต่การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์นั้นจะต้องพัฒนาใน ๓ ด้านไปพร้อมๆกัน คือการพัฒนาด้านพฤติกรรมหรือการพัฒนาทางด้านร่างกาย คือกาย วาจา คือให้เป็นผู้มีศีล พุทธดีทำดี การพัฒนาด้านจิตใจ ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนามีความสำคัญที่สุด เพราะเมื่อคิดดีก็จะพูดดี ทำดี การพัฒนาด้านจิตใจจึงมีความจำเป็นคือเป็นผู้มีจิตใจสูง มีสติ มีคุณธรรมและการพัฒนาด้านปัญญา การพัฒนาศักยภาพต้องมีการพัฒนาด้านปัญญาควบคู่ไปด้วยเพราะนอกจากจะเป็นผู้คิดดี พูดดีและทำดีแล้วจะต้องเป็นผู้มีปัญญามีความรู้เท่าทันสถานการณ์เป็นผู้มีโลกทัศน์กว้างไกล สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปด้วยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคมต่อไป

๑.๕.๒ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมเป็นการดำเนินการทำให้บุคคลที่มีขีดความสามารถดีขึ้น โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องกำหนดเพื่อเป็นหลักประกันว่าการดำรงและการดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความไม่ประมาทและเป็นหลักประกันของความเจริญขึ้นในทางที่ดี หลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือหลักภาวนา ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มุ่งให้มีการพัฒนา ด้วยการฝึกฝน อบรม ทั้งกายภาวนา ให้มีร่างกายเข้มแข็ง, สีสภาวนา ให้มีสมาธิมั่นคง, จิตภาวนา ให้มีจิตใจที่แข็งแกร่งและปัญญาภาวนา มีวิจาร์ณญาณ รู้จักคิด มีเหตุมีผล นอกจากนั้นผู้วิจัยจะนำหลักอริยวาท ๕ ในข้อที่ไม่ซ้ำกับหลักภาวนา ๔ มาเสริมในการวัดศักยภาพอีก ๓ ข้อ คือศรัทธา คือความเชื่อที่มีเหตุผล เชื่อในหลักความจริงทั้งดงาม, สุตะ ความใฝ่ใจศึกษาและจาคะ คือการเสียสละ มีน้ำใจ

เครื่องวัดการพัฒนาของมนุษย์ที่แท้จริง คือการที่มีความสามารถยิ่งๆขึ้นไป ในการทำให้ความเป็นอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเกื้อกูลเอื้อประโยชน์แก่กันมากขึ้นเบียดเบียนกันน้อยลงและทำให้โลกอุดมสมบูรณ์งดงามเหมาะแก่การอาศัยมากยิ่งขึ้น

พระพุทธศาสนาได้แบ่งจุดหมายของชีวิตออกเป็น ๒ ระดับ คือจุดหมายระดับโลกียะและระดับ โลกุตระ การจะเข้าถึงแต่ละจุดหมายนั้นมีวิธีการและคุณสมบัติที่แตกต่างกัน ดังมีรายละเอียดดังนี้

๑. จุดหมายระดับโลกียะ

ในการจะเข้าถึงจุดหมายระดับโลกียะนั้นสามารถทำได้โดยการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของการมีชีวิตในปัจจุบันและในเบื้องหน้า ประกอบด้วย

๑) ทิฐฐัมมิกัตถะ จุดหมายขั้นตาเห็นหรือประโยชน์ปัจจุบันที่สำคัญคือ

ก) มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไร้โรค งามสง่า อายุยืนยาว

ข) มีเงิน มีงาน มีทรัพย์จากอาชีพสุจริต พึ่งตนได้ทางเศรษฐกิจ

ค) มีสถานภาพดี ทรงยศ เกียรติ ไฉน เป็นที่ยอมรับในสังคม

ง) มีครอบครัวผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าเชื่อถือ

๒) สัมปรายิกัตถะ จุดหมายชั้นเลิศตาเห็นหรือประโยชน์เบื้องหน้า ที่เป็นคุณค่าของชีวิต ซึ่งให้เกิดความสุขล้าลึกภายในโดยเฉพาะ

ก) ความอบอุ่นซาบซึ้ง สุขใจ ด้วยศรัทธา มีหลักใจ

ข) ความภูมิใจในชีวิตที่สะอาด ที่ได้ประพาสแต่ความดีงามสุจริต

ค) ความแคล้วคล้ามั่นใจ ด้วยมีปัญญาที่จะแก้ปัญหานำพาชีวิตไป

ง) ความโปร่งโล่งมั่นใจ ว่าได้ทำกรรมดี มีหลักประกันวิถีสุภาพใหม่

๒. จุดหมายระดับโลกุตตระ

จุดหมายระดับโลกุตตระนั้น จัดเป็นจุดหมายสูงสุดหรือประโยชน์อย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา คือ การมีปัญญารู้เท่าทันความจริงเข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิตอันทำให้จิตใจเป็นอิสระ โดย

ก) ไม่หวั่นไหว หรือถูกรบกวนด้วยความผันผวนปรวนแปรต่างๆ

ข) ไม่ผิดหวังโศกเศร้าบีบคั้นจิต เพราะความยึดติดถือมั่นในสิ่งใดๆ

ค) ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส สดชื่น เบิกบานใจตลอดเวลา

ง) เป็นอยู่และกระทำการด้วยปัญญา ซึ่งมองที่เหตุปัจจัย^{๓๔}

พระพุทธศาสนาตั้งจุดหมายสูงสุดไว้ที่การบรรลุนิพพานซึ่งจัดว่าเป็นจุดหมายที่มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงได้ด้วย “การพัฒนา” ซึ่งในพระพุทธศาสนาใช้คำว่า “ภาวนา” แปลว่า ทำให้มี ทำให้เป็น การบรรลุนิพพานมีความสัมพันธ์กับบุคคลและเงื่อนไขต่างๆ ในการบรรลุนิพพาน ซึ่งจะนำเสนอเป็นสองประเด็น คือ

๑) นิพพานเป็นภาวะที่ทุกคนอาจบรรลุได้ในชาตินี้

คุณลักษณะอย่างหนึ่งของนิพพานที่ว่า “สนทิลิก” หมายถึง เห็นชัดได้เอง ประจักษ์ได้ในชีวิตนี้และ “อกาลิก” หมายถึงไม่จำกัดกาล, ไม่ขึ้นต่อเวลา เหล่านี้เป็นการแสดงถึงบรรลุนิพพานเป็นสิ่งที่สามารถบรรลุได้ในชาตินี้ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ ดังนี้

บุรุษเป็นวิญญู ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา เป็นคนตรง จงมาเถิด เราจะสั่งสอน เราจะแสดงธรรม เมื่อเขาปฏิบัติตามคำสั่งสอนก็จักประจักษ์ แจ่มด้วยปัญญาอันยิ่งขึ้นเองซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยม ที่

^{๓๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๙), หน้า ๕ .

กุลบุตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือน บวชเป็นอนาคาริกโดยชอบ อันเป็นจุดหมายของพราหมณ์ เข้าถึงอยู่ในปัจจุบันทีเดียว...^{๓๕}

๒) นิพพานเป็นจุดหมายที่ทุกคนเข้าถึงได้ไม่จำกัดชาติ ชั้น หนิง ชาย

เมื่อบุคคลใด มีฉันทะ เพียรพยายาม มีความพร้อมแล้ว ก็สามารถบรรลุได้ ไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็นคนชาติ ชั้น วรรณะใด มีฐานะอย่างไร ยากจน มั่งมี เป็นหญิงหรือชาย เป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิตดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ดังนี้

ทางนั้นชื่อว่า ทางสายตรงทิศนั้นชื่อว่าทิศไม่มีภัยรล ชื่อว่าไร้เสียงประกอบด้วยล้อ คือธรรม มีหิริเป็นฝา มีสติเป็นเกราะกัน ธรรมรณนั้น เรบาอกให้มีสัมมาทิฏฐินำหน้าเป็นสารถิ บุคคลใดมียานเช่นนี้จะเป้นสตรีหรือบุรุษก็ตาม เขาย่อมใช้ยานนั้นถึงในสำนักแห่งนิพพาน^{๓๖}

การบรรลุนิพพาน แม้จะอาศัยความสำเร็จทางจิต(เจโตวิมุตติ) คือฌานสมบัติเป็นพื้นฐานไม่มากนักน้อยและผู้บรรลุนิพพานก็มีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางจิตนั้นอยู่เรื่อยๆ ในการดำเนินชีวิต แต่นิพพานก็เป็นภาวะต่างจากความสำเร็จทางจิตเหล่านั้น ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้สรุปเกี่ยวกับผลพิเศษของการบรรลุนิพพานไว้ ๕ ประการ คือ^{๓๗}

๑) ทำให้เกิดความหลุดพ้นขั้นสุดท้ายโดยสิ้นเชิงเช่น ในทางจริยธรรม มีความไม่เห็นแก่ตัวที่แท้จริง กล่าวคือเป็นอาการของการที่ได้ทำลายความยึดมั่นในตัวตนลงได้ด้วยปัญญาที่มองเห็นสภาวะของสิ่งทั้งหลาย จึงทำให้ความไม่เห็นแก่ตัวนั้นสามารถทำได้โดยไม่ต้องฝืนไม่ต้องอาศัยกำลังจิต

๒) ในการที่จะประจักษ์แจ้งนิพพานนั้นไม่ว่าผู้ปฏิบัติจะได้บรรลุความสำเร็จทางจิตไว้แล้วสูงเพียงใดก็ตาม เขาจะต้องหลุดพ้นจากความติดใจพอใจในผลสำเร็จทางจิตนั้นกล่าวคือ การข้ามพ้นซึ่งความผูกพันในผลสำเร็จเหล่านั้นไปได้ก่อนจึงจะบรรลุนิพพานได้ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนเติมเต็มของความสำเร็จทางจิตโดยผลสำเร็จทางจิตเท่าใดก็ตามที่ตนเคยได้ไว้แล้วผู้บรรลุนิพพานสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด เช่นใช้เป็นที่พักผ่อนหาความสุขยามว่างอย่างที่เรียกว่า ภิภุชธรรมสุขวิหารคือเป็นการนำเอาฌานสมาบัติมารับใช้การดำเนินชีวิตประจำวันเป็นต้นและผลสำเร็จทางจิตที่เคยได้ไว้แล้ว ซึ่งตามปกติยังอาจเสื่อมถอยได้กลายเป็นภาวะไม่เสื่อมถอย นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มความสามารถและขยายวิสัยแห่งการแสวงผลสำเร็จทางจิตให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น

๓) การบรรลุนิพพานทำให้กิเลสและความทุกข์นั้นสูญเสียไปด้วยสติปัญญาโดยการดับเฉพาะสิ่งที่ชั่วร้ายซึ่งได้แก่ อวิชชา ตณหา อุปาทาน ดับภพชาติเป็นต้น และเมื่อดับสิ่งเหล่านี้แล้ว ก็

^{๓๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑/๕๘

^{๓๖} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๐/๖๕๐

^{๓๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคณและสังคม, หน้า ๔๒.

กลับมีคุณลักษณะที่เด่นขึ้นมาแทน กล่าวคือเป็นการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาและการบำเพ็ญกิจด้วยกรุณา ซึ่งเป็นสิ่งที่ล้าพังความสำเร็จทางจิตไม่อาจให้เกิดขึ้นได้

๔) การบรรลุนิพพาน ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวตนมนุษย์เป็นการเปลี่ยนจิตใจ เปลี่ยนลักษณะความคิดเปลี่ยนบุคลิกภาพ มีโลกทัศน์และชีวิตทัศน์อย่างใหม่ มีระบบพฤติกรรมมั่นคง ด้วยเหตุที่มีความเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจที่สำคัญ ๒ ด้าน คือความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นและความเชื่อถือ อันเป็นเรื่องทางด้านอวิชาและปัญญาอย่างหนึ่งและความรู้สึกเกี่ยวกับคุณค่าหรือการสนองความต้องการ อันเป็นเรื่องทางด้านตัณหาและฉันทะอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้บรรลุนิพพานจะสามารถมองเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะของธรรมดาแห่งธรรมชาติ มองเห็นสิ่งทั้งหลายพ้นจากการติดยึดในเวทนาที่จะเสพเสวย มองเห็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายไปตามความสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง เป็นบุคลิกภาพและระบบพฤติกรรมอย่างใหม่ที่รอดพ้นจากโลกธรรมหรือแม้จะอยู่ในโลกแต่ไม่ติดโลก

๕) การสนองความต้องการของมนุษย์ต้องเป็นไปทั้งด้านทิฐฐมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะและปรมาตถะด้วยกล่าวคือ ความต้องการของมนุษย์มิใช่ต้องการเพียงในเรื่องของวัตถุที่เป็นเรื่องของประโยชน์ปัจจุบันเท่านั้น แต่มนุษย์ยังต้องการในเรื่องของจิตใจด้วยซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์เบื้องหน้าและความต้องการในประโยชน์ขั้นสูงสุด ซึ่งในความสำเร็จทางจิตยังจัดอยู่ในระดับสัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์หรือจุดหมายที่ล้าลึกเลือนหายไปจากทิฐฐมิกัตถะเป็นระดับออกไปหรือขั้นรองยังจะต้องก้าวออกไปอีกสู่ขั้นสุดท้าย คือนิพพานซึ่งเป็นปรมาตถะหรือจุดหมายสูงสุดอันเป็นสุขสมบูรณ์ที่แท้จริง

ลักษณะสำคัญที่เป็นพื้นฐานทางความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของผู้บรรลุนิพพานคือกรุณา พระอรหันต์เป็นผู้ดับกรรมหรือสิ้นกรรม การกระทำของท่านจึงไม่เป็นกรรมแต่เป็นกริยา (มีปัญญา) เป็นแรงจูงใจ และมีกรุณาเป็นคุณธรรม เกิดแทรกโดยเป็นผลสืบเนื่องจากปัญญาและความมีจิตใจเป็นอิสระดั่งนั้นกิจหรืองานหลักของท่านจึงได้แก่การแนะนำสั่งสอน ให้ความรู้ ส่งเสริมสติปัญญา และคุณธรรมต่างๆ ตลอดจนการดำเนินชีวิต และทำตัวเป็นแบบอย่างในทางที่มีความสุขมีคุณธรรมและเป็นชีวิตที่ดีงาม

ภาวะทางปัญญา ภาวะทางจิต และภาวะทางความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของผู้บรรลุนิพพานทั้งหมดรวมอยู่ที่หลัก ๓ ประการ คือวิชา วิมุตติ และกรุณา ซึ่งหมายถึงความหลุดพ้น

เป็นอิสระโดยอาศัยความรู้ การมองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริงและส่งผลให้เป็นพลังแผ่ปรีชาญาณออกไปสู่ผู้อื่นโดยการอุทิศตนและบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม^{๓๘}

ในด้านการเรียนรู้ตามกระบวนการทางพุทธธรรมนั้น ตัวแท้ของการศึกษาคือการพัฒนาตนโดยมีการพัฒนาปัญญาเป็นแกนกลางนั้นเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปภายในตัวบุคคลแกนนำของกระบวนการแห่งการศึกษาเรียนรู้ได้แก่ความรู้ความเข้าใจความคิดเห็น แนวความคิด ทศนคติ ค่านิยม ที่ถูกต้องดีงาม เกื้อกูลแก่ชีวิตและสังคม สอดคล้องกับความเป็นจริงเรียกว่า “สัมมาทิฐิ” ซึ่งประกอบด้วย

๑) โปรโตโฆสะ แปลว่า เสียงจากคนอื่นหรือการกระตุ้นชักจูงจากภายนอก ได้แก่การสอนแนะนำ การถ่ายทอด การโฆษณา คำบอกเล่าข่าวสาร คำชี้แจงอธิบายจากผู้อื่นตลอดจนการเรียนรู้ เลียนแบบจากแหล่งต่างๆ ภายนอกและบุคคลผู้มีความเหมาะสมสามารถทำหน้าที่เป็นโปรโตโฆสะที่มีคุณภาพสูง มีคำเรียกเฉพาะว่า “กัลยาณมิตร”

๒) โยนิโสมนสิการ แปลว่าการทำในใจโดยแยบคายหรือคิดถูกวิธี แปลง่ายๆ ว่าความรู้จักคิด หรือคิดเป็น หมายถึงการคิดอย่างมีระเบียบหรือคิดตามแนวทางของปัญญาคือรู้จักมองรู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ^{๓๙}

๑.๕.๓ การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

การพัฒนาคนต้องเป็นการพัฒนาคนเต็มทั้งคนครบพร้อมกันทั้งระบบที่มี ๓ ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจและปัญญาทั้ง ๓ ด้านแห่งการดำเนินชีวิตนั้นมีความสัมพันธ์อิงอาศัยเป็นปัจจัยส่งผลต่อกันและในที่นี้จะกล่าวเฉพาะจุดที่พึงพัฒนาในแต่ละด้านเป็นตัวอย่าง

๑) พฤติกรรม พฤติกรรมที่ดีเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญางอกงามอย่างน้อยพึงพัฒนาพฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียน แต่เป็นพฤติกรรมที่สร้างสรรค์เกื้อกูลโดยเน้นพฤติกรรมทั่วไป ให้ความสำคัญพิเศษแก่พฤติกรรมเคยชินที่เคยพุดมามากแล้วข้างต้นโดยใช้แบบอย่างที่ดี วินัย และวัฒนธรรม ถ้าพฤติกรรมเคยชินที่ไม่เกื้อกูลเกิดขึ้นแล้วจะแก้ไขยากมาก พฤติกรรมในการทำมาหาเลี้ยงชีพเป็นส่วนใหญ่ของเวลาและชีวิตของแต่ละบุคคล จึงควรพุ่งเป้าการพัฒนาคนมาที่การทำมาหาเลี้ยงชีพ ให้เป็นสัมมาอาชีวะ โดยเป็นการหาเลี้ยงชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนก่อเวรภัยทำลายผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม แต่ให้เป็นการหาเลี้ยงชีพที่ช่วยแก้ปัญหา สร้างสรรค์เกื้อกูลสังคมและธรรมชาติ

^{๓๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๗๔.

^{๓๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย, ๒๕๔๒), หน้า ๙ - ๑๗.

๒) จิตใจ จิตใจมีเจตจำนงที่เป็นตัวขึ้นำกำหนดพฤติกรรมและสภาพจิตที่พอใจมีความ สุขก็ทำให้พฤติกรรมมีความมั่นคงปัญญาจะทำงานได้ผลและพัฒนาไปได้ต้องอาศัยสภาพจิตที่เหมาะสม โดยเฉพาะในการพัฒนาคนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ควรจะทำให้ได้ในเรื่องปลีกย่อย ในลักษณะที่สื่อความรู้สึกและท่าทีแห่งความรัก ชื่นชมปรารถนาดี เป็นมิตรและสร้างความรู้สึกเข้าใจตามเป็นจริง พร้อมทั้งเร้าจิตสำนึกที่จะก้าวเข้าไปร่วมสร้างสรรค์

จิตที่คิดจะได้จะเอา ทำให้เกิดท่าทีความรู้สึกแบบหวาดระแวงเป็นปฏิกิริยาโดยมองเพื่อนมนุษย์เป็นคู่แข่งตลอดจนมองเขาเป็นเหยื่อโดยเฉพาะสภาพแวดล้อมของสังคมปัจจุบันที่อยู่ภายใต้ระบบแข่งขันหาผลประโยชน์จะหล่อหลอมสภาพจิตใจเช่นนี้มาก จึงต้องถ่วงดุลจิตที่คิดจะได้จะเอาด้วยการตั้งจิตคิดจะให้ซึ่งจะเป็นตัวนำจิตให้เกิดความสนใจต่อสุขทุกข์ของผู้อื่น เกิดความเข้าใจเห็นใจเพื่อนมนุษย์ พัฒนาเมตตากรุณามุทิตาขึ้นมาโดยวิธีธรรมชาติและด้วยการพัฒนาพฤติกรรมในการให้เข้ามาควบคุมก็ทำให้การให้กลายเป็นความสุขการรู้จักสันโดษอย่างถูกต้อง อย่างฉลาดมีจุดหมายไม่ใช่สันโดษอย่างเลือนลอย โดยรู้จักพอใจเป็นสุขได้ง่ายด้วยวัตถุทรัพย์สินสิ่งเสพลิงบริโภคเท่าที่ตนได้ตนมี ซึ่งหามาได้ด้วยความเพียรพยายามของตนโดยสุจริตชอบธรรม ไม่ต้องสูญเสียเวลาแรงงานและความคิดไปกับการมัวครุ่นและวุ่นวายตามหาสิ่งเสพลิงบำเรอตัวและเอาเวลาแรงงาน ละความคิดที่สวณไว้ได้นั้นไปทุ่มเทให้กับการพัฒนาชีวิตของตน ทำสิ่งดีงาม ทำหน้าที่การงาน ทำการสร้างสรรค์ บำเพ็ญประโยชน์ที่เป็นกุศลธรรมทั้งหลาย ซึ่งจะทำให้ได้ทั้งความสุขระดับเสพลิงอย่างพอประมาณ ทั้งความสุขทางจิตใจที่ประณีตสูงขึ้นไปจากงานที่สัมฤทธิ์เป็นต้น ทั้งการไม่ทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้วยการเสพลิงบริโภคมากเกินไปและทั้งการเกื้อกูลแก่สังคมไปพร้อมกันรักษาศักยภาพในการที่จะมีความสุขและอิสรภาพของชีวิตไว้ โดยมีสติไม่ปล่อยตัวปล่อยใจให้ชีวิตและความสุขของตนต้องไปขึ้นต่อวัตถุสิ่งเสพลิงบริโภคมากเกินไป สามารถรักษาอิสรภาพของชีวิตในทางความสุขไว้ได้ อย่างน้อยสามารถมีท่าทีความรู้สึกต่อวัตถุสิ่งเสพลิงพุ่มเพี้ยงทั้งหลายว่า “มีก็ดี ไม่มีก็ดี” หรืออาจพัฒนาต่อไปถึงขั้นว่า “มีก็ได้ ไม่มีก็ดี” (การถือศีล ๘ หรือรักอุโบสถ ก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะรักษาอิสรภาพของชีวิตนี้ไว้) ตลอดจนพัฒนาศักยภาพในการมีความสุขให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป โดยเป็นคนสุขได้ง่ายยิ่งขึ้นและพัฒนาความสุขประณีตเป็นอิสระที่ไม่ต้องอาศัยสุขจากสิ่งเสพลิงที่เรียกว่า นิรามิสสุข สูงยิ่งขึ้นไป มีอุดมคติ มีปณิธานในหน้าที่กิจการงาน ในการสร้างสรรค์ ทำสิ่งที่ดีงามและการเข้าถึงจุดหมายแห่งชีวิตที่ดีงามสมบูรณ์ ซึ่งจะทำให้ได้ฝึกความรักงาน ความเพียรพยายามขยันอดทน ความรับผิดชอบความมีสติสมาธิเป็นต้น ทำให้เกิดการพัฒนาศีวิตของคนพร้อมไปด้วยกันกับการเป็นองค์ประกอบที่พัฒนาสร้างสรรค์สังคม มีชีวิตที่ห่างไกลจากการเบียดเบียนทั้งต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๓) ปัญญา ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหาคือตัวจัดปรับทุกอย่างทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดีและเป็นตัวนำสู่จุดหมายแห่งความมีอิสรภาพและสันติสุข จะต้องพัฒนาควบคู่ประสานกันไป

และอิงอาศัยการพัฒนาทั้งพฤติกรรมและจิตใจ เช่นให้รู้จักคิดในแนวทางของโยนิโสมนสิการ ไม่ใช่ทับถมกดให้จมลงไปในช่วงแห่งค้นหา หัดให้รู้จักคิดถามคิดตอบในเรื่องว่าคืออะไร เป็นอย่างไร เป็นมาอย่างไร เป็นเพราะอะไร เพื่ออะไร เป็นต้น ชี้แนะในทางปัญญาด้วยโยนิโสมนสิการ เช่นว่าสิ่งนี้คืออะไร ทำที่ไหนใช้เพื่ออะไร ทำได้อย่างไร มีข้อดีข้อเสียอย่างไร เราจะปฏิบัติต่อมันอย่างไรจึงจะดี เป็นต้น การใช้โยนิโสมนสิการ ในกรณีนี้เรียกว่าการบริโภคโดยพิจารณาหรือบริโภคด้วยปัญญา ฉะนั้นจึงต้องใช้ปัญญาพิจารณาตรวจตราและตรวจสอบอยู่เสมอโดยไม่ประมาทว่า พฤติกรรมของเรา การงาน และกิจการของเรายังเป็นไปในทางส่งเสริมคุณภาพชีวิต ส่งเสริมการพัฒนาจิตใจและปัญญาดีอยู่หรือไม่ มีส่วนใดที่จะทำลายคุณภาพชีวิตทำให้จิตใจตกต่ำลงเป็นไปเพื่อเบียดเบียนก่อความเสียหายแก่ผู้อื่นแก่สังคม แก่โลกอันรวมทั้งธรรมชาติที่แวดล้อม เมื่อรู้ก็เร่งแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาให้ เป็นไปในทางที่ดีที่เกื้อกูลยิ่งขึ้นไป การพัฒนาปัญญาที่รู้เข้าใจโลกและชีวิตตามเป็นจริงเข้าถึงความจริงของธรรมชาติจนผ่านพ้นความยึดในคุณค่าที่ไม่เป็นจริงซึ่งเนื่องอยู่กับสิ่งปรุงแต่งอันไร้แก่นสารที่แท้ทั้งหลาย ทำจิตใจให้เป็นอิสระ มีความสุขเต็มอิ่มในตัวเองโดยไม่ต้องอาศัยสิ่งภายนอก เป็นผู้ไม่มีอะไรที่จะต้องทำเพื่อตัวเองอีกต่อไป จึงใช้พลังงานของชีวิตทั้งหมดที่เหลืออยู่เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่โลกเป็นผู้บรรลุจุดหมายของการพัฒนามนุษย์และเป็นผู้มีชีวิตที่เอื้อที่สุดต่อการที่โลกทั้งหมดทั้งโลกคือสังคมมนุษย์และโลกแห่งธรรมชาติจะบรรลุจุดหมายแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๔๐}

การพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องพัฒนาตนให้เป็นคนดีก่อนแล้วสังคมก็จะดีไปด้วย ซึ่งตรงกับข้อความที่ว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือแนวทางของการประพฤติปฏิบัติชอบของการดำเนินชีวิตของมนุษย์เพราะหลักศีลธรรมเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนที่สร้างสรรค์ชีวิตคนให้เป็นคนดีทั้งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตเพื่อบรรลุถึงจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต^{๔๑}

สรุป การพัฒนามนุษย์นั้นต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เริ่มจากการฝึกอบรมแล้วพัฒนาศักยภาพของตนไปเรื่อยๆ ขึ้นเป็นลำดับจนบรรลุจุดประสงค์ของตนและสังคม การพัฒนาศักยภาพ ต้องมีการพัฒนาปัญญาเป็นแกนกลางเพราะปัญญาจะเป็นตัวปรับพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี เป็นตัวนำไปสู่จุดหมายแห่งความมีอิสรภาพและสันติสุขและจะต้องพัฒนาควบคู่กันไปและอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ในทางพระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักการฝึกฝนตนเองอยู่เสมอทั้งทางกาย จิตใจ ปัญญา ฝึกให้เป็นผู้มีศีล สอนให้รู้จักการแสวงหาความรู้เข้ามาใส่ตัว สอนให้รู้จักพิจารณาและที่สำคัญ

^{๔๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลบอล คิมทอง, ๒๕๕๙), หน้า ๓๘ - ๔๖ .

^{๔๑} พระธรรมโกศาจารย์ ศ.ดร. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธศาสนากับปรัชญา*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๓), หน้า ๓๑.

คือสอนให้รู้จักการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น เมื่อปฏิบัติทุกอย่างด้วยปัญญาแล้วมนุษย์ก็จะสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเป็นขั้นตอนตามลำดับ

๒.๖ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม

ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล (Consciously Rational Theory)^{๔๒} ทฤษฎีนี้เป็นตัวแบบหนึ่งของการนำแนวคิดเชิงเศรษฐศาสตร์มาอธิบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของบุคคล ซึ่งก็เป็นมุมมองหนึ่งที่น่าสนใจใช้วิเคราะห์สาเหตุการร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นและได้รับความนิยมเป็นอันมาก การศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยมุมมองเชิงเศรษฐศาสตร์นี้เป็นการพิจารณาพฤติกรรมบนพื้นฐานของความชอบด้วยเหตุและผลของมนุษย์กับการตัดสินใจในการมีส่วนร่วม โดยเรียกตัวแบบทั่วไปที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษาว่า “ตัวแบบการเลือกโดยเหตุและผล” ตามตัวแบบนี้ การตัดสินใจที่มีเหตุผล(Rational Voter) จะรู้ว่าผลประโยชน์ของเขาจากการมีส่วนร่วมคืออะไร ทั้งจะสามารถประเมินได้ว่ารัฐจะให้ประโยชน์แก่ตนได้มากน้อยเพียงใด และการประเมินของเขานั้นให้ผลคุ้มค่ากับการลงทุนของเขา ตัวแบบการเลือกโดยเหตุและผลดังกล่าวไปแล้ว ตั้งอยู่บนฐานคติที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑) ถือว่าการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือที่จะนำมาซึ่งผลประโยชน์หรือเป้าหมายที่ประชาชนต้องการ ดังนั้นการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนจะพิจารณาจากผลประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง

๒) ให้ความสำคัญกับเป้าหมายทางการเมืองกล่าวคือการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจุดสนใจมุ่งไปที่ผลประโยชน์ของประชาชน

๓) ถือว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ประชาชนจะกระทำอย่างละเอียดรอบคอบระมัดระวัง โดยใช้ข่าวสารที่มากเพียงพอทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผลเป็นแนวการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการบริหารการพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ รูปแบบของการพัฒนาและผลประโยชน์ที่ได้จากการพัฒนา ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำนึกไตร่ตรองของผู้ไปใช้สิทธิลักษณะเช่นนี้คล้ายกับกรอบความคิดเชิงเหตุผล (Rational Framework) ของประชาชนหรือการตัดสินใจของผู้บริโภคทางเศรษฐศาสตร์

^{๔๒} ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณและเทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ , การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชั้นกลาง, (กรุงเทพมหานคร: กองการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ๒๕๔๗) หน้า ๑๒.

๒.๗ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้นำ

Vroom^{๔๓} ได้เสนอรูปแบบของความคาดหวังในการทำงานเรียกว่า VIE Theory ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากในการอธิบายกระบวนการจูงใจของมนุษย์ในการทำงาน $V = \text{Valance}$ หมายถึง ระดับความรุนแรงของความต้องการของบุคคลในเป้าหมายรางวัลคือคุณค่าหรือความสำคัญของรางวัลที่ได้รับ

รางวัลนั้น $V = \text{Valance}$ หมายถึง ระดับความรุนแรงของความต้องการของบุคคลในเป้าหมายรางวัลคือคุณค่าหรือความสำคัญของรางวัลที่บุคคลให้กับรางวัลนั้น

$I = \text{Instrumentality}$ หมายถึง ความเป็นเครื่องมือของผลลัพธ์ (Outcomes) หรือรางวัล ระดับที่ 1 ที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ ๒ หรือรางวัลอีกอย่างหนึ่ง คือเป็นการรับรู้ในความสัมพันธ์ของผลลัพธ์ที่ได้ (เชื่อมโยงรางวัลกับผลงาน)

$E = \text{Expectancy}$ ได้แก่ ความคาดหวังถึงความเป็นไปได้ของการได้ซึ่งผลลัพธ์หรือรางวัลที่ต้องการเมื่อแสดงพฤติกรรมบางอย่าง (การเชื่อมโยงระหว่างผลงานกับความพยายาม)

ตามทฤษฎีความคาดหวังจะแย้งว่า ผู้บริหารจะต้องพยายามเข้าไปแทรกแซงในสถานการณ์การทำงาน เพื่อให้บุคคลเกิดความคาดหวังในการทำงาน, คุณลักษณะที่ใช้เป็นเครื่องมือและคุณค่าจากผลลัพธ์สูงสุด ซึ่งจะสนับสนุนต่อวัตถุประสงค์ขององค์การด้วยโดย

๑. สร้างความคาดหวังโดยมีแรงดึงดูดซึ่งผู้บริหารจะต้องคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถให้การอบรมพวกเขาให้การสนับสนุนพวกเขาด้วยทรัพยากรที่จำเป็นและระบุเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน

๒. ให้เกิดความเชื่อมโยงรางวัลกับผลงาน ผู้บริหารควรกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผลการปฏิบัติงานกับรางวัลให้ชัดเจน เน้นย้ำในความสัมพันธ์โดยการให้รางวัลเมื่อบุคคลสามารถบรรลุผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน

๓. ให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างผลงานกับความพยายามซึ่งเป็นคุณค่าจากผลลัพธ์ที่เขาได้รับ ผู้บริหารควรทราบถึงความต้องการของแต่ละบุคคล และปรับการให้รางวัลเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของพนักงานเพื่อเขาจะรู้สึกถึงคุณค่าของผลลัพธ์ที่เขาได้รับจากความพยายามของเขา

^{๔๓} Vroom, V. H., *Manage People not Presonal : Motivation and Performnang appraisal* (Boston, : Harvard Business School Press , 1990) , p. 69.

มหาวิทยาลัยไฮโอไฮโอ (Ohio State Studies) ได้ทำการวิจัยพฤติกรรมของผู้นำโดยพัฒนาแบบสอบถามที่เรียกว่า Leader Behavior Description Questionnaire (LBDQ) และพบว่าพฤติกรรมผู้นำสามารถอธิบายได้ ๒ ปัจจัย คือ^{๔๔}

(๑) ปัจจัยมุ่งคน (Consideration) หมายถึงพฤติกรรมผู้นำที่เน้นเรื่องความไว้วางใจต่อกัน เคารพซึ่งกันและกัน ให้การสนับสนุน มีมิตรภาพ และมีความอบอุ่น

(๒) ปัจจัยมุ่งงาน (Initiating Structure) ผู้นำแบบนี้มุ่งที่การจัดระบบการทำงาน ระบุบทบาทที่ชัดเจนของผู้ปฏิบัติงาน จัดวางรูปแบบระบบการทำงานและขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

มหาวิทยาลัยมิชิแกน (Michigan Studies) ลิเคิร์ท และคณะ^{๔๕} แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกนได้ทำการศึกษาภาวะผู้นำ โดยแบ่งผู้นำออกเป็น ๒ อย่าง คือ

(๑) ผู้นำแบบเน้นคน (Employee-oriented leaders) ผู้นำแบบนี้จะทำงานโดยให้ความสนใจที่ตัวผู้ปฏิบัติงาน จะให้ความสนใจต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน มุ่งเน้นการทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน และเน้นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล

(๒) รูปแบบผู้นำแบบเน้นงาน (Job-oriented leaders) ผู้นำแบบนี้จะมุ่งทำงานโดยเน้นที่ใช้ระบบการควบคุมงาน สร้างกฎระเบียบและข้อบังคับในการปฏิบัติงาน จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่มีอิสระในการทำงาน และมีความรู้สึกเหมือนถูกบังคับ ทำให้ขวัญในการปฏิบัติงานต่ำ

ดิน ปรัชญาฤทธิ์ ได้กล่าวถึง ทฤษฎีภาวะผู้นำที่เป็นหลักใหญ่ๆ และน่าสนใจไว้ ดังนี้^{๔๖}

๑) ทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่ (Greatman Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้นำมีลักษณะพิเศษบางประการที่ผู้ตามไม่มี คือ มีพลังกาย มีพลังสมอง และมีพลังศีลธรรม ที่สืบเนื่องมาจากพันธุกรรม และสภาพแวดล้อมแต่ละยุคแต่ละสมัย เช่น เลนิน เซอร์ชิลล์ ฮิตเลอร์ และมุสโสลินี เป็นต้น

^{๔๔} Ralph Stogdill and A.E. Koons, 1965, quoted in Dessler Gary, **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders**, 3rd ed., (New Jersey : Pearson Education, Inc., 2004), p. 300.

^{๔๕} Rensis Likert et. al, 1961, quoted in Dessler Gary, **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders**, 3rd ed., (New Jersey : Pearson Education, Inc., 2004), p. 302.

^{๔๖} ดิน ปรัชญาฤทธิ์, **ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม**. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ หน่วยที่ ๑๑ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช .(นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๗), หน้า ๖๓๕-๖๓๗.

๒) ทฤษฎีสภาพแวดล้อม (Environmental Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำได้นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในหน้าที่และความชำนาญ (Abilities and Skills) ของเขาในขณะนั้น ว่ามีความสามารถแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ในยามวิกฤตได้ เช่นสงคราม เป็นต้น ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภาวะผู้นำจะสืบเนื่องมาจากภาวะทางสังคม วัฒนธรรมเศรษฐกิจและการเมือง ลักษณะผู้นำในกลุ่มทฤษฎีนี้ เช่น มหาตมะคานธี และมาร์ติน ลูเธอร์ คิง เป็นต้น

๓) ทฤษฎีบุคคลสถานการณ์ (Personal Situational Theories) ทฤษฎีนี้ได้นำเอาทฤษฎีสองทฤษฎีข้างต้นมารวมกัน คือ ภาวะผู้นำจะสืบเนื่องมาจากลักษณะพิเศษของผู้นำเองและสถานการณ์ที่อยู่รอบตัวของผู้นำ ปัจจัยสำคัญที่นักทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือสถานภาพ ปฏิกริยาโต้ตอบ การรับรู้ และพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มของผู้นำและผู้ตาม

๔) ทฤษฎีปฏิกริยาโต้ตอบความคาดหวัง (Interaction Expectation Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภาวะผู้นำเกิดจากปฏิกริยาโต้ตอบและความคาดหวังระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ฉะนั้นผู้ที่ก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำได้ต้องมีความคิดริเริ่ม และสามารถดูแลโครงสร้างของปฏิกริยาโต้ตอบของสมาชิกในกลุ่ม เพราะจะต้องสามารถตอบสนองความคาดหวังของสมาชิกในกลุ่มตลอดเวลา

๕) ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanistic Theories) ทฤษฎีนี้มุ่งที่จะพัฒนาสถาบันให้มีประสิทธิภาพและมีความเป็นปึกแผ่น โดยเน้นความสำคัญที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พยายามทำให้บุคคลในสถาบันมีความเป็นอิสระเสรี สามารถสนองความต้องการของตนเอง และของสถาบันได้ เป้าหมายของภาวะผู้นำตามทฤษฎีนี้ก็คือ การปฏิบัติการเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งผลงาน และน้ำใจจากผู้ร่วมงานในเวลาเดียวกัน

๖) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การที่ผู้ตามยินยอมหรือยอมรับผู้นำก็เพราะทั้งสองฝ่ายมีสัญญาที่จะแลกเปลี่ยนประโยชน์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งภายในกลุ่มได้รับการยกย่องหรือแต่งตั้งให้เป็นผู้นำนั้นนอกจากจะทำให้ผู้นั้นมีความรู้สึกว่าเขาได้รับรางวัลและผลประโยชน์แล้ว ยังทำให้สมาชิกคนอื่นๆ มีความพึงพอใจยอมรับผู้นำคนนั้นด้วย อย่างไรก็ตาม หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียผลประโยชน์ หรือฝ่ายหนึ่งละเมิดสัญญา ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถอดทนต่อไปได้ ภาวะผู้นำก็จะหมดความสำคัญลง

๒.๘ ทฤษฎีการเรียนรู้

การศึกษาระบบพฤติกรรมของมนุษย์นั้น การศึกษาว่าด้วยกระบวนการเรียนรู้ ถือว่ามีบทบาทสำคัญที่สุด จึงทำให้สำนักจิตวิทยาส่วนใหญ่ที่สำคัญ ได้แก่ สำนักโครงสร้างแห่งจิต (Structuralism) สำนักพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) สำนักหน้าที่แห่งจิต (Functionalism) สำนักเกสตัลต์ (Gestalt's Psychology) สำนักจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) และสำนักการรู้คิด (Cognitive Psychology) พัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ มีการทดลองเชิงปริมาณเกี่ยวกับ

พฤติกรรมการเรียนรู้โดยใช้สัตว์ทดลอง ทำให้เกิดทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ ขึ้น และในบรรดาทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ทั้งหลาย ทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ได้รับแรงผลักดันมากที่สุด เป็นจิตวิทยาแห่งการเรียนรู้เบื้องต้นและได้พัฒนามาสู่ทฤษฎีการเรียนรู้ในสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ทฤษฎีการเรียนรู้ (theories of learning) ของนักจิตวิทยาแต่ละสำนักเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญอย่างมาก ในแง่ที่จะเป็นแนวทางชี้ให้ทราบถึงกฎเกณฑ์หรือหลักการเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้หรือเกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวมนุษย์ การเรียนรู้ ทำให้มนุษย์ได้รับความรู้ใหม่เข้าไปอยู่ในโครงสร้างของความคิด ซึ่งโครงสร้างเหล่านั้นจะรวมกลุ่มกันเป็นข้อเท็จจริง มโนภาพ และข้อสรุปที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ก่อนที่จะศึกษาถึงทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ จำเป็นต้องศึกษาถึงแบบของการเรียนรู้ พื้นฐานที่ใช้กำหนด โครงสร้างของทฤษฎีการเรียนรู้ และจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจถึงหลักเกณฑ์ที่เป็นพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้แต่ละทฤษฎี

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึง^{๔๗} กระบวนการเรียนรู้ในหนังสือ “ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด” สรุปความได้ว่า ในการเรียนรู้สถานการณ์ของผู้เรียนแต่ละคนไม่เหมือนกัน จึงต้องเอาผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ กิจกรรม และการทำงาน อันนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนครบทุกด้านทั้งร่างกาย จิตหรืออารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมถึงการพัฒนาทางด้านจิตวิญญาณด้วย

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๙.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนา

สมชาย สรรประเสริฐ^{๔๘} ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ของกองบังคับการตำรวจท่องเที่ยว สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งพบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกองบังคับการตำรวจท่องเที่ยวในภาพรวม และรายด้านมีปฏิบัติการอยู่ในระดับปานกลาง ความต้องการพัฒนาในด้านวิธีการพัฒนา ความต้องการในระดับมากที่สุด ได้แก่ การฝึกอบรม รองลงมาคือ การศึกษาดูงาน การศึกษาต่อ การสัมมนา ในด้านความจำเป็นในทางกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เหตุผลความ

^{๔๗} ประเวศ วะสี, ปาฐกถา “การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด” คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ก.

^{๔๘} สมชาย สรรประเสริฐ, กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกองบังคับการตำรวจท่องเที่ยว สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒).

จำเป็นประการแรกคือ ตำรวจท่องเที่ยวบางส่วนยังไม่สามารถทำงานให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างเต็มที่ มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานค่อนข้างน้อย นอกจากนั้นความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่คาดหวังว่าตำรวจท่องเที่ยวควรมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง ในประเด็นสุดท้าย กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วย ๖ ประเด็น ได้แก่

๑. สนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีบทบาท และมีส่วนร่วมในการพัฒนา
๒. พัฒนาระบบประเมินผลการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม
๓. พัฒนาระบบสร้างขวัญกำลังใจเพื่อรักษาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพไว้
๔. พัฒนาเครือข่ายและส่งเสริมความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน ทั้งในและต่างประเทศ
๕. สร้างบรรยากาศและการจัดการความรู้ภายในหน่วยงาน
๖. พัฒนาบุคลากรบนพื้นฐานของความสามารถที่พึงประสงค์ของหน่วย

ธิดิมา ไชยมงคล^{๔๙} ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ของโรงพยาบาลของรัฐในกรุงเทพมหานคร พบว่าการสร้างวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการจัดการความรู้ผู้บริหารระดับสูงมีหน้าที่สร้างวิสัยทัศน์เกี่ยวกับความรู้ที่เป็น “ความรู้แห่งชีวิต” หรือความรู้หลักขององค์กร สำหรับใช้เป็นเข็มทิศในการจัดการความรู้ขององค์กร การจัดการวิสัยทัศน์เกี่ยวกับความรู้ต้องไม่ใช่เพียงแค่สร้าง แต่จะต้องเรียงร้อยร้อยคำให้กินใจเข้าใจง่าย การกำหนดการจัดการความรู้เป็นนโยบายขององค์กรจะต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติอย่างกว้างๆ แต่ต้องมีความชัดเจนเพื่อให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติยึดถือเหมือนกัน ในกระบวนการจัดการความรู้การกำหนดกลยุทธ์ที่สำคัญประการแรกคือ การส่งเสริมให้บุคลากรเห็นความสำคัญในการจัดการความรู้ และการประกาศนโยบายการจัดการความรู้ ที่ชัดเจน การให้อิสระทางความคิดกับบุคลากรภาครัฐ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆในการทำงาน เพราะการทำงานของโรงพยาบาลของรัฐส่วนใหญ่ยึดติดอยู่กับกรอบ ระเบียบของโรงพยาบาลของรัฐมากเกินไป จนทำให้บุคลากรส่วนหนึ่งไม่กล้าคิดสิ่งใดใหม่ เนื่องจากกลัวเกิดความผิดพลาด จึงก่อให้เกิดการกระทำผิดอันจะส่งผลต่อการทำงาน

^{๔๙} ธิดิมา ไชยมงคล, “การพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ของโรงพยาบาลของรัฐในกรุงเทพมหานคร”, ดุษฎีนิพนธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔).

๒.๙.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับผู้นำ

จุฑามาศ กมลรัตน์^{๕๐} ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารที่พึงประสงค์ : กรณีศึกษากรมสารบรรณทหารบก วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะและระดับภาวะความเป็นผู้นำของผู้บริหารที่พึงประสงค์และภาวะผู้นำของผู้บริหารที่เป็นจริงในปัจจุบันของข้าราชการในกรมสารบรรณทหารบก อีกทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของข้าราชการในกรมสารบรรณทหารบกที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารที่พึงประสงค์กับภาวะผู้นำของผู้บริหารที่เป็นจริงในปัจจุบัน และเพื่อเป็นการเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารให้มีความสอดคล้องต่อลักษณะที่พึงประสงค์ ผลการวิจัย พบว่าคุณลักษณะเฉลี่ยของภาวะผู้นำของผู้บริหารที่พึงประสงค์และคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารที่เป็นจริงในปัจจุบัน มีทั้งหมด ๕ ด้านคือ ด้านความเป็นผู้นำ, คุณธรรมและจริยธรรม, วิสัยทัศน์, ความสามารถในการปรับตัวและความยืดหยุ่น และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวพบว่า ตามความคิดเห็นของข้าราชการ ระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารที่พึงประสงค์อยู่ในระดับสูงสุด คือ มีคุณธรรมและจริยธรรม แต่ในความเป็นจริงในปัจจุบัน ระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารอยู่ในระดับสูงสุดคือ ความสามารถในการปรับตัวและความยืดหยุ่น ในทางตรงกันข้ามตามความคิดเห็นของผู้บริหารระดับสูง กลับมองว่าระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารที่พึงประสงค์อยู่ในระดับสูงสุดคือ ความเป็นผู้นำ แต่ความเป็นจริงในปัจจุบันภาวะผู้นำของผู้บริหารที่อยู่ในระดับสูงสุดคือ คุณธรรมและจริยธรรม และปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ ประเภทของข้าราชการ แหล่งกำเนิด คุณวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน เงินเดือน รายได้ยังเป็นปัจจัยที่ทำให้มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันของภาวะความเป็นผู้นำของผู้บริหารที่พึงประสงค์และภาวะผู้นำ ของผู้บริหารที่เป็นจริงในปัจจุบันของข้าราชการในกรมสารบรรณทหารบกอีกเช่นกัน

เจียรพัฒน์ ชูปวา^{๕๑} ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า ๑. ระดับพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการในภาพรวมผู้บริหารมีพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการอยู่ในระดับมากโดยพฤติกรรมที่ปฏิบัติมากที่สุด

^{๕๐} จุฑามาศ กมลรัตน์. “ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่พึงประสงค์: กรณีศึกษากกรมสารบรรณทหารบก” , วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐).

^{๕๑}เจียรพัฒน์ ชูปวา, “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร” ,ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต,สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

คือการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและพันธกิจ รองลงมาคือ พฤติกรรมในการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การฝึกอบรม การพัฒนาและการประกันคุณภาพและการบริหารในขณะที พฤติกรรมที่ปฏิบัติในระดับน้อยกว่าพฤติกรรมอื่นๆ คือ ๑) การเสริมสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และ ๒) การจัดการระบบเครือข่าย ๒. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ สำหรับพฤติกรรมที่มีการปฏิบัติต่ำกว่าพฤติกรรมอื่นๆ คือด้านการเสริมสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ต้องเริ่มจากการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างและการใช้เครือข่ายอย่างเป็นระบบ ส่วนแนวทางพัฒนาพฤติกรรมอื่นๆนั้น มีวิธีการพัฒนาเป็นเรื่อยๆไปโดยต้องอาศัยการปรับทัศนคติของผู้บริหารที่มีต่อการปฏิบัติงานทางด้านวิชาการเป็นหลัก

กล้าศักดิ์ จิตต์สงวน^{๕๒} ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ สำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีสภาพปัจจุบันสูงสุด คือ การสร้างสรรค์กลยุทธ์ด้วยจินตนาการที่หลากหลาย ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีสภาพที่พึงประสงค์สูงสุดคือการรับรู้ ความเข้าใจ การคิดรวบยอดและการคิดอย่างมีกลยุทธ์ผลการประเมินความต้องการจำเป็น พบว่าด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ การคิดเชิงปฏิบัติสภาพปัจจุบันของการพัฒนาภาวะ ผู้นำสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีสภาพปัจจุบันสูงสุด คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีสภาพที่พึงประสงค์สูงสุดคือ การกำหนดวิสัยทัศน์ผลการประเมินความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ การคิดเชิงปฏิบัติรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ สำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาคือรูปแบบการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกและสร้างกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลง รูปแบบมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ของการนำไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด

^{๕๒} กล้าศักดิ์ จิตต์สงวน, “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

พระสมทบ ธีรปณฺโญ (รุ่งมิตร์จรัสแสง)^{๕๓} ได้ศึกษาเรื่องราวภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลัก ฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าการนำหลักฆราวาส ธรรม ๔ (หลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์) มาใช้ศึกษาภาวะผู้นำเยาวชนของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม มีความ เหมาะสมทำให้นักเรียนมีความรู้เรื่องหลักธรรมที่ดีและรู้ว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำและนำมา ประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน สาเหตุปัญหา อุปสรรค สภาพครอบครัวยังเกิดความแตกแยกครอบครัวยังไม่ ใสใจดูแล ครอบครัวยังเปลี่ยนบทบาทจากเดิม ความไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของนักเรียนไม่เข้าใจ บทบาทหน้าที่ของตนเอง ตัดสินใจไม่ถูกยังขาดความรับผิดชอบ ขาดการเสียสละ อยากรู้ อยากลอง สื่อ โฆษณามีสิ่งยั่วยุให้เกิดการกระทำตามใจตนเอง ตามกระแสสังคม ความสะดวกสบายทำให้เกิดความ มัง่ายขาดความอดทน ตัวอย่างไม่ดีในสังคมมีมาก สื่อต่างๆถ่ายทอดตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม ข้อเสนอแนะแนวทางวิธีแก้ไข ผู้ปกครองผู้ใหญ่นักเรียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบต้องรู้จักเสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดีให้รู้จักคิดและทำในสิ่งที่ถูกต้อง สร้างความรักในโรงเรียนขึ้นและบอกหลักการ ดำเนินชีวิตให้ถูกต้องดูแลเอาใจใส่ครอบครัวดูแลเอาใจใส่บุตรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ให้ความรู้ ความเข้าใจให้เด็กเยาวชนมีหน้าที่ในครอบครัว

พิศสุภา ปัจฉิมสวัสดิ์^{๕๔} ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยภาวะผู้นำของหัวหน้าภาควิชาที่ ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลองค์กรของภาควิชาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผล องค์กรของภาควิชาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีประสิทธิผลองค์กร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่าด้านความสามารถในการรักษาแบบแผนวัฒนธรรม มีประสิทธิผล องค์กรสูงสุด รองลงมาคือ ความสามารถในการบูรณาการ และความสามารถในการปรับตัว ตามลำดับ ส่วนความสามารถในการบรรลุเป้าหมายมีประสิทธิผลองค์กรอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อ พิจารณาปัจจัยภาวะผู้นำของหัวหน้าภาควิชาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลองค์กรของภาควิชาใน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนพบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านบทบาทภาวะผู้นำ และ ปัจจัยด้านพฤติกรรมภาวะผู้นำส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลองค์กรของภาควิชาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดภาวะผู้นำ ประกอบด้วย ปัจจัยด้าน คุณลักษณะภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านบทบาทภาวะผู้นำและปัจจัยด้านพฤติกรรม ทั้งนี้ปัจจัยด้าน

^{๕๓} พระสมทบ ธีรปณฺโญ (รุ่งมิตร์จรัสแสง), “ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์”, **ปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการรัฐประศาสน ศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๕๔} พิศสุภา ปัจฉิมสวัสดิ์, “การวิเคราะห์ภาวะปัจจัยภาวะผู้นำของหัวหน้าภาควิชาที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพองค์กรของภาควิชาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน”, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

คุณลักษณะภาวะผู้นำที่แสดงออกมาจะส่งผลต่อการทำงานให้เกิดประสิทธิผล อีกทั้งแสดงให้เห็นว่าการบริหารให้เกิดประสิทธิผล ผู้นำจะต้องรักษาแบบแผนวัฒนธรรม มีความสามารถในการบูรณาการ และมีความสามารถในการปรับตัว

ไพบูลย์ คุ่มฉายา^{๕๕} ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาผู้บังคับหน่วยทหารขนาดเล็กในการเผชิญภัยคุกคามปัจจุบันเพื่อสำเร็จในระดับยุทธศาสตร์ โดนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความจำเป็น ในการเพิ่มพูนความรู้ในเรื่องการป้องกันและปราบปรามการก่อความไม่สงบระดับผู้บังคับหน่วยขนาดเล็ก รองรับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาหัวหน้าหน่วยทหารขนาดเล็ก โดยจัดทำหลักสูตรการเรียน การสอนที่เหมาะสมกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่าผู้บัญชาการหน่วยขนาดเล็ก ได้รับการพัฒนาจากระบบการศึกษาตามแนวทางรับราชการในเรื่องภัยคุกคามรูปแบบใหม่น้อย อีกทั้งขาดความเข้าใจสาเหตุของปัญหาและทักษะในการแก้ปัญหาที่ยากต่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง อีกทั้งผลการปฏิบัติในทางยุทธวิธี จะส่งผลไปถึงความสำเร็จของยุทธศาสตร์ ในระดับกองทัพและประเทศชาติ การศึกษาแบบ unit school นับว่ามีประโยชน์และแก้ปัญหาได้โดยตรง ทั้งนี้หน่วยระดับกองพลต้องช่วยเหลือให้คำแนะนำ ตลอดจนกำกับดูแลให้หน่วยระดับเล็กขนาดกรมและกองพันให้มีความพร้อมรบ ทั้งสามารถปฏิบัติงานรักษาความมั่นคงภายใน ๓ จังหวัดภาคใต้ได้ด้วย

อัครพล วรรณสุทธะ^{๕๖} ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนพึ่ง ตนเอง : ศึกษากรณีเปรียบเทียบบ้านศิลารักษ์กับบ้านถิ่นสำราญ อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี พบ ว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้ประสบผลสำเร็จ ส่วนหนึ่งเกิดจากผู้นำใช้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย เข้าไปมีบทบาทในการระดมปัจจัยความร่วมมือของสมาชิก ปัจจัยเกี่ยวกับการเงิน ปัจจัยที่เกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอกและภายใน มาใช้ในกระบวนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้าน ในขณะที่ความล้มเหลวเกิดจากผู้นำใช้ภาวะผู้นำแบบอัตตาธิปไตย นอกจากนี้ยังพบว่าผู้นำนั้นยังต้องเป็นผู้ที่มีความเสียสละอย่างมากตลอดจนทำงานอย่าง สุจริตโปร่งใส

^{๕๕} ไพบูลย์ คุ่มฉายา, “การพัฒนา ผบ.หน่วยทหารขนาดเล็กในการเผชิญภัยคุกคามปัจจุบันเพื่อสำเร็จในระดับยุทธศาสตร์”, เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, (วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ปีการศึกษา ๒๕๕๒).

^{๕๖} อัครพล วรรณสุทธะ, “ภาวะผู้นำในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : ศึกษากรณีเปรียบเทียบบ้านศิลารักษ์กับบ้านถิ่นสำราญ อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขา วิชาการปกครอง, (คณะรัฐศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

ไม่คอร์ปชั่นมีความยุติธรรม จึงจะสามารถสร้างศรัทธาจากชาวบ้านตลอดจนการระดมการมีส่วนร่วมจากชาวบ้านมาใช้ในกระบวนการพัฒนา

๒.๙.๓ วิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร

เดชชัย สินเจริญ^{๕๗} การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อทดลองหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและเพื่อประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คน และเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล แบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง แบบวัดเจตคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง แบบประเมินทักษะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที (t-test) และสังเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ๑. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีขั้นตอน ๓ ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาความต้องการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดทำโครงสร้างหลักสูตร และการหาคุณภาพของหลักสูตรและได้หลักสูตรการพัฒนาโดยใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงแบบเต็มรูปแบบ จำนวน ๙ กิจกรรม ๒. ผลการทดลองหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ๒.๑ ความรู้ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ก่อนการอบรมและหลังการอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๒.๒ เจตคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ก่อนการฝึกอบรม อยู่ในระดับปานกลาง และหลังการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก ๒.๓ ทักษะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ก่อนการฝึกอบรมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก ๓. การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะ

^{๕๗} เดชชัย สินเจริญ, “การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล”. *ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเพื่อการพัฒนา*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ๓.๑ ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ๘๐/๘๐ ๓.๒ ลักษณะพฤติกรรมในการทำงานหรือบริหารจัดการ ตามองค์ประกอบเฉพาะ ๔ องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงแบบเต็มรูปแบบ มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

เอกชัย เอื้อเฟื้อ^{๕๘} ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้นำและการทำงานกลุ่ม สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ๔ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรโดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาสภาพที่จำเป็นและต้องการพัฒนา หลักสูตรเสริมสร้างความเป็นผู้นำและการทำงานกลุ่ม ขั้นตอนที่ ๒ การสร้างหลักสูตรและการตรวจสอบเอกสารหลักสูตรโดยพิจารณาสภาพปัญหาและความจำเป็นรวมทั้งคุณลักษณะที่ต้องการเสริมสร้างจากขั้นตอนที่ ๑ มากำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเนื้อหาและหน่วยฝึกอบรม กิจกรรม วิธีฝึกอบรมและวิธีประเมินผู้เข้ารับการอบรม ตรวจสอบเอกสารหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนที่ ๓ การทดลองใช้ หลักสูตรและประเมินหลักสูตรดำเนินการในลักษณะการประเมินเพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรโดยทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ขั้นตอนที่ ๔ การปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตร นำผลจากการทดลองใช้หลักสูตรมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้น ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้นำและการทำงานเป็นกลุ่มได้ โดยมีองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญคือ หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หัวข้อวิชาการฝึกอบรม จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เนื้อหา การฝึกอบรม กิจกรรม วิธีการฝึกอบรมและวิธีการประเมินผู้เข้ารับการอบรม รายละเอียดจากองค์ประกอบต่างๆ ครอบคลุมการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้นำและการทำงานเป็นกลุ่มสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ยึดหยุ่นได้ตามสภาพและกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม

^{๕๘} เอกชัย เอื้อเฟื้อ, “การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำและด้านการทำงานเป็นกลุ่มสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง”. *ปริญญานิพนธ์การศึกษดุษฎีบัณฑิต วิชาเอกการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๗ หน้า บทคัดย่อ.

จารึก วัชรพาณิขย์^{๕๙} การพัฒนาหลักสูตร ได้พบว่าหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการฝึกอบรม สื่อและอุปกรณ์ การวัดและประเมินผล โดยกำหนด เนื้อหาหลักสูตรแบ่งเป็น ๔ หน่วย เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีร่วมมือกันเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยที่ ๑ เกริ่นนำความรู้ หน่วยที่ ๒ สู่การสาธิต หน่วยที่ ๓ ติดตามทดลองปฏิบัติการสอน และ หน่วยที่ ๔ ขั้นตอนการประยุกต์ใช้ หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม ผลการประเมินหลักสูตร พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีร่วมมือกันเรียนรู้ ก่อนและหลังการ ฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๑ หลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมอยู่ใน ระดับมาก เนื้อหาเป็นประโยชน์นำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้ ครูมีความสามารถในการสอนและเขียน แผนการสอนด้วยวิธีร่วมมือกันเรียนรู้ เทคนิคที่ครูใช้สอนมากที่สุด ได้แก่ เทคนิคกลุ่มร่วมกันคิด (NHT) ส่วนเทคนิคกลุ่มปริศนาความคิด (Jigsaw) มีการนำไปใช้น้อยที่สุด

การวิจัยและพัฒนามีความสำคัญต่อการพัฒนานวัตกรรม เป็นระเบียบวิธีการวิจัยที่ช่วยทำ ให้การพัฒนานวัตกรรมใดๆ ดำเนินไปอย่างมีคุณภาพในการพัฒนาในงานวิจัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่ เกี่ยวกับนวัตกรรมพัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำ มีความประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด อีกทั้งยังทำให้ ได้นวัตกรรมตามที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งที่จำเป็นเพราะมีการ ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยให้เข้ากับบริบทสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นนั้นๆ เนื่องจากการวิจัยและพัฒนา มี ลักษณะเฉพาะคือ การนำผลการวิจัยไปเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัย นวัตกรรม ทำ ให้นวัตกรรมที่พัฒนานั้นมีรากฐานองค์ความรู้สนับสนุนอย่างแข็งแกร่ง ทำให้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมา สนับสนุนในงานวิจัยที่กระทำอยู่เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำท้องถิ่น สามารถใช้งานได้จริงอย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในหลักสูตรต่างๆ

๒.๑๐ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ คณะผู้วิจัยได้ นำมาสร้างกรอบแนวคิด การวิเคราะห์หารูปแบบที่ดีที่สุดในการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นในจังหวัด ชัยภูมิ และการสร้างหลักสูตร จริยธรรม ผู้นำต้นแบบให้เกิดขึ้น

^{๕๙} จารึก วัชรพาณิขย์, “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีร่วมมือกัน เรียนรู้ สำหรับครูระดับประถมศึกษา”, ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๖ หน้า บทคัดย่อ.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ” ศึกษา รูปแบบ กิจกรรม หลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ ได้คู่มือ อบรมโดยมุ่งศึกษาหลัก ในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น พร้อมกับการนำคุณธรรม จริยธรรมนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและสร้าง ความเข้าใจในเรื่องศีลธรรมจริยธรรมให้มีประสิทธิภาพในอนาคตต่อผู้นำท้องถิ่น คณะผู้วิจัยได้มีการ กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ จากแบบสอบถาม โดยมีแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลอันประกอบด้วย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology)

๓.๑.๑ รูปแบบการวิจัยแบบวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและ หลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย ตาราง หลักการ แนวคิด และทฤษฎี เพื่อการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ได้รูปแบบ กิจกรรม หลักสูตร เกี่ยวกับพัฒนาจริยธรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์

๓.๑.๒ รูปแบบการวิจัยแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เป็นข้อมูล วิจัยเชิงคุณภาพจากการเก็บจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่จัดเก็บข้อมูลในการรวมกลุ่มสมาชิก จากการทำงานร่วมกัน จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชน จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งสามารถแยกกลุ่มการเก็บ รวบรวมข้อมูล ทั้งหมด ๑๐๐ รูป/คน โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป/คน ๒) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๓๐ คน ๓) กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น จำนวน ๖๐ คน รวม ๑๐๐ รูป/คน

โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย จำนวน ๕๐ คน

๑. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มของผู้รู้และผู้ทรงคุณวุฒิ
เหล่านี้คือ
- ๑) ผู้ทรงคุณวุฒิ
 - ๒) ผู้นำท้องถิ่น
 - ๓) ประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมาย

๒. แผน/ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยนั้นคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยใน ๒ ส่วนตามลำดับขั้นตอนดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากหนังสือ บทความในวารสาร เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ แผนพัฒนา และฐานข้อมูลที่เป็นแหล่งสืบค้นงานวิจัย (Data sources) เพื่อใช้ในการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลในพื้นที่ โดยวิธีการ

๑. ลงสำรวจพื้นที่

- ๑.๑ ทำการสัมภาษณ์เจาะลึกในกลุ่มผู้รู้และนักวิชาการ
- ๑.๒ การอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน โดยวิทยากร
- ๑.๓ จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับประชาชน กลุ่มผู้นำ และผู้ที่เกี่ยวข้องว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในเขตพื้นที่อย่างไร การดำเนินการจัดตั้งชุมชนต้นแบบอย่างมีส่วนร่วมน่าจะมีหนทางปฏิบัติอย่างไร

การศึกษาลงพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้คณะผู้วิจัยจัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยเรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ ผู้มีประสบการณ์ท้องถิ่น จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดในการศึกษาทั้งหมด

๒. กิจกรรมการจัดตั้งชุมชนต้นแบบ

๒.๑ จัดเสวนาปัญหาชุมชน ด้วยการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำท้องถิ่น ข้าราชการผู้ใหญ่ในพื้นที่ร่วมเสวนา

๒.๒ การทำประชาพิจารณ์ เพื่อหาข้อตกลงในการจัดตั้งชุมชนต้นแบบ

๒.๓ การจัดทำหลักสูตรพัฒนาผู้นำ โดยคณะกรรมการชุมชนต้นแบบ

๒.๔ การจัดตั้งผู้นำต้นแบบอย่างยั่งยืน

๓. พื้นที่วิจัย/องค์กร

สำหรับสถานที่ทำการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยไว้ที่ จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่

- ๑) ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ
- ๒) เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง

๔. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร ประชาชนในพื้นที่

- ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง ๑๑,๖๒๘ คน
- เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง ๑๗,๔๖๙ คน

๒) กลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้ ๑) กลุ่มการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งหมด ๑๐๐ รูป/คน โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป/คน ๒) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๓๐ คน ๓) กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น จำนวน ๖๐ คน รวม ๑๐๐ รูป/คน

๓) การสุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) เป็นการศึกษาสำรวจเพื่อศึกษาการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิโดยมีวิธีการสุ่มแบบเจาะจงจากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้ ๑) กลุ่มการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งหมด ๑๐๐ รูป/คน โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป/คน ๒) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๓๐ คน ๓) กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น จำนวน ๖๐ คน รวม ๑๐๐ รูป/คน ดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ รายชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ชื่อ-ฉายา (สกุล)	ตำแหน่ง	ตำบล/อำเภอ
ผู้ทรงคุณวุฒิ	๑.พระปริยัติกิจวิธาน	เจ้าคณะอำเภอเมือง	วัดชัยภูมิวนาราม
	๒.พระครูวิมลธรรมรังษี	เจ้าคณะตำบลนาฝาย ๒	วัดดาวเรือง
	๓.พระครูสุวรรณจันทรังษี	เจ้าคณะอำเภอหนองบัวแดง	วัดเขต
	๔.พระครูถาวรชัยโสภณ	รองเจ้าคณะตำบลหนองบัวแดง	วัดโนนเก่าใหญ่
	๕. นายสุวิทย์ ยืนชีวิต	นายก อบต.นาฝาย	ต.นาฝาย อ.เมือง
	๖. นายสุกิจ โสรจักษ์	ผอ.รสต.นาฝาย	ต.นาฝาย อ.เมือง
	๗. นางสุภาวดี คำแดง	ผอ.โรงเรียนช่อระกา	ต.นาฝาย อ.เมือง

	๘.น.ส.กาญจนา จังหวะ	นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหลวงศิริ	ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง
	๙. นางสาววย คชลัย	ผอ.รสด.โนนสะอาด	ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง
	๑๐.นายสัมฤทธิ์ ก้อนเงิน	ผอ.โรงเรียนบ้านลาดใต้	ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง

ตารางที่ ๓.๑ รายชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (ต่อ)

ผู้ให้ข้อมูล	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ตำบล/อำเภอ
ผู้นำท้องถิ่น	๑.นายเทศา รมไพรี	กำนันตำบลนาฝาย	อ.เมือง
	๒.นายสถาพร พิเศษฤทธิ์	ผู้ใหญ่บ้านกุดขมิ้น หมู่ ๗	ต.นาฝาย อ.เมือง
	๓.นายกฤตยา มวลมนตรี	ผู้ใหญ่บ้านช่อระกา หมู่ ๙	ต.นาฝาย อ.เมือง
	๔.นายหยดรัก ฝาชัยภูมิ	ผู้ใหญ่บ้านโนนมะเกลือ หมู่ ๑๓	ต.นาฝาย อ.เมือง
	๕.นายทองสุข สองศรี	ผู้ใหญ่บ้านโนนเหลื่อม หมู่ ๑๔	ต.นาฝาย อ.เมือง
	๖.นายสุมาลี ชันนอก	กำนันตำบลหนองบัวแดง	อ.หนองบัวแดง
	๗.นายบุญสนอง หอมรหัส	ผู้ใหญ่บ้านลาดใต้ หมู่ ๑	ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง
	๘.นายบัวหวาน กุดด้วง	ผู้ใหญ่บ้านราษฎร์ดำเนิน หมู่ ๒	ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง
	๙.นางสำราญ ประจักษ์ เมือง	ผู้ใหญ่บ้านโนนเก่าใหญ่ หมู่ ๑๔	ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง
	๑๐.นางเรียมตา เด็ดเจริญ	ผู้ใหญ่บ้านลาดวังม่วง หมู่ ๑๕	ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง
ประชาชน	๑.นางบังอร แดงสกุล	ราษฎรบ้านช่อระกา หมู่ ๙	ต.นาฝาย อ.เมือง
	๒.นางอุไรวรรณ แดงสกุล	ราษฎรบ้านโนนเหลื่อม หมู่ ๑๔	ต.นาฝาย อ.เมือง
	๓.น.ส.พิมพ์ชนก สมรูป	ราษฎรบ้านพลึง หมู่ ๑๐	ต.นาฝาย อ.เมือง
	๔.นายสามัญ ฝาชัยภูมิ	อสม. บ้านโนนเหลื่อม หมู่ ๑๔	ต.นาฝาย อ.เมือง
	๕.นางสาคร แพชัยภูมิ	อสม. บ้านช่อระกา หมู่ ๙	ต.นาฝาย อ.เมือง
	๖.นายน้ำเต้า โคตรโนนกอก	ราษฎรบ้านลาดวังม่วง หมู่ ๑๕	ต.หนองบัวแดง

ในท้องถิ่น			อ.หนองบัวแดง
	๗.นายพรมมาปะมาคะตั้ง	ราษฎร์บ้านลาดวังม่วง หมู่ ๑๕	ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง
	๘.นายสังคม จินานิก	ราษฎร์บ้านลาดวังม่วง หมู่ ๑๕	ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง
	๙.นางจอสรี แวงคำ	อสม.บ้านลาดวังม่วง หมู่ ๑๕	ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง
	๑๐.นายหนูจับ โคกโนนกอก	อสม.บ้านลาดวังม่วง หมู่ ๑๕	ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง
รวม ๕๐ รูป/คน			

๒) ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่มเฉพาะโดยนิมนต์/เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ ท่าน เข้าร่วมสนทนาซึ่งเป็นขั้นตอนการตรวจสอบความถูกต้อง หลักสูตรประกอบไปด้วย กิจกรรม เนื้อหา และการประเมิน ของผลการวิจัยว่าเป็นรูปแบบของการการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ และสามารถนำไปสร้างการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ให้เกิดประโยชน์ ได้จริงและผลลัพธ์จะสามารถทำให้ได้หลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive of Accidental) เพื่อหาข้อยุติที่ดีที่สุด ดังนี้

ตารางที่ ๓.๒ รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ

ลำดับ	รายชื่อ	ตำแหน่ง
๑	พระมหาวิฑูรย์ สิริเมธี,ดร.,ปธ.๙	รอง ผอ.วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
๒	ดร.วินัย ภูมิสุข	รอง ผอ.วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
๓	นางสาว สุริยา สุระเสียง	วัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ
๔	นางสาว ดาวรรค์ พงศนันท์	ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ
๕	ดร.ปรธกร ปุระกัน	ประธานสาขาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
๖	นายสมุทร สงวนสิน	ประธานสาขารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
๗	ผศ.ดร.สวาสดี พรรณา	อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

๘	ศ.(พิเศษ)ดร.อนันต์ รัศมี	นักวิชาการอิสระ
๙	นายณรงค์ศักดิ์ อ้อทอง	ผอ.สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดชัยภูมิ
๑๐	นายสงวน สุธรรม	พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยภูมิ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ ชนิดของเครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่มย่อย สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มได้แก่

๑) แบบการศึกษาแบบสอบถาม จำนวน ๒ ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เช่น ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้ข้อมูล เพศ สถานภาพ การศึกษา เป็นต้น

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมของชุมชน

๒) แบบสัมภาษณ์ ประชาชน ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง

๓) การประชุมชมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อที่จะได้หลักสูตรที่ประกอบไปด้วย เนื้อหา กิจกรรม และการประเมินที่เกี่ยวข้องผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

๓.๓.๒ การสร้างเครื่องมือวิจัย กระบวนการในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยมีขั้นตอนในการออกแบบการวิจัยหรือการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยนั้น มีดังนี้

๑) การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ จากนั้นมีการลงพื้นที่จริงเพื่อสำรวจแหล่งชุมชนในพื้นที่ต่างๆในจังหวัดชัยภูมิ ในทุกมิติภายใต้กรอบของการดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลก็คือ มีการสังเกต สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องขององค์ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ตั้ง การเปลี่ยนแปลง รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

๒) การสนทนากลุ่ม เป็นศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพของปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม คติการเปลี่ยนแปลง ต้องการของหลักสูตรภาวะผู้นำ รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความเป็นผู้นำ การประเมินกิจกรรมพัฒนาหลักสูตรผู้นำ หลักจริยธรรม หลักการ วิธีการในการพัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ

๑) ประวัติความเป็นมาของชุมชน

๒) ที่ตั้ง และการมีส่วนร่วมของประชาชน

๓) สำรวจความต้องการรูปแบบของหลักสูตรภาวะผู้นำ

๔) สภาพปัญหา อุปสรรคในพื้นที่

๕) ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนา

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) ข้อมูลจากเอกสาร เป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากหนังสือ บทความในวารสาร เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์

๒) ข้อมูลภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลในพื้นที่ โดยวิธีการลงพื้นที่จริงเพื่อสำรวจ จัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่น พร้อมทั้งมีการสัมภาษณ์เชิงลึกและมีการสนทนากลุ่ม กับประชาชน นักวิชาการ ผู้รู้ทางด้านพระพุทธศาสนาในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น จากนั้นมีการศึกษาแนวคิด วิธิดำเนินการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาจริยธรรม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่มหรือประชาชนในพื้นที่

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลเชิงปริมาณ นำข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามในประเด็นที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาวิเคราะห์ รูปแบบ กิจกรรม ประเมินผลกิจกรรมพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เห็นข้อเท็จจริงทางทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

๒) ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกต หรือการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่อให้เห็นถึงภาพที่เป็นจริงของพื้นที่ เพื่อจะได้รวบรวมเป็นประเด็นที่จะนำไปอธิบายกรอบแนวคิด คู่มือหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิต่อไป

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

ในบทนี้คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และเป็นการวิจัยแบบผานวิธีระหว่างวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ จากแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิท้องถิ่น แล้วนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ข้อ ผลการศึกษามีดังนี้

๔.๑ รูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

จัดอบรมให้ความรู้ สำหรับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำจำเป็นต้องแสวงหาความรู้รอบด้านเกี่ยวกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในชุมชน หรือองค์กร เพื่อจะได้นำมาแก้ปัญหา ก็ต้องอาศัยการฝึกอบรมรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้น^๑ ผู้นำจะต้องมีองค์ความรู้ให้มากในเรื่องการพัฒนาถ้าไม่มีความรู้ก็พัฒนา แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือในองค์กรไม่ได้ ปัญหาที่มีหลายอย่าง เช่น ปัญหายาเสพติดรูปแบบบอกละไม่ให้อีกหลานไปเสพยาเสพติด จะต้องมีการป้องกัน ผู้นำจะต้องมีความเข้าใจปัญหา ประกาศอธิบายให้เห็นโทษยาเสพติด ติดป้ายเนื้อหาเกี่ยวกับโทษของยาเสพติดเป็นต้น^๒ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยกับงานวิจัยของ อภิษฎา ศรีเครื่อง^๓ ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ ศึกษาเชิงวิเคราะห์ปาปณิกรรม ๓ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำ ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถ มีความรอบรู้ในการทำงาน ควรศึกษาเพิ่มเติมให้ทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีทักษะในการสื่อสารรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ

^๑ ลำดับที่ ๑ สัมภาษณ์ เมื่อ วันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๒ ลำดับที่ ๓ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๓ อภิษฎา ศรีเครื่อง, “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : พระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๕), หน้า ๗.

คือ มีความยุติธรรม มีคุณธรรมและจริยธรรม มีเมตตากรุณาสูง ซื่อสัตย์ จริงใจ นอกจากนี้ต้องมีทักษะ

ด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานดี มีจิตใจกว้างขวาง รักเพื่อนร่วมงานเหมือนญาติ รู้จักยอมให้อภัยคนง่ายไม่หนีปัญหา ผู้บริหารควรยึดหลักอริยสัจ ๔ ต้องเข้าใจงาน ภาระของตนเองให้ถูกต้อง^๔ ขอบเขต หน้าที่ ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมได้-เสีย พัฒนาต่อยอดในทุกเรื่องความเป็นธรรม สุจริต โปร่งใส รับผิดชอบต่อสังคม และผู้มีส่วนได้เสียตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี และจรรยาบรรณเกี่ยวความเป็นผู้นำ^๕ สร้างกลุ่มรวม พลังชุมชน(เครือข่าย) ส่งเสริมให้เครือข่าย/กลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้ทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือระหว่างกลุ่มต่างๆ เช่น อสม.จัดทีมเยี่ยมบ้านร่วมกับกลุ่มวัยรุ่น กลุ่มอาชีพสอนงานให้กลุ่มผู้พิการ^๖ ซื่อสัตย์กับประชาชน งบประมาณการเตรียมงบประมาณ การเสนอให้ผู้บังคับบัญชา ให้ความเห็นชอบ การดำเนินงานตามงบประมาณ การตรวจสอบ การใช้จ่ายงบประมาณตามแผนที่ เสนอขอไว้้อย่างเที่ยงธรรม^๗ การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมร่วมถึงการพัฒนาคณะ เพราะเมื่อคนพัฒนาแล้ว ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริง เป้าหมายของการพัฒนาคือการปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจ^๘ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับการพัฒนาประการหนึ่งตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่เป็นเครื่องพัฒนาทำให้เจริญทำให้เป็นในขั้น เป็นการฝึกอบรม คือ ภาวนา มี ๔ ประการ^๙ คือ ๑) กายภาวนา หมายถึง การเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ไม่ให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ๒) สติภาวนา หมายถึง การเจริญสติ พัฒนาความประพฤติกการฝึกอบรมสติ ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน ๓) จิตตภาวนา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วย

^๔ ลำดับที่ ๔ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๕ ลำดับที่ ๕ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๖ ลำดับที่ ๖ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๗ ลำดับที่ ๗ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๘ ลำดับที่ ๘ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๙ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๓), หน้า ๘๑-๘๒

คุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อุตุน มีสมาธิและสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น ๔) ปัญญาภาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาการพัฒนาทางพระพุทธศาสนานั้นต้องเริ่มที่ตัวบุคคล หมายความว่า บุคคลที่อยู่ในชุมชนหรือสังคม ควรที่จะได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก ทั้ง ๔ ด้าน ซื่อสัตย์ สุจริต ผู้นำที่ดีจะต้องอาศัยหลักของความถูกต้อง หลักแห่งเหตุผลและความซื่อสัตย์สุจริต ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยสั่งการ หรือปฏิบัติงานด้วยจิตที่ปราศจากอคติ ปราศจากความลำเอียง ไม่เล่นพรรคเล่นพวก^{๑๐} มีรูปแบบความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และหลักสูตรคุณธรรม จริยธรรมทำให้ผู้นำยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกดี มีธรรมาภิบาล โดยมุ่งหวังในการปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ เพื่อให้ผู้นำได้เรียนรู้และเข้าใจนำไปปรับใช้ในองค์กรของตนเองได้อย่างมีความสุข^{๑๑} ผู้นำรู้จักปรับตัวและยืดหยุ่นผู้นำต้องรู้จักปรับตัวตามสถานการณ์ เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ และพร้อมที่จะนำ ผู้อื่นให้ปรับตัวตาม อย่างที่เรียกว่า “เป็นผู้นำการ เปลี่ยนแปลง” อีกทั้งต้องมีความยืดหยุ่น รู้จักผ่อนปรน รับฟังความคิดเห็นของลูกน้องและเพื่อนร่วมงานบ้าง นั่นคือ ทำงานโดยยึดหลักนิติศาสตร์ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องให้ความ สำคัญแก่หลักรัฐศาสตร์ และหลักพุทธศาสตร์ด้วยยิ่งเป็นการดี^{๑๒} ถ้ากล่าวถึงหลักพุทธศาสตร์ คิดถึงพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา การดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษยสัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตา กรุณา และย่อมรักษาธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์ แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะมิให้เสียธรรม^{๑๓} มีรูปแบบที่เป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำท้องถิ่น และมีองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ และเครื่องมือในการทำงานของผู้นำท้องถิ่นในการแก้ปัญหาให้กับชุมชนให้ตรงจุด^{๑๔} รูปแบบการมีส่วนร่วมโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับผู้นำในท้องถิ่นที่มีความถูกต้อง เหมาะสมและตรงต่อความ

^{๑๐} ลำดับที่ ๙ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๑} ลำดับที่ ๑๐ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๒} ลำดับที่ ๑๑ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **ภูมิธรรมชาวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบัน บันลือธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕

^{๑๔} ลำดับที่ ๑๒ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ต้องการของประชาชนมากที่สุดอันจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน^{๑๕} เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เหมือนกับพิชามพ พันธุ์แพ ได้กล่าวไว้ในหนังสือผู้นำกับการจัดการการเปลี่ยนแปลงว่า เอาใจใส่ฝึกฝนทุกวัน ยิ่งฝึกฝนบ่อยแค่ไหน ยิ่งพัฒนามากขึ้นเท่านั้น ทักษะการเป็นผู้นำก็คล้ายกับการฝึกเล่นดนตรีที่ต้องรู้จุดมุ่งหมายเสียก่อน จากนั้นก็ต้องฝึกฝนทุกวันจนกว่าจะเล่นเป็นเพลงที่ไพเราะเพราะพริ้ง^{๑๖} วางแผนล่วงหน้า แก้ปัญหาแบบถาวร และรวดเร็ว^{๑๗} กตัญญู เคารพผู้สูงอายุ มีความละเอียดรอบคอบ ต่อหน้าและลับหลัง^{๑๘} ท้องถิ่น กับจังหวัดต้องประสานงานเป็นแนวทางเดียวกัน^{๑๙} เป็นตัวอย่างที่ดี^{๒๐}

ผู้นำ ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล วิสัยทัศน์ของผู้นำ มีผลต่อองค์กรไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ ถ้าผู้นำที่วิสัยทัศน์กว้างไกล ก้าวทันยุค องค์กรนั้นจะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง พัฒนาไปในทางที่ดีและมีคุณภาพ ถ้าผู้นำไม่มีวิสัยทัศน์ องค์กรนั้นก็ยากที่จะเจริญรุ่งเรือง และยากที่จะพัฒนาต่อไปได้ วิสัยทัศน์ไม่ได้จำกัดอายุ เพศ แต่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลที่มีมุมมองที่แตกต่างจากเดิม แล้วนำมาปรับใช้ในตัวเองหรือองค์กรนั้นๆ ให้เกิดการพัฒนามาในทางที่ดี ก้าวทันโลกยุคใหม่ มีความสามารถ มีความรอบรู้ในการทำงาน ควรศึกษาเพิ่มเติมให้ทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีทักษะในการสื่อสารรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐคือ มีความยุติธรรม มีคุณธรรมและจริยธรรม มีเมตตากรุณาสูง ซื่อสัตย์ จริงใจ นอกจากนี้ต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานดี มีจิตใจกว้างขวาง รักเพื่อนร่วมงานเหมือน

โครงสร้างของการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

๑ หลักสูตรการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ แนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีสันติวิธี

^{๑๕} ลำดับที่ ๑๓ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๖} ลำดับที่ ๑๔ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๕ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๗} ลำดับที่ ๑๕ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๕ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๘} ลำดับที่ ๑๖ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๕ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๙} ลำดับที่ ๑๗ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๕ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๐} ลำดับที่ ๑๘ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๕ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

การเมืองการปกครองของไทยมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เกิดการปฏิวัติ โดยคณะผู้ก่อการซึ่งเรียกตัวเองว่า “คณะราษฎร” ทำให้การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งตั้งแต่สมัยสุโขทัยได้สิ้นสุดลง คณะราษฎรได้จัดตั้งรัฐบาล โดยมีพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี มีการประกาศใช้ “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว” เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ และ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม” เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ใช้รูปแบบการปกครองแบบรัฐสภา ประกอบด้วยสภานิติบัญญัติกับคณะรัฐมนตรี ซึ่งรับผิดชอบต่อสภาพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองเกิดการรัฐประหารอยู่หลายครั้ง อาทิเช่น กบฏวรเดช เมื่อ ๑๑ ตุลาคม ๒๔๗๖ กบฏเสนานิการ เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๙๑ กบฏวังหลวง เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ กบฏแมนฮัตตัน เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔ รัฐประหาร เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔ การปฏิวัติ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ขบวนการประชาชน เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้น จนมาถึงการรัฐประหารล่าสุด เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ (คสช.) อย่างไรก็ตามหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองการเมืองไทยจนถึงปัจจุบัน ระบอบการเมืองไทย ยังไม่มีความเสถียรภาพเท่าใดนัก อันจะเห็นได้จากการปฏิวัติ รัฐประหาร ปรากฏให้เห็นเป็นระยะ นอกจากนั้นรัฐธรรมนูญไทยยังได้มีการประกาศใช้หลายฉบับ ซึ่งมีการแก้ไข ปรับปรุงเพิ่มเติมในเนื้อหาสาระกฎหมาย จะต้องจัดเวทีให้ประชาชนเข้าร่วมประชุมแสดงปัญหาแนวความคิดเสนอความต้องการของชุมชนให้ผู้นำท้องถิ่นได้รับรู้และแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาการเมืองไทย ซึ่งให้เห็นว่าระบบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยในระดับชาติยังไม่เกิดความเป็นประชาธิปไตยที่มีความเข้มแข็งตามหลักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ซึ่งแนวทางสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะสามารถวางรากฐานของประชาธิปไตยของไทยได้ก็คือ การพัฒนาประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น หรือการปกครองส่วนท้องถิ่น ตามบทบัญญัติภายใต้รัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ ต้องดึงศักยภาพบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดยมุ่งหวังให้ประชาชนหรือคนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้มีการปกครองตนเอง ทั้งในการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการตนเอง กำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น การจัดสรรผลประโยชน์ภายในท้องถิ่นตามวิถีชุมชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีความยืดหยุ่นมากกว่าเดิม เพราะมีได้ระบุจำนวนประชาชนที่จะเข้าชื่อเพื่อลงคะแนนเสียงถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นและการเสนอร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้กำหนดเพิ่มเติมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมถึงการจัดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน การออกเสียงประชามติการรายงานผลการดำเนินงานต่อประชาชนในเรื่อง

ของการจัดทำงบประมาณ การใช้จ่ายและผลการดำเนินงานในรอบปี เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ กำกับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งถือเป็นเรื่องใหม่ (มาตรา ๒๘๗) ซึ่งในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ.๒๕๖๐ ฉบับปัจจุบัน การปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงมีการกำหนดไว้ภายใต้ หมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงยึดตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น (มาตรา ๒๔๙) การมุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมนับตั้งแต่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น (มาตรา ๒๕๒)

สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ และ สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ ได้ให้ความหมาย คำว่า “ผู้นำ” (leader) ไว้อย่างครอบคลุมและสามารถให้ความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งเป็นอย่างมาก โดยทั้งสองเห็นว่า “ผู้นำ” นั้นสามารถให้ความหมายได้ ๒ ประการ คือ (๑) ผู้นำคือผู้ที่มีอิทธิพล สามารถทำให้ผู้คนเดินตาม หรือทำตามในสิ่งที่ผู้นำพยายามจะนำไปทำ ภาวะผู้นำก็ไร้ความหมาย การเดินตามนั้นมิได้หมายความว่า ทำกันเฉพาะในขณะที่ผู้นำคนนั้นมีอำนาจอยู่ ซึ่งสามารถทำให้ผู้คนเกรงกลัวจึงยอมทำตามในสิ่งที่ผู้นำสั่งให้ทำ หากแต่หมายความว่า แม้ว่าผู้นำนั้นไม่ได้อยู่ในอำนาจแล้วผู้คนก็ยังเดินตาม หรือทำตามในสิ่งที่ผู้นำเหล่านั้นพูดไว้หรือปฏิบัติไว้เป็นแบบอย่างเมื่อต้องเจอสถานการณ์เฉพาะหน้าเกิดขึ้น จะต้องเข้าใจและปรับตัวตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (๒) ผู้นำคือผู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ผลสำเร็จที่ดี ผลสำเร็จเป็นสิ่งที่วัดผลของภาวะผู้นำได้ดี ผู้นำที่แท้จริงอาจไม่ใช่ผู้นำที่อยู่ในตำแหน่ง หรือมีชื่อเสียงอย่างที่คนทั่วไปมองเห็นหรือรู้จัก แต่เขาสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้จริงโดยคนทั่วไปไม่มีความรู้สึกว่าคุณากำลังแสดงอาการนำอยู่ ผู้นำที่เป็นทางการอยู่ในตำแหน่ง คนทั่วไปสามารถมองเห็นด้วยตาว่าเป็นผู้นำ เพราะมีตำแหน่งหน้าที่ชัดเจน แต่หากไม่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจนเกิดผลสำเร็จที่ดีได้ การเป็นผู้นำก็ไม่มี ความหมาย ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงวัดกันด้วย “ผลที่เกิดจากการนำ” ไม่ได้วัดด้วย “ตำแหน่ง” หรืออาการที่ได้แสดงว่ากำลังนำอยู่

เมื่อพิจารณาความหมายของผู้นำตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งสองยังได้แบ่งผู้นำออกเป็น ๓ กลุ่มด้วยกัน คือ ๑) ผู้นำที่มีอำนาจแต่ไม่มีอิทธิพล ผู้นำเหล่านี้มักเป็นผู้นำที่มีตำแหน่งใหญ่โต เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี นายพล ปลัดกระทรวง อธิบดี ประธานกรรมการ บริษัท กรรมการผู้จัดการใหญ่ ฯลฯ บุคคลเหล่านี้มีอำนาจที่ทรงสิทธิ์ตามฐานะของตำแหน่งที่ใหญ่โตที่ตนดำรงอยู่ แต่อาจไม่มีอิทธิพลในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่สำคัญในสังคมหรือองค์กรที่พวกเขาสังกัดอยู่ ๒) ผู้นำที่มีอิทธิพลแต่ไม่มีอำนาจ ผู้นำเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในตำแหน่งที่มีอำนาจใหญ่โต แต่อาจเป็นผู้นำทางความคิด ผู้นำทางปัญญา ผู้นำที่มีเครือข่ายกว้างขวาง ฯลฯ หากแต่อิทธิพลของพวกเขาคงทอดส่งต่อกันจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง จากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ปัจจุบันผู้นำเหล่านี้ยังสามารถสร้างผลสะท้อนได้

กว้างขวาง และทรงอิทธิพลที่ทำให้มีผู้คนเดินตามหรือทำตามเป็นจำนวนมาก และเป็นผู้นำที่สร้างการเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าและยั่งยืนกว่า ๓) ผู้นำที่มีทั้งอำนาจและอิทธิพล ผู้นำประเภทนี้มีตำแหน่งใหญ่โต ในขณะที่เดียวกันก็สามารถสร้างอิทธิพลจนผู้คนอยากเดินตาม ผู้นำเหล่านี้ได้แก่ผู้นำทางการเมืองคนสำคัญ ๆ ของโลก

ขวลิท สละ ได้กล่าวถึง^{๒๑} ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ๑) การปกครองท้องถิ่นเป็นการฝึกให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้และฝึกฝนให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้และประสบการณ์ทางการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยการปฏิบัติ ๒) การปกครองท้องถิ่นช่วยส่งเสริมให้มีความร่วมมือกันและการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อกระทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของชุมชนในท้องถิ่นนั้นๆ ๓) การปกครองท้องถิ่นเป็นการตอบสนองความต้องการโดยรวมของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน ถ้าประชาชนรอรับการตอบสนองจากรัฐบาลกลางก็อาจไม่ได้รับตรงตามความต้องการและมีความล่าช้า ผู้บริหารงานการปกครองท้องถิ่นซึ่งอยู่ใกล้ชิดย่อมจะสามารถตอบสนองได้เหมาะสมกว่า ๔) การพัฒนาท้องถิ่นจะเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง จะเป็นผลมาจากความร่วมมือ การสนับสนุน และการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยความเชื่อถือศรัทธาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย และผู้นำจะต้องมีความเสียสละประชาชนต้องมาก่อน ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเช่นไม่ใช่ต้องการแต่จะเอาบ้านตัวเองควรมองที่ภาพรวม

นิพนธ์ ศิธรเสาวภา สรุปเป็นสาระสำคัญของการปกครองท้องถิ่น ไว้ดังนี้ ๑) การปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะการปกครองท้องถิ่นสามารถช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับชาติได้ ๒) การเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่น การเลือกตั้งในเขตการปกครองท้องถิ่นถือเป็นแบบฝึกหัดให้นักการเมืองท้องถิ่นเรียนรู้การเลือกตั้งโดยตรง อันจะส่งผลต่อการเรียนรู้การเลือกตั้งในระดับชาติได้ ๓) บทบาทของการปกครองท้องถิ่น เป็นรากฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหลายด้านได้แก่ การกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน มีการสร้างและฝึกอบรมผู้นำทางการเมืองระดับท้องถิ่น ให้การเรียนรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน สร้างเสถียรภาพทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น และเน้นย้ำถึงความรับผิดชอบของผู้นำท้องถิ่นต่อประชาชนในเขตปกครองท้องถิ่น ๔) การบริการสาธารณะของการปกครองท้องถิ่น ตามสภาพแวดล้อมของการปกครองท้องถิ่นเกี่ยวเนื่องกับเรื่องที่ประชาชนเป็นผู้เสียภาษีให้แก่ท้องถิ่น

^{๒๑} ขวลิท สละ.ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.๒๕๕๖,หน้า 14-

ประชาชนจึงมีสิทธิทางการเมืองที่จะเลือกผู้แทนและผู้นำท้องถิ่นของตนเอง มาบริหารจัดการการบริการสาธารณะต่างๆ รวมตลอดถึงการบริหารโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางบกและทางน้ำ เพื่อเอื้ออำนวยต่อการทำมาหากินของประชาชนในเขตชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ราษฎรมีความสามารถจ่ายภาษีให้แก่หน่วยการปกครองท้องถิ่น

สังคมเสรีประชาธิปไตยจึงเป็นสังคมที่ยอมรับความแตกต่างและความขัดแย้งบนพื้นฐานของสันติวิธี โดยถือหลักการรับฟังเสียงข้างมากแต่ก็ต้องให้ความเคารพและคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย เพื่อเป็นหลักประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมดอย่างแท้จริง เพื่อให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยที่ฝ่ายเสียงข้างน้อยต้องยอมรับฟังเสียงส่วนใหญ่ของสังคมด้วยเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้น หัวใจหลักของการพัฒนาคือจะต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชน

การใช้เสียงข้างมากไม่ได้หมายความว่า การตัดสินใจที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ ถูกต้องหากแต่เป็นเพียงแสดงถึงการตัดสินใจโดยคนส่วนใหญ่ตามระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ การถือเอาแต่เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์เพียงลำพังโดยไม่คำนึงถึงเสียงข้างน้อยในสังคมจึงอาจนำไปสู่การปกครองในระบอบเผด็จการเสียงข้างมากได้ ผู้ใช้อำนาจปกครองรัฐจึงต้องระมัดระวังการใช้อำนาจของตนด้วยการพยายามประนีประนอมผลประโยชน์ของประชาชนที่มีความแตกต่างกันให้ประสานกันได้มากที่สุด เพราะปัญหาในสังคมไม่อาจตัดสินใจได้ด้วยเสียงข้างมากของประชาชนเพียงอย่างเดียวหากแต่ต้องมีหลักประกันสิทธิของฝ่ายข้างน้อยด้วย

ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การกระจายอำนาจในการปกครอง ซึ่งสามารถส่งผ่านอำนาจบางอย่างทางการเมืองมายังหน่วยงานเล็กๆ ทางการเมืองที่เป็นระดับรากหญ้าทำให้สามารถใช้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมได้ในการปกครองระดับท้องถิ่น

อุดม เกสโรทยาน ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การปฏิบัติการ โดยสมัครใจไม่ว่าจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่มีการจัดองค์กรหรือไม่ เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องและจะใช้วิธีที่ถูกต้องยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะไปมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นระดับไหนของรัฐบาล

การปกครองการเมืองไทยจนถึงปัจจุบัน ระบอบการเมืองไทย ยังไม่มีความเสถียรภาพเท่าใดนัก อันจะเห็นได้จากการปฏิวัติ รัฐประหาร ปรากฏให้เห็นเป็นระยะ นอกจากนั้นรัฐธรรมนูญไทยยังได้มีการประกาศใช้หลายฉบับ ซึ่งมีการแก้ไข ปรับปรุง เพิ่มเติมในเนื้อหาสาระกฎหมายจะต้องจัดเวทีให้ประชาชนเข้าร่วมประชุมแสดงปัญหาแนวคิดเสนอความต้องการของชุมชนให้ผู้

ท้องถิ่นได้รับรู้และแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง ภาวะผู้นำจึงวัดกันด้วย "ผลที่เกิดจากการนำ" ไม่ได้วัดด้วย "ตำแหน่ง" หรืออาการที่ได้แสดงว่ากำลังนำอยู่

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น

คุณสมบัติผู้นำตามหลักธรรม เรียกว่า สัปบุริสธรรม ๗ ประการ พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต ได้กล่าวถึง คือ ๑) รู้หลักการ เมื่อดำรงตำแหน่ง มีฐานะ หรือจะทำอะไรก็ตาม ต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวข้อง เช่น อย่างผู้ปกครองประเทศชาติก็ต้องรู้หลักรัฐศาสตร์ และรู้กฎกติกาของรัฐ คือกฎหมาย ตั้งแต่รัฐธรรมนูญลงมา แล้วก็ยืนอยู่ในหลักการ ตั้งอยู่ในหลักการ ให้ได้ชุมชน สังคม องค์กร หรือกิจการไรก็ตาม ก็ต้องมีหลักการ มีกฎ มีกติกา ที่ผู้นำจะต้องรู้ชัดเจน แล้วก็ตั้งมั่นอยู่ในหลักการนั้น ๒) รู้จุดหมาย ผู้นำถ้าไม่รู้จุดหมายก็ไม่รู้ว่าจะนำคนและกิจการไปไหน นอกจากรู้จุดหมาย มีความชัดเจนในจุดหมายแล้ว จะต้องมีความแน่วแน่มั่นคงจะไปให้ถึงจุดหมาย ด้วยข้อนี้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญมาก เมื่อใจมุ่งจุดหมาย แม้มีอะไรมากระทบกระทั่ง ก็จะไม่หวั่นไหว อะไรไม่เกี่ยวข้อง ไม่เข้าเป้า ไม่เข้าแนวทางก็ไม่มัววุ่นวาย ใครจะพูดจาวาดำเนินบนาน เมื่อไม่ตรงเรื่องก็ไม่มัวถือ ไม่เก็บเป็นอารมณ์ ไม่ยุ่งกับเรื่องจุกจิกไม่เป็นเรื่อง เอาแต่เรื่องที่เขาแนวทางสู่จุดหมาย ใจมุ่งสู่เป้าหมาย อย่างชัดเจนและมุ่งมั่นแน่วแน่ ๓) รู้ตน คือ ต้องรู้ว่าตนเองคือใครมีภาวะเป็นอะไร อยู่ในสถานะใด มีคุณสมบัติ มีความพร้อม มีความถนัด สติปัญญา ความสามารถอย่างไร มีกำลังแค่ไหน มีข้อยิ่งข้อหย่อน จุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ซึ่งจะต้องสำรวจตนเอง และเตือนตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ ให้มีคุณสมบัติมีความสามารถยิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่ใช่ว่าเป็นผู้นำแล้วจะเป็นคนสมบูรณ์ไม่ต้องพัฒนาตนเอง ยิ่งเป็นผู้นำก็ยิ่งต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลาให้ไปได้ดียิ่งขึ้นไป ๔) รู้ประมาณ คือ รู้จักความพอดี หมายความว่า ต้องรู้จักขอบเขตขีดชั้น ความพอเหมาะที่จะจัดทำในเรื่องต่าง ๆ ทานยกตัวอย่างเช่น ผู้ปกครองบ้านเมือง รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญา และการเก็บภาษี เป็นต้น ไม่ใช่เอาแต่จะให้ได้อย่างใจและต้องรู้จักว่าในการกระทำนั้น ๆ หรือในเรื่องรานั้น ๆ มีองค์ประกอบหรือมีปัจจัยอะไรเกี่ยวข้องบ้าง ทำแค่ไหนองค์ประกอบของมันจะพอดี ได้สัดส่วนพอเหมาะ การทำการต่าง ๆ ทุกอย่างต้องพอดี ถ้าไม่พอดีก็พลาดความพอดี จึงจะทำให้เกิดความสำเร็จที่แท้จริง ฉะนั้นจะต้องรู้องค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องและจัดให้ลงตัวพอเหมาะพอดี ๕) รู้กาล คือ รู้จักเวลา เช่น รู้ลำดับ ระยะเวลา ระยะเวลา ปริมาณความเหมาะสมของเวลาว่า เรื่องนี้จะลงมือตอนไหน เวลาไหน จะทำอะไรอย่างไรจึงเหมาะ ดังจะเห็นว่าแม้แต่การพูดจาก็ต้องรู้จักกาลเวลา ตลอดจนรู้จักวางแผนงานในการใช้เวลา ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ เช่นวางแผนว่า สังคมมีแนวโน้มจะเป็นอย่างไรในเวลาข้างหน้าเท่านั้น และเหตุการณ์ทำนองนี้จะเกิดขึ้นเราจะวางแผนรับมือกับสถานการณ์นั้นอย่างไร ๖) รู้จักชุมชน คือ รู้สังคมตั้งแต่ในขอบเขตที่

กว้างขวาง คือ รู้สังคมโลก รู้สังคมของประเทศชาติ ว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไร มีปัญหาอะไร มีความต้องการอย่างไร โดยเฉพาะถ้าจะช่วยเหลือเขา ก็ต้องรู้ปัญหา รู้ความต้องการของเขา แม้แต่ชุมชนย่อย ๆ ถ้าเราจะช่วยเหลือเขา เราก็ต้องรู้ความต้องการของเขาเพื่อสนองความต้องการได้ถูกต้องหรือแก้ไขปัญหาก็ได้ตรงจุด ๗) รัฐบาล คือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงาน ร่วมการร่วมไปด้วยกัน และคนที่เราไปให้บริการตามความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสมและได้ผล ตลอดจนสามารถให้บริการให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการ รู้ว่าจะให้วิธีสัมพันธ์พูดจาแนะนำติชมหรือจะให้เขายอมรับได้อย่างไร โดยเฉพาะในการใช้คน ซึ่งต้องรู้ว่าคนไหนเป็นอย่างไร มีความถนัดอัธยาศัย ความสามารถอย่างไร เพื่อใช้คนให้เหมาะกับงาน นอกจากนั้นก็รู้ประโยชน์ที่เขาพึงได้ เพราะว่าในการทำงานนั้นไม่ใช่เราจะเอาเขามาเป็นเพียงเครื่องมือทำงานให้ แต่จะต้องให้คนทำงานทุกคนได้ประโยชน์ ได้พัฒนาตัวเอง ผู้นำควรรู้ว่า เขาควรจะได้ประโยชน์อะไรเพื่อความเจริญของงานแห่งชีวิตที่แท้จริงของเขาด้วย

แนวคิดการกระจายอำนาจ โกวินท์ พวงงาม ได้ให้ความหมายของ การกระจายอำนาจ (Decentralization) หมายถึง การโอนกิจการบริการสาธารณะบางเรื่องจากรัฐหรือองค์การปกครองส่วนกลางไปให้ชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในท้องที่ต่างๆ ของประเทศ หรือหน่วยงานบางหน่วยงานรับผิดชอบจัดทำอย่างอิสระจากองค์กรปกครองส่วนกลาง มี ๒ รูปแบบ คือ ๑) การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นหรือการกระจายอำนาจตามอาณาเขต หมายถึง การมอบอำนาจให้ท้องถิ่นจัดทำกิจการหรือบริการสาธารณะบางเรื่องภายในเขตของแต่ละท้องถิ่น และท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเองพอสมควรการกระจายอำนาจตามบริการ หรือการกระจายอำนาจทางเทคนิค หมายถึง การโอนกิจการบริการสาธารณะบางกิจการจากรัฐหรือองค์การปกครองส่วนกลาง ไปให้หน่วยงานบางหน่วยงานรับผิดชอบจัดทำแยกต่างหากและอย่างเป็นอิสระ โดยปกติแล้วจะเป็นกิจการซึ่งการจัดทำต้องอาศัยความรู้ความชำนาญทางเทคโนโลยีแขนงใดแขนงหนึ่งเป็นพิเศษ เช่น การสื่อสาร วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ การผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิ์เลือกตั้งโดยไม่ให้เห็นประโยชน์ส่วนตน มีการเข้าถึงประชาชนมีความสามารถที่จะพัฒนาเพื่อให้ประชาชนอยู่ดีกินดีได้

การที่รัฐบาลส่วนกลางได้มอบอำนาจบางส่วนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดบริการสาธารณะตามรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละรูปแบบประทาน คงฤทธิศึกษากร ยังได้กล่าวไว้ว่า การปกครองท้องถิ่นนั้นสามารถก่อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตย ได้ดังนี้

๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสถาบันให้การศึกษาด้านการเมืองการปกครอง กล่าวคือ การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการปกครองแบบยอส่วนจากระบบการเมืองในระดับชาติ การมีกิจกรรม โดยเฉพาะการเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญที่ชักนำคนในท้องถิ่นได้เข

ามามีส่วนรวมทางการเมือง มีส่วนรวมในการปกครอง เรียนรู้ถึงการปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตย เป็นสถาบันที่หล่อหลอมให้ความรู้ทางการเมืองแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนทางการเมือง ภัยอันตรายต่าง ๆ ที่พลเรือนต้องเผชิญ สอนให้เข้าใจถึงระบบการเมืองการปกครอง การปฏิบัติและการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง

๒) การสร้างประชาธิปไตยที่มั่นคง จะต้องสร้างจากระดับท้องถิ่นก่อนการปกครอง ท้องถิ่นเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่งของเสถียรภาพของประเทศหนึ่ง ๆ การเมืองท้องถิ่นที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างดีแล้ว ก็จะร่วมมือ รวมใจกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญ หากท้องถิ่นมีความล่าช้าไม่เจริญสวนกลางก็จะ มั่นคงไม่ได้ท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นจึงเปรียบเสมือนจตุรทิศศาสตร์ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศหากว่าทุก ๆ ท้องถิ่นที่รวมกันเป็นประเทศนั้น ๆ มีความเจริญ มีความมั่นคง มีเสถียรภาพประเทศนั้น ๆ ก็ย่อมมีความเจริญมีความมั่นคงและมีเสถียรภาพเช่นเดียวกัน

๓) การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนเกิดความรอบรู้ทางการเมือง การปกครองท้องถิ่น มีส่วนทำให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น เกิดการรอบรู้ทางการเมือง เพราะระบบการปกครองท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ทำให้ประชาชนได้รู้จักถึงการเมือง รู้ถึงวิธีการ เลือกตั้ง การตัดสินใจ การบริหาร การเมืองท้องถิ่น การต่อสู้แข่งขันทางการเมืองและในที่สุด ประชาชนก็จะรู้ถึงการรักษผลประโยชน์ของตนเอง การมีส่วนได้ส่วนเสียในการเมืองการปกครองนั้น ประชาชนจะไม่ว่าเขาควรเลือกใคร เลือกพรรคการเมืองใดที่จะสามารถสร้างและพัฒนาท้องถิ่นนั้นได้ ดีที่สุด ทั้งนี้เพราะลักษณะของการปกครองท้องถิ่นเป็นรูปแบบการปกครองที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด และประชาชนสามารถติดต่อสื่อสารเขาถึงนโยบายและการบริหารงาน พฤติกรรมทางการเมือง ของนักการเมืองท้องถิ่นได้ดีกว่านักการเมืองระดับชาติ

๔) การปกครองท้องถิ่นทำให้เกิดการเข้าสู่วิถีทางการเมืองของประชาชน การเข้าสู่วิถีทางการเมืองของประชาชน การปกครองท้องถิ่นเป็นการปกครองที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด กิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นทำให้ประชาชนมีความเกี่ยวพันและผูกพันกับระบบการเมืองตลอดต่อเนื่อง การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนเข้าสู่สภาพการเมืองเดินเข้าไปสู่การเมืองเอาใจใส่ต่อการเมือง มีความรู้สึกวาดตนเองจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องไม่โดยตรงก็โดยอ้อม เห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องสำคัญที่สมควรจะอุทิศเวลาตามสมควร การบริหารกิจการท้องถิ่นมีผลกระทบต่อผลประโยชน์อย่างทันตาเห็นมากกว่าการบริหารงานของรัฐ

๕) การปกครองท้องถิ่นที่เข้มแข็งจะขัดขวางระบบเผด็จการโดยรัฐบาลกลางกล่าวคือ เมื่อมีการกระจายอำนาจมากขึ้นท้องถิ่นจะเข้มแข็ง การที่สถาบันต่าง ๆ โดยเฉพาะพรรคการเมืองมีความ มั่นคง การยึดอำนาจและการใช้อำนาจเผด็จการจากสวนกลางก็เป็นไปได้ยาก Montesquieu

ได้ เขียนสนับสนุนการปกครองท้องถิ่นยุโรปสมัยนั้นว่า “ท้องถิ่นที่เข้มแข็งจะสามารถต่อต้านคลื่น การ ปฏิวัติรัฐประหารได้และการปกครองท้องถิ่นที่มีอิสระจะช่วยส่งเสริมให้สถาบันการเมืองต่าง ๆ ใน ยุโรปให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น”

๖) การเมืองท้องถิ่นเป็นเวทีสร้างนักการเมืองในระดับชาติความสำเร็จของ การเมืองการปกครองท้องถิ่น ในด้านการสร้างผู้นำทางการเมืองก็คือการสร้างนักการเมืองท้องถิ่นให้ กลายเป็น นักการเมืองระดับชาติ ซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาประชาธิปไตย การที่นักการเมือง ระดับชาติได้เคย ผ่านการเป็นนักการเมืองท้องถิ่นมาก่อนนั้นจะสามารถเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ มี ประสบการณ์ในการ บริหารและแก้ไขปัญหาเข้าใจถึงลักษณะและปัญหาของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี และจะสามารถพัฒนา คุณภาพของนักการเมืองในระดับชาติสูงขึ้นด้วย “....ควรมีการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมไม่ให้มีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงในการเลือกตั้งเพื่อให้การเลือกตั้งมีความยุติธรรม...”

ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น นับเป็นรากฐานของการปกครองรูปแบบ ประชาธิปไตย มีการบริหารจัดการจากคนในท้องถิ่น จึงส่งผลให้การบริหารงานสามารถตอบสนอง ความต้องการของประชาชนได้อย่างทันทั่วทั้งที่ และแก้ปัญหาตอบสนองความต้องการของประชาชน อย่างแท้จริงและก่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นตามวิถีชุมชนของตน

หลักการรวมอำนาจปกครอง (Centralization) เป็นหลักการจัดวางระเบียบบริหาร ราชการแผ่นดิน โดยรวมอำนาจในการปกครองไว้ให้แก่หน่วยการบริหารราชการส่วนกลาง อันได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม หรือทบวงการเมืองต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ของหน่วยการบริหารราชการ ส่วนกลาง โดยให้ขึ้นต่อกันตามลำดับชั้นการบังคับบัญชา ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการปกครองตลอดทั่วทั้ง อาณาเขตของประเทศ

๑.๑.๑ ลักษณะสำคัญของหลักการรวมอำนาจปกครอง

(๑) มีการรวมกำลังทหารและกำลังตำรวจให้ขึ้นต่อส่วนกลาง เพื่อให้การ บังคับบัญชาเป็นไปอย่างเด็ดขาด และทันทั่วทั้งที่

(๒) มีการรวมอำนาจวินิจฉัยสั่งการไว้ในส่วนกลาง

(๓) มีการลำดับชั้นการบังคับบัญชาเจ้าหน้าที่ลดหลั่นกันไป (Hierarchy)

๑.๑.๒ จุดแข็งของหลักการรวมอำนาจปกครอง

(๑) การที่รัฐบาลมีอำนาจแผ่ขยายไปทั่วอาณาเขต ทำให้นโยบาย แผน หรือ คำสั่งเกิดผลได้ทั่วประเทศอย่างทันทั่วทั้งที่

(๒) ให้บริการและประโยชน์แก่ประชาชนโดยเสมอหน้าทั่วประเทศมิได้ทำเพื่อ ท้องถิ่นใดโดยเฉพาะ

(๓) ทำให้เกิดการประหยัด เพราะสามารถหมุนเวียนเจ้าหน้าที่และเครื่องมือเครื่องใช้ไปยังจุดต่างๆ ของประเทศ ได้โดยไม่ต้องจัดซื้อจัดหาประจำทุกจุด

(๔) มีความเป็นเอกภาพในการปกครองและการบริหารงาน การปกครองในท้องที่เป็นไปในแนวเดียวกัน

(๕) มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถมากกว่าเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น ทำให้บริการสาธารณะดำเนินไปโดยสม่ำเสมอ และเป็นไปตามระเบียบแบบแผนอันเดียวกัน

๑.๑.๓ จุดอ่อนของหลักการรวมอำนาจปกครอง

(๑) ไม่สามารถดำเนินกิจการทุกอย่างให้ได้ผลดีทั่วทุกท้องที่ในเวลาเดียวกัน เพราะมีพื้นที่กว้างใหญ่ จึงไม่อาจตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ทั่วถึง

(๒) การปฏิบัติงานมีความล่าช้า เพราะมีแบบแผนและขั้นตอนมากมาย ตามลำดับขั้นการบังคับบัญชา

(๓) ไม่สอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

(๔) ไม่อาจตอบสนองความต้องการของแต่ละท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง เพราะความหลากหลายของความแตกต่างในแต่ละท้องถิ่น แนวคิดการพัฒนาท้องถิ่น

ขลิต สละ ได้กล่าวว่า การพัฒนาท้องถิ่นไม่ใช่การย่อส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับชาติให้เล็กลงมาเป็นระดับท้องถิ่น แต่การพัฒนาท้องถิ่นเป็นการพัฒนาสังคมและเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น แม้ว่าจะมีเรื่องทางเศรษฐกิจอยู่ด้วยก็จะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่กระทบต่อปัญหาสังคมและคุณภาพชีวิต เช่น การประกอบอาชีพ การมีงานทำ และการว่างงาน การผลิตสินค้าเกษตรที่เน้นการผลิตสินค้าเกษตรที่เป็นอาหาร การอุตสาหกรรมในครัวเรือนหรือศิลปาชีพหรืออุตสาหกรรมขนาดย่อมที่ไม่สร้างมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมและไม่เป็นอันตรายต่อการดำเนินชีวิตประจำประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนี้การพัฒนาท้องถิ่นจะเน้นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและเพิ่มคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่นให้ดีขึ้น แล้วปรับปรุงให้การดำเนินชีวิตในชุมชนมีความสุข การกระทำเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ก็โดยอาศัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแกนนำ ด้วยความร่วมมือจากหน่วยงานเอกชนและกลุ่มทางสังคม รวมทั้งหน่วยงานราชการเป็นฝ่ายสนับสนุน

เจลิยว บุรีภักดีและคณะ ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาท้องถิ่น หมายถึง การทำให้การดำเนินชีวิตของหมู่คนสามารถดำรงอยู่ได้ ควบคู่ไปกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในลักษณะการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยที่สภาวะแวดล้อมทั้งทางด้านกายภาพและชีวภาพยังคงอยู่ ซึ่งท้องถิ่นจะต้องอนุรักษ์ และพัฒนาด้านวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปสืบจนชั่วลูกชั่วหลาน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมาย การพัฒนา กล่าวคือ(๑) การพัฒนาคือการเปลี่ยนแปลงตามแผนหรือการเปลี่ยนแปลงที่มีกำหนดทิศทาง (Planned or Directed Change) นั่นคือการพัฒนามิได้เป็นเรื่องตามธรรมชาติ หากเป็นความพยายามของมนุษย์ พยายามที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยกำหนดทิศทางหรือรายละเอียดเอาไว้ล่วงหน้าว่า จะพัฒนาอะไร พัฒนาอย่างไร ข้าหรือเร็วอย่างไร ใครจะเป็นผู้พัฒนาหรือถูกพัฒนา เป็นต้น(๒) เป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาอยู่ที่คน คนเป็นทั้งผู้ถูกพัฒนาและผู้รับผลของการพัฒนา และมองคนเป็นกลุ่ม หรืออยู่ในกลุ่ม ดังนั้นการพัฒนาคนจึงรวมถึงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ควรปลูกฝังให้เด็กเยาวชนยังคงวัฒนธรรมประเพณีสังคมแบบดั้งเดิมไม่วิ่งตามกระแสโลก หรือลืมนพื้นฐานดั้งเดิมเพราะจะทำให้ทางไกลศีลธรรมมากขึ้น (๓) เป้าหมายของการพัฒนาคน กลุ่มคน หรือสังคม คือความกินดีอยู่ดีด้านต่างๆหรือสภาพสังคมที่ดี ซึ่งรวมถึงสภาพทางเศรษฐกิจ และการเมือง จะต้องส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนร่วมคิดร่วมทำแก้ปัญหาและร่วมบำรุงรักษาส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักพึ่งตนเองและช่วยเหลือผู้อื่น

การพัฒนาท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงที่มีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีทิศทางที่ดีขึ้น ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม รวมทั้งคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น

๑.๑.๔ ปัจจัยสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องมีข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นปัจจุบัน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาปัญหาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาองค์การขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีตัวอย่างแบบสำรวจเพื่อรวบรวมข้อมูลท้องถิ่นไว้แล้วหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านประชาชน การประกอบอาชีพ สภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ สภาพสังคม และเศรษฐกิจ รวมทั้งการบริหารองค์การขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย ในอดีตนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีข้อมูลที่เกี่ยวกับองค์กรเองเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงการบริหารงาน และข้อมูลเกี่ยวกับประชาชนในท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ที่เน้นการมีส่วนร่วมที่สำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ การเลือกตั้งและการเสียภาษีอากร ส่วนเรื่องอื่น ๆ จะมีข้อมูลไม่สมบูรณ์ ดังนั้น เรื่องสำคัญในท้องถิ่นบางเรื่องจึงไม่สมบูรณ์ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติและโบราณสถาน การป้องกันภัยธรรมชาติ การพัฒนาคุณภาพชีวิตการหาเสียงเลือกตั้งควรมีการจัดเวทีปราศรัย และให้พูดถึงนโยบายในการที่จะเข้ามาพัฒนาท้องถิ่น ควรมีการหาเสียงอย่างสร้างสรรค์ ไม่ควรมีการกล่าวร้าย โจมตีผู้สมัครลงแข่งขันด้วยกัน จะได้แข่งขันกันอย่างบริสุทธิ์

และการพัฒนาท้องถิ่น หากจะแบ่งข้อมูลต่าง ๆ ในท้องถิ่นให้เป็นหมวดหมู่เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นจะได้ ๕ กลุ่ม คือ

ก) ประชากรในท้องถิ่น ซึ่งอย่างน้อยก็จะมีรายละเอียดเกี่ยวกับประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ชนกลุ่มน้อย การอนามัย และการศึกษา

ข) สภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น ลักษณะของพื้นที่ สภาพอากาศ ที่ราบ ภูเขา แหล่งน้ำ ป่าไม้และสัตว์ป่า พื้นที่ที่ประสบภัยธรรมชาติเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ชายทะเล

ค) สิ่งก่อสร้างและเส้นทางคมนาคมปัจจุบัน การตั้งบ้านเรือน ผังเมือง เส้นทาง การขนส่ง โรงงานอุตสาหกรรม โรงแรมและร้านอาหาร แหล่งบันเทิงและสวนสาธารณะ

ง) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

จ) วัฒนธรรมและจารีตประเพณี การแสดงที่โดดเด่นประจำท้องถิ่น และการกีฬาทั้งสากลและกีฬาท้องถิ่น

สรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่น นั้นจำเป็นจะต้องมีข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่นนั้น เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพ วิถีความเป็นอยู่ เพื่อที่จะเข้าใจในบริบทพื้นที่ อันจะทำให้สามารถให้เกิดกระบวนการพัฒนาร่วมกัน

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ การนำหลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น

การพัฒนาผู้นำท้องถิ่น” จึงนับได้ว่าเป็นหัวใจหลักในการที่จะวางเป้าหมายที่มุ่งเน้นไปสู่กระบวนการขับเคลื่อนชุมชน จากการส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่นมีศักยภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดองค์ความรู้ในการที่จะสามารถนำท้องถิ่นหรือชุมชนเกิดการพัฒนาไปได้อย่างครอบคลุมทั่วถึงในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาการที่ก้าวล้ำทันสมัย การติดต่อสื่อสารมีความรวดเร็วและมีการแข่งขันกันทางด้านเทคโนโลยี อีกทั้งนโยบายของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายไทยแลนด์ ๔.๐ ซึ่งเป็นยุคที่มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เกิดความสะดวกและมีการสื่อสารได้อย่างทันทั่วทั้งที่ หรืออีกนัยหนึ่งเรียกได้ว่า เข้าสู่ยุคดิจิทัล ซึ่งผู้นำท้องถิ่นจำเป็นจะต้องมีการเรียนรู้ตามกระแสสังคมและโลกปัจจุบัน รวมทั้งเข้าใจพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นชุมชนให้เกิดการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืน ภายใต้ยุคไทยแลนด์ ๔.๐ นอกจากนั้นการนำหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๑. ทาน (การให้) ๒. ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) ๓. อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) ๔. สมานัตตา (ความมีตนเสมอ) มาประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกันในชุมชนจะก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี เป็นชุมชนที่ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งจะเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน เกิดเป็นชุมชนแห่งสันติ แบ่งปันกัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อแบ่งปันกันในชุมชนช่วยเหลือประชาชนผู้เดือดร้อน ซึ่งนับว่าเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งที่น่ามาเป็นหลักในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นให้เกิดการเรียนรู้และก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

คนอง วังฝายแก้ว ได้กล่าวถึง สังคหวัตถุ ๔ : หลักแห่งการสร้าง ความเกื้อกูลต่อกัน หลักสังคหวัตถุนี้ เป็นหลักคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนเอาไว้เป็นหลักการประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี ทำให้คนที่เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของคนทั่วไป เป็นการปลูกไมตรี เต็มน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุขด้วย ความเกื้อกูลต่อกัน ประกอบด้วยหลัก ๔ ประการ คือ ๑) ทาน คือ การให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน เสียสละช่วยเหลือกัน ด้วยการให้สิ่งของหรือให้ความรู้ การแนะนำสั่งสอน ด้วยน้ำใจไมตรีมีความโอบอ้อมอารี จะช่วยผูกใจคนไว้ได้ การแบ่งปันจะไม่สูญเปล่า ผู้ที่ให้สิ่งที่ดีย่อมได้รับที่ดีตอบแทน การแบ่งปันในทางพระพุทธศาสนามี ๒ ประการ คือ อามิสทานการให้ด้วยวัตถุสิ่งของเพื่อช่วยค้ำจุนชีวิต ทำให้บุคคลมีที่พึ่งอาศัยและธรรมทาน คือ การให้หลักการเพื่อให้บุคคลรู้จักพึ่งตนเอง สอดคล้องกับประโยชน์ที่ว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นผู้เสียสละในการทำงานทั้งด้วยเวลา และประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและหากนำมาใช้ในการอยู่ร่วมกันหรือใช้ในการทำงาน จะเกิดงานที่ได้คุณภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ได้สูงสุดเนื่องจากผู้นำไม่มีประโยชน์ส่วนตนแอบแฝงในการทำงาน

๒) ปิยวาจา คือ ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก สื่อสารกันด้วยความรัก หรือมีวาจาซาบซึ้งใจ การกล่าววาจาสุภาพไพเราะอ่อนหวานทำให้เกิดไมตรีรักใคร่นับถือ ตลอดถึงการใช้คำที่เป็นประโยชน์ ประกอบด้วยเหตุผล พระพุทธองค์ได้ทรงตั้งเตือนพระภิกษุให้พยายามหลีกเลี่ยง ถ้อยคำที่ขัดแย้งกัน อันนำไปสู่การทะเลาะวิวาท โดยให้หลักการพูดไว้ว่า ๖ ประการ คือ (๑) เป็นคำจริง (๒) เป็นคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน (๓) พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์ (๔) พูดแล้วทำให้เกิดการสมานสามัคคี (๕) พูดด้วยจิตเมตตา และ (๖) พูดถูกกาลเทศะ คือ ถูกเวลาและสถานที่ จะเห็นได้ว่า การรู้จักพูดปราศรัยการสื่อสารด้วยความปรารถนาดี หรือการให้วาจาไพเราะนุ่มนวล นำพียงเมื่อบุคคล ได้ฟังแล้วเกิดกำลังใจที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกคนอยากทำความดีให้ยิ่งขึ้นไป ๓) อตถจริยา คือ การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นการช่วยเหลือด้วยแรงกายแรงใจ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ การชวนชวาย ช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ เกื้อกูลกันทั้งด้านกำลังความคิด กำลังปัญญา กำลังทรัพย์ รวมทั้งการปลูก จิตสำนึกให้คนรู้จักช่วยเหลือกันนับว่าการสร้างความสามัคคีและประโยชน์ให้เกิดในหมู่คณะ ๔) สมานัตตตา คือ การประพฤตินิยมเสมอกัน วางตนเสมอดันเสมอปลาย ไม่ถือชั้นวรรณะ คบหากันได้อย่างสบายใจไม่เย่อหยิ่ง ไม่ทะนงตัว ไม่เอาเปรียบคนอื่น ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา อันก่อให้เกิดความสามัคคีและประโยชน์สุขร่วมกัน หรืออีกนัยหมายถึงความสามัคคี ความมีมนุษยสัมพันธ์ เป็นการวางงานตนให้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคมและการปฏิบัติตน อย่างสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลายให้ความเสมอภาคไม่เอาเปรียบผู้อื่น เสมอในสุขและทุกข์

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมาย สังคหวัตถุ ๔ ว่า หมายถึงธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลให้สามัคคีต่อกันมีไตรจิตมีความรักความปรารถนาดีต่อกันมี ๔ อย่างคือ ๑. ทาน ให้ปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่นควรให้ปัน อันได้แก่ การเสียสละการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดจนถึงการให้วิชาความรู้และแนะนำสั่งสอนที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม การให้ไม่ว่าจะให้วัตถุสิ่งของเท่านั้นจะต้องให้ธรรมะ ข้อคิดเพื่อรักษาอารมณ์ทางด้านจิตใจมีการฝึกอบรมด้วยดังคำ่ว่าที่ว่า ส่งเสริมการเข้าร่วมอบรมการเพิ่มพูนความรู้เพิ่มศักยภาพและนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการทำงานเช่นระเบียบกฎหมายต่างๆ ๒. ปิยวาจา เจรจาถ้อยคำที่อ่อนหวาน ได้แก่การพูดถ้อยคำน่ารัก กล่าวคำสุภาพไพเราะ สมานสามัคคีก่อให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดจนถึงถ้อยคำที่มีประโยชน์เป็นธรรมอื่นๆการขอความร่วมมือซึ่งกันและกัน ด้วยคำพูดไพเราะ ไม่เกรี้ยวกราด ซึ่งจะนำมาซึ่งการประสานความร่วมมือกัน ๓. อัตถจริยา หมายถึง การประพฤติสิ่งที่ประโยชน์แก่ผู้อื่น อันได้แก่ การชวนช่วย ช่วยเหลือ กิจการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์และสนับสนุนส่งเสริมในทางศีลธรรม การบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวมซึ่งผู้นำท้องถิ่นถือเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติและลักษณะที่ควรที่จะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการอุทิศทั้งเวลาและทรัพย์สินเพื่อส่วนรวมอันจะก่อให้เกิดความร่วมมือในชุมชนและบุคคลรอบข้างทำงานร่วมกันจะก่อให้เกิดความสำเร็จทุกกิจกรรมและงานที่จะต้องมีการดำเนินการ ๔. สมานัตตตา หมายถึง ความเป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย อันได้แก่ ความเป็นคนดีต่อผู้อื่น เสมอต้นเสมอปลาย ความมีใจร่วมทุกข์ร่วมสุขกับผู้อื่นทุกเวลา และทุกกรณีจากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ ว่า สังคหวัตถุ คือ หลักธรรมอันเป็นเครื่องจรโลงสังคม เป็นหลักธรรมที่สร้างความสงบสุขสมาน สามัคคีสร้างความเกื้อกูลกัน สร้างความผูกมิตรรักใคร่กลมเกลียว และเชื่อมสัมพันธ์กันของคนใน สังคม และคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี ตามหลัก มีความเสมอต้นเสมอปลายกับประชาชน เน้นให้ความสำคัญของประชาชนเป็นหลัก

ความสงเคราะห์อันประกอบด้วยคุณธรรม ๔ ประการ คือ ทาน การให้ปันสิ่งของที่เกิดประโยชน์แก่ ผู้อื่น ปิยวาจา ใช้ถ้อยคำวาจาที่ไพเราะ พูดแต่เรื่องที่เป็นสาระเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม อัตถจริยา ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วยความเต็มใจ สมานัตตตา เป็นผู้ไม่ถือ ตัวเข้ากับคนได้ทุกระดับและเสมอต้นเสมอปลาย การพูดจาดีไพเราะต่อผู้มาติดต่อราชการหรือขอความช่วยเหลือ ด้วยความเต็มใจ ผู้นำต้องมีความเที่ยงธรรมไม่เลือกฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง สังคหวัตถุ ๔ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์

๑. ทาน (การให้) คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

๒. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ) คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่กันตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมน้อมตาม

๓. อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๔. สมานัตตตา (ความมีตนเสมอ) คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

สรุปได้ว่า หลักสังคหวัตถุ ๔ คือ หลักคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลและประสานมนุษยชน ไว้ในความสามัคคี ได้แก่ ทาน (การให้) ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) อุตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) สมานัตตตา(ความมีตนเสมอ)

รูปแบบกิจกรรม

๑. อ่านข้อความนี้แล้ววิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสถาบันของสังคม จากข้อความนี้มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันใดบ้าง

๒. จากข้อความนี้สถาบันการศึกษามีความสัมพันธ์กับสถาบันเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง

๓. เขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าที่ถูก และเขียนเครื่องหมาย X หน้าข้อที่ผิด

วัตถุประสงค์

ความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น พร้อมแนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่นและการนำหลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น

๒ หลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ จริยธรรมนำชีวิต

หลักการในการดำเนินชีวิต ก็ต้องมีผลต่อตนเองและสังคมเป็นอย่างมาก การยึดมั่นในการปฏิบัติงานต่อหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบภายใต้หลักของคุณธรรมและจริยธรรม^{๒๒} อย่างเช่น หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ประโยชน์ปัจจุบัน คือ (๑) ต้องมีความหมั่น มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักใช้ปัญญาความสามารถจัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดี ซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์ (๒) ต้องการรักษา คือ ต้องรู้จักเก็บคุ้มครองทรัพย์ หน้าที่การงานและผลงานที่ตนได้มาหรือได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียโดยเฉพาะ ถ้าเป็นทรัพย์ ก็ต้องยิ่งรู้จักเก็บออม (๓) ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน คือ เลือกคบแต่สุทนต์มิตร ได้แก่ มิตรแท้ เพื่อนจริง ที่มีอุปการคุณสมานสุขทุกข์ แนะนำประโยชน์ให้และมีความรักใคร่จริงใจ ถ้าดำเนินธุรกิจเป็นบริษัทหรือสหกรณ์ ก็จำเป็นต้องเลือกสมาชิกที่ดี (๔) ต้องมีความเป็นอยู่เหมาะสม

ผู้นำจะต้องเว้นจากอบายมุข ซึ่งเป็นเหตุแห่งการณสร้างควมวุ่นวายให้เกิดกับตนเอง และชุมชน พร้อมกับสุขภาพร่างกายตนเองด้วยมีอยู่ ๔ ประการ คือ ๑) จากความเป็นนักเลงหญิงนักเที่ยวผู้หญิง ๒) เว้นจากความเป็นนักเลงสุรานักดื่มหนักเสพยาเสพติดประเภทต่าง ๆ ๓) เว้นจากความเป็นนักเลงเล่นการพนัน ๔) เว้นจากการคบคนชั่วเป็นมิตรสหาย หลักการปฏิบัติที่ส่งให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขพร้อมกับเป็นผลต่อชุมชนในการจัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจะได้รับการยอมรับในสังคม ต้องการมีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน การมีสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณภาพ มีความอุดมสมบูรณ์ ในขณะเดียวกันก็ต้องไม่ละเลยกิจกรรมที่สร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม เพื่อให้สมาชิกชุมชนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรู้สึกรักหวงแหนผืนแผ่นดินเกิด และมีจิตมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้นพร้อมพัฒนาร่วมกับผู้นำและให้ความร่วมมือในทุก ๆ ด้าน ผู้นำที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมก็ต้องมีหลักประจำใจอย่างเช่น ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจำเป็นต้องมีอริยมรรคมีองค์ ๘ นี้เป็นหลักในการบริหาร คือ ๑) สัมมาทิฐิ คือ ความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกข์สมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธ (ความดับทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์)^{๒๓} รับรู้ในสิ่งที่เกิดและพร้อมที่จะพัฒนาโดยไม่หนีปัญหา ๒) สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริในเนกขัมมะ (การออกจากกาม) ความดำรินอพยาบาท(ความไม่พยาบาท) ความดำรินอวิหิงสา (การไม่เบียดเบียน) กล่าวคือ ต้องเป็นผู้นำที่เป็นธรรม ๓) สัมมาวาจา คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากมุสาวาท (พูดเท็จ) เจตนาเป็นเหตุเว้นจากปิสุณาวาจา (พูด

^{๒๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๓} ช.ป. (ไทย) ๓๑/๓๖/๕๕.

ส่อเสียด) เจตนาเป็นเหตุเว้นจากผรุสวจา (พูดคำหยาบ) เจตนาเป็นเหตุเว้นจากสัมผัปปลาปะ (พูดเพื่อจ้อ) ไม่ใช่วาจาไปชมแห่ง ๔) สัมมากัมมันตะ คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) เจตนาเป็นเหตุเว้นจากอทินนาทาน (การลักทรัพย์) เจตนาเป็นเหตุเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร (การประพฤติผิดในกาม) มีความประพฤติที่ดี ๕) สัมมาอาชีวะ คือ สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ ผู้นำต้องไม่เอาเปรียบประชาชน ๖) สัมมาวายามะ คือ “สร้างฉันทะ พยายาม ปรากรณ ความเพียร ประคองจิตมุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น” ^{๒๔} มีความเสมอต้นเสมอปลายในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำ ๗) สัมมาสติ คือ ผู้มีความเพียร “มีสัมปชัญญะ มีสติพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่” ๘) สัมมาสมาธิ เป็นหลักในการปฏิบัติเป็นฐาน ในทางเดินให้ไม่หลงทาง ^{๒๕}

กระบวนการบริหารองค์กรตามหลักของศีล คือ ข้อห้ามมิให้บุคคลประพฤติผิดเพื่อรักษาจิตใจของตนเองให้เป็นจิตใจที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตนเองอันเป็นผลกระทบที่นำไปสู่การพัฒนาตนเองและสังคม การกำหนดศีลให้มากอย่างนั้นเพื่อให้รู้ว่าจะอย่างไร กระทำแล้วผิด อย่างไรไม่ผิด ถ้ารู้แล้วผิดแล้วให้สารภาพเสียว่า ตนเองทำผิดแล้วกลับไปปฏิบัติอีก การกำหนดกฎเกณฑ์ที่เรียกว่า ศีลนั้นเป็นการสร้างกฎเกณฑ์เพื่ออยู่ร่วมกัน หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นจากสติปัญญาความสามารถของชาวบ้านเอง เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย การพัฒนาสิ่งใดแล้วแต่ในเรื่องการเป็นอยู่มีความสำคัญมาก ๆ เพราะหากการเป็นอยู่ไม่มีความสุขแล้ว การจะพัฒนานี้ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้นการเป็นอยู่ของชุมชน จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเริ่มพัฒนาเพื่อจะให้ชุมชนเข้าใจ ^{๒๖} ประการสำคัญของมนุษย์คือการเป็นอยู่ที่ปลอดภัยและไม่มีสิ่งใดมารบกวนจิตใจ และสิ่งนี้จะจะเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนา การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ยังเกิดจากการสร้างสังคมมนุษย์ให้มีความเข้มแข็งใน ๓ มิติ ดังนี้

มิติที่ ๑ ความเข้มแข็งในรูปของการดำรงและดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม “สังคมควรมีความเข้มแข็งในการสร้างสังคมมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขปราศจากการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน แต่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน” กล่าวคือ สังคมมนุษย์มีความเข้มแข็งและมีภูมิปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากกลุ่มเอารัดเอาเปรียบ เช่น การกำหนดกฎหมาย การสร้างดำเนินนิยมพึงประสงค์การกำหนดกฎหมาย คือ การสร้างหรือการกำหนดความมั่นคง การให้(ทาน)การบริจาค การสร้างสมาคม มูลนิธิ

^{๒๔} ข.ป. (ไทย) ๓๑/๓๖/๕๖.

^{๒๕} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๘๑/๕๙๒ - ๕๙๓.

^{๒๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

มิติที่ ๒ ความเข้มแข็งตามลักษณะความเข้มแข็งของชุมชน พิจารณาตามลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง มีดังนี้ คือ ๑) มีความเข้มแข็งในการแบ่งปันในสภาวะขั้นมูลฐานของชีวิตร่วมกัน ๒) มีความเข้มแข็งของความสนใจในเรื่องต่าง ๆ คล้ายกัน มีความรู้สึกแบบเดียวกัน และมีการกระทำไปตามทัศนคติซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกัน มีจารีตประเพณีเดียวกัน เป้าหมาย และจุดหมายในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ๓) มีความเข้มแข็งและความสามารถดำรงชีวิตทางสังคมในด้านต่าง ๆ ได้หมด ๔) มีความเข้มแข็งในการทำกิจกรรมเพื่อบำบัดความต้องการที่ง่าย ๕) มีความเข้มแข็งที่สามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้ และสามารถแก้ปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดในชุมชนได้ ๖) มีความเข้มแข็งในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ร่วมกันมีการใช้ประโยชน์และบริการทางสังคมร่วมกัน มีความรู้สึกต่อชุมชนร่วมกัน มีความผูกพันต่อชุมชนร่วมกัน และมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น ๗) ภายในวงจำกัดของชุมชน เช่น ในเรื่องเศรษฐกิจที่เป็นแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดมากกว่าสังคมนั้นวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีความเข้มแข็งในการสร้างสรรค์ใกล้ชิดกว่าและความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า ๘) มีความเข้มแข็งในความรู้สึกและทัศนคติทั้งหมดที่ผูกพันปัจเจกบุคคลได้รวมเข้า เป็นกลุ่มมีความเข้มแข็งในการสร้างสรรค์ใกล้ชิดกัน และมีความเข้มแข็งในความเห็นอกเห็นใจกันลึกซึ้งกว่าสังคม

มิติที่ ๓. ความเข้มแข็งในรูปของความสนใจของประชาชน โดยเฉพาะความสนใจของประชาชนโดยส่วนรวมซึ่งเป็นสถาบันหรือความมีคุณค่ายั่งยืน^{๒๗} เมื่อปัญหาเกิดขึ้นกับชุมชนความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องร่วมกันหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แต่สิ่งที่สามารถป้องกันและช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี คือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยการนำเอาหลักคำสอนทางศาสนาเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหา ยุทธศาสตร์ใหม่ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๔๔^{๒๘} จึงได้กำหนดทิศทางการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพตามขีดความสามารถของแต่ละบุคคลอย่างเป็นองค์รวม คือพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม จิตใจ อารมณ์ สังคม รวมทั้งการคุ้มครองช่วยเหลือให้ได้รับการบริการพื้นฐานทางสังคมทุกด้านอย่างเหมาะสม ทัวถึงและเป็นธรรม เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขและสมศักดิ์ศรีรวมทั้งการพัฒนาระบบ

^{๒๗} สมัคร สุพรรณรัตน์, “ปรัชญาและแก่นสารเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชนและสังคม”, วารสารวัฒนธรรมไทย, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๔ (มกราคม ๒๕๓๙), : ๓๓.

^{๒๘} สมบูรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๓๐), หน้า๓๔.

ความมั่นคงทางสังคม ทั้งครอบครัวและชุมชนเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคนและสังคมต่อไป ความเจริญทางด้านวัตถุในยุคสมัยใหม่นี้ ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงค่านิยมของคนในสังคมจึงให้ความสำคัญในการแสวงหาเงินทองอำนาจมากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ ความมีติดบอดเริ่มแผ่เข้าปกคลุมทุกพื้นที่ทางสังคม^{๒๙} ผู้นำชุมชนต้องตระหนักและต้องทำให้ได้ และชุมชนจะอยู่อย่างมีความสุขสงบนั้นชุมชนนั้น ๆ จะต้องมียุทธศาสตร์ในการดำเนินชีวิตเป็นปัจจัยหลัก เพราะผู้นำมียุทธศาสตร์คนในชุมชนมียุทธศาสตร์ ก็จะเป็นการส่งเสริมให้คิดดีทำดีอยู่แล้ว^{๓๐} พระพรหมคุณาภรณ์^{๓๑} ได้กล่าวถึงการทำหน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนซี้-เพื่อนดี ในหลักของทศ ๖ ตามความหมายของการพัฒนาคนว่า จะต้องรู้จักหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติกับผู้คนรอบ ๆ และชุมชนชนที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อเกิดการพัฒนาคนและชุมชนให้อยู่อย่างมีความสุข ภิคุ ปัญญานันทะ^{๓๒} ได้กล่าวถึง หลักทางสายกลาง ในการดำเนินชีวิต เช่น คิดชอบ ทำชอบ มีสติ มีศีล มรรค ๘ ประการ คือ ความเห็นที่ถูกต้อง ความคิดที่ถูกต้อง การพูดจาที่ถูกต้อง การงานที่ถูกต้อง การอาชีพที่ถูกต้อง ความพากเพียรที่ถูกต้อง ความรำลึกที่ถูกต้อง ความตั้งใจมั่นคงที่ถูกต้องทุกข้อนี้โรธคามินีปฏิปทาหลักในการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง อันเป็นเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนา ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้รักษากฎข้อบังคับให้เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนทั่วไป เป็นคุณสมบัติของผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางการเมืองที่ดีต้องรักษากฎให้ประชาชนรู้เห็น มีการกระทำเป็นแบบอย่างที่ดีมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้เกิดความไว้วางใจของประชาชน ต้องเป็นผู้ที่อยู่ในกฎข้อบังคับและใช้กฎหมายเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป^{๓๓}

ด้วยเหตุนี้วิธีการสร้างการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ในการปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ขณะนี้จึงมีความเร่งด่วนที่ทุกภาคส่วนจำต้องร่วมระดมช่วยกันเยียวยาขนานใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงมีการกล่าวถึงคำว่า "จิตสำนึกมากขึ้นเพื่อประโยชน์ที่จะเป็นแนวคิดต่อตนเอง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคนพัฒนาชุมชน และพัฒนาสังคม เพื่อชี้ให้เห็นประเด็นในแง่ของการจัดการศึกษาที่แท้จริงว่า

^{๒๙} สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, ม.ป.ป.

^{๓๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุต ปยุตโต), **หน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนซี้ - เพื่อนดี**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา สถาบันสันติธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๒๙.

^{๓๒} ปัญญานันท์, **ทางสายกลาง**, ศูนย์สืบทอดพระพุทธศาสนา. วัดชลประทานรังสฤษฎ์, มปป.หน้า ๕๑-๕๓.

^{๓๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๓ วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ต้องจัดกระบวนการความคิด เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านเรียนรู้จนตกผลึกความเห็นในการพัฒนาเชิง
ประจักษ์ร่วมกัน

จริยธรรมมีความหลากหลายในการให้ความหมาย เช่นใน แสดงถึงกฎหมายว่าด้วย
มาตรฐานทางจริยธรรม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำ
และยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา ดังต่อไปนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ ความรับผิดชอบต่องานของผู้นำท้องถิ่น

ผู้นำต้องทันเหตุการณ์ทันสมัยรู้ข่าวสารต่าง ๆ เป็นอย่างดี เมื่อมีสิ่งใดเปลี่ยนแปลงใน
สังคมผู้นำจะต้องบอกกล่าวประชาชนได้ไม่ปิดบังประชาชน อย่างเช่นเรื่องโรคโควิด เวลามีการระ
บาศในหมู่บ้าน ผู้นำจะต้องเป็นคนที่คอยอำนวยความสะดวกในสถานที่กักตัวของคนในหมู่บ้าน และ
คอยดูแลผู้ที่เข้าออกหมู่บ้าน^{๓๔} มาตรา ๕ มาตรฐานทางจริยธรรม คือ หลักเกณฑ์การประพฤติ
ปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจะต้องประกอบด้วย 1) ยึดมั่นในสถาบันหลักของ
ประเทศอันได้แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 2) ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่ 3) กล้า
ตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม 4) คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
และมีจิตสาธารณะ 5) มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน 6) ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ 7)
ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

มาตรฐานทางจริยธรรมตามวรรคหนึ่ง ให้ใช้เป็นหลักสำคัญในการจัดทำประมวล
จริยธรรม ของหน่วยงานของรัฐที่จะกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ของรัฐ
เกี่ยวกับสภาพคุณงามความดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องยึดถือสำหรับการปฏิบัติงาน การตัดสินใจ
ถูกผิด การปฏิบัติที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ ตลอดจนการดำรงตนในการทำความดีและละ
เว้นความชั่วหลักจริยธรรมในชุมชนด้านความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริตความมีระเบียบวินัย ความ
รับผิดชอบต่อหน้าที่และการร่วมกันพัฒนาชุมชนและสังคม^{๓๕}

พลโตได้แบ่งแนวคิดทางจริยธรรมของมนุษย์ที่มีหน้าที่ในการปกครองเป็น ๓ ระดับมี ๑)
นักปกครองเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและฉลาด ๒) ทหารเป็นผู้มีความกล้าหาญทำหน้าที่รักษา
ความปลอดภัยภายในประเทศและป้องกันประเทศ ๓) กรรมาชีพเป็นผู้ที่ขยันหมั่นเพียรในการ
ประกอบอาชีพของตนและมีระเบียบวินัยในตนเอง “หากไม่ได้นักปราชญ์เป็นนักปกครองหรือไม่ได้

^{๓๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

นักปกครองที่รู้ปรัชญาแล้วจะไม่มีวันสิ้นสุดแห่งความทุกข์ยากของมวลมนุษย์อย่างแน่นอน” อย่างไรก็ตามหลักจริยธรรมเป็นหลักสำคัญอย่างมากในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะถ้ามนุษย์มีการพัฒนาด้านจริยธรรมเป็นอย่างดีแล้ว ก็จะเป็นทรัพยากรที่ดีของโลกที่รับรู้ความต้องการของประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ คือ รู้หน้าที่ของตนเป็นอย่างดี และทำหน้าที่นั้นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยส่วนใหญ่ ประชาชนเกิดความไว้วางใจ และส่งเสริมสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบตามนโยบายของตนเองเป็นอย่างดี^{๓๖}

การพัฒนามนุษย์ในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์นี้มีความหมายต่อการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการในการพัฒนา ทั้งในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยตัวของมันเอง และในฐานะที่เป็นทรัพยากร ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันคือ การศึกษาเพื่อพัฒนาตัวมนุษย์นั้น เป็นการศึกษาที่เรียกว่าได้ว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีความหมายขึ้นกับกาลเทศะ หรือยุคสมัยมากกว่า คือเป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของยุคสมัยนั้น เช่น เพื่อสนองความต้องการของสังคมในด้านกำลังคนในสาขางานและกิจการต่าง ๆ มนุษย์จึงควรจัดการศึกษาทั้งสอง อย่างนี้ให้สัมพันธ์กัน เพราะถ้าสามารถพัฒนาทั้งสองส่วนนี้ให้สัมพันธ์กันจนเกิดคุณภาพขึ้นก็จะเป็นผลดีต่อชีวิตและสังคมมาก

หลักจริยธรรมของมนุษย์ในปัจจุบันหากกล่าวถึงชีวิตจะดีงามมีความสุขประเทศชาติจะรุ่งเรืองมั่นคงแล้ว และสังคมจะร่มเย็นเกษมศานต์ ด้วยหลักจริยธรรมของมนุษย์ปัจจัยสำคัญที่สุดคือการพัฒนามนุษย์ ซึ่งจะ使人เป็นคนดีมีความสุข และเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ การพัฒนาคนก็คือ การศึกษา คนที่มีการศึกษา ตลอดจนจบการศึกษาแล้วเรียกว่า บัณฑิต เมื่อว่าโดยเนื้อหาสาระ บัณฑิต ก็คือ คนที่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เป็นอยู่ด้วยความไม่ประมาท พัฒนาชีวิตของตนจนถึงประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของชีวิต^{๓๗} โดยมีหลักจริยธรรมของมนุษย์เป็นแนวทางในการปฏิบัติและพัฒนา หลักจริยธรรมเป็นศาสตร์ที่สูงที่สุดเพราะเป็นเรื่องที่กล่าวถึงความดีสูงสุด ความดีสูงสุดที่ว่าเป็นความสุข หมายถึง ความปลอดภัยและสันติสุข เพราะเหตุนี้จริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เฉพาะตนและสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตน ได้แก่ สาระ ปริมาณ คุณภาพ ความสัมพันธ์ สถานที่ เวลา ลักษณะ การกระทำ เป็นต้น ความดีนี้ มนุษย์ทุกคนควรแสวงหาความดี ๓ ระดับ คือ ๑) ความดีภายนอก คือ ชื่อเสียง เกียรติยศ ๒) ความดีทางร่างกาย คือ การมีสุขภาพดี มีร่างกายสมบูรณ์ มีร่างกายสวยงาม ๓) ความดีทางวิญญาณ คือ สติปัญญา ความสุข คุณธรรม

^{๓๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๓ วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๗} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ศิลปศาสตร์เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน (กรุงเทพมหานคร: ส่องสยาม, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

ความดี ๓ ระดับก่อให้เกิดความสุขขึ้นในชีวิต จะเห็นว่าคนที่มีความสุขที่สุดนั้นคือคนที่มีความรู้ดีทาง วิชาญาณอย่างไรก็ตามเราไม่ควรที่จะกำจำกัดตัวเองเพียงแค่ว่าอะไรดีเท่านั้นแต่ต้องรู้วิธีการที่จะทำให้ เป็นคนดีด้วยซึ่งการเป็นคนดีต้องมีคุณสมบัติ ๒ ประการคือความฉลาดและศีลธรรมจรรยาโดยความ ฉลาดได้มาจากการศึกษา

การยึดถือปฏิบัติหลักการของศีล ๕ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ ๑. ไม่ฆ่าสัตว์ คือไม่ฆ่าทั้งปวง ๒. ไม่ลักทรัพย์ คือไม่ขโมยสิ่งของ วัตถุ เวลา ๓. ไม่ผิดในกาม คือไม่ประกอบกามกิจกับสตรีที่มี เจ้าของ รวมทั้งการไม่ข่มขืน ขำเรา เพี้ยวช่องโสเภณี อันจะนำทุกข์คือเชื้อโรคมารให้ ๔. ไม่พูดเท็จ รวมทั้งการไม่ประจบสอพลอ เพื่อหาตำแหน่งใส่ตน ทั้ง ๆ ที่ตนไม่มีความสามารถ กล่าวคือเป็น บุคคลที่นิยมในเหตุผล ๕. ไม่เสพของมึนเมาทั้งปวง รวมทั้งบุหรี่ยาแก้ปวดของบริษัทเอกชนที่เข่นฆ่า ประชาชนโดยไม่มีการเปลี่ยนสูตรตามกฎหมายของกระทรวง^{๓๘} มาตรา ๕ มาตรฐานทางจริยธรรม คือ หลักเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจะต้องประกอบด้วย ๑. ยึด มั่นในสถาบันหลักของประเทศอันได้แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ๒. ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๓. กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ๔. คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่า ประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ ๕. มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ๖. ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ๗. ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

มาตรฐานทางจริยธรรมตามวรรคหนึ่ง ให้ใช้เป็นหลักสำคัญในการจัดทำประมวล จริยธรรม ของหน่วยงานของรัฐที่จะกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เกี่ยวกับสภาพคุณงามความดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องยึดถือสำหรับการปฏิบัติงาน การตัดสินใจ ความ ถูกผิด การปฏิบัติที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ ตลอดจนการดำรงตนในการทำความดีและละ เว้นความชั่ว^{๓๙} รู้รักสถาบันพระมหากษัตริย์ มีความกตัญญูต่อสถานที่และบุคคลที่มีพระคุณ และ สร้างกรอบแนวดำเนินชีวิตในเรื่องของความพอเพียง เพื่อให้ชุมชนอยู่ดีกินดี เพราะถ้าประชาชนอยู่ดี กินดีแล้ว ความวุ่นวายก็ไม่เกิด^{๔๐} ทิศ ๖ คือ ทิศตะวันออก คือ บิดามารดา ทิศใต้ คือ ครูอาจารย์ ทิศ เหนือ คือ มิตรสหาย ทิศตะวันตก คือ ธรรมชาติบุตร ทิศเบื้องบน คือ สมณพราหมณ์ ทิศเบื้องต่ำ คือ

^{๓๘} บุญทัน ดอกไธสงค์ และธเนศ ต่วนชะเอม, กระบวนการและวิธีการพัฒนาจิตใจเพื่อพัฒนา สังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: ห.จ.ก.ทิพย์อักษร, ๒๕๒๙), หน้า ๘๑.

^{๓๙} “พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒”, ราชกิจจานุเบกษา ๑๓๖ (เมษายน ๒๕๖๒) : ๑-๒.

^{๔๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ทาสคนใช้”^{๔๑} “เราควรที่จะเกิดมาเพื่อเสริม เพื่อเติม เพื่อแต่งให้ชาติของเราเจริญก้าวหน้าต่อไป”^{๔๒} เป็นหน้าที่ที่จะกล่าวต่อไป คือ **๑) ทิศเบื้องหน้า** พึงบำรุงบิดามารดาโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ (๑) ทานเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ (๒) จักทำกิจของท่าน (๓) จักดำรงวงศ์ตระกูล (๔) จักประพฤติตนให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาท (๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน บิดามารดา ผู้เป็นทิศเบื้องหน้า บำรุงบุตรโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ (๑) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว (๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี (๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยา (๔) หาภรรยา (สามี) ที่สมควรให้ (๕) มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร ^{๔๓} การทำหน้าที่ของกันและกัน เป็นเหตุเป็นผลของการทำความดีหน้าที่ต่อผู้บำรุงบิดามารดา เป็นเหตุส่งผลต่อผู้ปฏิบัติในเวลาเดียวกันผู้ที่ถูกปฏิบัติก็ส่งผลที่ตนได้รับกลับคือเป็นความดี **๒) ทิศเบื้องขวา** ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ (๑) ลูกขึ้นยืนรับ (๒) เข้าไปคอยรับใช้ (๓) เชื้อฟาง (๔) ดูแลปรนนิบัติ (๕) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ อาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวา บำรุงศิษย์โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ (๑) แนะนำให้เป็นคนดี (๒) ให้เรียนดี (๓) บอกความรู้ในศิลปวิทยาทุกอย่างด้วยดี (๔) ยกย่องให้ปรากฏในมิตรสหาย (๕) ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย ^{๔๔} **๓) ทิศเบื้องหลัง** สามีพึงบำรุงภรรยาโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ (๑) ให้เกียรติยกย่อง (๒) ไม่ดูหมิ่น (๓) ไม่ประพฤติผิดนอกใจ (๔) มอบความเป็นใหญ่ให้ (๕) ให้เครื่องแต่งตัวภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลัง บำรุงสามีโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ (๑) จัดการงานดี (๒) สงเคราะห์คนข้างเคียงดี (๓) ไม่ประพฤติผิดนอกใจ (๔) รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ (๕) ขยันไม่เกียจคร้านในกิจทั้งปวง ^{๔๕} **๔) ทิศเบื้องซ้าย** พึงบำรุงมิตรสหายโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ (๑) การให้แบ่งปันสิ่งของ (๒) กล่าววาจาเป็นที่รัก (๓) ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ (๔) วางตนสม่ำเสมอ (๕) ไม่พุดจาหลวงกลวงกัน มิตรสหายผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย บำรุงมิตรสหายโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ (๑) ป้องกันมิตรผู้ประมาทแล้ว (๒) ป้องกันทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว (๓) เมื่อมีภัยก็เป็นที่พักพิงกันได้ (๔) ไม่ละทิ้งในยามอันตราย (๕) นับถือตลอดถึงวงศ์ตระกูลของมิตร ^{๔๖} **๕) ทิศเบื้องล่าง** นายพึงบำรุงทาสกรรมกรโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ (๑) จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง (๒) ให้อาหารและค่าจ้าง (๓) ดูแลรักษายามเจ็บป่วย (๔) ให้อาหารมีรสแปลก (๕) ให้อยู่ตามโอกาส กรรมกรผู้เป็นทิศเบื้องล่าง บำรุงนายโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ

^{๔๑} พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทะ), คำสอนในพระพุทธศาสนา, หน้า ๙๒๕.

^{๔๒} พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทะ), ปัญญานันทะมอตรธรรม, หน้า ๘๕.

^{๔๓} ทิ.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒ - ๒๑๓.

^{๔๔} ทิ.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๘/๒๑๓.

^{๔๕} ทิ.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๙/๒๑๔.

^{๔๖} ทิ.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๐/๒๑๔.

(๑) ตื่นขึ้นทำงานก่อนนาย (๒) เลิกงานเข้านอนทีหลังนาย (๓) ถือเอาแต่ของที่นายให้ (๔) ทำงานให้ดีขึ้น (๕) นำคุณของนายไปสรรเสริญ^{๔๗} ๖) ทิศเบื้องบน พึงบำรุงสมณพราหมณ์โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ (๑) จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา (๒) จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา (๓) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา (๔) เปิดประตูต้อนรับ (๕) ถวายปัจจัยเครื่องยังชีพ

สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน บำรุงกุลบุตรโดยหน้าที่ ๖ ประการ คือ (๑) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว (๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี (๓) อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม (๔) ให้ได้ฟังในสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง (๕) อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง (๖) บอกทางสวรรค์ให้^{๔๘}

การทำหน้าที่ทั้ง ๖ ประการนั้น เป็นการทำหน้าที่ที่มีการสอดคล้องกันในการดำเนินชีวิต คือ เป็นหลักของอุดมคติของสังคมโลก เพราะหน้าที่เป็นสิ่งที่ต้องทำให้ถูก หน้าที่ถูกต้องแล้วผลออกมาก็เป็นผลที่ดี เป็นชีวิตที่มีความสุขมีความปลอดภัย ด้วยการทำหน้าที่ให้ถูกต้องทั้ง ๖ ประการที่กล่าวมา

“ค่าของชีวิตอยู่ที่การทำงาน การกระทำตนให้มีราคา ก็คือการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันนั่นเอง การปฏิบัติงานทำให้ชีวิตมีค่า การไม่ทำงานทำให้ชีวิตของเราไร้ค่า เราอย่าอยู่อย่างคนไร้ค่า แต่ต้องอยู่อย่างคนมีค่า”^{๔๙} “ทำงานด้วยความสำนึกเพียงว่าเป็นหน้าที่” ผู้ปฏิบัติธรรมนั้นต้องทำงานด้วยความสำนึกอยู่แต่เพียงว่า อันนี้เป็นหน้าที่ที่ฉันจะต้องทำ แล้วก็ทำไปตามหน้าที่ ไม่ได้คิดว่าจะมีอะไร จะได้อะไรจากเรื่องนี้^{๕๐} ผู้นำจะต้องพัฒนาหลักจริยธรรมในเรื่องของความเสียสละ เป็นผู้นำจะต้องมีความเสียสละให้มากถึงจะเป็นผู้นำที่ดี และต้องรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเมื่อเป็นผู้นำแล้วจะต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเป็นสำคัญ ผู้นำจะต้องสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนให้ได้ ต้องทำให้ชุมชนเชื่อถือในความเป็นผู้นำของตนเองให้ได้ ประการสำคัญผู้นำจะต้องไม่กดขี่คนในชุมชนมาใช้อำนาจของตนเองไปกลั่นแกล้งคนอื่น^{๕๑}

สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจคนอื่นที่ยัง ไม่เคยรักใคร่นับถือ ให้เกิดความรัก ความนับถือ สังคหวัตถุเป็นหลักธรรมที่ช่วยผูกไมตรีซึ่งกันและกันให้ แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตดา

^{๔๗} ทิ.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๑/๒๑๕.

^{๔๘} ทิ.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๒/๒๑๖.

^{๔๙} พระพรหมมั่งคณาจารย์ (ปัญญานันทะ), งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๒๖.

^{๕๐} พระพรหมมั่งคณาจารย์ (ปัญญานันทะ), งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข, หน้า ๑๓.

^{๕๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๑ วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๑. ทาน คือ การให้ปันสิ่งของของตนให้แก่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ เพื่อให้ประโยชน์แก่ผู้รับ การให้เป็นการยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน อย่างดียิ่ง เป็นการสงเคราะห์สมานน้ำใจกัน ผูกมิตรไมตรีกันให้ยั่งยืน

๒. ปิยวาจา คือ การเจรจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน พูดชวนให้คนอื่นเกิดความรักและ นับถือ คำพูดที่ดีนั้นย่อมผูกใจคน ให้แน่นแฟ้นตลอดไป หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิด ความเข้าใจดี สมานสามัคคี ย่อมทำให้เกิดไมตรี ทำให้ รักใคร่นับถือและช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน

๓. อตถจริยา คือ การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน คือช่วยเหลือด้วยแรงกาย และ ขวนขวาย ช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ให้ลุล่วงไป เป็นคนไม่ดูตาย ช่วยให้เกิดสติสำนึกในความผิดชอบชั่วดี หรือช่วย แนะนำให้เกิดความรู้ ความสามารถในการ ประกอบอาชีพ

๔. สมานัตตตา คือ การวางตนเป็นปกติเสมอดันเสมอปลาย ไม่ถือตัวการวางตนให้เหมาะสม กับฐานะของตนตามสภาพ ได้แก่ เป็นผู้ใหญ่ ผู้น้อย หรือผู้เสมอกัน เอาใจใส่ปฏิบัติตามฐานะ ผู้น้อย ควรระนอบน้อมยำเกรงผู้ใหญ่ และไม่เข้าไปข้องเกี่ยวกับสิ่งไม่ดีคือ

อบายมุข คือ หนทางแห่งความเสื่อม หรือหนทางแห่งความหายนะ ความฉิบหาย มี ๖ อย่าง ได้แก่

๑. การเป็นนักเลงผู้ใหญ่ หมายถึง การเป็นคนมีจิตใจฝืนในเรื่องเพศ เป็นคนเจ้าชู้ ทำให้เสีย ทรัพย์สิน เงินทอง สูญเสีย เวลาและเสียสุขภาพ

๒. การเป็นนักเลงสุรา หมายถึง ผู้ที่ดื่มสุราจนติดเป็นนิสัย การดื่มสุรานอกจากจะ ทำให้เสียเงิน ทองแล้ว ยังเสียสุขภาพ และบั่นทอนสติปัญญาอีกด้วย

๓. การเป็นนักเลงการพนัน หมายถึง ผู้ที่ชอบเล่นการพนันทุกชนิด การเล่นการพนันทำให้ เสียทรัพย์สิน เสียสุขภาพ การพนันไม่เคยทำให้ใครร่ำรวย มั่งมีเงินทองได้เลย

๔. การคบคนชั่วเป็นมิตร หมายถึง การคบคนไม่ดีหรือคนชั่ว คนชั่วมักชักชวนให้ทำในสิ่งที่ไม่ ถูกต้อง และอาจนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและครอบครัว

๕. การเที่ยวดูการละเล่น หมายถึง ผู้ที่ชอบเที่ยวการละเล่นกลางคืน ทำให้เสีย ทรัพย์สินและ อาจทำให้เกิดการ ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว

๖. เกียจคร้านทำงาน หมายถึง ผู้ไม่ชอบทำงาน ขี้เกียจ ไม่ขยันขันแข็ง

หลักธรรมที่ช่วยให้มนุษย์ทุกคนในโลก อยู่กันอย่างมี ความสุข มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ มีคุณธรรมและทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์

ผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนให้ได้ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำที่ดีจะต้องทำเพื่อแสดงให้ประชาชนเห็นว่าเลือกไม่ผิดคน พึงได้จริง ทำหน้าที่

เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ และส่งเสริมสนับสนุนสร้างความเข้าใจในการทำงานให้แก่ประชาชน มีการพบประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อตนเองที่เป็นตัวแทนประชาชน

-รูปแบบกิจกรรม

การใช้กิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรม ๕ ขั้นตอนเกี่ยวกับบอบายมุข

ขั้นตอนที่ ๑ รู้ความสนใจ

เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เตรียมความพร้อมก่อนที่จะมีการอบรม ซึ่งวิทยากรต้องหาสิ่งเร้าความสนใจผู้เข้ารับการอบรมโดยอาจให้เล่นเกม หรือดูวีดิทัศน์ในเรื่องที่เกี่ยวกับบอบายมุข จากนั้นเป็นการซักถาม อภิปราย แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกันและกันเกี่ยวกับบอบายมุข

ขั้นตอนที่ ๒ ระดมพลังสมองวิธีป้องกันบอบายมุข

เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมระดมพลังสมอง ระดมความคิดและปรึกษาหารือกันก่อนที่จะลงมือปฏิบัติหรืออบรม แบ่งกลุ่ม แบ่งหน้าที่กันและมอบหมายภาระงานภายในกลุ่ม

ขั้นตอนที่ ๓ ปฏิบัติงานตามป้องกันบอบายมุข

เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายโดยกิจกรรมอาจจะให้ศึกษาเอกสารการเรียนรู้ ทำใบงาน นำเสนอผลงานเกี่ยวกับประเด็นที่วิทยากรมอบหมายให้

ขั้นตอนที่ ๔ สรุปและอภิปราย

เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสรุปบทเรียนที่ได้รับการอบรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งผลที่ได้จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาให้ผู้สอนและผู้เรียนเกิดทักษะ กระบวนการ และเจตคติที่ดีต่อไป

กิจกรรมในการพัฒนาผู้นำตามโครงการวิจัย โดยได้มีการจัดกิจกรรมอบรมในเรื่องของความเป็นผู้นำผ่านกิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของ ตนเองได้อย่างชัดเจนผ่านกิจกรรมนี้ และได้ทำการถอดบทเรียนผู้เข้าอบรม ในการให้ผู้เข้าอบรมได้รู้จักหรือได้ใช้ตนเองจาก สัตว์ ๔ ทิศ เพื่อจะช่วยให้เข้าใจตนเองและรู้จักตัวตนมากขึ้น รวมถึงมองเห็นจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง ประกอบการตัดสินใจก่อนเลือกอาชีพและเป็นการปรับตัวก่อนที่จะไป

ทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งแน่นอนว่า นอกจากจะได้รู้จักตัวตนเองแล้ว ยังได้รู้จักตัวตนของคนรอบข้างอีกด้วย^{๕๒}

หลักสูตรอบรมผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และหลักสูตรอบรมคนในชุมชนในเรื่องความเป็นอยู่ที่ดีในสภาวะปัจจุบัน โดยให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเจ้าของโครงการในการจัดอบรม^{๕๓}

รูปแบบการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน ตามปกติแล้วชุมชนจะมีกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันพระทุกคนก็เข้าวัดปฏิบัติธรรม รักษาศีล วันวิสาขบูชาจะมีการรักษาศีล ๘ บ้าง ศีล ๕ บ้างแล้วแต่บุคคลแต่อย่างไรก็ตาม วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จะเป็นโอกาสที่ดีเพราะผู้นำชุมชนก็เข้าวัดด้วย ดังนั้นการจัดกิจกรรมในการพัฒนาจริยธรรมคุณธรรม และศีลธรรมจึงควรจัดในช่วงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพราะปกติผู้นำชุมชนและคนในชุมชนก็เข้าวัดในวันนี้อยู่แล้ว^{๕๔}

จิตสาธารณะจัดเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนเพราะผู้นำชุมชนนั้นต้องยึดโยงกับประชาชนและชุมชน หากแต่ผู้นำชุมชนที่ไม่ยึดโยงกับประชาชนและชุมชน ก็จะคิดถึงแต่ประโยชน์ของกลุ่มของตนเองเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้นำชุมชนที่มาจากประชาชนและชุมชนเลือกมาจะต้องมีความรักที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองและประชาชนของตนเองให้อยู่ดีกินดี ความต้องการของผู้นำที่สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการในการพัฒนาชุมชนของตนเองเป็นอย่างดี แต่บางอย่างก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้เป็นอย่างดี เพราะจะต้องอาศัยองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับผิดชอบและพัฒนาพื้นที่ที่มีความเห็นด้วย และบางครั้งการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของผู้นำก็มักจะไม่เข้าใจของชุมชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้องด้วย แต่กิจกรรมสัปดาห์ ๔ ทิศ ทำให้ผู้นำที่เข้าอบรมมีความเข้าใจตนเองมากขึ้นในการจะพัฒนาชุมชนของตนเอง เพราะผู้นำสามารถเข้าใจตนเอง เข้าใจชุมชน และสร้างการพัฒนาชุมชนของตนเองตามแบบที่ตนเองเข้าใจบริบทความเป็นอยู่ของชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้

๑ ทำแบบทดสอบก่อนนอน

๒ เตรียมความพร้อม

๓ วิทยากรบรรยายให้ความรู้

๔ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๕ แบ่งกลุ่มปฏิบัติกิจกรรม

^{๕๒} <https://www.wongnai.com/articles/four-animals-disc-personality?ref=ct> สืบค้นวันที่

๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๖ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๖ ผู้เข้าอบรมนำเสนอผลงาน

๗ ทำแบบทดสอบหลังอบรม

๘ ทดลองฝึกปฏิบัติการสอนหลังจากออกแบบการเรียนการสอน

๙ สะท้อนผลการอบรม

กิจกรรมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของชุมชน จำเป็นอย่างมากที่ต้องคำนึงถึงพื้นฐานดั้งเดิมของชุมชน พร้อมการสำรวจว่าในชุมชนนั้น ๆ มีความต้องการอยากได้ผู้นำชุมชนที่มีความสามารถ และพร้อมกับหลักจริยธรรมในด้านใด และวิถีชีวิตเฉพาะในส่วนที่ต้องการจะพัฒนาให้ดีขึ้น ที่สำคัญคือควรต้องเป็นการเรียนรู้และพัฒนาชุมชนไปในทิศทางเดียวกันได้ หรือการสร้างวิถีชีวิตของความเป็นชุมชนที่กินดีอยู่ดีพึ่งพาตนเองได้ ได้แก่ การสร้างรายได้ การลดรายจ่าย และที่มีเป้าหมายเป็นความพึงพอใจมวลรวม หรือการสร้างความสุข^{๕๕}

ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจะส่งผลถึงสังคมให้ได้รับการพัฒนาในเรื่องจิตสาธารณะนี้อยู่ถึง ๓ ประการ ๑.คุณภาพจิต ได้แก่ สร้างเสริมจิตใจให้ตั้งงามด้วยคุณธรรมต่าง ๆ มีจิตใจสูง ประณีต ให้มีเมตตา มีความรัก มีความเพียร มีความปรารถนาประโยชน์แก่ผู้อื่น มีความกรุณาอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ มีมัทวะ ความอ่อนโยน กตัญญู รู้คุณค่าแห่งการกระทำของผู้อื่น เป็นต้น ๒.สมรรถภาพจิต คือ ความสามารถของจิต เช่น ความมีสติดี มีวิริยะ ความเพียรพยายามสู้งาน มีขันติความอดทนและทนทาน มีสติจิตใจแน่วแน่ มีสัจจะ มีความจริงใจ เอาจริงเอาจริง มีอธิษฐาน มีความเด็ดเดี่ยวต่อความมุ่งหมาย มีความหนักแน่นเข้มแข็งมั่นคงในจิตใจที่จะทำงานให้ได้ผลสมบูรณ์ โดยเฉพาะงานทางปัญญา มีความคิดพิจารณาให้เห็นความจริงแจ่มแจ้งชัดเจน ๓.สุขภาพจิต เพื่อให้เด็กและเยาวชนเป็นคนมีความสุข มีสมาธิสงบเยือกเย็นเป็นคนแจ่มใส ร่าเริงพอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ และเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถาบันในการพัฒนาจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน ในโอกาสต่อไป^{๕๖}

การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึก เพื่อให้ได้หลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักคำสอนในการ แก้ปัญหา มีชุมชนชาวพุทธ ซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน ซึ่งจะเป็น

^{๕๕} ครรชิต พุทธโกษา, คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๓.

^{๕๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง. แมส. โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๓๖.

ประโยชน์สำหรับการดำเนินชีวิตของทุกกลุ่มคนที่ดำเนินชีวิตของจังหวัดชัยภูมิการดำเนินชีวิตของคนเรานั้นจะดำเนินไปในทิศทางใด ในทางพุทธปรัชญาแสดงว่าต้องเป็นไปในทางดี และก็ต้องสัมพันธ์กันกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติด้วย เพราะการดำเนินชีวิตนั้นได้กระทำต่อโลก กระทำต่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในโลกนี้ โลกก็เหมือนกับบ้านหลังใหญ่ เมื่อสิ่งใดเกิดขึ้นกับสมาชิกที่อาศัยอยู่ หรือสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน ผลกระทบก็ต้องเกิดขึ้นกับทุกๆ คนที่อยู่อาศัยในบ้านนั้น กล่าวโดยรวมถึงการดำเนินชีวิตในพุทธปรัชญาแล้ว คือกระบวนการพัฒนาตนหรือกระบวนการพัฒนาชีวิต ที่กล่าวไว้ครอบคลุมหลักคำสอนทั้งหมดในพุทธปรัชญา คือ ไตรสิกขา ๓ อย่าง อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักพื้นฐานในการปฏิบัติให้บรรลุในอุดมคติชีวิตที่ดี^{๕๗} หลักการสำคัญเกี่ยวกับหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นการดำเนินชีวิตตาม“ศีล” เป็นพื้นฐาน เป็นที่ตั้ง และเป็นบ่อเกิดแห่งการพัฒนาคุณธรรมอื่นๆทั้งหลายให้เกิดขึ้นและงอกงามตามมา เพื่อป้องกันการกระทำอันทุจริต ซึ่งจะเป็นการนำไปสู่ความล้มเหลวของการอยู่ร่วมกันในสังคม ข้อปฏิบัติหลักของสมาธิเป็นกระบวนการพัฒนาตัวเองไปสู่จุดหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ นอกจากศีลแล้วสังคมยังต้องการสมาธิมาเป็นองค์ประกอบในส่วนที่ต่อเนื่องให้เกิดการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างถูกต้องและเป็นระบบแบบแผนยิ่งขึ้น

กิจกรรมสรุปการอบรมถอดเรียนผู้นำชุมชนในแต่ละด้าน เป็นกิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง เป็นกิจกรรมเพื่อต้องการสร้างการฟังให้แก่ผู้นำชุมชนในการรับฟังปัญหาต่าง ๆ จากชุมชนกิจกรรมนี้เมื่อเข้าสู่กิจกรรมแล้ว ผู้นำชุมชนจะต้องปล่อยวางเรื่องราวต่าง ๆ และให้ความสนใจต่อสิ่งที่อยู่ต่อหน้า เป็นกิจกรรมเพื่อให้ผู้นำรับฟังอย่างมีสติ และรับฟังอย่างเคารพ ไม่ตีค่าไม่กล่าวโทษ แต่ให้รับฟังในสิ่งที่ผู้พูดต้องการพูดให้เราฟัง กิจกรรมนี้จากการถอดบทเรียนปรากฏได้ว่า ผู้นำสะท้อนความเป็นตัวตนได้มาก จากการฟังผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง โดยไม่ตัดสินผู้พูด

แบบของการอบรมเชิงพัฒนาจริยธรรมของผู้นำชุมชน ทางผู้นำชุมชนของตำบลนาฝายก็ให้ความสำคัญในการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการที่จัดขึ้นและมีความสนใจในการสานต่องานพัฒนาจริยธรรมของผู้นำชุมชนผ่านวิทยาลัยสงฆ์^{๕๘} ผู้นำส่วนใหญ่ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ คือ รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ มีความสามารถอย่างไร และต้องรู้จักพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ผู้นำที่ดีนั้นจะต้องสำรวจตนเองอยู่เสมอว่าตนเองมีจุดอ่อนจุดแข็งอะไร แล้วดำเนินการปรับปรุงจุดอ่อนของตน ในขณะเดียวกันก็พัฒนาจุดแข็งของตนให้ดีขึ้นเรื่อย^{๕๙} ผู้นำ

^{๕๗} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๗๑/๕๕๕ - ๕๕๖.

^{๕๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๗ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๙ วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย มีจิตอาสา สร้างประโยชน์ให้กับสังคม แก้ปัญหาส่วนรวม โปร่งใส จิตใจดีในการปฏิบัติงาน ผู้นำที่ดีควรควรพบปะประชาชน ปรีกษาหารือในกิจกรรมต่างๆ เพื่อรวมระดมสมองแลกเปลี่ยนนอกความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องในการบริหารงานของตนเองอยู่เสมอ^{๖๐} มีความน่าเชื่อถือประชาชนเกิดความศรัทธา ต้องกระทำความดี ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต รู้จักหิริ โอตตัปปะ มีพรหมวิหารธรรม ต้องเป็นผู้ที่ประพฤติดี มีภาวะผู้นำ ไม่ทำเรื่องเสียหาย ไม่มีเรื่องเสื่อมเสียสามารถเป็นตัวอย่างให้กับผู้อื่นได้^{๖๑}

ผู้นำที่ดีจะต้องเข้าใจในตนเอง เช่น อ่านตัวให้ออก บอกตัวเองให้ได้ ใช้ตัวเองให้เป็น เห็นตัวเองให้ชัด ตัดตัวเองให้ถูก และปลูกคุณธรรม นำจะต้องรู้จักตนเองให้อ่องแท้ว่าเราอยู่ในสถานะใด และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรทำงานตามหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย รู้จักหน้าที่และทำตามความสามารถของตนเอง ควรรู้จักปรับปรุงตนให้เหมาะสมแก่การเป็นผู้นำอยู่เสมอเพื่อที่จะได้ปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น^{๖๒}

ผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำสังคม ผู้นำชุมชน หรือผู้นำครอบครัวควรเป็นผู้ชี้แนะเป็นต้นแบบให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดี ปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาดให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของผู้อื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และสิ่งที่สำคัญที่สุดผู้นำชุมชนจะต้องมีการรับฟังเสียงของประชาชนอย่างตั้งใจ โดยไม่ไปตัดสินคำร้องของชุมชน แต่ต้องรับฟังอย่างตั้งใจ และเคารพต่อปัญหาที่มีเสียงร้องกล่าว

การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติทำให้ประชาชนเห็นพลังของผู้นำที่ทำหน้าที่แทนตนว่าเลือกคนไม่ผิด มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ เมื่อมีการเลือกตั้งประชาชนก็จะเป็นผู้พิจารณาทำหน้าที่ด้วยความมีระเบียบวินัย การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติเป็น

^{๖๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๓ วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๔ วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๘ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

สิ่งที่ต้องทำเพื่อแสดงให้เห็นว่าเลือกไม่ผิดคน พึ่งได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ^{๖๓}

หลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่น ในส่วนงานของสองอำเภอโดยมีกลุ่มผู้นำ ตำบลนาฝาย และกลุ่มผู้นำตำบลหนองบัวแดง จากหลักสูตรที่ร่วมกันพัฒนาของคณะวิจัย ก็จะได้พัฒนาเป็นหลักสูตรผู้นำชุมชนแบบระยะสั้น ที่สามารถเปิดสอนได้ในระดับ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ตามที่ได้ลงพื้นที่จัดกิจกรรมไปแล้วได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม รู้จักวัฒนธรรมประเพณีและความต้องการของชุมชน มีความจริงใจ อดทนให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน

-วัตถุประสงค์

เพื่อจะได้นำเสนอหลักการและวิธีการที่เป็นแนวทางการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เพื่อสร้างแบบแผนในการนำหลักจริยธรรมมาเป็นเครื่องมือ และวิธีการในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่น โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตาม ในการบริหารชุมชน และพร้อมที่จะให้ชุมชนช่วยสร้างรูปแบบของผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของตนเองได้อย่างเป็นรูปแบบต่อไป

๓ หลักสูตรการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

หน่วยเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง แนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

การสร้างสังคมสันติประชาธรรมเป็นเป้าหมายสำคัญ ที่จะทำให้สังคมมีความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขรัฐบาลในยุคปัจจุบัน ได้มีการกำหนดให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการตามนโยบายด้วยการจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมขึ้นทุกจังหวัด เพื่อทำหน้าที่ในการรับเรื่องราวร้องทุกข์ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนทุกเรื่องในทุกพื้นที่ รวมถึงให้บริการข้อมูล ข่าวสารแก่ประชาชน และเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือคนในสังคมได้ตื่นตัวและมีส่วนร่วมในการป้องกัน

^{๖๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

และปราบปรามการทุจริต รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในทางมิชอบเพิ่มมากขึ้น และสร้างความเท่าเทียมเสรีภาพในด้านข้อมูลข่าวสารอันเป็นกลไกในการสร้างความโปร่งใสของภาครัฐ จากภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทุจริต ซึ่งสามารถเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ปัญหา เกี่ยวกับการทุจริตมิให้เกิดขึ้นในสังคมไทยได้อีกรูปแบบหนึ่ง ดังนั้นการแก้ปัญหการทุจริตต้องคำนึงถึงโครงสร้าง ระบบและตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องในทุกฝ่าย เริ่มตั้งแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับผู้นำชุมชนที่ให้บริการโดยตรงต่อประชาชนขึ้นไปถึงผู้บริหารระดับกลางและระดับสูง ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ใกล้ชิดกับประชาชน นักการเมืองที่เข้ามา มีบทบาทและมีส่วนในการกำหนดนโยบาย กำกับดูแลและตรวจสอบการบริหารราชการและท้ายที่สุดคือประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำการทุจริต

คนสำคัญที่จะทำให้กลไกในระบบการบริหารงานขององค์กรนั้นๆ ดำเนินไปสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์สูงสุดก็คือผู้นำ เพราะผู้นำเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหาร การจัดการ การริเริ่ม การวางแผนและการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายขององค์กร ผู้นำจึงเป็นผู้ที่มีอิทธิพลที่สามารถส่งผลกระทบต่อความเป็นไปขององค์กรในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหารงานบุคคลหรือการจัดการองค์กร ฉะนั้นทุกองค์กรจึงจำเป็นต้องมีผู้นำ ในท้องถิ่นผู้นำถือว่าเป็นผู้มีอิทธิพลในการโน้มน้าวจิตใจของประชาชนในชุมชน ผู้นำจะช่วยประสานให้บุคคลากรทั้งหลายในชุมชนทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งงามที่ประชาคมนั้นได้วางไว้ร่วมกัน ดังนั้นผู้นำจึงมีความสำคัญต่อความก้าวหน้าขององค์กรและชุมชน ผู้นำที่ดีมีศักยภาพสูงย่อมเป็นหลักประกันความสำเร็จในวัตถุประสงค์ขององค์กร เมื่อผู้บริหารมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้วก็จะสามารถนำพาองค์กรให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และนำพาองค์กรไปสู่ความเจริญก้าวหน้า^{๖๔} ปัญหาเกี่ยวกับผู้นำมักเกิดขึ้นในสังคมเสมอ การมีผู้นำที่บริหารงานอย่างไม่เป็นเอกภาพไม่มีคุณธรรม ใช้อำนาจโดยมิชอบเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้องยึดหลักประโยชน์นิยมเป็นใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงความอยู่รอดขององค์กรหรือคนในสังคมส่วนใหญ่^{๖๕} เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำให้เกิดสภาพการณ์ของผู้นำที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้นในสังคม กล่าวคือเป็น

^{๖๔} เนตรพัฒนา ยาวีราช, ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

^{๖๕} มนตรี พิรพลพัฒน์, “จริยธรรมกับภาวะผู้นำ : ศึกษาทัศนะนักวิชาการรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่มีต่อผู้นำทางการเมือง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

ปัญหาเกี่ยวกับการขาดคุณธรรม จริยธรรมที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำที่ดี ทำให้กลไกในการบริหารงานขาดประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความเจริญของสังคมนั้นๆ ได้

ความเจริญหรือการพัฒนาที่จะทำให้มนุษย์มีความสมบูรณ์ขึ้นอย่างยั่งยืนต้องได้รับการพัฒนาขึ้นพร้อมๆ กัน จึงจะสามารถเป็นดุลถ่วงในตัวมนุษย์ให้เป็นผู้มีความเจริญได้อย่างแท้จริง มุมมองการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนามี ๒ มิติ คือ^{๖๖}

๑. มองมนุษย์ในฐานะที่เป็นบุคคล หมายถึงการมองว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งของสังคม เรียกว่าทรัพยากรมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าอย่างยิ่งและจำเป็นต้องมีการพัฒนาทรัพยากรนี้

๒. มองมนุษย์ในฐานะที่เป็นชีวิต คือ ทั้งกายและใจการพัฒนาในข้อนี้เป็นการวางกรอบการพัฒนา มนุษย์ในเชิงรูปธรรมและนามธรรม คือการมองมนุษย์ในแง่ขององค์ประกอบของชีวิต

พระพุทธศาสนายอมรับความแตกต่างหลากหลายในหมู่มนุษย์ โดยสัมพันธ์กับการพัฒนา มนุษย์และให้มีทางเลือกในวิถีชีวิตสำหรับบุคคลที่แตกต่างหลากหลายและอยู่ในระดับการพัฒนา ต่างๆ กันนั้น ทั้งนี้มีแกนกลางของระบบ ทั้งหมดอยู่ที่การพัฒนาค้น ซึ่งใช้วิธีฝึกไม่ใช้วิธีบังคับแต่ก็ไม่ใช้ปล่อยอย่างไ้ก็ได้^{๖๗}

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและความอยู่รอดขององค์การท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีนักวิชาการหลายท่านทั้งไทยและต่างประเทศที่ให้คำนิยามเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมไว้อย่างกว้างขวางและหลากหลาย ซึ่งจะได้นำเสนอเพื่อประกอบเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมต่อไป

หลักการสำคัญการพัฒนามนุษย์

การพัฒนามนุษย์ ในภาษาไทยมีใช้หลายคำที่คล้ายๆ กัน เช่นการพัฒนาบุคคล การพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เป็นต้น ปัจจุบันจะนิยมใช้คำว่าพัฒนามนุษย์ ซึ่งมีรากฐานอยู่ในเรื่องของฝึกอบรมและการพัฒนา(training and development)^{๖๘} เพื่อให้มนุษย์มีศักยภาพสูงขึ้น โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายการพัฒนามนุษย์ไว้หลากหลายแตกต่างกันทั้งใน

^{๖๖} พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครอง”, เอกสารประกอบการเรียน ปี ๒๕๕๐,(อัสสัมชัญ).

^{๖๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, หน้า ๑๘๓.

^{๖๘} Yorks,L., **Strategic human resource development**, [Upper Saddle River, NJ : Thomson South-Western, 2005]. P.5.

เชิงกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาระดับบุคคลเพื่อมุ่งปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานและเชิงเป้าหมาย ซึ่งเป็นการมองการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในความหมายที่กว้างขึ้นโดยเน้นการพัฒนาระดับบุคคล การวางแผนอาชีพ การจัดการผลการปฏิบัติงานและการพัฒนาองค์การเพื่อความอยู่รอดของ องค์การและความก้าวหน้าของบุคลากรโดยบางท่านได้อธิบายการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ใน ความหมายของการอบรมและการพัฒนาว่าเป็นความพยายามขององค์การที่มีเป้าหมายปรับปรุงผล การปฏิบัติงานในปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้บุคลากรได้รับทักษะ ความรู้และทัศนคติที่จำเป็น สำหรับการแข่งขัน บางท่านให้ความหมายว่าเป็นกระบวนการพยายามจัดให้บุคลากรได้รับข้อมูล ทักษะและความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การและเป้าหมายขององค์การโดยเป็นกระบวนการที่ออกแบบมา เพื่อช่วยให้บุคลากรสามารถมีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง และบางท่านก็ให้ความหมาย อย่างกระชับว่าการพัฒนาบุคลากรเป็นการที่บุคลากรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะมี ความรู้ ทักษะและความสามารถที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา นักวิชาการตะวันตกหลายท่านนิยามคำว่า การพัฒนาบุคลากรไว้อย่างน่าสนใจหลายท่านซึ่งเป็นที่ยอมรับของนักรัฐประศาสนศาสตร์ส่วนใหญ่ บางท่านให้ความหมายไว้ใกล้เคียงกันเช่นให้ความหมายว่าเป็นกลไกที่องค์การจัดการเรียนรู้ให้แก่ พนักงานเพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงานและสร้างโอกาสในความก้าวหน้ากับอีกท่านหนึ่งที่ให้ ความหมายการพัฒนาบุคลากรว่าเป็นการเพิ่มโอกาสการเรียนรู้และให้บุคลากรมีความก้าวหน้าใน หน้าที่การงาน ซึ่งไม่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพ การทำงานที่เป็นอยู่ ปัจจุบันโดยเป็นการมองระยะ ยาวเพื่อให้บุคลากรสามารถรองรับหรือเตรียมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์จึงเป็นกิจกรรมที่มีจุดเน้นเพื่อการปรับปรุงผลการปฏิบัติงาน ผ่านการจัดการเรียนรู้ในระดับบุคคลเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ดีอันจะช่วยส่งผลต่อ การปรับปรุงผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การ อย่างไรก็ตามปัจจุบันการพัฒนาศักยภาพ มนุษย์ถูกให้ความหมายที่กว้างขึ้นโดยให้ความสำคัญกับเรื่องการเรียนรู้ของบุคลากรที่ถือเป็น ทรัพยากรสำคัญขององค์การเพิ่มมากขึ้นโดยมองถึงความก้าวหน้าของบุคลากรควบคู่ไปกับการ เจริญเติบโตขององค์การด้วย ซึ่งนักวิชาการอธิบายการพัฒนามนุษย์ว่าเป็นหน้าที่หลักของการ จัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ไม่เพียงแต่เป็นการฝึกอบรมและพัฒนาแต่ยังรวมถึงกิจกรรมการพัฒนาและ การวางแผนอาชีพเป็นรายบุคคล การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาองค์การและการจัดการผลการ ปฏิบัติงาน บางท่านให้ความหมายว่าเป็นการเรียนรู้และการปรับปรุงการปฏิบัติงานทั้งในระดับ บุคคล ทีมงานและองค์การ โดยเป็นการผสมผสานการพัฒนาทั้งระดับบุคคล การพัฒนาสายงาน อาชีพ การจัดการผลการปฏิบัติงานและการพัฒนาองค์การกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ขององค์การเข้า ด้วยกันองค์ประกอบ

การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมถือว่าเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้บริหารนำไปใช้ในการกำหนดเป้าหมายและวางแผนองค์การในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้น องค์การจึงต้องมีการวางแผนที่รวมถึงการพัฒนาบุคลากร โดยสามารถดำเนินการด้วยวิธีการฝึกอบรม ให้การศึกษาและการพัฒนาเพื่อจัดการเรียนรู้ให้แก่บุคลากรขององค์การ ซึ่งจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญและคำนึงถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การ ดังนี้

๑. การสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูง ความสำเร็จของแผนงานการฝึกอบรมและพัฒนาขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในการให้การสนับสนุน เห็นความสำคัญของแผนงานการฝึกอบรมและพัฒนา

๒. ความตั้งใจของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาบุคลากรและเจ้าหน้าที่ทั่วไปที่มีส่วนรับผิดชอบเกี่ยวกับการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร ซึ่งจะต้องเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการฝึกอบรมและพัฒนาทุกขั้นตอน

๓. ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการฝึกอบรมและพัฒนา โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิธีการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่บุคลากรซึ่งนับวันจะยิ่งส่งผลเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

๔. ความซับซ้อนขององค์การ ทำให้งานของแต่ละคนและทีมงาน มีภาระหน้าที่มากขึ้นและครอบคลุมกระบวนการต่างๆ ของระบบงานเพิ่มขึ้นทำให้การทำงานต้องใช้เวลามากขึ้นและการปฏิบัติงานมีความซับซ้อนยิ่งขึ้นโดยเฉพาะท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ผลผลิต ระบบและวิธีการทำงานได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานที่ทำให้บุคลากรต้องเพิ่มพูนทักษะ ทักษะคิด เพื่อปรับตัวให้ทันและยอมรับต่อความเปลี่ยนแปลงจึงจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมและพัฒนา

๕. รูปแบบการเรียนรู้ โดยหลักการทั่วไป พฤติกรรมศาสตร์ได้ส่งผลต่อวิธีการที่องค์การดำเนินการฝึกอบรม เช่นความก้าวหน้าของผู้เรียนในการเรียนรู้จะขึ้นอยู่กับความจำเป็นเพื่อบรรลุเป้าหมายของผู้เรียน กล่าวคือถ้าไม่สอดคล้องกับความต้องการผู้เรียนก็จะไม่เรียนและเวลาที่ดียที่สุดในการเรียน คือเมื่อการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงทำให้การจัดการฝึกอบรมต้องดำเนินการในลักษณะพร้อมที่จะเรียนได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่เมื่อมีความจำเป็นต้องเรียนเป็นต้น

๖. หน้าที่การจัดการทรัพยากรมนุษย์อื่นๆเช่นกรณีที่มีการสรรหาและการคัดเลือกได้บุคลากรที่ต่ำกว่ามาตรฐานกำหนดตำแหน่งที่กำหนดไว้ องค์การจำเป็นต้องจัดแผนงานการฝึกอบรม

และพัฒนาให้กับบุคลากร รวมถึงระบบการแข่งขันในการจ่ายค่าตอบแทนการจัดโปรแกรมสุขภาพ และความปลอดภัยล้วนเป็นสิ่งที่ต้องดูแลรักษาบุคลากรที่มีสมรรถนะสูงไว้ในองค์กรเป็นต้น

กระบวนการพัฒนาศักยภาพมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมายสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ดีซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ บุคคลให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ขององค์การและสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการ เปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะประสบความสำเร็จบรรลุตาม เป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องมีการวางแผนดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่างเป็นระบบ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีกระบวนการพัฒนาอยู่ ๒ ระดับ ดังนี้^{๖๔}

๑. ระดับจุลภาคเป็นระดับการเรียนรู้ในองค์กร มี ๓ ระดับคือ

๑.๑ การเรียนรู้ของบุคคล หัวใจสำคัญอยู่ที่การเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดในการทำงาน อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๒ ทีมการเรียนรู้เป็นรูปแบบการพัฒนาการทำงานที่เป็นทีมที่มีลักษณะข้ามฝ่ายงาน (Cross Functional) การสั่งตนเอง (Self-Directed Management) และการจัดการความคิดที่ แตกต่าง

๑.๓ องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ระดับสูงสุด ในองค์กรที่มีพื้นฐานมาจากทีมการเรียนรู้ การพัฒนาองค์การให้เป็น “องค์กรแห่งการเรียนรู้” เน้นในเรื่องการเรียนรู้ในที่ทำงาน (Workplace Learning) การมีความคิดแบบเป็นระบบหรือบูรณาการ การพัฒนาดตนเองให้เป็น บุคคลรอบรู้ การมีเป้าหมายร่วมกันและการบูรณาการเพื่อจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ระดับมหภาค เป็นระดับการพัฒนาในองค์กร มี ๓ ระดับคือ

๒.๑ การพัฒนาระดับชุมชน/ประเทศ

๒.๒ การพัฒนาระดับภูมิภาค

๒.๓ การพัฒนาสู่ระดับโลก

หน่วยเรียนรู้ที่ ๒ เรื่องรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

^{๖๔} ดนัย เทียนพุ่ม,การจัดการทรัพยากรมนุษย์ : การกิจที่ท้าทาย,(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บุ๊ค แบงก์, ๒๕๔๒). หน้า ๖๕.

สังคมสันติประชาธรรม

๑) สัตยาเคราะห์

ในทุกวันที่ ๑๕ สิงหาคมของทุกปี ถือเป็นหนึ่งในวันสำคัญทางประวัติศาสตร์ของอินเดีย เพราะในปี พ.ศ.๒๔๙๐ วันนี้ถือเป็นวันที่ชาวอินเดียทุกคนได้รับสิทธิในการปกครองตนเองหลังจากตกอยู่ใต้การปกครองของอังกฤษมาเป็นเวลายาวนาน

บัณฑิตชาวหะรัลล เนห์รู นายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดียได้อ่านสุนทรพจน์ขึ้นสำคัญ ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นอิสระและเสรีภาพของประชาชนชาวอินเดียที่ร่วมต่อสู้ด้วยความมุ่งมั่น และความหวังที่จะเห็นเอกราชแห่งชาติชัยชนะในครั้งนี้ไม่ใช่เป็นเพียงประวัติศาสตร์ของชาวอินเดียเท่านั้น หากแต่เป็นประวัติศาสตร์ของโลกที่ได้เห็นว่าแนวทางการต่อสู้แบบไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องเอกราชของชาวอินเดียนั้นประสบความสำเร็จได้อย่างสง่างาม

หนึ่งในบุคคลประวัติศาสตร์ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเรียกร้องเอกราชในครั้งนี้ คงหนีไม่พ้นมหาตมะ คานธี หรือบิดาแห่งชาติอินเดีย ผู้ซึ่งนำเสนอแนวคิดด้วยสันติวิธี อหิงสา และ สัตยาเคราะห์ เพื่อเป็นจุดหมายให้ชาวอินเดียทั่วประเทศได้ก้าวเดินเพื่อเรียกร้องเอกราชจาก อังกฤษ

นอกจากแนวคิดและอุดมการณ์นี้จะแพร่หลายในอินเดียแล้ว ยังแผ่กระจายไปทั่วโลกอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการประท้วงในแอฟริกาใต้ หรือในสหรัฐอเมริกา ครึ่งนี้เลยอยากพาทุกคนศึกษาวิชา ประวัติศาสตร์การเรียกร้องเอกราชของชาวอินเดีย และถอดบทเรียนการเคลื่อนไหวบนแนวทางสันติวิธีที่ทำให้อินเดียไม่มีการนองเลือดและกลายเป็นแนวคิดที่แพร่หลายในการต่อสู้ทั่วทุกมุมโลก

เอาชนะความเกลียดด้วยความรัก

หนึ่งในหลักคิดสำคัญที่เป็นหัวใจของการเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชของมหาตมะ คานธี คือความเมตตา การให้อภัย รวมถึงการไม่ใช้กำลัง หลายคนอาจเข้าใจว่าแนวคิดด้วยสันติวิธีนั้น ถือกำเนิดขึ้นจากการเรียกร้องในประเทศอินเดีย แต่นั่นหาใช่ความจริงไม่ เพราะแนวคิดเหล่านี้ก่อตัว ตั้งแต่ครั้งที่คานธีเริ่มเคลื่อนไหวช่วยเหลือคนอินเดียในแอฟริกาใต้ ซึ่งคานธีก็ใช้แนวทางการต่อสู้แบบไม่ใช้กำลังเป็นแนวทางหลักในการต่อสู้เพื่อสิทธิของชาวอินเดียในแอฟริกาใต้ หรือที่ในเวลาต่อมาเรารู้จักในชื่อแนวคิด ‘สัตยาเคราะห์’ ซึ่งมีความหมายอย่างตรงไปตรงมาว่า ‘แข็งแรงแรงหนัก แน่นในความจริง’

ในมุมมองของคานธี ‘สัตยาเคราะห์’ ไม่ได้ใช้สำหรับเพียงเพื่อการเคลื่อนไหวในทางการเมืองเท่านั้น แต่ควรถูกปรับใช้ในชีวิตประจำวันของตัวเราเองจนเกิดเป็นนิสัย เพราะหากทุกคน หนักแน่นในความเป็นจริงแล้ว เราก็จะสามารถพิเคราะห์ว่าอะไรคือความยุติธรรมที่แท้จริงในทุกมิติ ยิ่งไปกว่านั้น ความเมตตาและความรักถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้ปฏิบัติพึงมี ครั้งหนึ่งระหว่างที่คานธี

ยังเคลื่อนไหวอยู่ในแอฟริกาใต้ มีชาวอินเดียในนิคมพินิกส์ที่เขาตั้งขึ้นทำความผิดร้ายแรง แทนที่คานธีจะว่ากล่าวตักเตือนคนเหล่านั้น เขาเลือกที่จะรับความผิดนั้นไว้เพราะถือว่าคนเหล่านี้เดินตามแนวทางของเขา คานธีจึงตัดสินใจอดอาหารเพื่อชำระล้างความผิดนี้ของตนเอง และความเมตตาเหล่านี้เองที่สุดท้ายก็กลับใจผู้กระทำผิดให้หันมาเดินตามรอยที่เหมาะสมที่ควรของคานธี นับตั้งแต่นั้นตลอดชีวิตของคานธี เมื่อเล็งเห็นว่าการเคลื่อนไหวเพื่อเอกราชของอินเดียนั้นหยุดลงหรือมีอุปสรรคสำคัญให้ต้องชะงัก เขาก็จะเลือกวิธีการอดอาหารซึ่งเป็นการทรมานตนเอง เพื่อเตือนสติทั้งผู้ปกครองที่ไม่มีใจเป็นธรรม ตลอดจนพรรคพวกของเขาที่ขาดสติไปชั่วขณะหนึ่ง นี่ถือเป็นอีกหนึ่งความรักที่คานธีมักมีให้คนอื่น ๆ ที่มีความผิดเสมอ

นอกจากความรักที่มีให้คนอื่นแล้ว คานธียังใช้ความรักเพื่อลบเลือนความเกลียดชังอีกด้วย ไม่ว่าฝ่ายตรงข้ามนั้นจะเป็นมิตรหรือศัตรู ครั้งหนึ่งในแอฟริกาใต้ คานธีได้ชักชวนให้ชาวอินเดียไปลงทะเบียนกับทางการอังกฤษเพื่อให้มีการปล่อยตัวชาวอินเดียที่ถูกดำเนินคดี ทว่ามีชาวอินเดียบางกลุ่ม โดยเฉพาะชาวมุสลิมไม่เห็นด้วยกับแนวทางนี้จนบุกไปทำร้ายคานธีได้รับบาดเจ็บสาหัส แม้ต่อมาตำรวจจับคนร้ายได้ แต่คานธีปฏิเสธที่จะแจ้งจับคนเหล่านี้ เพราะเล็งเห็นว่าตอนนี้คนฮินดูและมุสลิมต้องร่วมใจกัน การแจ้งจับคนมุสลิมของท่านจะนำไปสู่ความบาดหมางในอนาคตได้ นี่คือการเมตตาและความรักที่คานธีมักใช้เพื่อจัดการกับความเกลียดชังที่เกิดขึ้นจากฝ่ายตรงข้าม รวมถึงภายในฝ่ายตนเองด้วย และทุกครั้งที่คานธีได้รับความเจ็บปวดไม่ว่าจะทางกายหรือทางใจในการเคลื่อนไหว เขาก็มักจะบอกผู้ติดตามเสมอว่าให้รู้จักอภัยต่อศัตรู แม้ในวันที่คานธีถูกสังหารโดยน้ำมือของชาวอินเดีย คานธีก็ยังเลือกที่จะให้อภัยมือปืนรายนั้นด้วยการกล่าวสรรเสริญพระเจ้า ซึ่งนี่คือหัวใจสำคัญดวงหนึ่งของหลักการ ‘สัตยาเคราะห์’ นั่นเอง^{๓๐}

การเอาชนะความอยุติธรรมด้วยการดื้อแพ่ง

นอกจากความรักและเมตตาที่มีต่อผู้อื่นไม่ว่าจะฝ่ายตนหรือต่อฝ่ายตรงข้ามจะเป็นจุดหมายสำคัญที่คานธีและพวกพ้องยึดถือในการขับเคลื่อนการเรียกร้องเอกราชและความเป็นธรรมในประเทศต่างๆ แล้ว อีกหนึ่งหลักการสำคัญและถือเป็นหัวใจใหญ่ของการขับเคลื่อนมวลชนของคานธีคือการเอาชนะความอยุติธรรมด้วยการดื้อแพ่ง ความพยายามในการขับเคลื่อนและผลักดันแนวคิดเพื่อต่อต้านอังกฤษของคานธีเริ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมภายหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ตลอดช่วงสงคราม คานธีพยายามอย่างมากในการสนับสนุนอังกฤษและคาดหวังว่าผลตอบแทนที่จะได้รับคือเอกราชของชาวอินเดีย แต่ความหวังของคานธีก็สิ้นสุดลงเพราะนอกจากอินเดียจะไม่ได้เอกราช

^{๓๐} ศุภวิชญ์ แก้วคูนอก, “สัตยาเคราะห์แบบคานธี : การชุมนุมด้วยความรักและการดื้อแพ่งต่อความอยุติธรรม”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.the101.world/gandhi-satyagraha/> [๓ กันยายน ๒๕๖๔].

ราชแล้ว อังกฤษยังกดขี่ชาวอินเดียอย่างหนักเพื่อนำทรัพยากรไปฟื้นฟูประเทศตัวเอง แต่สำหรับ คานธีการใช้กำลังนั้นไม่ใช่ทางออก ฉะนั้นคานธีจึงหยิบเอาหลัก ‘อหิงสา’ หรือการไม่ใช้กำลังมาใช้ และบอกกล่าวแก่ผู้ติดตามทุกคนว่า นี่คือแนวทางหลักในการต่อสู้กับอังกฤษเพื่อเอกราชของอินเดียทั้งหมดโดยปราศจากการใช้กำลัง และหนึ่งในการไม่ใช้กำลังเพื่อต่อต้านอังกฤษก็คือการตีอแปง หรือการปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมนั่นเอง

ครั้งหนึ่งคานธีเดินทางไปช่วยชาวนาที่มีปัญหาพิพาทกับเจ้าที่ดินเกี่ยวกับประเด็นเรื่องไร้คราม จนเป็นเหตุให้เขาต้องถูกฟ้องร้องในชั้นศาล และไม่ได้รับอนุญาตให้เดินทางออกนอกพื้นที่ แต่ที่สุดแล้ว คานธีก็ละเมิดข้อคำสั่งของทางตำรวจ และได้ขึ้นให้การกับศาลยอมรับผิดเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว จนเกิดเป็นวาทกรรมอันลือลั่นในชั้นศาล ความตอนหนึ่งว่า

“ที่กระผมไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของทางการตำรวจนั้น มิใช่เป็นเพราะกระผมไม่เคารพกฎหมายของบ้านเมือง แต่เป็นเพราะกระผมต้องการปฏิบัติตามคำสั่งที่สูงยิ่งไปกว่านี้ นั่นก็คือ คำสั่งแห่งความรู้สึกละอายใจของตัวกระผมเอง”

นอกจากเรื่องนี้แล้ว คานธียังชักชวนให้คนอินเดียทั้งประเทศไม่จ่ายภาษีต่างๆ ที่กดขี่และสร้างความไม่เป็นธรรมอย่างยิ่งต่อคนอินเดีย และหนึ่งในนั้นก็คือกฎหมายว่าด้วยภาษีเกลือ นั่นเอง ที่ท้ายที่สุดแล้วคานธีก็พาชาวอินเดียทั่วทั้งประเทศเดินเท้าเพื่อไปทำเกลือซึ่งเป็นการละเมิดกฎหมายดังกล่าวอย่างชัดเจน แต่นี่ก็คือหลักการสัตยาเคราะห์ของคานธี ที่จะเอาชนะความอยุติธรรมด้วยการตีอแปงและไม่ใช้ความรุนแรง แต่นั่นก็ใช้จะหมายความว่าเขาจะไม่เคารพกฎหมายที่มีอยู่ เพราะสุดท้ายคานธีก็ยอมรับการจับกุมจากทางการอังกฤษอย่างสุดดี

หน่วยเรียนรู้ที่ ๓ เรื่องสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธิปไตยในจังหวัดชัยภูมิ

หลักการแห่งอหิงสา^{๗๑}

อหิงสา ความหมายโดยพยัญชนะ คือ ความไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายผู้อื่นไม่ปฏิบัติผิดต่อผู้อื่น ไม่ว่าด้วยกาย วาจา หรือใจก็ตาม การไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายผู้อื่นนี้เป็นเพียงแง่ลบ คานธีเห็นว่าการมีอหิงสธรรมไม่จำเป็นต้องไปอยู่ป่า ถ้าคนมีอหิงสาอย่างแท้จริงอยู่ที่ไหนก็ประพฤติอหิงสาได้ การที่คนอยู่ในสังคมยังทำให้ประพฤติอหิงสาในแง่บวกได้ด้วย กล่าวคือการมีความรักผู้อื่น รักมนุษยชาติ และสัตว์ทั้งหลายเป็นความรักอันบริสุทธิ์ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ

^{๗๑} จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หลักการแห่งอหิงสาของมหาตมะคานธี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://lakmuang_online.com/?p=4020 [๓ กันยายน ๒๕๖๔].

เมื่ออหิงสาเป็นหลักการต้องปฏิบัติด้วยกาย วาจา และใจในการประพฤติ มนุษย์จึงต้องฝึกหัดควบคุมตนเองโดยการตั้งปณิธานที่ดี แล้วคิด พูด และปฏิบัติตามปณิธานนั้นอย่างแน่วแน่ การปฏิบัติตนตามนัยนี้ เรียกว่าการถือความสัตย์ หรือคานธีเรียกว่า สัตยาเคราะห์ โดยคานธีนำไปใช้ในการต่อต้านความอยุติธรรมต่างๆ ทางสังคมและการเมืองด้วย

คานธีแยกชีวิตมนุษย์ออกเป็น ๒ แบบคือชีวิตของพรหมจารี คือผู้ประพฤติพรหมจรรย์ และชีวิตของภคินี คือผู้ที่ยังบริโภคนิยมสุขทางโลกอยู่ เขาเห็นว่าทั้งพรหมจารีและภคินีต่างก็มีนัยน์ตาสำหรับดู โดยพรหมจารีนั้นดูพระเจ้า ส่วนภคินีดูแต่หนังและละคร ทั้งพรหมจารีและภคินีต่างก็มีหูสำหรับฟัง พรหมจารีฟังเพลงสวดถวายพระเจ้า ภคินีฟังแต่เพลงโลกีย์ ทั้งพรหมจารีและภคินีต่างก็มีการตื่น พรหมจารีตื่นด้วยการระลึกถึงพระเจ้า ส่วนภคินีตื่นด้วยการร้องรำทำเพลง ทั้งพรหมจารีและภคินีต่างก็รับประทานอาหาร พรหมจารีรับประทานอาหารเพียงเพื่อยังชีพ ด้วยคิดว่าร่างกายเป็นนิवासถานของพระเจ้า ส่วนภคินีหาอะไรต่อมิอะไรยัดเข้าไปในท้อง เพื่อความเอร็ดอร่อยแล้วก็ทำให้ท้องส่งกลิ่นบูดเน่า

คานธีเห็นว่าการดำเนินชีวิตของคนทั่วไป และชีวิตที่เรียกว่าความเจริญแบบชาวตะวันตกนั้นเป็นชีวิตอย่างภคินี เป็นชีวิตที่ไม่ประหยัดไม่ทำให้อารมณ์สงบและบริสุทธิ์ แต่กลับทำให้ฟุ้งซ่านไปด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลง ชีวิตที่ดีไม่ใช่ชีวิตที่สนองอารมณ์ แต่เป็นชีวิตที่อดกลั้นและควบคุมอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ได้แก่การประพฤติพรหมจรรย์ คานธียกย่องคนทุกคนเสมอกัน พรหมณ์ หรือศูทร ชายหรือหญิงชาวต่างชาติหรือชาวอินเดียล้วนเป็นญาติมิตรกัน จึงไม่มีคนแปลกหน้าสำหรับคานธี ทุกคนได้รับความรักจากเขาเสมอกัน เขาเห็นว่ามนุษย์ควรรักกัน และช่วยเหลือกันตามหลักสัจธรรม คนเราควรรับใช้ผู้อื่นอย่างเต็มที่ ถ้าไม่มีทรัพย์สินอะไรก็ใช้กำลังกายเข้ารับใช้ และในการรับใช้นั้นต้องไม่ยอมรับสิ่งตอบแทนใดๆ การยอมรับสิ่งตอบแทนจะทำให้ตกเป็นเหยื่อของความโลภ ในที่สุด

การถือความสัตย์หรือสัตยาเคราะห์ของ คานธี อยู่บนพื้นฐานจะต้องมีความอดกลั้น ควบคุมตนเองได้ แน่วแน่กล้าหาญ โดยการที่จะมีลักษณะดังกล่าวได้ก็ด้วยการประพฤติพรหมจรรย์ คือเป็นผู้บริสุทธิ์ เพราะหากไม่เป็นผู้บริสุทธิ์ก็จะทำให้จิตใจโอนเอียงไปตามกิเลสตัณหาหรือใช้วิธีรุนแรงต่างๆ อันเป็นการขัดหลักอหิงสาได้ ผู้ปฏิบัติสัตยาเคราะห์จะต้องเชื่อมั่นในหลักการที่ว่าที่ใดมีความสัตย์ที่นั่นย่อมสงบ ที่ใดขาดความสัตย์ที่นั่นวุ่นวายความสัตย์เป็นสิ่งล้ำค่าจนโลกไม่มีใครทำลายความสัตย์ได้ ในการยึดมั่น แสวงหา หรือเรียกร้องความสัตย์ต้องกระทำด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ใช้วิธีบังคับหรือความรุนแรง มีความรักไมตรีจิตและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น คานธีให้ความสำคัญกับศาสนามากที่สุด ถึงกับกล่าวว่า เขาอยู่โดยไม่มีศาสนาไม่ได้แม้แต่วินาทีเดียว แม้แต่การเมืองของคานธีก็เกิดจากศาสนา ตามทัศนะของเขา ศาสนาเป็นการค้นหาความจริงที่ไม่มีวันสิ้นสุด เป็นพลัง

รวมคนเข้าด้วยกัน ส่งเสริมความร่วมมือและขจัด ความแตกแยก คานธียังเห็นว่าการทำให้มนุษย์หลุดพ้นต้องเปลี่ยนธรรมชาติของมนุษย์ และปลูกตัวตนส่วนที่ดีของมนุษย์ให้ตื่นขึ้น ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวจะสำเร็จได้ด้วยคามอดทน ขยัน มานะพยายาม

สำหรับการต่อสู้บนหลักอหิงสาในทัศนะของคานธี มีสองนัยคือนัยลบ ได้แก่ความไม่เบียดเบียน ไม่มุ่งร้ายต่อผู้อื่น นัยบวกได้แก่ ความรัก ความเมตตา และการให้อภัย ด้วยความเชื่อว่า ศัตรูที่แท้จริงมิใช่ผู้ทำผิด ความชั่วซึ่งอยู่ในตัวเราทุกคนมากบ้างน้อยบ้าง ศัตรูภายนอกนั้นฆ่าได้ง่าย แต่ศัตรูภายในเป็นศัตรูที่ร้ายยิ่งกว่า เมื่อคนเราเห็นศัตรูว่าเป็นเหยื่อแห่งอำนาจของความชั่วและปฏิบัติต่อศัตรูด้วยความรักความเห็นใจ ขณะเดียวกันจะต่อสู้กับศัตรูภายในได้แก่ความอยากความเกลียดอย่างกล้าหาญ เมื่อคนเราพยายามเป็นนายศัตรูภายในจะได้พบความจริงว่าการจะเปลี่ยนผู้อื่นนั้นต้องไม่ใช่ความรุนแรง หรือทำให้เจ็บปวด แต่ต้องอาศัยความสุภาพ การชักจูง ทรนรับความเจ็บปวดอย่างร่าเริงและเทิดทูนมति อำนาจที่ได้จากความประพฤติเช่นนี้ไม่เพียงเปลี่ยนคนแต่ละคนได้เท่านั้น ยังเปลี่ยนอำนาจที่มีการจัดตั้งอย่างมีระเบียบ เช่นรัฐได้ด้วย

แม้คานธีจะไม่เห็นด้วยกับการดำเนินชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย แต่เสนอให้ทุกคนอยู่อย่างง่าย เขาไม่ได้ปฏิเสธวัฒนธรรมตะวันตก แต่ให้รับอย่างเลือกสรรอย่างดีแล้วเท่านั้น คานธีให้ทัศนะว่าการหาประโยชน์จากแสงสว่างของชาวตะวันตกเป็นสิ่งที่ดี แต่ต้องระวังตนไม่ให้ถูกครอบงำด้วยแสงสีของตะวันตกในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมต้องไม่รับข้างเดียว แต่ต้องเป็นฝ่ายให้ด้วยต้องไม่เห็นวัฒนธรรมของตนเองเป็นสิ่งที่ไร้ค่า แต่ต้องทำให้วัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์ของชาติอื่นกลมกลืนกับค่าและคตินิยมที่เป็นหลักของตน เขาเชื่อว่านี้คือการเติบโตของวัฒนธรรม หลักคิดของคานธีนั้นน่าสนใจมาก เขาคิดว่าคนเราไม่ควรถือว่าทุกสิ่งทีเ่ก่าเป็นสิ่งที่ดี ทุกสิ่งที่เป็นของชาติตนต้อง เป็นสิ่งที่ดี และควรจะทำสิ่งทีเ่ก่าหรือเป็นของชาติตนโดยทันทีถ้าเป็นสิ่งที่ผิด แต่การที่คนเราพากันวิ่งไปหาของใหม่ดูหมิ่นของเก่าโดยสิ้นเชิงก็เป็นสิ่งที่น่าเสียใจเป็นอย่างยิ่ง คานธีเชื่อว่าความสามารถในการสร้างเอกภาพในความแตกต่างขึ้น กล่าวคือคนที่มีความวัฒนธรรมไม่ควรวิวาทกันเพราะความคิดที่ต่างกัน แต่ควรหาความเหมือนกัน ในความต่างต่างนั้น คนเราควรสร้างเสรีภาพในตนขึ้นเสียก่อน ถ้าคนมีจิตใจเสรียอมรับความคิดของผู้อื่น เขาก็จะเป็นผู้รักเสรีภาพในทางการเมือง แต่ถ้าคนมีจิตใจเป็นเผด็จการ การเมืองก็จะเต็มไปด้วย การใช้อำนาจ

สิ่งสำคัญที่จะทำให้ความแตกต่างทางความคิดของคนเราลดลง คานธีมองว่าคือการศึกษา เขาได้ตั้งหลักการเรียกว่า สรรโวทัย ขึ้นมา มีกรอบ ๓ ประการคือ

๑. จงทำความดีแก่คนทั้งปวง

๒. งานของช่างตัดผมและของทนายความนั้นควรจะมีค่าเท่ากันเพราะต่างก็มีสิทธิในการประกอบอาชีพของตนเท่ากัน

๓. ชีวิตของกรรมกรและชาวนาหรือชีวิต ของผู้ใช้แรงงานนั่นเองเป็นชีวิตที่แท้จริง

จะว่าไปแล้ว หากวิเคราะห์หลักการอหิงสาของคานธี จะมีรากฐานคล้ายคลึงกับปรัชญาในการเน้นเรื่องการดำเนินชีวิตแบบง่าย ๆ นี้ คานธีถือว่าทุกคนมีความสามารถในการทำงานควรมีสติในการทำงานเพื่อยังชีพ ประเทศด้อยพัฒนาซึ่งมีแรงงานมากและมีทุนน้อยควรจะใช้แรงงานคนให้มาก การใช้ เครื่องจักรเป็นสิ่งที่ดีแต่ต้องไม่ใช้มากเกินไป กระทั่งแย่งงานคนทำเสียหายหมด เขาเห็นว่าเครื่องจักรต้องช่วยคนทำงานไม่ใช่แย่งงาน ยิ่งรัฐส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มากขึ้นเพียงใด ก็ยิ่งเป็นการทำลายงานของประชาชนมากขึ้นเพียงนั้น รัฐบาลที่ดีจะต้องมีหน้าที่สงเคราะห์ การสงเคราะห์ทำได้สองวิธีคือ หา งานให้ทำหรือสร้างระบบประกันสังคม ขณะเดียวกันรัฐจะต้องเข้าควบคุมไม่ให้นายทุนใช้ ความร่ำรวยเพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของสังคมส่วนรวม แต่ในทางตรงข้ามผู้ใช้แรงงานก็ต้องคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของตน กล่าวคือต้องถือว่าค่าจ้างจะเพิ่มขึ้นก็เมื่อผลผลิตเพิ่มขึ้น คนทุกคนควรถือว่าเมื่อไม่ทำงานก็ไม่สมควรรับค่าตอบแทน คานธีเห็นว่าการเพิ่มค่าแรงโดยไม่เพิ่มผลผลิตยังทำให้เกิดปัญหาแก่สังคมทำให้ สินค้าราคาแพงขึ้น

จะเห็นได้ว่า การนำคตินิยมแบบคานธีมาใช้ ล้วนเป็นการดำเนินชีวิตตามแนวคิดที่พยายามสร้างความสมดุลอย่างกลมกลืน บนพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ที่มีคุณธรรม ไม่เบียดเบียน ทั้งตนเองเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ เบียดเบียนสังคมอันจะทำให้คนทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นอหิงสาที่ยากจะหาได้ในปฏิบัติการชุมนุมของเมืองไทยเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมาก

รูปแบบกิจกรรม

กิจกรรมที่ ๑.เติมคำหรือข้อความลงในที่ว่างให้ถูกต้อง

๑.แนวคิด หมายถึง

.....

๒.วิถีชีวิต หมายถึง

.....

๓.การอยู่ร่วมกัน หมายถึง

.....

๔.สันติ หมายถึง

.....

๕.การแสดงความคิดเห็นโดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น เป็นประชาธิปไตยแบบวิถีชีวิตในด้าน

.....

๖.รูปแบบสังคมสันติประชาธรรม คือ

.....

๗.สร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรม คือ

.....

๘.ธรรมะหมายถึง

.....

๙.หน้าที่ หมายถึง

.....

๑๐.สันติประชาธรรม หมายถึง

.....

กิจกรรมที่ ๒ ปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

ปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ แล้วทำกิจกรรมที่กำหนดให้

๑.ตอบคำถาม

๑.การที่จะปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมได้นั้น ต้องปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง

.....

...

๒.การทำงานกลุ่มร่วมกันตามสังคมสันติประชาธรรมจะต้องมีความเชื่อด้านใดบ้าง

.....

...

๓.เพราะเหตุใดจึงเชื่อว่าปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมเป็นการปฏิบัติที่ดีที่สุด

.....

...

๔.ผู้ที่มีความรับผิดชอบต้องปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเหมาะสม

.....

...

วัตถุประสงค์

มีแนวความคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนใน จังหวัดชัยภูมิและศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ พร้อมสร้างชุมชนต้นแบบ ของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๔.๒ เพื่อดำเนินกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ

หลักสูตรการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ การดำเนิน กิจกรรมผู้เข้ามาอบรมพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิและเทศบาลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิได้เติมคำหรือ ข้อความลงในที่ว่างให้ถูกต้องตามความคิดของตนเองหลักจากที่ได้นั่งฟังวิทยากรพูดเรื่องสังคมสันติ ประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิแล้ว จนจบการบรรยาย แล้วให้ผู้นำแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับสังคมสันติประชาธรรม เช่น ๑) แนวคิด หมายถึง ผู้นำส่วนมาก ให้ความหมายแนวคิด คือ^{๗๒} แนวคิด เป็นการกล่าวสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งใช้ความเชื่อ ความรู้สึก หัตถ์คนคิด แง่คิด ความรู้และ ประสบการณ์เข้าร่วมอาจจะเป็น บทความ เป็นข่าว เป็นข้อเสนอแนะ หรือความคิดจากใครที่ เชื่อว่าชาญก็ได้ แนวคิดอาจจะถูกหรือผิดก็ได้ ๒) วิถีชีวิต หมายถึง สภาพสิ่งแวดล้อมรอบข้างตาม บ้านเรือนที่อยู่อาศัย^{๗๓} ๓) สันติประชาธรรม^{๗๔} ความจริง และความงาม เป็นหลักใหญ่ในการดำเนิน ชีวิต กิจกรรมที่ ๒ ปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิปฏิบัติตน ตามสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ แล้วทำกิจกรรมที่กำหนดให้ เป็นคำถาม เกี่ยวกับสันติประชาธรรม ๑) การที่จะปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมได้นั้น^{๗๕} ต้องปฏิบัติตน อย่างไรบ้าง มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับของหน่วยงาน ปฏิบัติตาม ผู้ใต้บังคับบัญชา ๒) การทำงานกลุ่มร่วมกันตามสังคมสันติประชาธรรมจะต้องมีความเชื่อด้านใดบ้าง เชื่อว่าการลงมือทำย่อมประสบความสำเร็จแน่นอน^{๗๖} พร้อมนำหลักร่วมมือกัน ช่วยเหลือกันมาใช้^{๗๗}

^{๗๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

๓) เพราะเหตุใดจึงเชื่อว่าปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมเป็นการปฏิบัติที่ดีที่สุด เพราะมีความเชื่อมั่นในตนเอง

การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม รูปแบบการเรียนรู้แบบนี้สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้นำได้ เพราะพบเห็นมากับตัวเอง ซึ่งผู้นำการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เราๆมองเห็นกันอยู่นั้นส่วนใหญ่มองเห็นเป็นค่ายกิจกรรมที่จัดขึ้น ก่อนการเรียนรู้ เป็นการฝึกทักษะเรียนรู้ของผู้นำ ทำให้มีการผ่อนคลาย สนุกสนาน มีกำลังใจเพิ่มขึ้น

ความคิด จิตใจ และการกระทำ อยู่ใน ๑ กิจกรรม หรือ ๑ กระบวนการ อยากให้ทุกคนลองย้อนมองดูรูปแบบของตนเอง คำถามต่อมา คือ แล้วจะเห็นได้อย่างไร ? ตัวอย่าง เช่น กิจกรรมทีม จิตใจจะมีทั้งช่วงที่เป็น - และเป็น + แล้วจึงเกิดปัญญา (กิจกรรมนี้ใช้การคิดเป็นส่วนใหญ่) หรือ กิจกรรมสนทนากาที่ให้กระโดดแล้วร้องเพลง การกระทำ คือ การใช้เท้ากระโดด โดยที่เรามุ่งหวังให้ทุกคนได้ละลายพฤติกรรมเข้าหากัน กิจกรรมเหล่านี้จะสนุก (ด้านจิตใจจะมากที่สุด) จากมุมมองข้างต้น อาจเห็นได้ในระดับหนึ่งว่ากิจกรรมที่เราทำากันอยู่นี้ มีทั้งการคิด จิตใจและการกระทำ หรืออาจมีปัจจัยอื่นๆ

หลักสูตรการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ มีกิจกรรม ๑) อ่านข้อความนี้แล้ววิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสถาบันของสังคม จากข้อความนี้มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันใดบ้าง ๒) จากข้อความนี้สถาบันการศึกษามีความสัมพันธ์กับสถาบันเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง ๓) เขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าที่ถูก และเขียนเครื่องหมาย X หน้าข้อที่ผิด การนำหลักสังคหวัด ๔ มาเป็นกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมานัตตา(ความมีตนเสมอ) มาประยุกต์ใช้ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีการวางตนเสมอบุคคลอื่นที่อยู่รอบข้างจะทำให้ได้รับความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานเพราะจะได้ความรักความเคารพนับถือ วางตนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ มีความเสมอต้นเสมอปลายกับประชาชน ให้ความสำคัญของประชาชน มีสัมมาคารวะรู้จักกาลเทศะ กิจกรรมความสามัคคีในการทำงานเป็น

กลุ่มเป็นทีมสามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำกิจกรรมเสร็จแล้วก็ออกมาแสดงความ
 คิดเห็นหรืออธิบายเสริมบางอย่างที่เกี่ยวกับความสามัคคี^{๗๘} กิจกรรมผู้นำจะต้องเรียนรู้จักการนำ
 เทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวัน^{๗๙} ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรู้จักการใช้เทคโนโลยีโดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับการ
 การปฏิบัติงาน เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ การนำแอปพลิเคชันต่างๆมาใช้ในการทำงาน ทั้งไลน์ เฟสบุค
 หรือโปรแกรมที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน จัดเป็นหลักสูตรอบรม และเสริมความรู้ในแต่ละด้านๆ
 ให้กับผู้นำท้องถิ่น^{๘๐} กิจกรรมมีทักษะองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำในการพัฒนา^{๘๑} ต่อด้านยาเสพติด^{๘๒}
 ความซื่อสัตย์ สุจริต อบออมอารี รักษาสัจจะ^{๘๓} ตระหนักในหน้าที่ ยึดหลักความเป็นธรรม^{๘๔}
 กิจกรรมมีส่วนร่วม ความสามัคคีในชุมชน มีโครงการใส่ใจคุณธรรมโดยนิมนต์พระคุณเจ้ามาเทศน์
 สอนหลักการดำเนินชีวิต การปฏิบัติธรรม สวดมนต์ นั่งภาวนา ทำให้จิตใจสงบ มีพื้นฐานและเป็น
 เก้าอี้กำบังไม่ให้ความโลภ โกรธ หลง เข้ามาทางจิตใจได้ ทำให้เกิดจิตใจเสียสละ มีความสามัคคีใน
 ชุมชน ทำให้ชุมชนมีความสุขความเจริญ^{๘๕} ซึ่งตรงตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับหลักความ
 สามัคคีให้เกิดในหมู่คณะนั้นก็คือ หลักอปริหาญธรรมเป็นหลักความเจริญอย่างเดียว มี ๗ อย่าง
 คือ^{๘๖} คือ ๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม
 พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ถือปฏิบัติมัน
 ตามวัชชีกรรม ตามที่วางไว้เดิม ๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชีเคารพนับถือท่านเหล่านั้น
 เห็นถ้อยคำของท่าน ว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง ๕) บรรดากุลสตรีกุลมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยไม่ถูกข่ม
 เหยียดหรือฉุดคร่าขึ้นใจ ๖) เคารพสักการบูชาเจดีย์ของวัชชีทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อย
 ให้ ธรรมิกพลที่เคยกทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป ๗) จัดให้ความอารักขา คุ่มครอง ป้องกัน อัน
 ขอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลายตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่ได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น
 ที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นผาสุก

^{๗๘} ข้อมูลจากผู้ให้ สัมภาษณ์ เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๖๕

^{๗๙} ข้อมูลจากผู้ให้ สัมภาษณ์ เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๖๕

^{๘๐} ลำดับที่ ๑๘ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๘๑} ลำดับที่ ๑๙ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๘๒} ลำดับที่ ๒๐ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๘๓} ลำดับที่ ๒๑ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๘๔} ลำดับที่ ๒๒ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๘๕} ลำดับที่ ๒๓ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๘๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๔/๗๘-๘๐.

ให้ผู้นำมือปรีหานิยธรรม พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้นอกจากจะทำการเกลี้ยกล่อมหรือทำให้เกิดความแตกสามัคคีกันภายในกลุ่มของวัชชีจึงจะมีสิทธิชนะ จะเห็นได้ว่า อปรีหานิยธรรม ๗ ประการนี้มีสามัคคีธรรม เป็นคุณธรรมที่คอยเกื้อหนุนให้การปฏิบัติตามนั้นเกิดเป็นผลจริง ฉะนั้น หลักสามัคคีธรรม ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การพัฒนาสังคมเป็นไปตามแนวทางที่ชุมชนหรือสังคมตั้งเป้าหมายเอาไว้ได้แก่ความมีคุณภาพชีวิตที่

สาระสำคัญของความคิดเกี่ยวกับการพัฒนานั้นเนื่องมาจากปรัชญาพื้นฐานของพุทธศาสนาที่ปรารถนาชี้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์และชี้ทางสู่ความสุขให้แก่มนุษย์ตามหลักคำสอนนี้ พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะพระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ดังนั้น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้พ้นจากสภาพความด้อยพัฒนา ด้วยการศึกษาค้นคว้าสำคัญของการพัฒนา โดยการช่วยเหลือกัน ทั้งการอบรมในศาสนธรรม และประสบการณ์มีอิทธิพลสำคัญต่อการก่อรูปแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของพระสงฆ์^{๘๗} หน้าที่ของผู้นำ^{๘๘} กิจกรรมมีวินัย^{๘๙} พัฒนาภาวะผู้นำ^{๙๐} หลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ มีกิจกรรมพัฒนาผู้เข้าอบรมของผู้นำ การใช้กิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรม ๕ ขั้นตอนเกี่ยวกับอบายมุขขั้นตอนที่ ๑ เราความสนใจเป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เตรียมความพร้อมก่อนที่จะมีการอบรม ซึ่งวิทยากรต้องหาสิ่งเร้าความสนใจผู้เข้ารับการอบรมโดยอาจให้เล่นเกม หรือดูวีดิทัศน์ในเรื่องที่เกี่ยวกับอบายมุข จากนั้นเป็นการซักถาม อภิปราย แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนแปลงเรียนรู้ ซึ่งกันและกันเกี่ยวกับอบายมุข ขั้นตอนที่ ๒ ระดมพลังสมองวิธีป้องกันอบายมุข เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมรวมพลังสมอง ระดมความคิดและปรึกษาหารือกันก่อนที่จะลงมือปฏิบัติหรืออบรม แบ่งกลุ่ม แบ่งหน้าที่กันและมอบหมายภาระงานภายในกลุ่ม ขั้นตอนที่ ๓ ปฏิบัติงานตามป้องกันอบายมุขเป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมลงมือปฏิบัติ

^{๘๗} สมบูรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๕๓.

^{๘๘} ลำดับที่ ๒๔ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๕ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๘๙} ลำดับที่ ๒๔ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๕ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๙๐} ลำดับที่ ๒๔ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๕.

กิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายโดยกิจกรรมอาจจะให้ศึกษาเอกสารการเรียนรู้ ทำใบงาน นำเสนอผลงานเกี่ยวกับประเด็นที่วิทยากรมอบหมายให้ ขั้นตอนที่ ๔ สรุปและอภิปราย เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสรุปบทเรียนที่ได้รับการอบรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งผลที่ได้จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาให้ผู้สอนและผู้เรียนเกิดทักษะ กระบวนการ และเจตคติที่ดีต่อไปและมีกิจกรรมในการพัฒนาผู้นำตามโครงการวิจัย โดยได้มีการจัดกิจกรรมอบรมในเรื่องของความเป็นผู้นำผ่านกิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของ ตนเองได้อย่างชัดเจน

บุคลากรของรัฐยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ตามหลักสามัคคีธรรม เว้นอบายมุขทั้งหลายอันก่อให้เกิดความทุกข์ จึงกำหนดให้เจ้าพนักงานของรัฐต้องยึดถือแนวทางปฏิบัติตามพระราชบัญญัติมาตรฐานจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒ และประมวลจริยธรรม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักเลี่ยงการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม

๔.๓ เพื่อประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

๑) การนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ ๓ คือ “ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ (ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ)” ดังนี้

(๑) สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

(๒) ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

(๓) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

(๑) สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์จังหวัดชัยภูมิ ใช้สัญลักษณ์ ดังนี้

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

S.D แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

(๒) ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
สถานะ		
ชาย	๑๔	๒๘.๕๐
หญิง	๓๖	๗๐.๕๐

จากตารางที่ ๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน ๓๖ คน (ร้อยละ ๗๐.๕๐) และชาย จำนวน ๑๔ คน (ร้อยละ ๒๘.๕๐)

ตารางที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อายุ (ปี)		
ไม่เกิน ๓๐	๖	๙.๕๐
๓๑ – ๔๐	๒๒	๔๖.๕๐
๔๑ – ๕๐	๑๗	๓๔.๘๐
๕๑ ปีขึ้นไป	๕	๙.๒๐

จากตารางที่ ๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๒๒ คน (ร้อยละ ๔๖.๕๐) รองลงมา มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๑๗ คน (ร้อยละ ๓๔.๘๐) รองลงมา มีอายุ ไม่เกิน ๓๐ ปี จำนวน ๖ คน (ร้อยละ ๙.๕๐) และมีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๕ คน (ร้อยละ ๙.๒๐)

ตารางที่ ๓ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	๑	๖.๕๐
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	๒๑	๓๔.๓๐
ปริญญาตรี	๒๖	๕๖.๐๐
สูงกว่าปริญญาตรี	๒	๓.๒๐

จากตารางที่ ๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๒๖ คน (ร้อยละ ๕๖.๐๐) รองลงมา มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวน ๒๑ คน (ร้อยละ ๓๔.๓๐) รองลงมา มีการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา จำนวน ๑ คน (ร้อยละ ๖.๕๐) และมีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒ (ร้อยละ ๓.๒๐)

ตารางที่ ๔ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
รายได้		
ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๑๖	๓๓.๐๐
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๒๒	๓๕.๘๐
๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท	๑๐	๒๐.๐๐
๒๐,๐๐๑ ขึ้นไป	๒	๒.๐๐

จากตารางที่ ๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๒ คน (ร้อยละ ๓๕.๘๐) รองลงมา มีรายได้ ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๖ คน (ร้อยละ ๓๓.๐๐) รองลงมา มีรายได้ ๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๐ คน (ร้อยละ ๒๐.๐๐) และมีรายได้ ๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป จำนวน ๒ คน (ร้อยละ ๒.๐๐)

(๓) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมและแยกเป็นรายด้าน ปรากฏตามตารางที่ ๕-๑๔ ดังนี้

ตารางที่ ๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมและรายด้าน

ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ด้านเจตคติต่อกิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
---	-----------	------	------------------

๑. ท่านมีความสนใจและเต็มใจเรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์	๔.๔๗	๐.๖๓	มากที่สุด
๒. ท่านภูมิใจที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์	๔.๓๗	๐.๖๕	มาก
๓. กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น	๔.๔๒	๐.๖๖	มาก
๔. กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ดีสามารถจะพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้นำได้เป็นอย่างดี	๔.๔๔	๐.๕๙	มาก
รวม	๔.๑๗	.๑๔	มาก

จากตารางที่ ๕ ค่าเฉลี่ย ผลการวิเคราะห์การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านเจตคติต่อกิจกรรม ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มาก มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = ๔.๑๗$, S.D.= ๐.๑๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือ มีความสนใจและเต็มใจเรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = ๔.๔๗$, S.D. = ๐.๖๓) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ดีสามารถจะพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้นำได้เป็นอย่างดี มีคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = ๔.๔๔$, S.D. = ๐.๕๙) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๔๒$, S.D. = ๐.๖๖) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และภูมิใจที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มีคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน($\bar{X} = ๔.๓๗$, S.D. = ๐.๖๕) มีความคิดเห็นในระดับมาก ตามลำดับ

ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ	$\bar{X}$	S.D	ระดับ ความคิดเห็น
--	-----------	-----	----------------------

ด้านเนื้อหากิจกรรม			
๕. มีรูปแบบที่น่าสนใจ	๔.๐๙	๐.๘๒	มาก
๖. เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบัน	๔.๑๓	๐.๖๓	
๗. เป็นรูปแบบที่สามารถกระตุ้นในการทำงานได้เป็นอย่างดี	๔.๑๖	๐.๘๒	มาก
รวม	๔.๑๓	.๑๘	มาก

ด้านเนื้อหา กิจกรรม ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มากมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.18) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือ เป็นรูปแบบที่สามารถกระตุ้นในการทำงานได้เป็นอย่างดี คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.82) อยู่ในระดับมาก รองลงมา เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบันคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.63) อยู่ในระดับมาก รองลงมา มีรูปแบบที่น่าสนใจ ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.82) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้			
๘. มีความหลากหลายเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ	๔.๒๙	๐.๘๒	มาก
๙. มีความชัดเจนน่าสนใจ และสามารถปฏิบัติได้	๔.๑๖	๐.๘๒	มาก
๑๐. สามารถปฏิบัติได้เสร็จทันตามกำหนดเวลาที่กำหนด	๔.๑๖	๐.๘๒	มาก
๑๑. กิจกรรมการเรียนรู้สามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี	๔.๑๖	๐.๘๒	มาก
รวม	๔.๑๙	.๑๙	มาก

ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มากมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.19) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือมีความหลากหลายเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.82) รองลงมาคือมีความชัดเจนน่าสนใจ และสามารถปฏิบัติได้ สามารถปฏิบัติได้เสร็จทัน

ตามกำหนดเวลาที่กำหนด และกิจกรรมการเรียนรู้สามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๑๖, S.D. = ๐.๘๒) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
ด้านสื่อการเรียนรู้			
๑๒. สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเหมาะสม	๔.๐๙	๐.๗๖	มาก
๑๓. สื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	๔.๐๒	๐.๗๕	มาก
๑๔. สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างที่ดีได้	๔.๑๓	๐.๗๖	มาก
รวม	๔.๑๒	.๑๖	มาก

ด้านสื่อการเรียนรู้ ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มากมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$ = ๔.๑๒, S.D. = ๐.๑๖) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือ สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างที่ดีได้ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๑๓, S.D. = ๐.๗๖) อยู่ในระดับมาก รองลงมา สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเหมาะสม มีคะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$ = ๔.๐๙, S.D. = ๐.๗๖ อยู่ในระดับมาก คะแนนน้อยสุดสื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๐๒, S.D. = ๐.๗๕) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น

ด้านการประเมินผลกิจกรรม			
๑๕. ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด	๔.๒๒	๐.๗๔	มาก
รวม	๔.๑๗	.๑๕	มาก

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านการประเมินผลกิจกรรมคือ รวมแล้วได้ มาตรฐาน ($\bar{X} = ๔.๑๗$, S.D. = ๐.๑๕) อยู่ในระดับมาก ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดมีค่าคะแนนอยู่ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = ๐.๗๔)

๒) การนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ ๓ คือ “ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ (เทศบาลหลวงศิริ อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ)” ดังนี้

(๑) สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

(๒) ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

(๓) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

(๑) สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัย เรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์จังหวัดชัยภูมิ ใช้สัญลักษณ์ ดังนี้

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

(๒) ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
--------------	-------	--------

สถานะ		
ชาย	๓๔	๖๘.๐
หญิง	๑๖	๓๒.๐

จากตารางที่ ๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน ๓๔ คน (ร้อยละ ๖๘.๐) และหญิง จำนวน ๑๖ คน (ร้อยละ ๓๒.๐)

ตารางที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อายุ (ปี)		
ไม่เกิน ๓๐	๘	๑๖.๐
๓๑ – ๔๐	๖	๑๒.๐
๔๑ – ๕๐	๙	๑๘.๐
๕๑ ปีขึ้นไป	๒๗	๕๔.๐

จากตารางที่ ๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๗ คน (ร้อยละ ๕๔.๐) รองลงมา มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๙ คน (ร้อยละ ๑๘.๐) รองลงมา มีอายุ ไม่เกิน ๓๐ ปี จำนวน ๘ คน (ร้อยละ ๑๖.๐) และมีอายุ ๓๑-๔๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๖ คน (ร้อยละ ๑๒.๐)

ตารางที่ ๓ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	๑	๒.๐
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	๒๑	๔๒.๐
ปริญญาตรี	๙	๑๘.๐
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๙	๓๘.๐

จากตารางที่ ๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๙ คน (ร้อยละ ๓๘.๐) รองลงมา มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวน ๒๑ คน (ร้อยละ ๔๒.๐) รองลงมา มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๙ คน (ร้อยละ ๑๘.๐) และมีการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา จำนวน ๑ (ร้อยละ ๒.๐)

ตารางที่ ๔ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
รายได้		
ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๑๘	๓๖.๐
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๒๐	๔๐.๐
๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท	๘	๑๖.๐
๒๐,๐๐๑ ขึ้นไป	๔	๘.๐

จากตารางที่ ๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๐ คน (ร้อยละ ๔๐.๐) รองลงมา มีรายได้ ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๖ คน (ร้อยละ ๓๒.๐) รองลงมา มีรายได้ ๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๐ คน (ร้อยละ ๒๐.๐) และมีรายได้ ๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป จำนวน ๒ คน (ร้อยละ ๔.๐)

(๓) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิโดยรวมและแยกเป็นรายด้านปรากฏตามตารางที่ ๕-๑๔ ดังนี้ ตารางที่ ๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมและรายด้าน

ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านเจตคติต่อกิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑. ท่านมีความสนใจและเต็มใจเรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์	๔.๓๐	๐.๔๖	มาก
๒. ท่านภูมิใจที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์	๔.๔๔	๐.๕๐	มาก
๓. กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น	๔.๕๒	๐.๕๐	มาก
๔. กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ดีสามารถจะพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้นำได้เป็นอย่างดี	๔.๔๘	๐.๕๐	มาก
รวม	๔.๔๓	.๓๖	มาก

จากตารางที่ ๕ ค่าเฉลี่ย ผลการวิเคราะห์การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านเจตคติต่อกิจกรรม ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มาก มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$ = ๔.๔๓, S.D.= ๐.๓๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับ

ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือ กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.50) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ท่านภูมิใจที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน $\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.50) รองลงมา ท่านมีความสนใจและเต็มใจเรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.46) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ตามลำดับ

ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ	$\bar{X}$	S.D	ระดับ ความคิดเห็น
ด้านเนื้อหากิจกรรม			
๕. มีรูปแบบที่น่าสนใจ	๔.๕๒	๐.๕๐	มาก
๖. เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบัน	๔.๕๖	๐.๕๐	
๗. เป็นรูปแบบที่สามารถกระตุ้นในการทำงานได้เป็นอย่างดี	๔.๖๖	๐.๔๗	มาก
รวม	๔.๕๘	.๓๗	มาก

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านเนื้อหา กิจกรรม เรียงจากมากไปหาน้อย เป็นรูปแบบที่สามารถกระตุ้นในการทำงานได้เป็นอย่างดี คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.47) อยู่ในระดับมาก รองลงมา เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบันคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.50) รองลงมาคือ มีรูปแบบที่น่าสนใจ $\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.50 รวมค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านเนื้อหา กิจกรรม $\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.37

ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ	$\bar{X}$	S.D	ระดับ ความคิดเห็น
--	-----------	-----	----------------------

ด้านกิจกรรมการเรียนรู้			
๘. มีความหลากหลายเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ	๔.๓๘	๐.๔๙	มาก
๙. มีความชัดเจนน่าสนใจ และสามารถปฏิบัติได้	๔.๓๖	๐.๔๘	มาก
๑๐. สามารถปฏิบัติได้เสร็จทันตามกำหนดเวลา	๔.๖๐	๐.๔๙	มาก
๑๑. กิจกรรมการเรียนรู้สามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี	๔.๕๖	๐.๕๐	มาก
รวม	๔.๑๙	.๑๙	มาก

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านกิจกรรมการเรียนรู้ เรียงมากไปหาน้อย สามารถปฏิบัติได้เสร็จทันตามกำหนดเวลาที่กำหนด ($\bar{X} = 4.60, S.D. = 0.49$) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมาคือกิจกรรมการเรียนรู้สามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี คะแนนเฉลี่ย $\bar{X} = 4.56, S.D. = 0.50$ อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมาคือมีความหลากหลายเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ มีค่าเฉลี่ยเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.38, S.D. = 0.49$) อยู่ในระดับมาก มีความชัดเจนน่าสนใจคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.36, S.D. = 0.48$) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รวมค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมด คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.19, S.D. = 0.19$)

ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
ด้านสื่อการเรียนรู้			
๑๒. สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเหมาะสม	๔.๓๘	๐.๕๓	มาก
๑๓. สื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหา	๔.๓๖	๐.๔๘	มาก
๑๔. สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างที่ดีได้	๔.๕๔	๐.๕๐	มาก
รวม	๔.๔๗	.๒๘	มาก

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านกิจกรรมการเรียนรู้ เรียงจากมากไปหาน้อย สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างที่ดีได้ คะแนนเฉลี่ย $\bar{X} = 4.54, S.D. =$

๐.๕๐) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมา สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเหมาะสม มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๓๘$, S.D. = ๐.๕๓) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมาคือ สื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๓๘$, S.D. = ๐.๕๓) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รวมค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านกิจกรรมการเรียนรู้ $\bar{X} = ๔.๔๗$, S.D. = ๐.๒๘ อยู่ในระดับมาก

ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
ด้านการประเมินผลกิจกรรม			
๑๕. ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด	๔.๕๐	๐.๕๐	มาก
รวม	๔.๔๒	.๓๒	มาก

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านการประเมินผลกิจกรรมคือ ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดมีค่าคะแนนอยู่เฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๕๐$, S.D. = ๐.๕๐) รวมค่าเฉลี่ยประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านการประเมินผลกิจกรรม รวม ($\bar{X} = ๔.๔๒$, S.D. = ๐.๓๒)

๔.๔ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือทำให้ทราบถึงรูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น ดำเนินกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ และประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ข้อเสนอแนะ ซึ่งไปสู่แนวทางในการแก้ไขพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของจังหวัดชัยภูมิให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ ดังนี้

การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิรูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิผู้นำต้องมีรูปแบบความยุติธรรม เที่ยงธรรม ในการบริหารงานทุกด้านเน้นความซื่อสัตย์สุจริตตรวจสอบได้ รวมถึงปฏิบัติหน้าที่ยึดกฎระเบียบวินัย เป็นหลักยึดมั่นเป็นกลางต่อการพัฒนาทุกๆชุมชน การมีส่วนร่วม

ดำเนินกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ กิจกรรมมีทักษะองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำในการพัฒนา กิจกรรมมีส่วนร่วม ความสามัคคีในชุมชน การปฏิบัติธรรม สวดมนต์ นั่งภาวนา ทำให้จิตใจสงบ นันทนาการ ปฏิบัติตามหลัก สังคหวัตถุ อปริยาหาณียธรรม ศีล ๕ เว้นอบายมุขซึ่งเป็นหนทางเสียของการดำเนินชีวิต

ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ด้านเจตคติต่อกิจกรรมด้านเนื้อหา กิจกรรม ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านการประเมินผลกิจกรรม เป็นการประเมินที่มีค่าเที่ยงแบบ มาตรฐานที่มีคะแนนใกล้เคียงกันในแต่ละด้านๆ ถือว่ามีคะแนนในระดับมาก ทุกด้าน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- ๑ ควรมีองค์ความรู้ใหม่ๆ จะได้เสริมความรู้ให้ผู้นำไปปรับใช้ ให้ทันสมัยขึ้น
- ๒ การพัฒนาผู้นำควรเน้นการมีส่วนร่วม การพูดคุยด้วยเหตุผลในสิ่งที่ป็นเนื้อหาหลักสูตรเพิ่มยิ่งขึ้น
- ๓ อยากให้ประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนให้รับรู้ในการพัฒนาองค์กรประชาชนจะได้ข่าวสารทางการเมือง
- ๕ หลักสูตร ควรเน้น ผู้นำทางครอบครัว การเป็นอยู่ อยู่ดีมีความสุข

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

รูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

หลักสูตรผู้นำจะต้องมีองค์ความรู้ให้มากในเรื่องการพัฒนาถ้าไม่มีความรู้ก็พัฒนาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือในองค์กรไม่ได้ ปัญหาทั้งหลายอย่างซึ่งผู้นำจะต้องรอบรู้ปัญหา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีทักษะในการสื่อสารระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง หรือคนรอบข้างจะต้องสื่อความหมายให้เข้าใจในการสื่อสาร รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ มีความยุติธรรม มีคุณธรรมและจริยธรรม มีเมตตากรุณาสูง ซื่อสัตย์ จริงใจ สามารถประสานงานดี มีจิตใจกว้างขวาง รักเพื่อนร่วมงานเหมือนญาติ รู้จักยอม ให้อภัยคนง่ายไม่หนีปัญหา ควรยึดหลักอริยสัจ ๔ ต้องเข้าใจงาน ภาระของตนเองให้ถูกต้อง ขอบเขต หน้าที่ ความรับผิดชอบ การมีส่วนได้-เสีย พัฒนาต่อยอดในทุกเรื่อง ความเป็นธรรม สุจริต โปร่งใส รับผิดชอบต่อสังคม มีจรรยาบรรณเกี่ยวความเป็นผู้นำ สร้างกลุ่มรวมพลังชุมชน(เครือข่าย) ส่งเสริมให้เครือข่าย/กลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้ทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การใช้จ่ายงบประมาณตามแผน เสนอขอไว้อย่างเที่ยงธรรม การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมร่วมถึงการพัฒนาคน เพราะเมื่อคนพัฒนาแล้ว ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม เป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับการพัฒนาประการหนึ่งตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่เป็นเครื่องพัฒนาทำให้เจริญทำให้เป็นให้มีขึ้น เป็นการฝึกอบรม การพัฒนากาย และจิตใจ นั่นก็คือ ภาวนา กายภาวนา เป็นการเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ไม่ให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม สิลภาวนา ฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย จิตตภาวนา พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา นั่งสมาธิ กำหนดจิตอยู่ทุกขณะจิต จะทำงานประจำทุกวันก็ให้กำหนดอยู่ชั่วขณะ ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ ปฏิบัติงานด้วยจิตที่ปราศจากอคติ ปราศจากความลำเอียง ไม่เล่นพรรคเล่นพวก มีรูปแบบความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และหลักสูตรคุณธรรม จริยธรรมทำให้ผู้นำยึดหลักคุณธรรม

จริยธรรม มีจิตสำนึกดี มีธรรมาภิบาล เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ และพร้อมที่จะนำ ผู้อื่นให้ปรับตัวตาม ทำงานโดยยึดหลักนิติศาสตร์ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องให้ความสำคัญแก่หลัก รัฐศาสตร์ และหลักพุทธศาสตร์ด้วยยิ่งเป็นการดี ถ้ากล่าวถึงหลักพุทธศาสตร์ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา การดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษยสัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และย่อมรักษา ธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา การมีส่วนร่วมโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ร่วมกับผู้นำในท้องถิ่นที่มีความถูกต้อง เหมาะสมและตรงต่อความต้องการของประชาชนมากที่สุดอัน จะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนให้ได้ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำที่ดีจะต้องทำเพื่อแสดงให้ประชาชน เห็นว่าเลือกไม่ผิดคน พึงได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็น ผู้นำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ และส่งเสริมสนับสนุนสร้างความเข้าใจในการทำงานให้แก่ ประชาชน มีการพบประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อตนเองที่เป็น ตัวแทนประชาชน

ผู้นำต้องมีรูปแบบเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถ รอบรู้ในการทำงาน ควร ศึกษาเพิ่มเติมให้ทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทักษะในการทำงาน มีความยุติธรรม คุณธรรมและจริยธรรม เมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ จริงใจ นอกจากนี้ต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานดี มีจิตใจกว้างขวาง รักเพื่อนร่วมงานเหมือน

หลักสูตรการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

หน่วยเรียนรู้ที่ ๑ หลักการสำคัญการพัฒนาคน

การพัฒนาคน เพื่อให้คนมีศักยภาพสูงขึ้น โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายการพัฒนา คนไว้หลากหลายแตกต่างกันทั้งในเชิงกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาระดับบุคคลเพื่อมุ่งปรับปรุง ประสิทธิภาพการทำงานและเชิงเป้าหมายซึ่งเป็นการมองการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในความหมายที่ กว้างขึ้นโดยเน้นการพัฒนาระดับบุคคล การวางแผนอาชีพ การจัดการผลการปฏิบัติงานและการ พัฒนาองค์การเพื่อความอยู่รอดขององค์กรและความก้าวหน้าของบุคลากรโดยบางท่านได้อธิบาย การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในความหมายของการอบรมและการพัฒนาว่าเป็นความพยายามของ องค์กรที่มีเป้าหมายปรับปรุงผลการปฏิบัติงานในปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้บุคลากรได้รับทักษะ ความรู้และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการแข่งขัน บางท่านให้ความหมายว่าเป็นกระบวนการพยายามจัด ให้บุคลากรได้รับข้อมูล ทักษะและความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรและเป้าหมายขององค์กรโดยเป็น กระบวนการที่ออกแบบมาเพื่อช่วยให้บุคลากรสามารถมีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง และ บางท่านก็ให้ความหมายอย่างกระชับว่าการพัฒนาบุคลากรเป็นการที่บุคลากรได้รับการพัฒนาอย่าง ต่อเนื่องเพื่อที่จะมีความรู้ ทักษะและความสามารถที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา นักวิชาการตะวันตกหลาย ท่านนิยามคำว่าพัฒนาบุคลากรไว้อย่างน่าสนใจหลายท่านซึ่งเป็นที่ยอมรับของนักรัฐประศาสน

ศาสตร์ส่วนใหญ่ บางท่านให้ความหมายไว้ใกล้เคียงกันเช่นให้ความหมายว่าเป็นกลไกที่องค์การจัดการเรียนรู้ให้แก่พนักงานเพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงานและสร้างโอกาสในความก้าวหน้ากับอีกท่านหนึ่งให้ความหมายการพัฒนาบุคลากรว่าเป็นการเพิ่มโอกาสการเรียนรู้และให้บุคลากรมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ซึ่งไม่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพ การทำงานที่เป็นอยู่ ปัจจุบันโดยเป็นการมองระยะยาวเพื่อให้บุคลากรสามารถรองรับหรือเตรียมรับกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมถือได้ว่าเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้บริหารนำไปใช้ในการกำหนดเป้าหมายและวางแผนองค์การในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้น องค์การจึงต้องมีการวางแผนที่รวมถึงการพัฒนาบุคลากร โดยสามารถดำเนินการด้วยวิธีการฝึกอบรมให้การศึกษาและการพัฒนาเพื่อจัดการเรียนรู้ให้แก่บุคลากรขององค์การ ซึ่งจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญและคำนึงถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การ

กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทักษะและทัศนคติที่ดีซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคคลให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ขององค์การและสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ การวางแผนดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ๑) การเรียนรู้ของบุคคล หัวใจสำคัญอยู่ที่การเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ๒) ทีมการเรียนรู้เป็นรูปแบบการพัฒนาการทำงานที่เป็นทีมที่มีลักษณะข้ามฝ่าย ๓) องค์การแห่งการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ระดับสูงสุด ในองค์การที่มีพื้นฐานมาจากทีมการเรียนรู้ การพัฒนาองค์การให้เป็น “องค์การแห่งการเรียนรู้” เน้นในเรื่องการเรียนรู้ในที่ การมีความคิดแบบเป็นระบบหรือบูรณาการ การพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลรอบรู้ การมีเป้าหมายร่วมกันและการบูรณาการเพื่อจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

หน่วยเรียนรู้ที่ ๒ เรื่องรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

มหาตมะ คานธี หรือบิดาแห่งชาติอินเดีย ผู้ซึ่งนำเสนอแนวคิดด้วยสันติวิธี อหิงสา และสัตยาเคราะห์เพื่อเป็นหมุดหมายให้ชาวอินเดียทั้งประเทศได้ก้าวเดินเพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษนอกจากแนวคิดและอุดมการณ์นี้จะแพร่หลายในอินเดียแล้ว ยังแผ่กระจายไปทั่วโลกอีกด้วย

เอาชนะความเกลียดด้วยความรัก หนึ่งในหลักคิดสำคัญที่เป็นหัวใจของการเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชของมหาตมะ คานธี คือความเมตตา การให้อภัย รวมถึงการไม่ใช้กำลัง หลายคนอาจเข้าใจว่าแนวคิดด้วยสันติวิธีนั้น ถือกำเนิดขึ้นจากการเรียกร้องในประเทศอินเดีย แต่นั่นหาใช่ความจริงไม่ เพราะแนวคิดเหล่านี้ก่อตัวตั้งแต่วินาทีที่คานธีเริ่มเคลื่อนไหวช่วยเหลือคนอินเดียในแอฟริกาใต้ ซึ่งคานธีก็ใช้แนวทางการต่อสู้แบบไม่ใช้กำลังเป็นแนวทางหลักในการต่อสู้เพื่อสิทธิของชาวอินเดียในแอฟริกาใต้ หรือที่ในเวลาต่อมาเรารู้จักในชื่อแนวคิด ‘สัตยาเคราะห์’ ซึ่งมีความหมายอย่างตรงไปตรงมาว่า ‘แข็งแกร่งหนักแน่นในความจริง’

การเอาชนะความอยุติธรรมด้วยการต่อสู้แพ่ง ความพยายามในการขับเคลื่อนและผลักดันแนวคิดเพื่อต่อต้านอังกฤษของคานธีเริ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมภายหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง คานธีจึงหยิบเอาหลัก ‘อหิงสา’ การไม่ใช้กำลังมาใช้และบอกกล่าวแก่ผู้ติดตามทุกคนว่า นี่คือนโยบายหลักในการต่อสู้กับอังกฤษเพื่อเอกราชของคนอินเดียทั้งหมดโดยปราศจากการใช้กำลัง และหนึ่งในการไม่ใช้กำลังเพื่อต่อต้านอังกฤษก็คือการต่อสู้แพ่ง หรือการปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมนั่นเอง

หน่วยเรียนรู้ที่ ๓ เรื่องสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

หลักการแห่งอหิงสา อหิงสา ความหมายโดยพยานุชนะ คือ ความไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายผู้อื่นไม่ปฏิบัติผิดต่อผู้อื่น ไม่ว่าด้วยกาย วาจา หรือใจก็ตาม การไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายผู้อื่นนี้เป็นเพียงแง่ลบ คานธีเห็นว่าการมีอหิงสธรรมไม่จำเป็นต้องไปอยู่ป่า ถ้าคนมีอหิงสาอย่างแท้จริงอยู่ที่ไหนก็ประพฤติอหิงสาได้ การที่คนอยู่ในสังคมยังทำให้ประพฤติอหิงสาในแง่บวกได้ด้วย กล่าวคือมีความรักผู้อื่น รักมนุษยชาติ และสัตว์ทั้งหลายเป็นความรักอันบริสุทธิ์ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ

หลักการอหิงสาของคานธี จะมีรากฐานคล้ายคลึงกับปรัชญาในการเน้นเรื่องการดำเนินชีวิตแบบง่าย ๆ นี้ คานธีถือว่าทุกคนมีความสามารถในการทำงานควรมีสติในการทำงานเพื่อยังชีพประเทศด้อยพัฒนาซึ่งมีแรงงานมากและมีทุนน้อยควรจะใช้แรงงานคนให้มาก การสงเคราะห์ทำได้สองวิธีคือ หา งานให้ทำหรือสร้างระบบประกันสังคม ขณะเดียวกันรัฐจะต้องเข้าควบคุมไม่ให้นายทุนใช้ ความร่ำรวยเพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของสังคมส่วนรวม แต่ในทางตรงข้ามผู้ใช้แรงงานก็ต้องคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของตน กล่าวคือต้องถือว่าค่าจ้างจะเพิ่มขึ้นก็เมื่อผลผลิตเพิ่มขึ้น คนทุกคนควรถือว่าเมื่อไม่ทำงานก็ไม่สมควรรับค่าตอบแทน คานธีเห็นว่าการเพิ่มค่าแรงโดยไม่เพิ่มผลผลิตยังทำให้เกิดปัญหาแก่สังคมทำให้ สินค้าราคาแพงขึ้น

จะเห็นได้ว่า การนำคตินิยมแบบคานธีมาใช้ ล้วนเป็นการดำเนินชีวิตตามแนวคิดที่พยายามสร้างความสมดุลอย่างกลมกลืน บนพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ที่มีคุณธรรม ไม่เบียดเบียน ทั้งตนเองเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ เบียดเบียนสังคมอันจะทำให้คนทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นอหิงสาที่ยากจะหาได้ในปฏิบัติการชุมนุมของเมืองไทยเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมาก

๕๒ เพื่อดำเนินกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

หลักสูตรการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ การดำเนินกิจกรรมผู้เข้ามามีบทบาทพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิและเทศบาลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิได้เติมคำหรือข้อความลงในที่ว่างให้ถูกต้องตามความคิดของตนเองหลักจากที่ได้นั่งฟังวิทยากรพูดเรื่องสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิแล้ว จนจบการบรรยาย แล้วให้ผู้นำแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสังคมสันติประชาธรรม เช่น ๑) แนวคิด หมายถึง ผู้นำส่วนมากให้ความหมายแนวคิด คือ

แนวคิด เป็นการกล่าวสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งใช้ความเชื่อ ความรู้สึก ทศนคติ แง่คิด ความรู้และประสบการณ์ เข้าร่วมอาจจะเป็น บทความ เป็นข่าว เป็นข้อเสนอแนะ หรือความคิดจากใครที่เชี่ยวชาญก็ได้ แนวคิดอาจจะถูกหรือผิดก็ได้ ๒) วิถีชีวิต หมายถึง สภาพสิ่งแวดล้อมรอบข้างตามบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ๓) สันติประชาธรรม ความจริง และความงาม เป็นหลักใหญ่ในการดำเนินชีวิต กิจกรรมที่ ๒ ปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ แล้วทำกิจกรรมที่กำหนดให้ เป็นคำถามเกี่ยวกับสันติประชาธรรม ๑) การที่จะปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมได้นั้น ต้องปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของหน่วยงาน ปฏิบัติตามผู้ได้บังคับบัญชา ๒) การทำงานกลุ่มร่วมกันตามสังคมสันติประชาธรรมจะต้องมีความเชื่อด้านใดบ้างเชื่อว่าการลงมือทำย่อมประสบความสำเร็จแน่นอน พร้อมนำหลักร่วมมือกัน ช่วยเหลือกันมาใช้ ๓) เพราะเหตุใดจึงเชื่อว่าปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมเป็นการปฏิบัติที่ดีที่สุด เพราะมีความเชื่อมั่นในตนเอง

การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม รูปแบบการเรียนรู้แบบนี้สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้นำได้ เพราะพบเห็นมากับตัวเอง ซึ่งผู้นำการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เราๆมองเห็นกันอยู่นั้นส่วนใหญ่มองเห็นเป็นค่ายกิจกรรมที่จัดขึ้น ก่อนการเรียนรู้ เป็นการฝึกทักษะเรียนรู้ของผู้นำ ทำให้มีการผ่อนคลาย สนุกสนาน มีกำลังใจเพิ่มขึ้น

หลักสูตรการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ มีกิจกรรม ไม้ว่ากิจกรรมถามตอบ ให้ผู้ตอบออกมาหน้าเวที การนำหลักสังคหวัตถุ ๔ มาเป็นกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมานตตา ความมีตนเสมอ มาประยุกต์ใช้ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีการวางตนเสมอบุคคลอื่นที่อยู่รอบข้างจะทำให้ได้รับความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานเพราะจะได้ความรักความเคารพนับถือ กิจกรรมความสามัคคีในการทำงานเป็นกลุ่มเป็นทีมสามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำกิจกรรมเสร็จแล้วก็ออกมาแสดงความคิดเห็นหรืออธิบายเสริมบางอย่างที่เกี่ยวกับความสามัคคี กิจกรรมผู้นำจะต้องเรียนรู้จักการนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรู้จักการใช้เทคโนโลยีโดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ การนำแอปพลิเคชันต่างๆมาใช้ในการทำงาน ทั้งไลน์ เฟสบุค หรือโปรแกรมที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน จัดเป็นหลักสูตรอบรม และเสริมความรู้ในแต่ละด้านๆ ให้กับผู้นำท้องถิ่น กิจกรรมมีทักษะองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำในการพัฒนาต่อต้านยาเสพติด ความซื่อสัตย์ สุจริต อบออมอารี รักษาสัจจะ ตระหนักในหน้าที่ ยึดหลักความเป็นธรรม กิจกรรมมีส่วนร่วม ความสามัคคีในชุมชน มีโครงการใส่ใจคุณธรรมโดยนิมนต์พระคุณเจ้ามาเทศน์สอนหลักการดำเนินชีวิต การปฏิบัติธรรม สวดมนต์ นั่งภาวนา ทำให้จิตใจสงบ มีพื้นฐานและเป็นเกาะกำบังไม่ให้ความโลภ โกรธ หลง เข้ามาทางจิตใจได้ ทำให้เกิดจิตใจเสียสละ มีความสามัคคีในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความสุขความเจริญ ซึ่งตรงตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับหลักความสามัคคีให้เกิดในหมู่คณะนั่นก็คือ หลักอปริหาญธรรมเป็นหลักความเจริญอย่างเดียว มี ๗ อย่าง คือ

คือ ๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีกรรมตามที่วางไว้เดิม ๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชีเคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่าน ว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง ๕) บรรดากุลสตรีกุลมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยไม่ถูกข่มเหงหรืออุศร่าชื่นใจ ๖) เคารพสักการบูชาเจดีย์ของวัชชีทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ ธรรมิกพลีที่เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป ๗) จัดให้ความอารักขา คุ่มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลายตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่ได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นผาสุก

ให้ผู้นำมือปริหานิยธรรม พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้นอกจากจะการใช้การเกลี้ยกล่อมหรือทำให้เกิดความแตกสามัคคีกันภายในกลุ่มของวัชชีจึงจะมีสิทธิชนะ จะเห็นได้ว่า อปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้มีสามัคคีธรรม เป็นคุณธรรมที่คอยเกื้อหนุนให้การปฏิบัติตามนั้นเกิดเป็นผลจริง ฉะนั้น หลักสามัคคีธรรม ก็เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยให้การพัฒนาสังคมเป็นไปตามแนวทางที่ชุมชนหรือสังคมตั้งเป้าหมายเอาไว้ได้แก่ความมีคุณภาพชีวิตที่

สาระสำคัญของความคิดเกี่ยวกับการพัฒนานั้นเนื่องมาจากปรัชญาพื้นฐานของพุทธศาสนาที่ปรารถนาชี้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์และชี้ทางสู่ความสุขให้แก่มนุษย์ตามหลักคำสอนนี้ พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะพระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ดังนั้น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้พ้นจากสภาพความด้อยพัฒนา ด้อยการศึกษาความสำคัญของการพัฒนา โดยการช่วยเหลือกัน ทั้งการอบรมในศาสนธรรม และประสบการณ์มีอิทธิพลสำคัญต่อการก่อรูปแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของพระสงฆ์ ผู้นำที่ของผู้นำ กิจกรรมมีวินัย พัฒนาภาวะผู้นำ

หลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ มีกิจกรรมพัฒนาผู้เข้าอบรมของผู้นำ การใช้กิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรม ๕ ขั้นตอนเกี่ยวกับอบายมุข ขั้นตอนที่ ๑ เราความสนใจ เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เตรียมความพร้อมก่อนที่จะมีการอบรม ซึ่งวิทยากรต้องหาสิ่งเร้าความสนใจให้ผู้เข้ารับการอบรมโดยอาจให้เล่นเกม หรือดูวีดิทัศน์ในเรื่องที่เกี่ยวกับอบายมุข จากนั้นเป็นการซักถาม อภิปราย แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนแปลงเรียนรู้ ซึ่งกันและกันเกี่ยวกับอบายมุข ขั้นตอนที่ ๒ ระดมพลังสมองวิธีป้องกันอบายมุข เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมรวมพลังสมอง ระดมความคิดและปรึกษาหารือกันก่อนที่จะลงมือปฏิบัติหรืออบรม แบ่งกลุ่ม แบ่งหน้าที่กันและมอบหมายภาระงานภายในกลุ่ม ขั้นตอนที่ ๓ ปฏิบัติงานตามป้องกันอบายมุขเป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายโดยกิจกรรมอาจจะให้ศึกษาเอกสารการเรียนรู้ ทำใบงาน นำเสนอ

ผลงานเกี่ยวกับประเด็นที่วิทยากรมอบหมายให้ ขั้นตอนที่ ๔ สรุปและอภิปราย เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสรุปทบทวนที่ได้รับการอบรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งผลที่ได้จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาให้ผู้สอนและผู้เรียนเกิดทักษะ กระบวนการ และเจตคติที่ดีต่อไป และมีกิจกรรมในการพัฒนาผู้นำตามโครงการวิจัย โดยได้มีการจัดกิจกรรมอบรมในเรื่องของความเป็นผู้นำผ่านกิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของ ตนเองได้อย่างชัดเจน

กิจกรรมในการพัฒนาผู้นำตามโครงการวิจัย โดยได้มีการจัดกิจกรรมอบรมในเรื่องของความเป็นผู้นำผ่านกิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของ ตนเองได้อย่างชัดเจนผ่านกิจกรรมนี้ และได้ทำการถอดบทเรียนผู้เข้าอบรม ในการให้ผู้เข้าอบรมได้รู้จักหรือได้เชิดตนเองจาก สัตว์ ๔ ทิศ เพื่อจะช่วยให้เข้าใจตนเองและรู้จักตัวตนมากขึ้น รวมถึงมองเห็นจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง ประกอบการตัดสินใจก่อนเลือกอาชีพและเป็นการปรับตัวก่อนที่จะไปทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งแน่นอนว่า นอกจากจะได้รู้จักตัวตนตนเองแล้ว ยังได้รู้จักตัวตนของคนรอบข้างอีกด้วย

รูปแบบการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน ตามปกติแล้วชุมชนจะมีกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันพระทุกคนก็เข้าวัดปฏิบัติธรรม รักษาศีล วันวิสาขบูชาจะมีการรักษาศีล ๘ บ้าง ศีล ๕ บ้างแล้วแต่บุคคลแต่อย่างไรก็ตาม วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จะเป็นโอกาสที่ดีเพราะผู้นำชุมชนก็เข้าวัดด้วย ดังนั้นการจัดกิจกรรมในการพัฒนาจริยธรรมคุณธรรม และศีลธรรมจึงควรจัดในช่วงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพราะปกติผู้นำชุมชนและคนในชุมชนก็เข้าวัดในวันนี้อยู่แล้ว

กิจกรรมสรุปการอบรมถอดเรียนผู้นำชุมชนในแต่ละด้าน เป็นกิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง เป็นกิจกรรมเพื่อต้องการสร้างการฟังให้แก่ผู้นำชุมชนในการรับฟังปัญหาต่าง ๆ จากชุมชนกิจกรรมนี้ เมื่อเข้าสู่กิจกรรมแล้ว ผู้นำชุมชนจะต้องปล่อยวางเรื่องราวต่าง ๆ และให้ความสนใจต่อสิ่งที่อยู่ต่อหน้า เป็นกิจกรรมเพื่อให้ผู้นำรับฟังอย่างมีสติ และรับฟังอย่างเคารพ ไม่ตีค่าไม่กล่าวโทษ แต่ให้รับฟังในสิ่งที่ผู้พูดต้องการพูดให้เราฟัง กิจกรรมนี้จากการถอดบทเรียนปรากฏได้ว่า ผู้นำสะท้อนความเป็นตัวตนได้มาก จากการฟังผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง โดยไม่ตัดสินผู้พูด

๕.๓ เพื่อประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

๑) การนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ ๓ คือ “ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ (ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ)” ดังนี้

- (๑) สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- (๒) ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- (๓) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- (๑) สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัย เรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์จังหวัดชัยภูมิ ใช้สัญลักษณ์ ดังนี้

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

S.D แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

(๒) ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

จากตารางที่ ๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน ๓๖ คน (ร้อยละ ๗๐.๕๐) และชาย จำนวน ๑๔ คน (ร้อยละ ๒๙.๕๐)

ตารางที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

จากตารางที่ ๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๒๒ คน (ร้อยละ ๔๖.๕๐) รองลงมา มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๑๗ คน (ร้อยละ ๓๔.๘๐) รองลงมา มีอายุไม่เกิน ๓๐ ปี จำนวน ๖ คน (ร้อยละ ๙.๕๐) และมีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๕ คน (ร้อยละ ๙.๒๐)

ตารางที่ ๓ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

จากตารางที่ ๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๒๖ คน (ร้อยละ ๕๖.๐๐) รองลงมา มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวน ๒๑ คน (ร้อยละ ๓๔.๓๐) รองลงมา มีการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา จำนวน ๑ คน (ร้อยละ ๖.๕๐) และมีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒ (ร้อยละ ๓.๒๐)

ตารางที่ ๔ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้

จากตารางที่ ๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๒ คน (ร้อยละ ๓๕.๘๐) รองลงมา มีรายได้ ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๖ คน (ร้อยละ ๓๓.๐๐) รองลงมา มีรายได้ ๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๐ คน (ร้อยละ ๒๙.๒๐) และมีรายได้ ๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป จำนวน ๒ คน (ร้อยละ ๒.๐๐)

(๓) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิโดยรวมและแยกเป็นรายด้าน ปรากฏตามตารางที่ ๕-๑๔ ดังนี้

ตารางที่ ๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมและรายด้าน

จากตารางที่ ๕ ค่าเฉลี่ย ผลการวิเคราะห์การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านเจตคติต่อกิจกรรม ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มาก มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = ๔.๑๗$, S.D. = ๐.๑๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือ มีความสนใจและเต็มใจเรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = ๔.๔๗$, S.D. = ๐.๖๓) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ดีสามารถจะพัฒนาทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้นำได้เป็นอย่างดี มีคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = ๔.๔๔$, S.D. = ๐.๕๙) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๔๒$, S.D. = ๐.๖๖) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และภูมิใจที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มีคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = ๔.๓๗$, S.D. = ๐.๖๕) มีความคิดเห็นในระดับมาก ตามลำดับ

จากตารางที่ ๖ ค่าเฉลี่ย ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านเนื้อหากิจกรรม ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มากมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = ๔.๑๓$, S.D. = ๐.๑๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือ เป็นรูปแบบที่สามารถกระตุ้นในการทำงานได้เป็นอย่างดี คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๑๖$, S.D. = ๐.๘๓) อยู่ในระดับมาก รองลงมา เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบันคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๑๓$, S.D. = ๐.๖๓) อยู่ในระดับมาก รองลงมา มีรูปแบบที่น่าสนใจ ($\bar{X} = ๔.๐๙$, S.D. = ๐.๘๒) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

จากตารางที่ ๗ ค่าเฉลี่ย ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มากมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = ๔.๑๙$, S.D. = ๐.๑๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือมีความหลากหลายเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๒๙$, S.D. = ๐.๘๒) รองลงมาคือมีความชัดเจนน่าสนใจ และสามารถปฏิบัติได้ สามารถปฏิบัติได้เสร็จทันตามกำหนดเวลา

ที่กำหนด และกิจกรรมการเรียนรู้สามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตร ผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๑๖, S.D. = ๐.๘๒) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

จากตารางที่ ๘ ค่าเฉลี่ย ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัด ชัยภูมิด้านการเรียนรู้ ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มากมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$ = ๔.๑๒, S.D. = ๐.๑๖) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือ สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างที่ดีได้ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๑๓, S.D. = ๐.๓๖) อยู่ในระดับมาก รองลงมา สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเหมาะสม มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๐๙, S.D. = ๐.๓๖) อยู่ในระดับมาก คะแนนน้อยสุดสื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$ = ๔.๐๒, S.D. = ๐.๓๕ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

จากตารางที่ ๙ ค่าเฉลี่ย ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัด ชัยภูมิด้านการประเมินผลกิจกรรม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านการประเมินผลกิจกรรมคือ รวมแล้วได้มาตรฐาน ($\bar{X}$ = ๔.๑๗, S.D. = ๐.๑๕) อยู่ในระดับมาก ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดมีค่าคะแนนอยู่ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$ = ๔.๒๒, S.D. = ๐.๓๕)

๒) การนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ ๓ คือ “ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ (เทศบาลหลวงศิริ อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ)” ดังนี้

(๑) สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

(๒) ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

(๓) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

(๑) สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัย เรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์จังหวัดชัยภูมิ ใช้สัญลักษณ์ ดังนี้

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

(๒) ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

จากตารางที่ ๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน ๓๔ คน (ร้อยละ ๖๘.๐) และหญิง จำนวน ๑๖ คน (ร้อยละ ๓๒.๐)

ตารางที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

จากตารางที่ ๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๗ คน (ร้อยละ ๕๔.๐) รองลงมา มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๙ คน (ร้อยละ ๑๘.๐) รองลงมา มีอายุไม่เกิน ๓๐ ปี จำนวน ๘ คน (ร้อยละ ๑๖.๐) และมีอายุ ๓๑-๔๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๖ คน (ร้อยละ ๑๒.๐)

ตารางที่ ๓ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

จากตารางที่ ๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๙ คน (ร้อยละ ๓๘.๐) รองลงมา มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวน ๒๑ คน (ร้อยละ ๔๒.๐) รองลงมา มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๙ คน (ร้อยละ ๑๘.๐) และมีการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา จำนวน ๑ (ร้อยละ ๒.๐)

ตารางที่ ๔ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้

จากตารางที่ ๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๐ คน (ร้อยละ ๔๐.๐) รองลงมา มีรายได้ ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๖ คน (ร้อยละ ๓๒.๐) รองลงมา มีรายได้ ๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๐ คน (ร้อยละ ๒๐.๐) และมีรายได้ ๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป จำนวน ๒ คน (ร้อยละ ๔.๐)

(๓) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิโดยรวมและแยกเป็นรายด้าน ปรากฏตามตารางที่ ๕-๑๔ ดังนี้

ตารางที่ ๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมและรายด้าน

จากตารางที่ ๕ ค่าเฉลี่ย ผลการวิเคราะห์การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านเจตคติต่อกิจกรรม ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มาก มีค่าเฉลี่ยและค่า

เบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.36) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือ กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.50) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ท่านภูมิใจที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.50) รองลงมา ท่านมีความสนใจและเต็มใจเรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.46) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ตามลำดับ

จากตารางที่ ๖ ผลการวิเคราะห์การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ด้านเนื้อหากิจกรรม ค่าเฉลี่ย เรียงจากมากไปหาน้อย เป็นรูปแบบที่สามารถกระตุ้นในการทำงานได้เป็นอย่างดี คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.47) อยู่ในระดับมาก รองลงมา เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบันคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.50) รองลงมาคือ มีรูปแบบที่น่าสนใจ $\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.50 รวมค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านเนื้อหากิจกรรม $\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.37

จากตารางที่ ๗ ผลการวิเคราะห์การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เรียงจากมากไปหาน้อย สามารถปฏิบัติได้เสร็จทันตามกำหนดเวลาที่กำหนด $\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.49 อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมาคือกิจกรรมการเรียนรู้สามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.50) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมาคือมีความหลากหลายเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ มีค่าเฉลี่ยเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.49) อยู่ในระดับมาก มีความชัดเจนน่าสนใจคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.48) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รวมค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมด คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.39)

จากตารางที่ ๘ ผลการวิเคราะห์การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เรียงจากมากไปหาน้อย สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนสามารถนำไปเป็นแบบอย่างที่ดีได้ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.50) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมา สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเหมาะสม มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.53) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมาคือ สื่อการเรียนรู้มีความ

สอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.38, S.D. = 0.53$) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รวมค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านกิจกรรมการเรียนรู้ $\bar{X} = 4.47, S.D. = 0.28$ อยู่ในระดับมาก

จากตารางที่ ๔ ผลการวิเคราะห์การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิละดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการประเมินผลกิจกรรมค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คือ ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดมีค่าคะแนนอยู่เฉลี่ย ($\bar{X} = 4.50, S.D. = 0.50$) รวมค่าเฉลี่ยประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านการประเมินผลกิจกรรม รวม ($\bar{X} = 4.42, S.D. = 0.32$)

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

การอบรมให้ความรู้ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำจำเป็นต้องแสวงหาความรู้รอบด้านเกี่ยวกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในชุมชน หรือองค์กร เพื่อจะได้นำมาแก้ปัญหา ก็ต้องอาศัยการฝึกอบรมรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หลักสูตรผู้นำจะต้องมีองค์ความรู้ให้มากในเรื่องการพัฒนาถ้าไม่มีความรู้ก็พัฒนา แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือในองค์กรไม่ได้ ปัญหาทั้งหลายอย่าง เช่น ปัญหายาเสพติด รูปแบบแนะนำบอกไม่ให้ลูกหลานไปเสพยาเสพติด จะต้องมีการป้องกัน ให้กำลังใจสำหรับคนที่ติดยาเสพติดองค์กรต่างๆต้องให้ความช่วยเหลือ ผู้นำจะต้องมีความเข้าใจปัญหา ประกาศอธิบายให้เห็นโทษยาเสพติด ติดยาเสพติดเกี่ยวกับโทษของยาเสพติดเป็นต้น ใช้หลักธรรมเยี่ยวนั้นก็คือหลักสติ เป็นการระลึกว่า ก่อนจะเสพยาหรือคิดจะเสพยา จะต้องมีความยับยั้งชั่งใจมีสติอยู่เสมอ มีเทคนิคต่างๆให้คนเหล่านั้นได้รู้และเข้าใจกับโทษของยาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยกับงานวิจัยของอภิรักษ์ ศรีเครือดัง^๑ ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐศึกษาเชิงวิเคราะห์ปาปนิกรรม ๓ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถ มีความรอบรู้ในการทำงาน ควรศึกษาเพิ่มเติม

^๑ อภิรักษ์ ศรีเครือดัง, “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีใน มหาวิทยาลัยของรัฐ” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : พระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๕), หน้า ๗.

ให้ทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีทักษะในการสื่อสารรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐคือ มีความยุติธรรม มีคุณธรรมและจริยธรรม มีเมตตากรุณาสูง ซื่อสัตย์ จริงใจ นอกจากนี้ต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานดี มีจิตใจกว้างขวาง รักเพื่อนร่วมงานเหมือนญาติ รู้จักยอม ให้อภัยคนง่ายไม่หนีปัญหา ผู้บริหารควรยึดหลักอริยสัจ ๔ ต้องเข้าใจงาน ภาระของตนเองให้ถูกต้อง ขอบเขต หน้าที่ ความรับผิดชอบ การมีส่วนได้-เสีย พัฒนาต่อยอดในทุกเรื่องความเป็นธรรม สุจริต โปร่งใส รับผิดชอบต่อสังคม และผู้มีส่วนได้เสียตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี และจรรยาบรรณเกี่ยวความเป็นผู้นำ สร้างกลุ่มรวมพลังชุมชน(เครือข่าย) ส่งเสริมให้เครือข่าย/กลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้ทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือระหว่างกลุ่มต่างๆ เช่น อสม.จัดทีมเยี่ยมบ้านร่วมกับกลุ่มวัยรุ่น กลุ่มอาชีพสอนงานให้กลุ่มผู้พิการ ซื่อสัตย์กับประชาชน งบประมาณการเตรียมงบประมาณ การเสนอให้ผู้บังคับบัญชา ให้ความเห็นชอบ การดำเนินงานตามงบประมาณ การตรวจสอบ การใช้จ่ายงบประมาณตามแผนที่ เสนอขอไว้อย่างเที่ยงธรรม การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมรวมถึงการพัฒนาคน เพราะเมื่อคนพัฒนาแล้ว ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริง เป้าหมายของการพัฒนาคือการปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับการพัฒนาประการหนึ่งตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่เป็นเครื่องพัฒนาทำให้เจริญทำให้เป็นให้มีขึ้น เป็นการฝึกอบรม สอดคล้องกับหนังสือการพัฒนาที่ยั่งยืนของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ว่าด้วยเรื่อง ภาวนา ๔ ประการ^๒ คือ ๑) ภาวนา เป็นการเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณไม่ให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ๒) สีสภาวนา เป็นการเจริญศีล พัฒนาความประพฤติการฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน ๓) จิตตภาวนา การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิและสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น ๔) ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาการพัฒนาทางพระพุทธศาสนานั้นต้องเริ่มที่ตัวบุคคล หมายความว่า บุคคลที่อยู่ในชุมชนหรือสังคม ควรที่จะได้รับ

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธ ธรรม, ๒๕๕๓), หน้า ๘๑-

การพัฒนาเป็นอันดับแรก ทั้ง ๔ ด้าน ชื่อสัตย์ สุจริต ผู้นำที่ดีจะต้องอาศัยหลักของความถูกต้อง หลักแห่งเหตุผลและความซื่อสัตย์สุจริต ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยสั่งการ หรือปฏิบัติงานด้วยจิตที่ปราศจากอคติ ปราศจากความลำเอียง ไม่เล่นพรรคเล่นพวก มีรูปแบบความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และหลักสูตรคุณธรรม จริยธรรมทำให้ผู้นำยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกดี มีธรรมาภิบาล โดยมุ่งหวังในการปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ เพื่อให้ผู้นำได้เรียนรู้และเข้าใจนำไปปรับใช้ในองค์กรของตนเองได้อย่างมีความสุข ผู้นำรู้จักปรับตัวและยืดหยุ่นผู้นำต้องรู้จักปรับตัวตามสถานการณ์ เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ และพร้อมที่จะนำ ผู้อื่นให้ปรับตัวตาม อย่างที่เรียกว่า “เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง” อีกทั้งต้องมีความยืดหยุ่น รู้จักผ่อนปรน รับฟังความคิดเห็นของลูกน้องและเพื่อนร่วมงานบ้าง นั่นคือ ทำงานโดยยึดหลักนิติศาสตร์ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องให้ความสำคัญแก่หลักรัฐศาสตร์ และหลักพุทธศาสตร์ด้วยยิ่งเป็นการดี ถ้ากล่าวถึงหลักพุทธศาสตร์ คิดถึงพรหมวิหาร ๔ ตามหนังสือภูมิธรรมชาวพุทธของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) คือ^๓ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา การดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษยสัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และย่อมรักษาศรัทธาไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์ แต่ก็ต้องมีอุเบกขาคด้วยที่จะมิให้เสียธรรมมีรูปแบบที่เป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำท้องถิ่น และมีองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ และเครื่องมือในการทำงานของผู้นำท้องถิ่นในการแก้ปัญหาให้กับชุมชนให้ตรงจุด รูปแบบการมีส่วนร่วมโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับผู้นำในท้องถิ่นที่มีความถูกต้อง เหมาะสมและตรงต่อความต้องการของประชาชนมากที่สุดอันจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เอาใจใส่ฝึกฝนทุกวัน ใส่ใจในสิ่งที่ผู้นำต้องแก้ไขปัญหาที่สำคัญก่อน ยิ่งฝึกฝนบ่อยแค่ไหน ยิ่งพัฒนามากขึ้นเท่านั้น ทักษะการเป็นผู้นำก็คล้ายกับการฝึกเล่นดนตรีที่ต้องรู้จุดมุ่งหมายเสียก่อน จากนั้นก็ต้องฝึกฝนทุกวันก็จะทำให้เกิดการชำนาญในสิ่งที่ตนกะทำอยู่ วางแผนล่วงหน้า แก้ปัญหาแบบถาวร และรวดเร็ว กตัญญู เคารพผู้สูงอายุ มีความละเอียดรอบคอบ ต่อหน้าและลับหลังท้องถิ่น กับจังหวัดต้องประสานงานเป็นแนวทางเดียวกัน เป็นตัวอย่างที่ดี

ผู้นำต้องมีรูปแบบเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ความคิดที่มองไปไกล มีความสามารถรอบรู้ในการทำงาน ควรศึกษาเพิ่มเติมให้ทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทักษะในการทำงาน มีความยุติธรรม คุณธรรมและจริยธรรม เมตตากรุณา ซื่อสัตย์ จริงใจ นอกจากนี้ต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานดี มีจิตใจกว้างขวาง รักเพื่อนร่วมงานเหมือน ผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนให้ได้ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), ภูมิธรรมชาวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันสันติธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕

ผู้นำที่ดีจะต้องทำเพื่อแสดงให้เห็นว่าเลือกไม่ผิดคน ฟังได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ และส่งเสริมสนับสนุนสร้างความเข้าใจในการทำงานให้แก่ประชาชน มีการพบประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อตนที่เป็นตัวแทนประชาชน

การใช้กิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรม ๕ ขั้นตอนเกี่ยวกับอบายมุขขั้นตอนที่ ๑ ไร่ความสนใจ เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เตรียมความพร้อมก่อนที่จะมีการอบรม ขั้นตอน ที่ ๒ ระดมพลังสมองวิธีป้องกันอบายมุขเป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมรวมพลัง สมอง ขั้นตอน ที่ ๓ ปฏิบัติงานตามป้องกันอบายมุขเป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการ อบรมลงมือปฏิบัติกิจกรรมขั้นตอนที่ ๔ สรุปและอภิปรายเป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับ การอบรมร่วมกันสรุปบทเรียนที่ได้รับการอบรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งผลที่ได้จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาให้ผู้สอนและ ผู้เรียนเกิดทักษะ กระบวนการ และเจตคติที่ดีต่อไป

กิจกรรมในการพัฒนาผู้นำตามโครงการวิจัย โดยได้มีการจัดกิจกรรมอบรมในเรื่องของ ความเป็นผู้นำผ่านกิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ เพื่อจะช่วยให้เข้าใจตนเองและรู้จักตัวตนมากขึ้น รวมถึง มองเห็นจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง ประกอบการตัดสินใจก่อนเลือกอาชีพและเป็นการปรับตัว ก่อนที่จะไปทำงานร่วมกับผู้อื่น การจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน ตามปกติแล้วชุมชนจะมีกิจกรรม ในวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันพระทุกคนก็เข้าวัดปฏิบัติธรรม รักษาศีล วันวิสาขบูชาที่มีการรักษาศีล ๘ บ้าง ศีล ๕ บ้างแล้วแต่บุคคลแต่อย่างไรก็ตาม วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จะเป็นโอกาสที่ดี เพราะผู้นำชุมชนก็เข้าวัดด้วย ดังนั้นการจัดกิจกรรมในการพัฒนาจริยธรรมคุณธรรม และศีลธรรมจึง ควรจะจัดในช่วงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพราะปกติผู้นำชุมชนและคนในชุมชนก็เข้าวัดในวันนี้ อยู่แล้ว

การดำเนินกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ

หลักสูตรการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ การดำเนิน กิจกรรมผู้เข้ามาอบรมพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิและเทศบาลหลวงศิริ อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิได้เติมคำหรือ ข้อความลงในที่ว่างให้ถูกต้องตามความคิดของตนเองหลักจากที่ได้นั่งฟังวิทยากรพูดเรื่องสังคมสันติ ประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิแล้ว จนจบการบรรยาย แล้วให้ผู้นำแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับสังคมสันติประชาธรรม เช่น ๑) แนวคิด หมายถึง ผู้นำส่วนมากให้ความหมายแนวคิด คือ แนวคิด เป็นการกล่าวสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งใช้ความเชื่อ ความรู้สึก ทศนคติ แง่คิด ความรู้และประสบการณ์ เข้าร่วมอาจจะเป็น บทความ เป็นข่าว เป็นข้อเสนอแนะ หรือความคิดจากใครที่เชี่ยวชาญก็ได้ แนวคิดอาจจะถูกหรือผิดก็ได้ ๒) วิธีชีวิต หมายถึง สภาพสิ่งแวดล้อมรอบข้างตามบ้านเรือนที่อยู่อาศัย

๓) สันติประชาธรรม ความจริง และความงาม เป็นหลักใหญ่ในการดำเนินชีวิต กิจกรรมที่ ๒ ปฏิบัติตนตามสังคัมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ปฏิบัติตนตามสังคัมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ แล้วทำกิจกรรมที่กำหนดให้ เป็นคำถามเกี่ยวกับสันติประชาธรรม ๑) การที่จะปฏิบัติตนตามสังคัมสันติประชาธรรมได้นั้น ต้องปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับของหน่วยงาน ปฏิบัติตามผู้ใต้บังคับบัญชา ๒) การทำงานกลุ่มร่วมกันตามสังคัมสันติประชาธรรมจะต้องมีความเชื่อด้านใดบ้างเชื่อว่าการลงมือทำย่อมประสบความสำเร็จแน่นอน พร้อมนำหลักร่วมมือกัน ช่วยเหลือกันมาใช้ ๓) เพราะเหตุใดจึงเชื่อว่าปฏิบัติตนตามสังคัมสันติประชาธรรมเป็นการปฏิบัติที่ดีที่สุด เพราะมีความเชื่อมั่นในตนเอง

หลักสูตรการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ มีกิจกรรม ๑) อ่านข้อความนี้แล้ววิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสถาบันของสังคัม จากข้อความนี้มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันใดบ้าง ๒) จากข้อความนี้สถาบันการศึกษามีความสัมพันธ์กับสถาบันเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง ๓) เขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าที่ถูก และเขียนเครื่องหมาย X หน้าข้อที่ผิด การนำหลักสังคัม ๔ มาเป็นกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมานัตตา(ความมีตนเสมอ) มาประยุกต์ใช้ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีการวางตนเสมอบุคคลอื่นที่อยู่รอบข้างจะทำให้ได้รับความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานเพราะจะได้ความรัก ความเคารพนับถือ วางตนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ มีความเสมอต้นเสมอปลายกับประชาชน ให้ความสำคัญของประชาชน มีสัมมาคารวะรู้จักกาลเทศะ กิจกรรมความสามัคคีในการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นทีมสามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำกิจกรรมเสร็จแล้วก็ออกมาแสดงความคิดเห็น หรืออธิบายเสริมบางอย่างที่เกี่ยวกับความสามัคคี กิจกรรมผู้นำจะต้องเรียนรู้จักการนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรู้จักการใช้เทคโนโลยีโดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ การนำแอปพลิเคชันต่างๆมาใช้ในการทำงาน ทั้งไลน์ เฟสบุค หรือโปรแกรมที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน จัดเป็นหลักสูตรอบรม และเสริมความรู้ในแต่ละด้านๆ ให้กับผู้นำท้องถิ่น กิจกรรมมีทักษะองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำในการพัฒนาต่อด้านยาเสพติด ความซื่อสัตย์ สุจริต อบออม อารี รักษาสัจจะ ตระหนักในหน้าที่ ยึดหลักความเป็นธรรม กิจกรรมมีส่วนร่วม ความสามัคคีในชุมชน มีโครงการใส่ใจคุณธรรมโดยนิมนต์พระคุณเจ้ามาเทศน์สอนหลักการดำเนินชีวิต การปฏิบัติธรรม สวดมนต์ นั่งภาวนา ทำให้จิตใจสงบ มีพื้นฐานและเป็นเกาะกำบังไม่ให้ความโลภ โกรธ หลง เข้ามาทางจิตใจได้ ทำให้เกิดจิตใจเสียสละ มีความสามัคคีในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความสุขความเจริญ ซึ่งตรงตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับหลักความสามัคคีให้เกิดในหมู่คณะนั้นก็คือ หลักอปริหาयरธรรม เป็นหลักความเจริญอย่างเดียว มี ๗ อย่าง คือ ๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีกรรม ตามที่วางไว้เดิม ๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชีเคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่าน ว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง ๕) บรรดากุลสตรีกุลมารี

ทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยไม่ถูกข่มเหงหรืออุครร่าขึ้นใจ ๖) เคารพสักการบูชาเจดีย์ของวัชชีทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ ธรรมิกพลีที่เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรมไป ๗) จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลายตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่ได้มา พึงมาสู่แวนแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแวนแคว้นผาสุก

อุปหานิยธรรม เป็นหลักสามัคคีธรรม เป็นคุณธรรมที่คอยเกื้อหนุนให้การปฏิบัติตามนั้นเกิดเป็นผลจริง ฉะนั้น หลักสามัคคีธรรม ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การพัฒนาสังคมเป็นไปตามแนวทางที่ชุมชนหรือสังคมตั้งเป้าหมายเอาไว้ได้แก่ความมีคุณภาพชีวิตที่มีสาระสำคัญของความคิดเกี่ยวกับการพัฒนานั้นเนื่องมาจากปรัชญาพื้นฐานของพุทธศาสนาที่ปรารถนาชี้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์และชี้ทางสู่ความสุขให้แก่มนุษย์ตามหลักคำสอนนี้พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะพระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต เหมือน สมบูรณ์ สุขสำราญได้กล่าวหนังสือการพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธไว้ว่า^๙ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้พ้นจากสภาพความด้อยพัฒนา ด้อยการศึกษาความสำคัญของการพัฒนาโดยการช่วยเหลือกัน ทั้งการอบรมในศาสนาธรรม และประสบการณ์มีอิทธิพลสำคัญต่อการก่อรูปแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของพระสงฆ์ รัฐบาลที่ของผู้นำ กิจกรรมมีวินัยพัฒนาภาวะผู้นำ

หลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ มีกิจกรรมพัฒนาผู้เข้าอบรมของผู้นำ การใช้กิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรม ๕ ขั้นตอนเกี่ยวกับบอบายมุข ขั้นตอนที่ ๑ ไร่ความสนใจ เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เตรียมความพร้อมก่อนที่จะมีการอบรม ซึ่งวิทยากรต้องหาสิ่งไร่ความสนใจให้ผู้เข้ารับการอบรมโดยอาจให้เล่นเกม หรือดูวิดีโอทัศน์ในเรื่องที่เกี่ยวกับบอบายมุข จากนั้นเป็นการซักถาม อภิปราย แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนแปลงเรียนรู้ ซึ่งกันและกันเกี่ยวกับบอบายมุข ขั้นตอนที่ ๒ ระดมพลังสมองวิธีป้องกันบอบายมุข เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมรวมพลังสมอง ระดมความคิดและปรึกษาหารือกันก่อนที่จะลงมือปฏิบัติหรืออบรม แบ่งกลุ่ม แบ่งหน้าที่กันและมอบหมายภาระงานภายในกลุ่ม ขั้นตอนที่ ๓ ปฏิบัติงานตามป้องกันบอบายมุขเป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายโดยกิจกรรมอาจจะให้ศึกษาเอกสารการเรียนรู้ ทำใบงาน นำเสนอผลงานเกี่ยวกับประเด็นที่วิทยากรมอบหมายให้ ขั้นตอนที่ ๔ สรุปและอภิปรายเป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสรุปบทเรียนที่ได้รับการอบรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งผลที่ได้จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาให้ผู้สอนและผู้เรียนเกิดทักษะ กระบวนการ และเจตคติที่ดีต่อไปและมีกิจกรรมในการพัฒนา

^๙ สมบูรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๕๓.

ผู้นำตามโครงการวิจัย โดยได้มีการจัดกิจกรรมอบรมในเรื่องของความเป็นผู้นำผ่านกิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของ ตนเองได้อย่างชัดเจน

บุคลากรของรัฐยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ตามหลักสามัคคีธรรม เว้นอบายมุขทั้งหลายอันก่อให้เกิดความทุกข์ จึงกำหนดให้เจ้าพนักงานของรัฐต้องยึดถือแนวทางปฏิบัติตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักเลี่ยงการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม

ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ทั้ง องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และ เทศบาลหลวงศิริ อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ	เทศบาลหลวงศิริ อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ	เปรียบเทียบผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น
ตารางที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ จากตารางที่ ๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน ๓๖ คน (ร้อยละ ๗๐.๕๐) และชาย จำนวน ๑๔ คน (ร้อยละ ๒๙.๕๐)	ตารางที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ จาก ตารางที่ ๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน ๓๔ คน (ร้อยละ ๖๘.๐) และหญิง จำนวน ๑๖ คน (ร้อยละ ๓๒.๐)	
ตารางที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ จากตารางที่ ๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๒๒ คน (ร้อยละ ๔๖.๕๐) รองลงมามีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี	ตารางที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ จาก ตารางที่ ๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๗ คน (ร้อยละ ๕๔.๐) รองลงมามีอายุระหว่าง	

จำนวน ๑๗ คน (ร้อยละ ๓๔.๘๐) รองลงมา มีอายุ ไม่เกิน ๓๐ ปี จำนวน ๖ คน (ร้อยละ ๙.๕๐) และมีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๕ คน (ร้อยละ ๙.๒๐)	๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๙ คน (ร้อยละ ๑๘.๐) รองลงมา มีอายุ ไม่เกิน ๓๐ ปี จำนวน ๘ คน (ร้อยละ ๑๖.๐) และมีอายุ ๓๑-๔๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๖ คน (ร้อยละ ๑๒.๐)	
ตารางที่ ๓ ข้อมูล ทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา จากตารางที่ ๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีการศึกษา ระดับปริญญาตรี จำนวน ๒๖ คน (ร้อยละ ๕๖.๐๐) รองลงมา มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า จำนวน ๒๑ คน (ร้อยละ ๓๔.๓๐) รองลงมา มีการศึกษา ระดับต่ำกว่า มัธยมศึกษา จำนวน ๑ คน (ร้อยละ ๖.๕๐) และมีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒ (ร้อยละ ๓.๒๐)	ตารางที่ ๓ ข้อมูล ทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา จากตารางที่ ๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๙ คน (ร้อยละ ๓๘.๐) รองลงมา มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวน ๒๑ คน (ร้อยละ ๔๒.๐) รองลงมา มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๙ คน (ร้อยละ ๑๘.๐) และมีการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา จำนวน ๑ (ร้อยละ ๒.๐)	
ตารางที่ ๔ ข้อมูล ทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้ จากตารางที่ ๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๒ คน (ร้อยละ ๓๕.๘๐) รองลงมา มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑	ตารางที่ ๔ ข้อมูล ทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้ จากตารางที่ ๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คน ส่วนใหญ่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๐ คน (ร้อยละ ๔๐.๐) รองลงมา มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๖ คน	

๖ คน (ร้อยละ ๓๓.๐๐) รองลงมามีรายได้ ๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๐ คน (ร้อยละ ๒๙.๒๐) และมีรายได้ ๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป จำนวน ๒ คน (ร้อยละ ๒.๐๐)	(ร้อยละ ๓๓.๐๐) รองลงมามีรายได้ ๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๐ คน (ร้อยละ ๒๙.๒๐) และมีรายได้ ๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป จำนวน ๒ คน (ร้อยละ ๒.๐๐)	
จากตารางที่ ๕ ค่าเฉลี่ย ผลการวิเคราะห์การประเมินผล กิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตร ผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ใน จังหวัดชัยภูมิด้านเจตคติต่อ กิจกรรม ในภาพรวม จัดอยู่ใน เกณฑ์มาก มีค่าเฉลี่ยและค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$ = ๔.๑๗, S.D.= ๐.๑๔) เมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อ เรียง ตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไป น้อย ลำแรกก็คือ มีความ สนใจและเต็มใจเรียนรู้ใน กิจกรรมการพัฒนาหลักสูตร ผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มี ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน ($\bar{X}$ = ๔.๔๗, S.D. = ๐.๖๓) มีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับมาก รองลงมา คือ กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ดี สามารถจะพัฒนาทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้นำได้ เป็นอย่างดี มีคะแนนเฉลี่ยและ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$ =	จากตารางที่ ๕ ค่าเฉลี่ย ผล การวิเคราะห์การประเมินผล กิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่ พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ระดับความคิดเห็นของผู้เข้า อบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตร ผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ใน จังหวัดชัยภูมิด้านเจตคติต่อ กิจกรรม ในภาพรวม จัดอยู่ใน เกณฑ์มาก มีค่าเฉลี่ยและค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$ = ๔.๔๓, S.D.= ๐.๓๖) เมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อ เรียง ตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไป น้อย ลำแรกก็คือ กิจกรรมนี้ เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อ ตนเองและผู้อื่น ($\bar{X}$ = ๔.๕๒, S.D. = ๐.๕๐) อยู่ในเกณฑ์ ระดับมาก ท่านภูมิใจที่ได้เรียนรู้ ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตร ผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มี ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน ($\bar{X}$ = ๔.๔๔, S.D. = ๐.๕๐) รองลงมา ท่านมีความ สนใจและเต็มใจเรียนรู้ใน กิจกรรมการพัฒนาหลักสูตร ผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มี	

๔.๔๔, S.D. = ๐.๕๙) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๔๒, S.D. = ๐.๖๖) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และภูมิใจที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มีคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$ = ๔.๓๗, S.D. = ๐.๖๕) มีความคิดเห็นในระดับมาก ตามลำดับ	คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๓๐, S.D. = ๐.๔๖) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ตามลำดับ	
จากตารางที่ ๖ ค่าเฉลี่ยประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านเนื้อหา กิจกรรม ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มากมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$ = ๔.๑๓, S.D. = ๐.๑๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือ เป็นรูปแบบที่สามารถกระตุ้นในการทำงานได้อย่างดี คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๑๖, S.D. = ๐.๘๓) อยู่ในระดับมาก รองลงมา เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบันคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ =	จากตารางที่ ๖ ผลการวิเคราะห์การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ด้านเนื้อหา กิจกรรม ค่าเฉลี่ย เรียงจากมากไปหาน้อย เป็นรูปแบบที่สามารถกระตุ้นในการทำงานได้เป็นอย่างดี คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๖๖, S.D. = ๐.๔๗) อยู่ในระดับมาก รองลงมา เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบันคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๕๖, S.D. = ๐.๕๐) รองลงมาคือ มีรูปแบบที่น่าสนใจ $\bar{X}$ = ๔.๕๒, S.D. =	

๔.๑๓, S.D. = ๐.๖๓) อยู่ในระดับมาก รองลงมา มีรูปแบบที่น่าสนใจ ($\bar{X}$ = ๔.๐๙, S.D. = ๐.๘๒) อยู่ในระดับมากตามลำดับ	๐.๕๐ รวมค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ด้านเนื้อหากิจกรรม $\bar{X}$ = ๔.๕๘, S.D. = ๐.๓๗	
จากตารางที่ ๗ ค่าเฉลี่ยประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มากมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$ = ๔.๑๙, S.D. = ๐.๑๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือมีความหลากหลายเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๒๙, S.D. = ๐.๘๒) รองลงมาคือมีความชัดเจนน่าสนใจ และสามารถปฏิบัติได้ สามารถปฏิบัติได้เสร็จทันตามกำหนดเวลาที่กำหนด และกิจกรรมการเรียนรู้สามารถช่วยเพิ่ม ศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๑๖,	จากตารางที่ ๗ ผลการวิเคราะห์การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เรียงมากไปหาน้อย สามารถปฏิบัติได้เสร็จทันตามกำหนดเวลาที่กำหนด ($\bar{X}$ = ๔.๖๐, S.D. = ๐.๔๙) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมาคือกิจกรรมการเรียนรู้สามารถช่วยเพิ่ม ศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๕๖, S.D. = ๐.๕๐) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมาคือมีความหลากหลายเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ มีค่าเฉลี่ยเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๓๘, S.D. = ๐.๔๙) อยู่ในระดับมาก มีความชัดเจน	

S.D. = ๐.๘๒) อยู่ในระดับมากตามลำดับ	น่าสนใจคะแนนเฉลี่ย (= ๔.๓๖, S.D. = ๐.๔๘) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รวมค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรม เรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งหมด คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๑๙, S.D. = ๐.๑๙)	
จากตารางที่ ๘ ค่าเฉลี่ย ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านสื่อการเรียนรู้ ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มาก มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$ = ๔.๑๒, S.D. = ๐.๑๖) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือ สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างที่ดีได้ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๑๓, S.D. = ๐.๗๖) อยู่ในระดับมาก รองลงมา สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเหมาะสม มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๐๙, S.D. = ๐.๗๖) อยู่ในระดับมาก คะแนนน้อยสุดสื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้มี	จากตารางที่ ๘ ผลการวิเคราะห์การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เรียงจากมากไปหาน้อย สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างที่ดีได้ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๕๔, S.D. = ๐.๕๐) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมา สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเหมาะสม มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๓๘, S.D. = ๐.๕๕๓) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมาคือ สื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและ	

คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๒$, S.D. = ๐.๗๕) อยู่ในระดับมากตามลำดับ	กิจกรรมการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ย ($= ๔.๓๘$, S.D. = ๐.๕๕๓) อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รวมค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านกิจกรรมการเรียนรู้ $\bar{X} = ๔.๔๗$, S.D.=๐.๒๘ อยู่ในระดับมาก	
จากตารางที่ ๙ ค่าเฉลี่ยประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านการประเมินผลกิจกรรม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านการประเมินผลกิจกรรมคือรวมแล้วได้ มาตรฐาน ($\bar{X} = ๔.๑๗$, S.D. = ๐.๑๕) อยู่ในระดับมาก ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดมีค่าคะแนนอยู่ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = ๐.๗๕)	จากตารางที่ ๙ ผลการวิเคราะห์การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านการประเมินผลกิจกรรมค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คือ ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดมีค่าคะแนนอยู่เฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๕๐$, S.D.=๐.๕๐) รวมค่าเฉลี่ยประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านการประเมินผลกิจกรรม รวม ($\bar{X} = ๔.๔๒$, S.D. = ๐.๓๒)	

หลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่น ในส่วนงานของสองอำเภอโดยมีกลุ่มผู้นำตำบลนาฝาย และกลุ่มผู้นำตำบลหนองบัวแดง จากหลักสูตรที่ร่วมกันพัฒนาของคณะวิจัย ก็จะได้พัฒนาเป็นหลักสูตรผู้นำชุมชนแบบระยะสั้น ที่สามารถเปิดสอนได้ในระดับ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ตามที่ได้ลงพื้นที่จัดกิจกรรมไปแล้วได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม รู้จักวัฒนธรรมประเพณีและความต้องการของชุมชน มีความจริงใจ อดทนให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำควรเน้นแนวทางวิธีรักษาสภาพจิตใจให้มีสติ ผิกลสติ มีการให้ทาน รักษาศีล และเจริญสมาธิภาวนา เพราะทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นผู้นำสามารถศึกษาอ่านแสวงหาเรียนรู้ได้ เมื่อผู้นำไม่เจริญสมาธิภาวนา บริหารจิตแล้วเวลามีปัญหาจะตัดสินใจผิดพลาดไปโดยขาดสติ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาที่เหมาะสมสำหรับผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา
๒. พัฒนาหลักสูตรสติปัญญาสำหรับผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๒.๑ หนังสือ

กุลธน ธนาพงศธร, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔.

เกรียงไกร เจียมบุญศรี และจักร อินทจักร, คู่มือการบริหารทรัพยากรบุคคล. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คแบงก์, ๒๕๔๔.

ครรชิต พุทธิโกษา, คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๔

ฉาน ตรรกวิจารณ์, การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.

ณัฐพงศ์ชัย ไทรพงษ์พันธุ์, การพัฒนาหลักสูตร. ราชบุรี: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ๒๕๕๗.

ดนัย เทียนพุฒ, การจัดการทรัพยากรมนุษย์ : การกักตุนที่ท้าทาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บุ๊คแบงก์, ๒๕๔๒.

ติน ปรัชญพฤทธิ, ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ หน่วยที่ ๑๑ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๗.

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณและเทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชั้นกลาง, กรุงเทพมหานคร: กองการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ๒๕๔๗.

ธีรยุทธ์ หล่อเลิศรัตน์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: กุญแจสู่ความสำเร็จในการปฏิรูปราชการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๔๓.

น้อย สุปิงคลัต, ภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน,(มปท), ๒๕๓๗.

นิพนธ์ ศศิธรเสาวภา, **ภาวะผู้นำกับการปกครองท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๐.

บุญทัน ดอกไธสงค์ และธเนศ ต่วนชะเอม, **กระบวนการและวิธีการพัฒนาจิตใจเพื่อพัฒนาสังคมไทย**, กรุงเทพมหานคร: ห.จ.ก.ทิพย์อักษร, ๒๕๒๙.

ประชุม โพธิกุล, **ภาวะผู้นำในการบริหารการศึกษา**. สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑.

ปัญญานันทมุนี, **ทางสายกลาง**. ศูนย์สืบทอดพระพุทธศาสนา. วัดชลประทานรังสฤษฎ์, มปป.

พิชาภพ พันธุ์แพ, **ผู้นำกับการจัดการการเปลี่ยนแปลง**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร: บริษัทแอคทีฟ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๕.

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ. **“พระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครอง”**. เอกสารประกอบการเรียน ปี ๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต). **ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

_____. **ถึงเวลาพัฒนาคนกันใหม่**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

_____. **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

_____. **ทศวรรษธรรมทัศน์พระปิฎก หมวดศึกษาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๓.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง. แมส. โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

_____. **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**, กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย, ๒๕๔๒.

_____. **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลบอล คิมทอง, ๒๕๔๙.

_____. **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓

พระธรรมปิฎก, (ประยุทธ์ ปยุตโต) **ศิลปะศาสตร์เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: ส่องสยาม, ๒๕๔๐

พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต) **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ , กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____. **การศึกษากับการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม จำกัด, ๒๕๔๔.

_____. **หน้าที่ความเป็นภิกษุสามเณร ลักษณะเพื่อนชั่ว - เพื่อนดี**, กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.

_____ .พระพุทธรูปศาสนาพัฒนาคนและสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๙.

_____ .พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____ .ภูมิธรรมชาวพุทธ, กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๖.

พระธรรมโกศาจารย์, (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) พุทธศาสนากับปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๓.

พระพรหมมิ่งคลาจารย์, (ปัญญา นันทะ). งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.

พระไพศาล วิสาโล, การศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. คณะครุศาสตร์. สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. ๒๕๕๔.

พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ), เป้าหมายของการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิพนพาน, ๒๕๓๗.

พุทธทาสภิกขุ, (เงื่อม อินฺทปญฺโญ) การศึกษาสมบูรณ์แบบ : คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด, กรุงเทพมหานคร: อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๙.

ภิญโญ สาร, หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๖๕.

ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕ .

วิชัย วงษ์ใหญ่, กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๓.

วิฑูรย์ สิมะโชติ, ทฤษฎีและเทคนิคปฏิบัติสำหรับยอดหัวหน้างาน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๓๘.

สมบูรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๓๐

อุทัย เลาหิเชียร, รัฐประศาสนศาสตร์ : ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๒.

๑.๒.๒ รายงานการวิจัย

กล้าศักดิ์ จิตต์สงวน, รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ภัทรพร สิริกาญจน, พุทธศาสนากับการปฏิบัติธรรมของชนชั้นกลางในประเทศไทย.

ศูนย์พุทธศาสนศึกษา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

รัชตกาญจน์ ดิษฐอ่วม, ตัวแทนผู้นำองค์กรในทศวรรษหน้า : ศึกษากรณี บริษัท วิทย์การบินแห่ง
ประเทศไทย จำกัด. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔.

มนตรี พิรพลพัฒน์, จริยธรรมกับภาวะผู้นำ : ศึกษาทศวรรษนักวิชาการรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัย
ที่มีต่อผู้นำทางการเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. คณะสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.

วาสนา สุขประเสริฐ, ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี โรงเรียนปทุมศึกษา สังกัดสำนักงานการ
ประถมศึกษา จังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา.
บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๗.

เดชชัย สีนเจริญ, การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
สำหรับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชา
การจัดการเพื่อการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๖.

สมชาย สรรประเสริฐ, กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกองบังคับการตำรวจท่องเที่ยว
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

ธิติมา ไชยมงคล, การพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ของโรงพยาบาลของรัฐใน
กรุงเทพมหานคร. ดุษฎีนิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔.

จารึก วัชรพาณิชย์, การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีร่วมมือกัน
เรียนรู้ สำหรับครูระดับประถมศึกษา. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, ๒๕๔๖.

จุฑามาศ กมรัตน์, ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่พึงประสงค์: กรณีศึกษากรมสารบรรณทหารบก.
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.

เจียรพัฒน์ ชูปวา, แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา
เอกชนในกรุงเทพมหานคร. ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

พระมหาศุภกิจ สุภกิจใจ (ภักดีแสน), กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานส่งเสริม
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ดุษฎี
บัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระสมทบ ถิรปัญญา (รุ่งมิตร์จรัสแสง), ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักพรวาสุธรรม ๔ :
กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์. ปริญญาพุทธศาสตร

มหบัณฑิต.สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พิศสุภา ปัจฉิมสวัสดิ์, การวิเคราะห์ภาวะปัจจัยภาวะผู้นำของหัวหน้าภาควิชาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การของภาควิชาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ไพบูลย์ คุ่มฉายา, การพัฒนา ผบ.หน่วยทหารขนาดเล็กในการเผชิญภัยคุกคามปัจจุบันเพื่อสำเร็จในระดับยุทธศาสตร์. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๒.

อดิยาณ์ ศรีเกษตริน,การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับพยาบาล.ปริญญาานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.

อัศรพล วรรณสุทธะ, ภาวะผู้นำในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : ศึกษากรณีเปรียบเทียบบ้านศิลารักษ์กับบ้านถิ่นสำราญ อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี.ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการปกครอง. คณะรัฐศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

เอกชัย เอื้อเฟื้อ,การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำและด้านการทำงานเป็นกลุ่มสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง.ปริญญาานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. วิชาเอกการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๕๗.

อภิษฎา ศรีเครือดม,รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : พระนครศรีอยุธยา , ๒๕๕๕

๑.๒.๓ บทความ

สมักร สุพรรณรัตน์, “ปรัชญาและแก่นสารเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล ครอบครัวองค์กรชุมชนและสังคม”, วารสารวัฒนธรรมไทย, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๔ (มกราคม ๒๕๓๙)

๑.๒.๔ เว็บไซต์

<https://www.wongnai.com/articles/four-animals-disc-personality?ref=ct> สืบค้นวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

จุฬาพิช มณีวงศ์,หลักการแห่งอหิงสาของมหาตมะคานธี,[ออนไลน์],แหล่งที่มา : <http://lakmuangonline.com/?p=4020> [๓ กันยายน ๒๕๖๔].

ศุภวิชญ์ แก้วคุณอก, “สัตยาเคราะห์แบบคานธี : การชุมนุมด้วยความรักและการดิ้อแพ่งต่อความ อยุติธรรม”,
 [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.the101.world/gandhi-satyagraha/> [๓ กันยายน ๒๕๖๔].
 สถาบันราชภัฏนครราชสีมา. ๒๕๔๕. **ความหมายของผู้ผู้นำ**. [Online] Available URL ; <http://www.rin.ac.th/article/leadership/page1.1.html> ค้นเมื่อ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

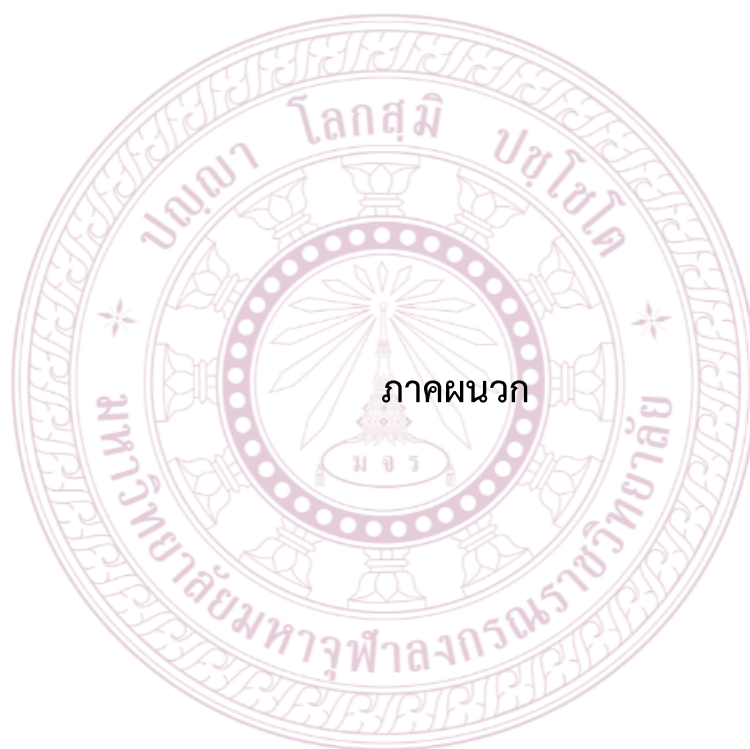
Ralph Stogdill and A.E. Koons, 1965, quoted in Dessler Gary, **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders**, 3rd ed., New Jersey : Pearson Education, Inc., 2004.

Rensis Likert et. al, 1961, quoted in Dessler Gary, **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders**, 3rd ed., New Jersey : Pearson Education, Inc., 2004.

Taba, H. Curriculum Development Theory and Practice. New York : Harcourt, Brace and World., 1962.

Vroom. V. H., **Manage People not Personal : Motivation and Performance appraisal** Boston, : Harvard Business School Press , 1990 .

Yorks, L., **Strategic human resource development**, Upper Saddle River, NJ : Thomson South-Western, 2005.

ภาคผนวก

การวิจัยเรื่อง

“การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ”

.....

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษา “การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ” และข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการกรอกข้อมูลทุกข้อตามความคิดเห็นที่แท้จริงของท่าน เพื่อความถูกต้องในการวิเคราะห์ และเป็นแนวทางในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งแบบสัมภาษณ์ชุดนี้ ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ ข้อมูลสำรวจความต้องการรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์

ดร.กาญจน์พงศ์ สุวรรณ และคณะ

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

.....

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๑. ผู้สัมภาษณ์.....วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....
๒. ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์..... เพศ.....อายุ.....ปี
๓. ระดับการศึกษา.....อาชีพ.....ตำแหน่ง.....
๔. สถานที่ทำงาน.....
๕. ประสบการณ์

ประสบการณ์ในการจัดอบรมปี

ประสบการณ์สอนเกี่ยวกับผู้นำปี

ประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรปี

ตอนที่ ๒ ข้อมูลสำรวจความต้องการรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นของท่านให้ตรงประเด็นมากที่สุด

๑. ท่านคิดว่ารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิควรเป็นรูปแบบใด?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ท่านคิดว่ากิจกรรมการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิควรเป็นกิจกรรมอะไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ท่านคิดว่าควรจะนำเนื้อหาใดบรรจุไว้ในการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ?

.....

.....

.....

.....

.....

๔. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

แบบประเมินผลกิจกรรมการวิจัย
เรื่อง กิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน (กรุณาตอบทุกข้อ)

๑. เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ไม่เกิน ๓๐ ปี ☐ ๓๑-๔๐ ปี

☐ ๔๑-๕๐ ปี ☐ ๕๑ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่ามัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ☐ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า

☐ สูงกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี

๔. มีประสบการณ์ในการทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

☐ ต่ำกว่า ๕ ปีลงมา ☐ ๕ - ๑๐ ปี

☐ ๑๐ - ๑๕ ปี ☐ ๑๕ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบประเมินผลกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

กิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ	ระดับการประเมิน				
	๑	๒	๓	๔	๕
๑. ด้านเจตคติต่อกิจกรรม					
๑. ท่านมีความสนใจและเต็มใจเรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์					
๒. ท่านภูมิใจที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์					

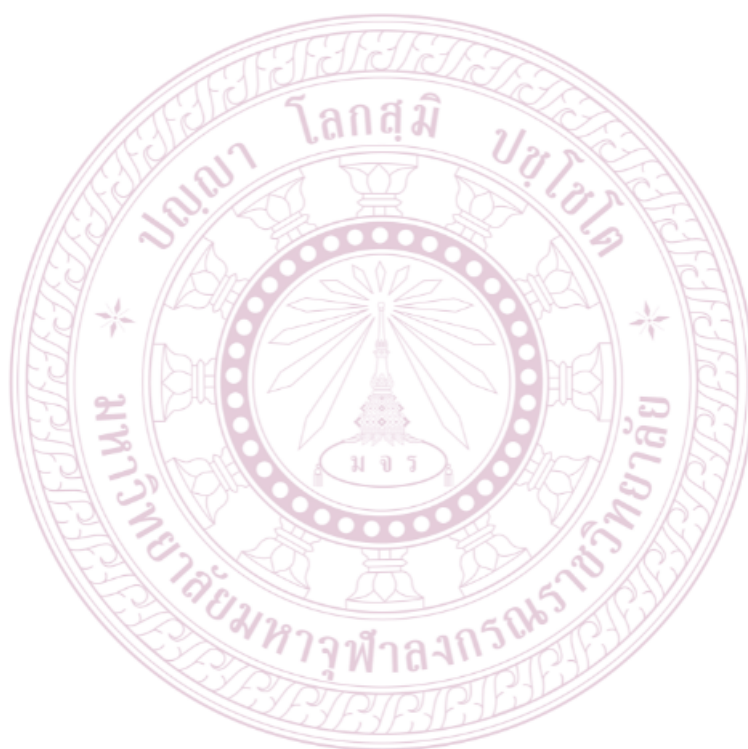
๓. กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น					
๔. กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ดีสามารถจะพัฒนาทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้นำได้เป็นอย่างดี					
๒. ด้านเนื้อหากิจกรรม					
๕. มีรูปแบบที่น่าสนใจ					
๖. เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบัน					
๗. เป็นรูปแบบที่สามารถกระตุ้นในการทำงานได้เป็นอย่างดี					
๓. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้					
๘. มีความหลากหลายเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ					
๙. มีความชัดเจนน่าสนใจ และสามารถปฏิบัติได้					
๑๐. สามารถปฏิบัติได้เสร็จทันตามกำหนดเวลาที่กำหนด					
๑๑. กิจกรรมการเรียนรู้สามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี					
๔. ด้านสื่อการเรียนรู้					
๑๒. สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเหมาะสม					
๑๓. สื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้					
๑๔. สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนสามารถนำไปเป็นแบบอย่างที่ดีได้					
๕. ด้านการประเมินผลกิจกรรม					
๑๕. ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ-----

*****ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบประเมิน*****

ภาคผนวก ข

หนังสือบันทึก

คณะกรรมการบริหารส่วนตำบลนาฝาย
 ที่: 112
 ครั้งที่ 29 วันที่ 29 มี.ค. 2565
 เรื่อง:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ เลขที่ ๑๗ หมู่ที่ ๑๔
 บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย
 อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ๓๖๐๐๐

๒๖ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุญาตเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย
 เรียน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ดร.กาญจน์พงศ์ สุวรรณ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ กำลังทำวิจัย เรื่อง "การพัฒนาหลักสูตรที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ" เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงขออนุญาตเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้นำชุมชน เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี
 ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

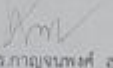
เรียน นายก อบต.นาฝาย

☐ ไม่มีความเห็น
☒ เห็นด้วย
☐ เห็นด้วยแต่มีข้อ
☐

4

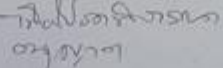
ศาสตราจารย์ ดร. วิมลเกียรติบดินทร์
 29 มี.ค. 2565

ขอแสดงความนับถือ

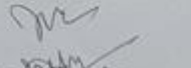
(ดร.กาญจน์พงศ์ สุวรรณ)

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

อนุกูล

(นางสาวกาญจน์ บำรุงสุข)
 ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
 29 มี.ค. 2565

พันตำรวจเอก

(สรวี นาสินทร์)
 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
 29 มี.ค. 2565

มหาวิทยาลัยสงขลวงษ์

เลขที่รับ 1497

วันที่ ๕ พค 2565

เวลา

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๘๗ หมู่ที่ ๑๔
บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย
อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ๓๖๐๐๐

๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุญาตเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรียน ท่านอธิการบดี/ผอ.วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ดร.กาญจนา พงศ์ สุวรรณ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ กำลังทำวิจัยเรื่อง "การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ" นั้น เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงขออนุญาตเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวกาญจนา จังหวะ)
นายกเทศมนตรีตำบลหลวงศิ

(ดร.กาญจนา พงศ์ สุวรรณ)

อาจารย์ประจำหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

โทรศัพท์ ๐๘๐๑๖๒๔๑๒

นางพนมวัน สุวรรณโค

หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล

๖ พค ๒๕๖๕

เขียน นายกเทศมนตรีตำบลหลวงศิ

- เพื่อโปรดทราบ

(นายฐนกรณ์ สารคำ)

ผู้อำนวยการกองช่าง วิชาการฯ (***)

ปลัดเทศบาลตำบล

ที่พิเศษ/๒๕๖๕

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓๗ หมู่ ๓๕ บ้านโนนเหลียม
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ๓๖๐๐๐

มีนาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน ศ.ดร.กฤษณ์ พงษ์นิพัทธ์

ด้วย ดร.กาญจนพงศ์ สุวรรณ อาจารย์ประจำหลักสูตร ทุทธศาสตร์มหาบัณฑิต ร่วมกับ พระครูใบฎีกาสุพรรณ ปสนนโม, นายสรศักดิ์ ไชยสกุลวงศ์, พระภัทราพงษ์ สิริภทโท, ดร. วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำงานวิจัยกลุ่ม เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ Development of Desirable Local Leadership Curriculum in Chaiyaphum Province โดยมีสถาบันวิจัยแห่งชาติ และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้การสนับสนุนงบประมาณ โดยการทำวิจัยดำเนินการมาถึงขั้นตอนการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ในการนี้วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ผู้ทำวิจัย สัมภาษณ์เกี่ยวกับ “การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ” เพื่อนำไปประกอบการพัฒนางานวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอขอบพระคุณ

เรียนมาด้วยความเคารพ

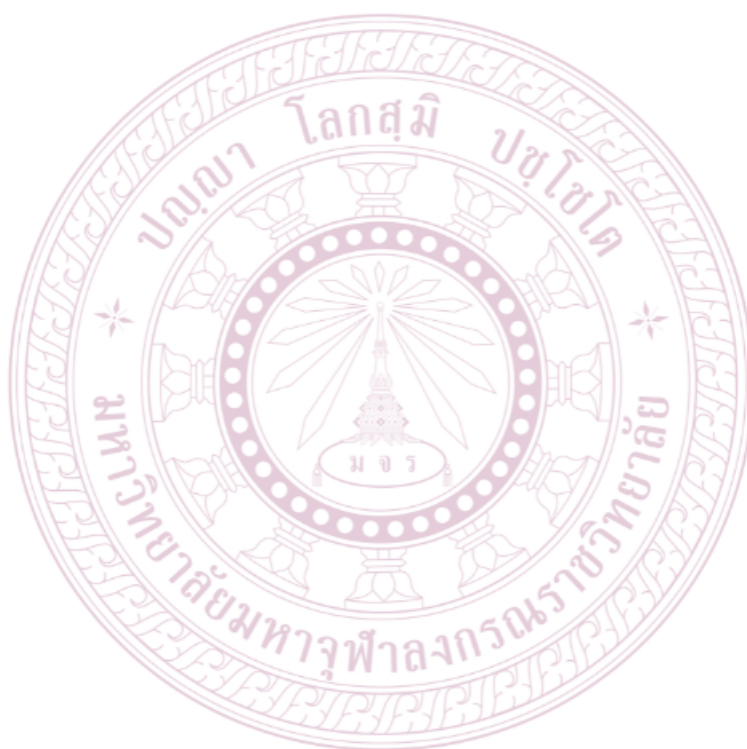
(ดร.กาญจนพงศ์ สุวรรณ)
หัวหน้าโครงการ

- ทน
- อรรถาธิบาย

โทร. ๐๘๐-๑๖๖๔๑๑๖

ภาคผนวก ค

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ อาคารพระยาภักดีชุมพล เลขที่ ๙๗ หมู่ ๑๔ บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ๓๖๐๐๐ ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ” ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.กาญจน์พงศ์ สุวรรณ พระพระครูใบฎีกาสุพรรณ ปสนนมนโน, อาจารย์สรศักดิ์ชัย ไชยสกุลวงศ์, พระภัททชาพงษ์ สิริภทโท, ดร.โดยนำไปใช้ประโยชน์ดังนี้

✓ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

✓ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนา

✓ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนา

สิ่งประดิษฐ์

✓ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ

✓ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่ใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๔ จนถึง ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๕ ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดีอย่างยั่งยืนแก่วิชาการหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ ๓ วิชาหลักพุทธธรรม (๑๐๑๓๐๖) ชั้นปีที่ ๓ ภาวะผู้นำ (๐๐๐ ๒๒๙) ดังนี้

ได้นำการศึกษา “การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ” นี้ไปพัฒนาการเรียนการสอน ใช้เป็นกรอบทิศทางการประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและสนับสนุนให้มีการปรับปรุงค้นคว้า และพัฒนาคุณภาพของงานนิสิตให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ขอรับรองว่า ข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

(พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี, ดร.)

รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิฝ่ายวิชาการ

พัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์

เทศบาลหลวงศิริ ตำบลหนองบัวแดง อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

พัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์
อบต.นาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

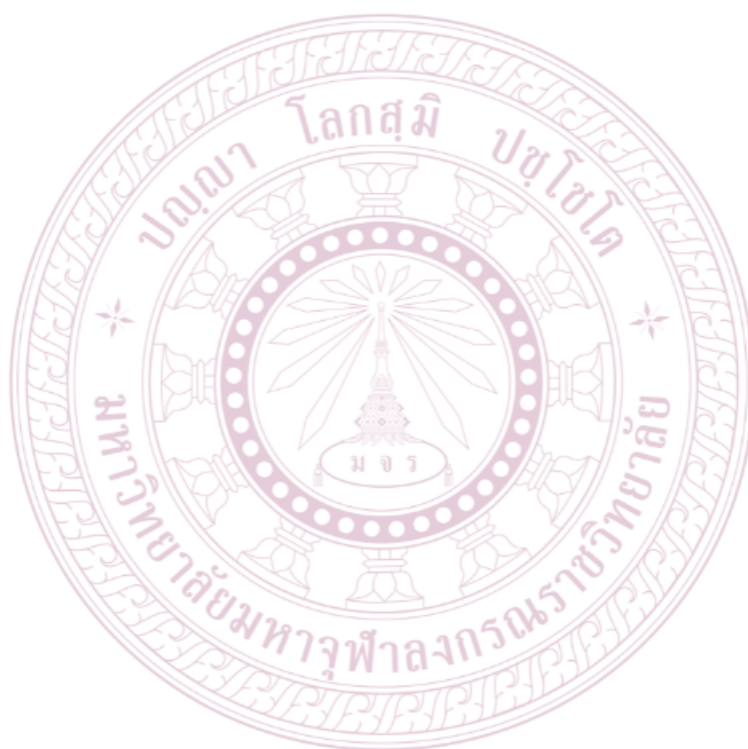

ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบจากงานวิจัย
๑. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ/ทุติยภูมิ จาก -แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์ -แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ -แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตร -แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม -หลักจริยธรรมที่เกี่ยวข้อง	ทราบข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตร รูปแบบหลักสูตร กิจกรรมผู้นำ การประเมินกิจกรรมหลักสูตร พัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักแนวคิด การฝึกอบรมพัฒนาผู้นำท้องถิ่น ได้กระบวนการคุณธรรมและ จริยธรรมนำหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน
๒. ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์ การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่ พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ เป็น การสัมภาษณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ หลักสูตรภาวะผู้นำ	ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนา หลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึง ประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตร ผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ใน จังหวัดชัยภูมิ
๓. ดำเนินการสนทนาสัมภาษณ์ เพื่อทำการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น ที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ	ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนา หลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึง ประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนา หลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึง ประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ
๔. ดำเนินการวิเคราะห์และถอด บทเรียนจากการสัมภาษณ์ จาก การทำกิจกรรมภาวะผู้นำ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่ พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิและ รูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่ พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ	ทราบข้อมูลเกี่ยวกับกับเนื้อหา หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่ พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิและ รูปแบบหลักสูตรพัฒนาผู้นำ ท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัด ชัยภูมิ พร้อมกับการประเมิน กิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่ พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับ รูปแบบหลักสูตรพัฒนาผู้นำ ท้องถิ่นที่พึงประสงค์ และ กิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับการ พัฒนาผู้นำท้องถิ่น พร้อมได้ ประเมินกิจกรรมหลักสูตรพัฒนา ผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ใน จังหวัดชัยภูมิ
๕. ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูล	ได้นำองค์ความรู้และได้คู่มือ	ได้เผยแพร่องค์ความรู้และมอบ

จากการศึกษาเอกสาร การ สัมภาษณ์ สนทนา เพื่อ ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตร ผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ใน จังหวัดชัยภูมิ	หลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึง ประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิพร้อม ระบบการบริหารผู้นำท้องถิ่นที่ พึงประสงค์จังหวัดชัยภูมิ	หลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิแก่ภาคีเครือข่าย ในจังหวัดชัยภูมิ
---	--	--

ภาคผนวก จ

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์และเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑. พ.ต.อ.สรวิศ มาอินทร์	นายก อบต.นาฝาย
๒. นายถนอม ปลื้มสุด	รองนายก อบต.นาฝาย
๓. นายमाणพ สมบัติมี	รองนายก อบต.นาฝาย
๔. น.ส.กาญจนา บำขุนทด	ปลัด อบต. นาฝาย
๕. นายประเทือง พรหมลา	รองปลัด อบต.นาฝาย
๖. น.ส.สุวรรณา แดงสกุล	หน.สป. อบต.นาฝาย
๗. น.ส.กาญจนา จังหวะ	นายกเทศมนตรีตำบลหลวงศิริ
๘. นายทองใส มูลสิงห์	รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหลวงศิริ
๙. นายสายัณห์ แวสระ	รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหลวงศิริ
๑๐. นายฐานันท์ สารคำ	ผอ.กองช่าง รักษาการแทนปลัดเทศบาลตำบลหลวงศิริ
๑๑. นายอุทาม ตาปราบ	ประธานสภาอบต. นาฝาย ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๑๒. นายอุดม หินชัยภูมิ	รองประธานสภาอบต. นาฝาย ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๑๓. นายรักชาติ คุ่มกุดขมิ้น	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๑๔ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๑๔. นางสุจิตตา โหม่งปราณีต	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๑๑ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๑๕. นายสงวนศักดิ์ ลุนทะโส	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๑๐ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๑๖. นายชัยนันท์ พันธียาง	ประธานสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๑๗. นางจำลอง เขียวจันทร์แสง	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๑๘. นายจักร์ คำภูเขียว	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๑๙. นายสมจิตร ปะทา	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๒๐. นายจิระพงษ์ พันธุ์โยศรี	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๒๑. นายเทศา ธรไพบรี	กำนันตำบลนาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๒๒. นายบรรจง ศรีชัยภูมิ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๒๓. นายไพศาล ปลื้มโชค	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๘ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๒๔. นายนิรุญ สองศรี	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๙ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๒๕. นายพิทยา ฟ้าโปรด	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๑ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๒๖. นายสุมาลี ชันนอก	กำนันตำบลหนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๒๗. นายไวยพจน์ กิตติคุณ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๐ ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๒๘. นายฉลอง สุจริตภักดี	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๙ ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๒๙. นางระพีพรรณ พันธุ์โยศรี	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔ ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ

๓๐. นายสมชัย เทียมชัย

ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๘ ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ

รายนามผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ

๑. พ.ต.อ.สรวิศ มาอินทร์	นายก อบต.นาฝาย
๒. นายถนอม ปลื้มสุด	รองนายก อบต.นาฝาย
๓. นายมานพ สมบัติมี	รองนายก อบต.นาฝาย
๔. น.ส.กาญจนาธิชา บำขุนทด	ปลัด อบต. นาฝาย
๕. นายประเทือง พรหมลา	รองปลัด อบต.นาฝาย
๖. น.ส.สุวรรณา แดงสกุล	หน.สป. อบต.นาฝาย
๗. น.ส.กาญจนา จังหวะ	นายกเทศมนตรีตำบลหลวงศิริ
๘. นายทองใส มูลสิงห์	รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหลวงศิริ
๙. นายสายัณห์ แววสระ	รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหลวงศิริ
๑๐. นายฐันนกรณ์ สารคำ	ผอ.กองช่าง รักษาการแทนปลัดเทศบาลตำบลหลวงศิริ
๑๑. นายอุทาม ตาปราบ	ประธานสภาอบต. นาฝาย ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๑๒. นายอุดม หินชัยภูมิ	รองประธานสภาอบต. นาฝาย ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๑๓. นายรักชาติ คุ่มกุดขมิ้น	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๑๔ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๑๔. นางสาวจิตตา โหม่งปราณีต	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๑๑ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๑๕. นายสงวนศักดิ์ ลุนทะโส	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๑๐ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๑๖. นายชัยนันท์ พันธุ์ยาง	ประธานสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๑๗. นางจำลอง เขียวจันทร์แสง	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๑๘. นายจักร์ คำภูเขียว	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๑๙. นายสมจิตร ปะทา	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๒๐. นายจิระพงษ์ พันธุ์โยศรี	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๒๑. นายเทศา ธรณไพบรี	กำนันตำบลนาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๒๒. นายบรรจง ศรีชัยภูมิ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๒๓. นายไพศาล ปลื้มโชค	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๘ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๒๔. นายนิรุธ สองศรี	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๙ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๒๕. นายพิทยา ฟ้าโปรด	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๑ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๒๖. นายสุมาลี ชันนอก	กำนันตำบลหนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๒๗. นายไวพจน์ กิตติคุณ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๐ ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๒๘. นายฉลอง สุจริตภักดี	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๙ ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ

๒๙. นางระพีพรรณ พันธุ์โยศรี	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔ ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๓๐. นายสมชัย เทียมชัย	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๘ ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๓๑. นางรังสิมา พันธุ์ยาง	ที่ เลขาธิการนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหลวงศิริ
๓๒. น.ส. ปิยะพรรณ ภิรมย์ไกรภักดิ์	นักจัดการงานทั่วไป อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๓๓. นางพิกุล สอนจรรณ	ผู้อำนวยการกองสาธารณสุข เทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๓๔. นางพนมวัน สุวรรณโค	หัวหน้าสำนักปลัดฯ เทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๓๕. นายสำรอง เดชหนู	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๓๖. นางสาวหนูยิ้ม สลิดกุล	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๓๗. นายสมชัย เทียมชัย	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๘ ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๓๘. น.ส.วรรณนา เทพลา	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๑๒ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๓๙. นายยุทธศักดิ์ คลังชำนาญ	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๓ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๔๐. นายสามัญ ฝาชัยภูมิ	สมาชิกสภาอบต.นาฝาย หมู่ ๑๗ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๔๑. นายณรงค์ งามชสาร	สมาชิกสภาอบต.นาฝาย หมู่ ๑๘ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๔๒. นายเมธาวาส พลจตุรัส	นิติกร อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๔๓. นายธนเศรษฐ์ ภิญญิตม	นักจัดการงานทั่วไป อบต.นาฝาย หมู่ ๑๘ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๔๔. นายธีรพัทธ คาคสนิท	เลขาธิการนายก อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๔๕. นายทองเพชร พิเศษฤทธิ์	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๘ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๔๖. นายสมสิน คะเนนอก	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๑๓ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๔๗. นายคำนพ กงชัยภูมิ	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๖ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๔๘. นายตะวัน จันเพ็ญ	สมาชิกสภา อบต. หมู่ ๑๙ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๔๙. นายแหลม ฝาชัยภูมิ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม. ๑๘ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๕๐. นายณัฐฐานพงศ์ ดีหลี	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๒ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๕๑. นายพิเชษฐ อาจไพรวัลย์	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๕ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๕๑. นายธีรภิญช์ ชาดา	ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการ เทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
๕๒. นายธนโชติ ฝาชัยภูมิ	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๗ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๕๓. นายชัชวาลย์ ปลื้มสุด	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๙ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๕๔. นางอังคณา สีหาทน	สมาชิกสภาอบต. หมู่ ๑๖ ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๕๕. นางสาววลัยภรณ์ รุ่งเรือง	นักทรัพยากรบุคคล อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๕๖. นางสาววรฐาพร โคตรภักดิ์	ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการ อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ

๕๗. นางลัดดาวรรณ ชัยมนตรา	ผอ.กองสวัสดิการสังคม อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๕๘. นางสาวฐิตินันท์ ม่วงเพชร	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนฯ อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๕๙. น.ส. ปิยภรณ์ ทองชัยภูมิ	ผอ.กองการศึกษาฯ อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๖๐. น.ส. ศิริวรรณ เชื้อชัยภูมิ	พนักงาน อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๖๑. น.ส.ดารุณี เมฆวัน	พนักงาน อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๖๒. พ.จ.อ. นิยม แต่งเมือง	จพง.ป้องกันฯ อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๖๓. พ.จ.อ. ธีรยุทธ แซ่ม้อย	จพง.ป้องกันฯ อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๖๔. นายชัยยะ ปลื้มสุด	พนักงาน อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
๖๕. นางสาวสุนิสา แดงสกุล	พนักงาน อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – นามสกุล ดร.กาญจนพงศ์ สุวรรณ
 วัน เดือน ปีเกิด ๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๒๔ อายุ ๔๒ ปี
 ภูมิลำเนา จังหวัดชัยภูมิ
 ประวัติการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๐ น.ธ.เอก
 พ.ศ. ๒๕๓๙ ป.ธ.๑-๒
 พ.ศ. ๒๕๖๑ ปวศ. (ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู)
 พ.ศ. ๒๕๕๐ พธ.บ.(พุทธจิตวิทยา)
 พ.ศ. ๒๕๕๓ พธ.ม. (พระพุทธศาสนา)
 พ.ศ. ๒๕๕๙ พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน ๔๕๑/๙ หมู่บ้านศรีพนมวิเลจ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
 ๓๖๐๐๐
 ตำแหน่งงานปัจจุบัน อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
 สถานที่ทำงานปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
 ๙๗ หมู่ ๑๔ บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
 ๓๖๐๐๐
 งานวิจัย
 เรื่อง พุทธจิตรกรรม : ประวัติ พัฒนาการ และอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน
 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 เรื่อง การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในสังคมชีวิตวิถีใหม่จังหวัดชัยภูมิ
 เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ- นามสกุล : พระครูใบฎีกาสุพรรณ ปสนนมนโน (สีกลาง)

วัน เดือน ปีเกิด : วันพฤหัสบดีที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๑๓

ภูมิลำเนา : บ้านอ้อไพล บ้านเลขที่๑๑๐หมู่ ๖ตำบลกำแพง อำเภอโนนไทย

จังหวัดนครราชสีมา

อุปสมบท : เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๙ วัดชัยภูมิพิทักษ์ ตำบลกุดชุมแสง

อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

การศึกษา : สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านอ้อไพล

ตำบลกำแพง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

: สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ สำนักเรียน

วัดภูมิพิทักษ์ จังหวัดชัยภูมิ

: จบประกาศนียบัตรการบริหารคณะสงฆ์ จังหวัดชัยภูมิ

: พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (๒๕๖๐)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาสงฆ์ชัยภูมิ

: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (๒๕๖๑)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตำแหน่ง หน้าที่ปัจจุบัน : อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาสงฆ์ชัยภูมิ

ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดชัยภูมิพิทักษ์ ตำบลกุดชุมแสง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

โทร : ๐๘๘๗๑๙๗๗๕๗

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ- นามสกุล นายสรรค์ชัย ไชยสกุลวงศ์

วัน เดือน ปีเกิด ๑ มกราคม ๒๕๑๗

ภูมิลำเนา จังหวัดชัยภูมิ

ประวัติการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๔ บธ.บ. (การจัดการ)
พ.ศ. ๒๕๕๒ บธ.ม. (บริหารธุรกิจ)

สถานที่อยู่ปัจจุบัน ๘๔ หมู่ ๔ ตำบลห้วยไร่ อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ ๓๖๑๔๐

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สถานที่ทำงานปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
๘๗ หมู่ ๑๔ บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
๓๖๐๐๐

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-สกุล : พระภิกษุชาพงษ์ ฉายา สิริภทโท นามสกุล คำชัยภูมิ
- เกิด : วันที่ ๒๘ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗
- สถานที่เกิด : ๒๐๐ หมู่ ๗ บ้านหนองหิน ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ๓๖๐๐๐
- อุปสมบท : วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ณ วัดบูรพา บ้านลาดใหญ่ ตำบลลาดใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พระครูโสภณจิตฺตคุณ พระอุปัชฌาย์
- การศึกษา : -มัธยมศึกษา ปีที่ ๖ โรงเรียนกุดชุมวิทยา จังหวัด ชัยภูมิ
 -มัธยมศึกษาชั้นเอก พ.ศ. ๒๕๔๙ สังกัด วัดประโดก สำนักเรียนจังหวัดนครราชสีมา
 -เปรียญธรรม ประโยค ๑- ๒ พ.ศ. ๒๕๕๒ สำนักเรียนวัดสะแก อำเภอเมือง จังหวัด นครราชสีมา
 - พุทธศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์, การเมืองการปกครอง) เกียรตินิยม ๒๕๕๒
 -พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) ๒๕๕๕
 -พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) ๒๕๖๒
- ตำแหน่ง หน้าที่ : พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, นักจัดการทั่วไป ปฏิบัติหน้าที่นักวิเคราะห์นโยบายและแผน, ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์

ชัยภูมิมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปัจจุบัน : สังกัด วัดหนองสังข์ ตำบล ในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
๓๖๐๐๐

โทรศัพท์ : ๐๘๔๖๐๓๒๘๘๖, ๐๘๒๑๓๗๕๓๕๔

E-mail : siiriphattho@hotmail.com, siriphatthok@gmail.com

